ANDRE FONTAINE

ISTORIA RĂZBOIULUI RECE

De la Revoluția din Octombrie la războiul din Coreea 1917 — 1950

Voi. 2

Ediție îngrijită, traducere și note de
GEORGE G. POTRA și DELIA RĂZDOLESCU

EDITURA MILITARĂ

Coperta : FLORIN CREANGA

Ilustrația copertei I: Winston Churchill, Franklin Delano Roosevelt și Josif Vissarionovici Stalin în timpul întîlnirii de la Teheran. 2& noiembrie — 2 decembrie 1943

ISBN 973-32-0305-X
ISBN 973-32-0307-6

DUELUL

In discuția violentă și permanentă care opune Estul și Vestul, America este cel mai tînăr și cel mai puternic reprezentant al Vestului.

KARL MARX

(Chestiunea Orientului, 1853)

13.

CUTIA PANDOREI

intre un om înarmat și un om neinarmat nu se poate face nici o comparație.

MACHIAVELLI
(Principele)

Pînă în ultima clipă, Hitler și fidelii săi au dorit să creadă într-o armă-minune care le-ar fi permis să răstoarne brusc situația. Această armă exista în realitate și în mare măsură datorită lor, dar în tabăra adversă. Cercetările savanților germani sînt cele care l-au determinat într-adevăr pe Roosevelt, alertat de către Einstein și, mai apoi, de către dr. Vannevar Bush, președintele Institutului Carnegie, să procedeze la fabricarea bombei atomice chiar în momentul în care Wehrmachtul intra în Paris. Și unde mai pui, cîți cercetători evrei, în afara lui Einstein însuși, vor contribui la succesul acestui proiept după ce au fugit din Reich.

în momentul eliberării orașului Strasbourg, specialiștii americani au ajuns la convingerea, grație documentelor găsite în biroul fizicianului german Weizsacker, profesor

la Universitate, că naziștii ajunseseră practic la concluzia imposibilității de a produce o bombă atomică.

Unii savanți s-au întrebat dacă, în aceste condiții, nu ar fi fost mai bine să se oprească producția bombelor ale căror efecte îngrozitoarre puteau să le prevadă mai bine ca oricine. Militarii nici nu vor voi să audă de așa ceva. Va avea loc, în cel mai mare secret, o dezbatere dramatică între toți acești intelectuali, care nu se gîndiseră deloc pînă atunci decît la problemele lor tehnice și care descopereau în mod brusc abisurile politicii și ale moralei.

Unul dintre cei mai reputați dintre ei, germanul James Franck, laureat al Premiului Nobel pentru fizică, care se stabilise dincolo de Atlantic în 1934, a adresat ministrului de război*, Henry Stimson, la 11 iunie 1945 — în numele a șase dintre colegii săi de la Universitatea din Chicago —, un raport magnific în privința conștiinței și clarviziunii, din care rezulta că monopolul atomic american nu ar putea dura mai mult de cîțiva ani : *Dacă nu se ajunge la un acord internațional eficace* — scria el — *cursa armelor atomice se va declanșa a doua zi după ce vom fi făcut prima demonstrație a existenței armelor atomice.* El releva în continuare că nici o țară nu ar putea lua în considerare, fără a înfricoșa, ideea unui război nuclear. De aici, el conchidea că *numai lipsa de încredere — și nu absența unei dorințe de înțelegere — poate să se opună încheierii unui acord capabil să împiedice războiul atomic* și că, în consecință, *realizarea unei astfel de convenții va depinde, mai presus de orice, de integralitatea intențiilor celor interesați și de propria. lor apartenență la un anume grup.* El adăuga însă că nici *un acord pe hirtie* nu ar putea

* Departamentul Războiului avea să ființeze pînă la 18 septembrie 1947, cînd va lua titulatura de Departamentul Apărării. Titularii, in perioada la care ne referim, au fost : Henry L. Stimson (1940—1945) ; Robert P. Patterson (1945—1947) ; Kenneth C. Royall (1947) ; James V. Forrestal (1947—1949) ; Louis A. Johnson (1949—1950); George C. Marshall (1950—1951). *(n.tr.)*

să înlocuiască existența *controalelor reale și efective.*

13. Cutia Pandorei

.Raportul Franck lua, în fine, poziție în legătură cu folosirea eventuală a bombei împotriva Japoniei. Nu numai că el a sfătuit să nu se adopte o decizie atît de nefastă fără o demonstrație prealabilă într-un deșert sau pe o insulă pustie, dar a și preconizat amînarea acestei demonstrații, *dacă se va impune aprecierea că șansele de a ajunge la un control internațional efectiv al armelor atomice sint evident minime.* [1] Einstein susținea aceeași teză. în ciuda eforturilor repetate ale unuia din semnatarii raportului, fizicianul Leo Szilard, de a ajunge la Truman însuși,, aceste sugestii nu vor fi totuși reținute. Un comitet științific, alcătuit din patru din principalii autori ai bombei — Compton, Fermi, Lavrence și Oppenheimer — va răspunde cererilor de consultare ale Administrației, afirmînd că era imposibil să se imagineze o demonstrație tehnică care să permită să se creadă că ar putea antrena capitularea Japoniei. Un alt argument a acționat împotriva propunerii lui Franck și a lui Szilard : Statele Unite dispuneau în total în acel moment de trei bombe atomice. Prima fusese experimentată la Alamogordo la 16 iulie 1945. Cea de-a doua fusese îmbarcată în aceeași zi cu destinația insula Tinian, baza de plecare a raidurilor de bombardament asupra Japoniei. Ea ar fi putut să nu ajungă la destinație, întrucît crucișătorul „Indianopolis[tt] caro o transporta va fi scufundat la puțin timp după ce a descărcat-o. Aceasta va fi bomba care va distruge Hiroshima. Cea de-a treia, lansată asupra orașului Nagasaki, va determina capitularea japonezilor care nu știau, evident, că nu mai exista o altă bombă.

Se va discuta mult timp în legătură cu cine a adoptat decizia de a se recurge la arma atomică. De fapt, se pare ctl n-au existat contradicții între responsabilii politici și cei militari — ba nici chiar cea mai mică ezitare — privind necesitatea folosirii

bombei contra Japoniei. *S-a cheltuit atita bănet pentru a fabrica bomba atomică* — a spus Einstein — *incit s-a dorit să se demonstreze că cele două miliarde de dolari nu s-au dus pe apa simbetei.* [2] A

fost o crimă ? In ciuda ororii *fulgerului-tunet,* cum i-au spus japonezii, numărul morților de la Hiroshima (71 400) este inferior celui al victimelor bombardamentelor *clasice* asupra orașului Tokio (83 000 de morți la 9 și 10 martie 1945) și mai ales asupra Dresdei (135 000 la 13 și 14 februarie 1945), în care plachetele cu fosfor ale R.A.F. au provocat cumplite incendii[†] [‡]. Continuarea războiului în Extremul Orient ar fi antrenat moartea a zeci de mii de soldați aliați și a și mai multor japonezi, civili și militari, decît cei ce au pierit la Hiroshima. A rămas în schimb agonia prelungită pe timp de ani, miile de victime ale radioactivității, teama supraviețuitorilor pentru copiii care aveau să li se nască.

Crimă sau nu, a fost fără îndoială o gravă

---

†* Cifrele date de alte surse în legătură cu aceste bombardamente diferă foarte mult. Numeroase dintre ele dau cifre mai mari decît cele indicate de autorul francez, luînd — probabil — în considerare și victimele ulterioare ale „bolii atomice". Astfel, după unele surse, bomba atomică' aruncată la Hiroshima, la 6 august 1945, a făcut 92 233 morți și 37 425 răniți (acestora ur- mîndu-le în anii următori peste 40 000 de noi victime) ; bomba atomică aruncată la 9 august 1945 asupra orașului Nagasaki a făcut încă din primul moment 35 000 de morți și 60 000 de răniți (li se vor adăuga în anii următori alte zeci de mii de victime). Bombardarea Dresdei de către anglo—americani — explicată ca măsură de represalii pentru lansarea de rachete V 1 și V 2 — a fost efectuată în trei valuri succesive la orele 22,15, 1,30 și 3,30, asupra orașului fiind aruncate 650 000 bombe, totalizind 2 978 tone. După alte surse, folosite inclusiv în istoriografia franceză, numărul victimelor de la Dresda s-ar ridica ki 250 000 de morți. *(n.tr.)*

‡ *Cutia Pandorei* — In mitologia greacă, prima femeie croată de zei. Ajunsă pe pămînt, din curiozitate, a deschis cutia ce i-a fost dată de Zeus, care conținea toate relele sau, după alte versiuni, toate cele bune. Acestea s-au împrăștiat, pe fundul cutiei rămînînd doar Speranța, *(n.tr.)*

eroare să deschizi cutia Pandorei * fără a fi sigur de posibilitățile de a o reînchide. *Bomba atomică este prea periculoasă pentru a fi încredințată unei lumi fără de principii* — va izbucni Truman chiar la 9 august 1945. Dar cine, mai bine decît el, știa că lumea era lipsită de principii ? Cine mai mult decît el se temea de formidabila putere care se

edifica — după capitularea Reich-ului și a Japoniei — de la Berlin la Vladivostok ? Cine acceptase în mod deliberat să-și asume în fața opiniei publice mondiale, și în special a popoarelor Asiei — pe care retragerea japoneză le lăsa în plină fierbere naționalistă și pornite împotriva rasei albe —, responsabilitatea de a masacra nenumărați inocenți ?

Este în zadar să te întrebi ce s-ar fi întîmplat dacă Truman i-ar fi ascultat pe Franck și pe Szilard în loc să-i asculte pe Oppenheimer și pe Fermi. Este greu să-ți imaginezi că o invenție atît de formidabilă precum bomba atomică ar fi rămas sub obroc în momentul în care valul sovietic amenința, în anii de după război, să se rostogolească asupra Europei sau în cazul în care rușii ar fi produs-o ei înșiși. Este mai util să încercăm să apreciem transformările pe care lumea le-a suferit după Hiroshima, noul curs pe care bomba atomică [§] l-a imprimat rivalității puterilor și ideologiilor.

Se poate spune, preluînd exact contrariul

§ Pentru eforturile intelectuale și material-financiare de puneri; la punct a bombei atomice, pentru experimentarea și folosirea ei, pentru implicațiile politice și morale, individuale și colective vezi și Leandro Castellani, Luciano Gigante, *6 agosto. Storia della bomba atomica,* Vallechi Editore di Firenze, 1964 (traducere în limba română sub titlul *6 august. Istoria bombei atomice,* Editura Politică, București, 1968). Cf. și Fletcher Knebel, Charles Bailey II, *Hiroshima, Bombe A,* Librairie Artheme Fayard, Paris, 1960. în legătură cu primul bombardament atomic vezi Gordon Thomas, Max Morgan Witts, *Enola Gay,* Stein and Day Publishers, New York, 1977 (traducere în limba română sub titlul *Enola Gay,* Editura Politică, București, 1983). *(n.tr.)*

celebrei formule a lui Valery, că 6 august 1945 inaugurează timpul *lumii infinite.* în toate domeniile, frontierele tradiționale ale umanității sînt puse cu brutalitate în discuție. Populația — rata de creștere anuală, de ordinul 1,1% între cele două războaie mondiale, va ajunge curînd la 1,6%. Durata medie de viață — se va dubla în unele regiuni datorită progreselor obținute în domeniul higienei. Distanțele — avioanele traversează Atlanticul într-o zi în timp

ce, cu cinci ani în urmă, erau necesare minimum șase zile ; curînd, „Concordul“ va plasa New York-ul la trei ore de Paris, iar rachetele îl vor smulge pe om. atracției terestre și-1 vor face să pășească pe Lună. Unul după altul, visurile cele mai extravagante ale lui Jules Verne vor deveni realitate *.

Ar mai trebui menționați mulți factori, care fac din 1945 punctul de pornire al unei epoci în care toate cifrele se vor mări cu mai multe zerouri sau în care se va produce o adevărată mutație psihologică și sociologică : dezvoltarea mijloacelor de comunicație — radio, cinema, televiziune, alfabetizarea maselor înapoiate, începutul retragerii din Asia a puterilor coloniale, migrații umane fără precedent din cauza captivității, deportărilor, expulzărilor de minorități, pentru a nu mai vorbi de fluxul și refluxul unor imense armate și al populațiilor care se refugiază la apropierea lor. Nici una din aceste revoluții statistice nu atinge totuși, nici pe departe, importanța decisivă a descoperirii care conferă omului, (Je pe o zi pe pe alta, cheia unei puteri de distrugere și de creație practic nelimitată. Puterea

celor două bombe, de la Hiroshima și, Nagasaki ** ††, atinge două treimi din totalul bombelor

aruncate asupra Germraniei pe toată durata celui de-al doilea război mondial. Nu este totuși decît un modest început. Prima bombă cu hidrogen, aceea de la Eniwetok, din 195?, depășește trei megatone, altfel spus, de două sute de ori cit cea de la Hiroshima. în 1965, Uniunea Sovietică a experimentat o bombă de 60 de megatone. în douăzeci de ani, așa cum a remarcat Jules Moch, obiectivul bombardierului a trecut de la punctul geografic la localitate, de la localitate la regiune, de la o provincie la un stat întreg [4]. în același timp, savanții au disciplinat atomul, aU inventat submarine capabile să rămînă în stare de submersiune consumînd doar cîteva grame de uraniu, au creat centrale atomo-electrice, au deschis perspectivele unei soluționări a problemei energiei pentru țările lipsite de orice resurse naturale în acest domeniu. Mîine, poate, vor ajunge să domesticească forța eliberată nu numai prin fisiunea atomilor, dar și prin fuziunea lor, reînnoind întru salvarea oamenilor acest miracol

---

**: f Sovieticii au lansat primul *Sputnik.* în octombrie 1957. Primul zbor cosmic a fost efectuat de către Iuri Alexeevici Gagarin (1936—1968), la 12 aprilie 1961, la bordul navei *Vostok 1 ;* a efectuat o rotație în jurul Pămîntului (cu durata de 1 oră și 48 minute). Primul zbor cosmic american a fost realizat de către Alan B. Shepard jr. la 15 mai 1961 la bordul navei *Mercury-Redstone 3* (cu durata de 15 minute și 22 secunde). în iulie 1969, *Apollo-Satufn 11* (avînd echipajul format din N. Armstrong, M. Collins, E. Aldrin) efectuează primul zbor spre Lună. La 20 iulie 1969, primii pași pe Lună sînt făcuți de către N. Armstrong și. E. Aldrin. Primul zbor al unei navete spațiale a fost efectuat de *Columbia* la 12 aprilie 1981 (cu echipajul format din Robert L. Crippen și John W. Young) ; au urmat zboruri ale navetelor *Challenger, Discovery, Atlantis* ș.a. *(n.tr.)*

†† Puterea bombelor atomice aruncate la Hiroshima („Little Boy“) și Nagasaki („Fat Man“), numite uneori în literatura de specialitate „grenade atomice", a fost de 13 și, respectiv, 20 kilotone. *(n.tr.)*

solar a cărui sinteză n-au reușit-o pînă în prezent decît pentru anularea lor.

în seara Hiroshimei, în timp ce japonezii își mai puneau încă întrebări cu privire la misterioasa ciupercă ce tocmai distrusese, în cîteva secunde, un oraș de 350 000 de locuitori ‡‡, americanii erau singurii care dețineau noua armă. în discursul său de la 9 august 1945, Truman se va exprima orgolios. *Putem să ne spunem* — va declara el — *că ieșim din acest război drept cea mai puternică națiune a lumii, națiunea cea mai puternică, poate, a întregii Istorii.* [5]

Atitudinea sa față de U.R.S.S. se va modifica imediat. Avea nevoie de aceasta pentru a-i veni de hac Japoniei.

U.R.S.S. va deveni un creditor incomod fațti de care se vor depune strădanii pentru a-i reduce la maximum pretențiile. Ea dispunea de o asemenea putere militară incit, potrivit consilierilor militari ai lui Roosevelt — care se temeau să vadă Amata roșie rostogolindu-se pînă la Rin —, aceasta urma să domine în mod necesar Europa, ceea ce implica identificarea unei înțelegeri cu ea în măsura posibilului. Dar ce contau acele milioanele combatanți de prim rang din moment ce erai în posesia a cîtorva bombe care ar fi permis să le îngenunchezi guvernul ? Truman nu va fi nici o clipă tentat să urmeze sfaturile celor care îl vor îndemna să utilizeze monopolul atomic american pentru a-i obliga pe ruși să se replieze în cadrul frontierelor lor. Dar acest monopol îi va furniza

‡‡ Dramatismul zilelor care au urmat celor două bombardamente atomice, și mai ales al nopții de 14 spre 15 august, care a premers hotărîrii de capitulare luate de împăratul Hirohito, este bine surprins în lucrarea *Ziua cea mai lungă a Japoniei,* Editura Politică, București, 1974 (realizată de un grup de cercetători japonezi membri ai Societății japoneze de cercetări asupra războiului din Pacific), *(n.tr.)*

umbrela la adăpostul căreia el va putea practica, fără prea multe riscuri, o politică de rezistență hotărîtă față de înaintarea comunismului dincolo de *cortina de fier,* așa cum se stabilise de-a latul Europei în momentul capitulării Germaniei. Fără bombă, este dificil să-ți imaginezi cum ar fi rezistat țările Europei occidentale contagiunii comuniste, cum s-ar fi putut angaja din punct de vedere formal Statele Unite să le protejeze.

La 15 august 1945, o dată cu sfîrșitul războiului cu Japonia, președintele va cere tuturor autorităților responsabile să ia măsurile necesare pentru a împiedica răspîn- direa informațiilor privind bomba atomică. Era o măsură de conservare, în așteptarea momentului în care se va decide între cele trei politici care puteau fi luate în considerare pe atunci : să se renunțe la bombă ; să se ofere U.R.S.S. un acord privind utilizarea acesteia ; să se accepte cursa înarmărilor în domeniul noilor armamente, făcînd tot posibilul pentru a menține avansul Statelor Unite.

Prima formulă, preconizată de către unele mișcări protestante, comporta un mare risc : renunțareea la bombă de către Washington nu garanta că Moscova nu va căuta la rîndul ei să o fabrice. Cercetările sovietice trebuie să fi fost deja relativ avansate la vremea Hiroshimei, întru- cît Molotov a fost în măsură să anunțe, în noiembrie

1947, că U.R.S.S. deținea secretul fisiunii. Mulți oameni politici vor crede că el blufa. Dar președintele Truman, însuși va face cunoscut lumii, la 23 septembrie 1949, că rușii tocmai experimentaseră o bombă atomică. Trecuse o bună bucată de vreme de cînd avioanele americane și britanice examinau straturile înalte ale atmosferei pentru a identifica eventualele urme de radioactivitate, revelatorii pentru exploziile sovietice.

Președintele și colaboratorii săi aveau în același

timp o prea înaltă conștiință a responsabilității lor istorice pentru a nu explora, înainte de a se resemna în fața cursei înarmărilor nucleare, șansele uni acord cu Kremlinul. Acest acord putea el însuși să îmbrace forme foarte diferite ; o dezbatere foarte vie se va angaja în acest sens în sinul guvernului, care-i va consacra la 21 septembrie o ședință decisivă. Stimson, care își păstrase postul de ministru de război în administrația Truman, îi adresase acestuia, cu cîteva zile, înainte, o dată cu demisia sa, un. memorandum insistînd asupra necesității de a propune rușilor o *asociere (partnership) pe baza unei cooperări.* El sugera ca în ceea ce îi privește pe cei Trei Mari, aceștia să oprească producția de bombe și să se angajeze să nu le folosească decît de comun acord pe acelea care puteau să existe și care urmau să fie puse sub lacăt. El preconiza, în fine, schimbul de informații privind progresele în utilizarea pașnică a energiei atomice [6].

Majoritatea membrilor guvernului vor susține punctul său de vedere, căruia i se vor opune cu vehemență secretarul de stat pentru finanțe, Fred Vinson, ministrul marinei, Forrestal, și alți cîțiva care aveau să joace un rol important mai tîrziu în cruciada *maccarthystă.* La 3 octombrie, Truman propunea, într-un mesaj adresat Congresului, *să se înceapă mai întîi tratative cu partenerii noștri în această descoperire, Marea Britanie și Canada, după aceea cu alte națiuni, pentru a încerca să ajungem la o înțelegere privind condițiile care vor permite cooperării să înlocuiască rivalitatea în domeniul energiei nucleare.* El cerea, în același timp, crearea unei *Comisii a*

energiei atomice — ai cărei membri îi va numi cu aCbr- dul Senatului — și care avea să primească puteri extrem de largi pentru a controla și eventual pentru a-și asuma tot ceea ce avea legătură cu

această nouă sursă de energie [7].

Convorbirile cu Attlee și cu primul ministru canadian, Mackenzie King, se vor deschide la 10 noiembrie la Washington. Patru zile mai tîrziu, fără să se fi manifestat divergențe serioase, va fi dată publicității o lungă declarație comună.

Cei Trei se îndoiau că difuzarea de informații tehnice privind aplicațiile practice ale energiei nucleare — înainte de a exista posibilitatea de a pune la punct garanții *efective, reciproce și executorii, acceptabile pentru toate națiunile — ar contribui în mod real la o soluționare constructivă a problemei.* Ei considerau mai curînd că aceasta ar avea un *efect opus.* Se arătau desigur gata *să. comunice celorlalți membri ai Națiunilor Unite și pe bază de reciprocitate informații detaliate privind aplicarea practică a energiei atomice în industrie,* dar numai *din momentul în care se va dovedi posibilă găsirea de mijloace de protecție eficace și efective împotriva utilizării sale în scopuri distructive.* Or, ei admiteau în același document că *nici un sistem de garanții nu ar fi în măsură prin el însuși să asigure o protecție eficace contra producerii de arme atomice de către o națiune hotărîtă să comită o agresiune* [8]. Stângăcie fără îndoială involuntară, dar care arăta în mod clar că posibilitatea de a comunica asemenea informații rușilor era o simplă figură de stil. Este eea ce Henry Wallace [§§], predecesor la vice-președenție a lui Harry Truman — căruia îi va deveni secretar de stat pentru comerț — numise *calea amărăciunii* în cursul ședinței din 21 decembrie a guvernului, cînld va fi înfrîntă definitiv linia politicii de generozitate și încredere preconizată de Stimson [9].

---

§§ *Henry Wallace* (1888^1965) — A fost vicepreședinte al S.U.A. între 1941—1945. *(n.tr.)*

Nimeni nu ar putea afirma că lucrurile ar fi avut o altă' evoluție dacă, în 1945, America, în loc să păstreze cu gelozie pentru ea secretele militare germane ale morții și prosperității, le-ar fi transmis Rusiei. Dar este foarte evident că acest refuz de a le împărtăși rușilor aceste secrete nu putea decît să încurajeze, dincolo de *cortina de fier,* pe cei care ideologia îi îndemna deja să creadă în caracterul ireconciliabil al celor două sisteme, capitalist și comunist, și în fatalitatea unei încercări de forță. Contrastul era frapant între patria socialismului — care ieșea din furtună cu 17 milioane de morți [***], cu regiuni întregi distruse, cu o producție industriala care scăzuse cu 42% — Și Statele Unite, ale căror pierderi nu depășeau 0,2% din populație. în patru ani de- război, producția industrială a acestora din urmă și venitul lor național crescuseră mai mult decît dublu. Astfel că numărul familiilor ale căror resurse anuale erau inferioare

*** Cifrele date de către diverși autori diferă. *Memorial de la seconde guerre niondiale,* voi. 3, 1967, dă următoarele cifre în legătură cu pierderile de vieți omenești : *francezi:* militari — 250 000; civili — 360 000; total — 610 000; *englezi:* militari — 350 000; civili — 60 000; total — 410 000; *germani:* militari — 4 000 000 ; civili — 3 000 000 ; total — 7 000 000 ; *italieni :* militari — 330 000 ; civili — 85 000 ; total — 415 000 ; *polonezi:* militari — 120 000 ; civili — 5 300 000 ; total 5 420 000 ; *ruși:* militari — 13 600 000 ; civili — 7 500 000 ; total — 21 100 000 ; *alți europeni* (austrieci, belgieni, bulgari, danezi, finlandezi, greci, olandezi, unguri, luxemburghezi, norvegieni, români, cehi, iugoslavi) ; militari — 1020 000; civili — 3 700 000; total — 4 720 000; *americani :* militari — 250 000 ; civili — zero ; total — 250 000 ; *canadieni :* militari — 42 000 ; civili — zero ; total — 42 000 ; *japonezi :* militari — 1 700 000 ; civili — 360 000 ; total — 2 060 000 ; *chinezi:* militari — 3 500 000 ; civili — 10 000 000 ; total 13 500 000. în total și-au pierdut viața în cel de-al doilea război mondial — 25 162 000 militari și 30 365 000 civili. Total general : 55 527 000 oameni. Pierderile românești între 23 august 1944—12 mai 1945 se ridică la 167 080 de morți, răniți și dispăruți, din cei 540 000 de militari cu care a participat armata română pe toată durata războiului din Vest. Costul războiului a fost evaluat, în 1945, la 1 154 miliarde de dolari, iar acela al distrugerilor pe care le-a antrenat la 230 miliarde de dolari. *(n.tr.)* 2 — cd. 522

cifrei de 2 000 de dolari scăzuse de la 75 la 25%. Ar fi trebuit în mod sigur să se aștepte încă un număr de ani pentru ca știința utilizărilor pașnice în domeniul energiei atomice să facă progrese suficiente pentru a ajuta de o manieră substanțială la ridicarea economiei ruse. Dar oferta unei cooperări fără gînduri ascunse, deschi- zînd pentru viitor bogate perspective, ar fi creat un șoc psihologic de natură să înlăture prejudecățile.

Washingtonul va refuza pînă și cea mai mică asistență tehnică, chiar în momentul în care sfîrșitul războiului confirma încetarea definitivă a legii de împrumut și de închiriere †††. Riscul la care s-ar fi expus comunâcînd oficial sovieticilor o parte a secretelor, pe care *spioni-ide- ologici* precum fizicienii May, Pontecorvo și Fuchs le transmiseră, de altfel, încă din primăvara anului 1945 și cane trebuiau oricum să devină de domeniul public, ar fi fost el oare mai mare decît cel pe care îl implica refuzul de a veni în ajutorul aliatului care dusese fără îndo- ' ială. greul războiului ? [1]

Publicînd la 16 august 1945, pentru a justifica importanța creditelor, raportul Smyth .asupra punerii la punct a bombei atomice, autoritățile americane puseseră deja în circulație, nu fără imprudență, multe informații de care rușii aveau să profite ; acest document enumera astfel procedeele studiate căre, la verificare, au apărut prea oneroase sau impracticabile. Savanții sovietici au putut astfel să economisească o mulțime de timp, de inteligență și de credite, lăsîndu-le deoparte. N-ar fi trebuit oare ca Truman să meargă mai departe și să propună lumii în ruină un vast

††† *Lend-Lease Act* (1941). Președintele S.U.A. a fost autorizat să împrumute sau să închirieze arme (material de război) națiunilor a căror apărare în cel de-al doilea război mondial era considerată vitală pentru S.U.A. Valoarea totală a livrărilor făcute potrivit acestei legi se ridică la peste 50 de miliarde de dolari. Programul a luat sfîrșit în 1945. *(n.tr.)*

program de cooperare pentru utilizarea pașnică a energiei atomice ? Chiar dacă rușii nu ar fi apucat mîna întinsă sau dacă ar fi căutat să

procedeze la o deturnare în scopuri militare, opinia publică mondială ar fi fost recunoscătoare Americii pentru acest gest de solidaritate, mult mai conform tradiției istoriei sale generoase decît mantalei de egoism și de teamă în care ea avea să-și învăluiască această putere abia născută și incredibila sa bogăție.

Dacă declarația anglo—americano—canadiană înlătura orice idee de cooperare între cele trei mari puteri — care, cu numai nouă luni mai devreme, la lalta, afirmaseră *voința lor comună de a menține și de a întări, in condițiile de pace viitoare, unitatea de scop și de acțiune, care făcuse posibilă și sigură pe timp de război victoria Națiunilor Unite* [10] — ea nu închidea totuși ușa unei soluționări negociate în cadrul tinerei Organizații a Națiunilor Unite. Dar componența acesteia, în ciuda locurilor acordate — pentru a face plăcere lui Stalin — Ucrainei și Bielorusiei, asigura în acea epocă Statelor Unite o majoritate automată ; singurul lucru care o putea pune în discuție era dreptul de veto acordat celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate. Se putea pune pe bună dreptate, sub semnul îndoielii capacitatea Comisiei pe care Truman, Attlee și Mackenzie King propuseseră să fie creată sub auspiciile Națiunilor Unite de a răspunde obiectivelor atribuite de aceștia : *să extindă la nivelul tuturor națiunilor schimbul de informații privind folosirea energiei atomice în scopuri pașnice ; să asigure controlul folosirii în scopuri exclusiv pașnice a energiei nucleare; să asigure eliminarea controlată a armelor de distrugere în masă* [11]. O atare comisie avea totuși să fie creată la 24 ianuarie 1946 printr-un vot unanim al Adunării Generale a O.N.U. Ișî va ține prima sa ședință la 14

iunie, în același an, la New York.

Delegatul Statelor Unite, un financiar septuagenar, care fusese consilier intim al lui Wilson și al lui Roosevelt, Bernard Baruch, va prezenta în acest cadru un plan care va ajunge să-i poarte numele. în realitate era o simplă

redactare a concluziilor la care ajunsese un grup de oameni politici și de savanți conduși de subsecretarul de stat Dean Acheson și de către David Lilienthal, președinte al lui Tennessee Valley Authority (T.V.A.) al cărui succes în fruntea acestui organism va justifica în cu- rînd preluarea conducerii Comisiei americane pentru energia atomică.

Inspirația planului Baruch era extrem de curajoasă. Pentru prima oară în istorie, un guvern sugera ca stă- pînirea unei surse esențiale de putere industrială și militară să iasă de sub suveranitatea națională. Era vorba, în consecință, de inimic mai puțin decît de a remite unui organism internațional *autoritatea pentru dezvoltarea atomică,* proprietatea minelor de uraniu și de thoriu, conducerea uzinelor de transformare care trebuiau să fie repartizate în mod echitabil pe întreaga suprafață a Planetei. Scopul acestei ultime propuneri era de a evita ca o țară, luînd în stăpînire instalațiile nucleare aflate pe propriul său teritoriu, să-și asigure un avantaj strategic decisiv. Un corp internațional de control urma să vegheze ca nimeni să nu se angajeze în mod clandestin pe calea fabricării bombelor. Planul prevedea, în plus, pedepsirea *imediată, promptă și sigură* a tuturor infracțiunilor. Odată pus în parctică un sistem eficace de control și de sancționare a încălcărilor, care urmau să fie considerate drept *crime internaționale,* producția bombelor ar fi fost oprită, iar cele existente ar fi fost încredințate Autorității internaționale în

același timp cu orice informație disponibilă privind metodele de utilizare a energiei atomice. Erau avute în vedere diverse etape tranzitorii înainte de aplicarea integrală a planului, ceea ce presupunea pentru Statele Unite, potrivit înșiși termenilor folosiți de Bernard Baruch, o *garanție de securitate,* nu numai împotriva *delincvenților atomici,* ci și împotriva oricui ar utiliza ilegal (sic !) armele bacteorologice, biologice, chimice și, poate, de ce nu, *contra războiului însuși*[t2].

Din punct de vedere tehnic, proiectul nu părea la acea dată irealizabil : structurile și metodele avute în vedere

erau în bună măsură inspirate din reușita înregistrată de Tennessee Valley Authority, demers revoluționar într-o țară în care libera inițiativă este o adevărată dogmă, într-adevăr, ea asociase în timp de război puterea publică cu inițiativa privată ; întrucît se aprecia, pe de altă parte — absolut nefondat —, că uraniul și thoriul sînt metale extrem de rare, nu părea deosebit de dificil să se inventarieze și să se supravegheze zăcămintele, și stocurile.

Din punct de vedere politic, nimeni nu subaprecia obstacolele. Dar protagoniștii planului Baruch, printre care mulți savanți cosmopoliți, care dobîndiseră conștiință politică o dată cu apariția monstrului atomic, erau absolut convinși că acesta făcea pe deplin anacronice rivalitățile tradiționale între state și ideologii nelăsînd umanității altă alegere decît a se uni sau a pieri.

Einstein, în ceea ce îl privește, afirma fără înconjur că nu exista o altă soluție decît un guvern mondial. Ideile sale, care s-au bucurat de un mare ecou în cercurile științifice și intelectuale, vor avea însă un răsunet mai mic în rîndurile marelui public. Va trebui ca un actoraș american, Garry Davis, să-și rupă pașaportul și să se proclame *cetățean al lumii* pentru ca o parte a opiniei publice, mai ales în Anglia, Germania, Franța ș| Japonia, să

descopere *mondialismul*[‡‡‡].

Raportul Acheson-Lilienthal, pe care se baza planul Baruch, fusese publicat încă din luna martie ; rușii avuseseră deci la dispoziție mai multe luni pentru a-1 studia și a-și defini poziția. Aceasta nici n-ar fi putut să fie

mai negativă. Ea va lua forma unui proiect de tratat, depus de Andrei Gromîko, la 19 august 1946, vizînd interzicerea folosirii energiei atomice în scopuri militare și distrugerea bombelor existente. încălcările urmau să fie pedepsite de fiecare stat... pe propriul său teritoriu, conform unei legislații adecvate, adoptate în decurs de șase luni de la intrarea în vigoare a tratatului [13]. Era prea de tot să le ceri americanilor — chiar să-i și inviți — să renunțe la bombele lor, fără a le da, în schimb, cel mai mic drept de inspecție pe teritoriul sovietic.

îi vor trebui încă doi ani Comisiei pentru energie atomică a O.N.U. ca să constate oficial eșecul misiunii sale. Dar a doua zi după demersul lui Gromîko, acesta era evident. Pentru ca lucrurile să fi avut o altă evoluție, ar fi trebuit ca U.R.S.S. să fie foarte diferită de ceea ce erS în realitate. Ca ea să accepte să delege o parte a suveranității sale — și nu cea mai mică — unui organism supranațional, indiscutabil dominat la acea epocă de către puterile capitaliste. Ca ea să deschidă teritoriul său unor echipe de controlori străini, autorizați să-

‡‡‡ *Mondialismul* — Concepție politică cosmopolită care preconizează realizarea integrării politice a tuturor țărilor și popoarelor lumii într-o comunitate umană unică (federația popoarelor), dreptul internațional urmînd să fie înlocuit, în acest caz, cu dreptul mondial, în egală măsură obligatoriu pentru toți oamenii, pentru toate instituțiile, pentru toate organizațiile internaționale, guvernamentale și neguvernamentale, pentru toate statele. Mondialismul este profesat, în particular, în cadrul „Mișcării pentru un Guvern Federal Mondial" (fondată în 1947). *(n.tr.)*

și vîre practic nasul pretutindeni. Puține state totalitare, mai ales atunci cînd se simțeau expuse ostilității restului lumii, ar fi fost dispuse să lase astfel să circule pe teritoriul lor profesioniști curioși.

La numai cîteva zile după respingerea planului Baruch, Truman semna legea Mac Mahon, în vigoare și astăzi, care încredințează unei comisii civile controlul energiei atomice pe teritoriul Statelor Unite. Pînă în ultima clipă, armata — sprijinită de către senatorul Vandenberg și de largi cercuri ale opiniei publice — a încercat să obțină pentru ea însăși acest privilegiu. Majoritatea savanților au militat, din contră, pentru a asigura prevalența puterii civile, gîndind că era singurul mijloc de a da cercetărilor o orientare prioritar pașnică. Succesul lor avea, cu toate acestea, să piardă o parte din semnificație, datorită momentului în care a intervenit, într-o perioadă de tensiune crescîndă între Est și Vest, considerentele strategice aveau în mod fatal să se impună .22

în politica nucleară a Statelor Unite, oricare ar fi fost rtatura organismului însărcinat să o definească și să o dirijeze.

Legea Mac Mahon dădea Comisiei pentru energia atomică, pe plan național, responsabilități de conducere și de proprietate comparabile celor pe care planul Baruch le încredința, pe plan mondial, autorității internaționale, a cărei creare o prevedea.

în plus, ea stabilea un secret riguros în jurul procedeelor de fabricare a bombelor. Pentru dezvăluirea acestor procedee unei puteri străine se prevedea, chiar în timp de pace, pedeapsa cu moartea. în virtutea acestei legislații, în 1953 au fost trimiși pe scaunul electric un mic inginer comunist din New York, Julius Rosenberg, și soția sa, Ethel, acuzați de către fratele acesteia, David Greenglass, de a fi livrat informații în domeniul

energiei atomice U.R.S.S., pe vremea cînd aceasta era aliata America. Drept recompensă pentru mărturia sa, Greenglass — a cărui trădare a fost dovedită — şi-a văzut salvată viaţa. în cazul în care ar fi recunoscut, soţii Rosenberg ar fi rămas în viaţă. Au preferat să moară, clamîndu-şi nevinovăţia, victime ale războiului rece, pentru acelaşi motiv ca şi morţii din Coreea şi cei de la Budapesta. Procurorul avea să spună, cu ocazia procesului lor, care n-a putut stabili de o manieră sigură vinovăţia acestora, că era vorba de' un *sub-produs necesar al erei atomice...*[14].

Prima putere care avea să resimtă efectele secretului american va fi Marea Britanie. Pe toată durata războiului, ea participase, la fel ca şi Canada, la cercetările atomice americane. în cartea pe care a consacrat-o punerii la punct a bombei, proces a cărui conducere i-a revenit, generalul american Groves scria că *fără interesul activ şi continuu al britanicilor nu ar fi existat, probabil, o bombă atomică care să poată fi aruncată asupra Hiro- shimei*[15].

Cu ocazia vizitei lor la Washington, în noiembrie 1945, Attlee şi Mackenzie King semnaseră cu Truman un

scurt memorandum, exprimîndu-şi intenţia de a continua o *strinsă şi deplină cooperare* în domeniu) energiei nucleare şi de a menţine organismele mixte existente, cu riscul de a modifica forma [10]. Legea Mac Mahon punea capăt cu brutalitate acestei colaborări pe bază de încredere. în van şi-a multiplicat Attlee demersurile — înainte de adoptarea acesteia — pentru a obţine acea orga- nizare care să permită ţării sale să se doteze cu o industrie nucleară şi cu armament nuclear ; Casa. Albă nu s-a lăsat înduplecată.

Un tînăr fizician britanic, Allan Nun May, tocmai

fusese arestat ca urmare a dezvăluirilor făcute de către un secretar al ambasadei sovietice la Ottawa, Guzenko, trecut în tabăra occidentalilor. A recunoscut cu ușurință că le furnizase rușilor detalii foarte importante privind fabricarea bombei, de care luase cunoștință pe cînd lucrase la Los Alamos cu echipa lui Oppenheimer, Fără ca să-i treacă cuiva prin gînd să-i bănuiască, la vremea aceea, pe niște savanți celebri precum Fuchs și Pontecorvo, se va afla de îndată că May avea complici. Destul pentru ca americanii să refuze să mai împartă pe viitor secretele lor cu Londra. Se va dovedi că atitudinea lor era îndreptățită, cînd vor afla mult mai tîrziu că anu- miți conducători britanici cunoșteau apartenența lui Fuchs la partidul comunist și neglijaseră să-i informeze în acest sens.

Nici un moment englezii nu se vor gîndi că țara lor s-ar putea lipsi de un armament atomic propriu și că se vor bizui, în viitor, în totalitate, pe Statele Unite. Rănit în amorul propriu, de atitudinea unei țări pe care Regatul Unit o ajutase din plin să-și procure bomba, guvernul laburist își va asigura, printr-o lege din noiembrie 1946, puteri depline în materie de energie nucleară. Șase ani mai tîrziu, prima bombă atomică engleză era experimentată cu succes la Montebello, în Australia.

Această voință de a asigura cu orice preț supraviețuirea națională se explică înainte de toate, evident, prin 24

amintirea verii anului 1940, cînd Marea Britanie s-a găsit absolut singură în fața lui Hitler. Aceeași amintire explică faptul că, în ciuda decepțiilor sale in domeniul colaborării nucleare, ea se va decide să facă bloc, în orice împrejurare, cu Statele Unite. în ajunul debar-' cării în Normandia, Churchill îl avertizase pe de Gaulle, în cuvinte citate adesea : *Trebuie să știți că, de fiecare dată cînd va trebui să alegem între Europa și Marea cea mare, vom alege*

Marea cea mare [17]. în timp ce de Gaulle însuși și primii conducători ai celei de a IV-a Republici își vor manifesta la vremea respectivă voința de a asigura în mod prioritar independența Franței în raport cu toți aliații săi, din Est și din Vest, Attlee își va dovedi hotă- rirea de a menține în orice împrejurare relații strînse cu Washingtonul. Dar, printr-un curios paradox, rolurile s-au inversat. Jucător de pocher, un bătăios, Truman — care îi va scrie la 5 ianuarie 1946 secretarului de stat James Byrnes pentru a-i spune că *i-am răsfățat destul pe sovietici* [18] — a succedat lui Roosevelt, totdeauna grijuliu să-1 liniștească pe un Stalin pentru care încerca o stranie atracție.

La Londra, conciliantul Attlee a luat locul unui(înve- terat adversar al comunismului [§§§]. Va reveni totuși lui Churchill — nu desigur, orice s-ar fi spus, lovitura de începere a războiului rece — constatarea pentru istorie, în limbajul său de vizionar romantic, a gravei deteriorări a relațiilor între învingătorii Reich-ului.

Totul îl obosea. Pentru temperamentul său clocotitor pacea era deja certitudinea plictiselii. Concedierea pe care alegătorii britanici i-o aduseseră la cunoștință în plină conferință de la Potsdam îi adăugase o imensă amărăciune. *P-eate că tot răul este spre bine* i-a spus lady Churchill aflînd vestea la micul dejun. *Pentru moment binele ăsta nu prea se vede* [1!)], i-a replicat primul

ministru, care se identificase într-atît cu Anglia incit își luase chipul lui John Bull[****] Ce putea să facă el în acest mediocru paradis laburist ? Cum să

§§§ La 26 iulie 1945 s-a format un guvern laburist condus de Clement Richard Attlee, care rămîne în funcție pînă la 26 octombrie 1951. Winston Churchill revine la putere, ocupînd postul de prim-ministru, între 27 octombrie 1951 — 5 aprilie 1955. *(n.tr.)*

**** *John Bull* — Personaj creat de către J. Arbuthnot pentru -a indica poporul englez în pamfletele satirice *(Povestea lui John Bull,* 1712). Popularizat de către ziarul umoristic „The Punch", el va deveni personificarea poporului englez, *(n.tr.)*

se mulțumească el cu rolul de lider al opoziției, avînd de-a face cu un om onorabil și competent desigur, dar atît de șters, despre care avea să spună intr-o zi de răutăți : *Un taxi gol se oprește în Downing Street. Din el coboară un bărbat: e Attlee !* [20]

Vegetase timp de șase luni între furie și descurajare, respingînd toate sugestiile, refuzînd să fie plimbat de-a lungul și de-a latul lumii ca personajul de muzeu care devenise involuntar. Odată venită iama, medicul și prietenul său de totdeauna, lordul Moran, va reuși să-1 convingă să-și facă un concediu adevărat într-o zonă caldă. Un canadian bogat i-a oferit ospitalitate în vila sa din Florida. Va accepta invitația ; în aceeași zi, un comunicat al Casei Albe anunța că el va profita de această călătorie pentru a pronunța la Westminster College de la Fulton, în Missouri, unde președintele Truman își făcuse studiile, un amplu discurs asupra relațiilor internaționale.

Va rămîne la Miami două săptămîni. De aici se va duce în Cuba, care îi era de două ori dragă : acolo primise botezul focului, în 1895 [††††] — de partea spaniolă —, și de acolo își primea, în ambalaje speciale, marcate cu numele său, legendarele sale trabuce : „Romeo și Julieta“ bineînțeles. Eroul Shakespearean — după cum se și dorea — nici nu putea fuma altceva.

Primirea care i s-a făcut la Havana îi va arăta că prestigiul său internațional nu suferise din cauza eșecu-

lui său electoral. Fidel Castro nu era la acea dată decît un puști.

Fulton îi va rezerva, • la 5 martie, o primire și

†††† La 24 februarie 1895 începe războiul antispaniol de eliberare din Cuba (1895—1898). Churchill s-a aflat aici în calitate de •corespondent de război. *(n.tr.)*

mai entuziastă. Acest orășel, care își trage numele de la cel, mai ilustru fiu al său, inventatorul navei cu aburi, nu are mai mult de zece mii de locuitori. Aveau să fie de patru ori mai mulți în acea zi, veniți în campusul universitar din toate colțurile țării ca să asculte discursul retransmis din amfiteatru prin nenumărate difuzoare.

De la primele cuvinte se va ști că Churchill nu se va mulțumi cu banalități... *Se ivește acum o ocazie clară și minunată pentru cele două țări ale noastre* — va exclama el. *A o respinge sau a nu profita de ea ne-ar face să ne expunem, timp îndelungat, reproșurilor posterității... Epoca de piatră ar putea să revină pe aripile strălucitoare ale științei... Liiați seama, v-o spun : timpul s-ar putea să fie scurt...*

De la Stettin la Triest, a continuat el, o *cortină de fier a căzut asupra continentului.* A prezentat în continuare regimurile pe care U.R.S.S. le impusese cu forța în spatele acestei cortine și tentativele ei de a-și extinde legea dincolo de aceasta. Din *ceea ce am văzut la prietenii noștri ruși în timpul războiului* — a mai spus el — *sînt convins că nu există nimic care să fie atit de admirat de către ei ca forța și că nimic nu respectă mai puțin decît slăbiciunea militară;* concluzia : *ar trebui ca popoarele de limbă engleză să se unească de urgență pentru a înlătura orice ambiție sau aventură*[21].

Guvernul britanic va grăbi să precizeze că nu dăduse nici un . mandat fostului prim-ministru să se exprime în modul acesta. Departamentul de Stat american va face la fel. Dar președintele Truman se deranjase personal pentru a-1 asculta pe Churchill. Cu trei săptămîni în urmă îl primise pentru o lungă convorbire la Casa Albă. Întreaga presă americană avea să afirme că reflectaseră împreună asupra conținutului discursului.

Stalin nu se va lăsa stînjenit de subtilităţi de protocol- Un interviu acordat ziarului „Pravda“ * ii oferă ocazia, opt zile mai tîrziu, să răspundă_ pe acelaşi ton celui care, înainte de a fi fost aliatul¯său contra lui Hitler, militase, în 1918—1919, pentru intervenţia în Rusia şi pentru înţelegerea cu Germania împotriva comunismului care se năştea.

Nu ştiu — a spus el, după ce l-a acuzat, într-o ciudată ordine descrescătoare, de *calomnie, lipsă de curtoazie şi de tact* — dacă el şi prietenii lui *vor mai reuşi să organizeze după cel de-at doilea război mondial o nouă campanie armată contra Europei răsăritene; dar, dacă vor face aşa ceva — ceea ce este puţin probabil, întrucit milioane de oameni veghează asupra păcii — se poate afirma cu încredere că vor fi zdrobiţi exact cum s-a intimplat în urmă cu 26 de ani* [22]*.*

Pînă la moartea lui Stalin, şapte ani mai tîrziu, tonul polemicii nu va înceta să crească, cortina de fier să se îngroaşe, incidentele şi dramele să se înmulţească. Lumea va trece în mai multe rînduri la un pas de război, încă din primăvara anului 1946, criza Iranului va furniza un prim exemplu al acestor înfruntări „pe marginea prăpastiei“ — în engleză *brinkmanship* — care vor puncta de atunci încolo marile capitole ale războiului rece şi pe care Truman, atîta timp cît va dispune de monopolul atomic, îl va conduce cu un extraordinar sînge rece.

Bibliografie şi note

1. Textul integral al apelului în Robert JUNGK, *Plus claire que miile soleils,* Paris, Arthaud, 1958, p. 301 şi urm.

2. Antonina VALLENTIN, *Le drame d’Albert Einstein,* Paris, Pion, 1954, p. 252.

3. „Le Monde" din 11 august 1945.

* „Pravda" — Cotidian, organ de presă al C.C. al P.C.U.S., editat la Moscova. înfiinţat la 5 mai 1912 de către V.I. Lenin. Pînă în martie 1918, sediul redacţiei a fost la Petrograd, *(n.tr.)*

4. Jules MOCH, *En retard d'une paix,* Paris, Robert Laffont, 1958, p. 14.

5. „Le Monde" din 11 august 1945.

6. Testul memorandumului în STIMSON et Mc George BUNDY, *Faut-il recommencer la guerre ?,* Paris, L'Elan, p. 437.

7. TRUMAN, *op.. cit.,* tom I, voi. 2, p. 250.

8. *Ibid.,* p. 261—263.'

9. *Ibid.,* p. 243.

10. STETTINIUS, *op. cit.,* p. 310.

11. TRUMAN, *op. cit.,* tom I, voi. 2, p. 263.

12. FLEMING, *op. cit.,* p. 372.

13. *Keesing's* 8685 A.

14. Claude JULIEN, în *Le Chant' interrompu,* Paris, Gallimard, 1955, p. 22.

15. Leslie GROVES, *Now it Can Be Told,* London, Deutsch, 1963..

16. TRUMAN, *op. cit.,* tom I, vol. 2, p. 263.

17. DE GAULLE, *op. cit.,* tom II, p. 224.

18. TRUMAN, op. *cit.,* tom I, vol. 2, u. 274.

18. TRUMAN, *op. cit.,* tom I, vol. 2, p. 274,

20. CHASTENET, *op. cit.,* p. 195.

21. *Keesing's* 7770 A.

22. *Ibid.,* 7793 A.

14.

BARAJ LA SUD

Politica rusă reprezintă o încercare permanentă de a impune guvernelor apatice și slabe; în fața unei rezistențe energice, ea cedează însă, așteptînd ocazia de a acționa din nou.

PALMERSTON
(Scrisoare către Clarendon, mai 1853)

înaintarea Armatei roșii în Europa răsăriteană, ca reacție la agresiunea hitleristă, satisfăcea la Vest unul din obiectivele tradiționale ale diplomației ruse : crearea unei zone militare de protecție. Ea adăuga acesteia un alt avantaj, și anume acela de a interpune un zid de nepătruns între populația sovietică — condamnată pentru încă mult timp, după patru ani de devastări, la condiții de viață mizerabile — și tentațiile bunăstării și libertății capitaliste. Dar frontiera de sud a U.R.S.S. rămînea descoperită. Dat fiind petrolul din Caucaz, zona era un adevărat călcîi al lui Ahile pentru U.R.S.S. *Be-* 30

ria și alții mi-au spus că sabotori și chiar un om cu & cutie de chibrituri ar putea să ne cauzeze acolo serioase pagube[1], va declara Stalin ambasadorului american Bedell Smith, pu ocazia sosirii acestuia la Moscova, în aprilie 1946. La un om atît de neîncrezător, obsedat de ideea că într-o zi *imperialiștii* vor căuta să-1 răstoarne de la putere, cuvintele erau în mod sigur sincere. El avea totuși și alte ambiții : accesul la Mediterana, pe care Parisul și Londra i-1 promiseseră cîndva lui Nicolae al II-lea, ca preț al intrării sale în război, și pe care Molotov îl ceruse în zadar lui Hitler, la Berlin, în 1940 ; drumul spre Indii, obiectiv mai vechi al poftelor nemăsurate ale țarilor ; petrolul din nordul Iranului, atît de necesar unei țări a cărei producție anuală de țiței, în momentul capitulării Reich-ului, căzuse la 5 milioane de tone și care greșise luînd în serios nenumăratele declarații ale Aliaților, făcute de-a lungul războiului, în legătură cu necesitatea unei repartizări echitabile a materiilor prime ; Africa de Nord, chiar, unde căuta să pună piciorul, solicitînd un mandat asupra Tripolitaniei [‡‡‡‡], în momentul împărțirii moștenirii Italiei fasciste.

În cele din urmă, el nu va obține nimic. Condițiile în care Kremlinul tocmai își impusese legea sa în Polonia și în Balcani au creat occidentalilor o stare de spirit despre care nu s-ar putea spune că-i predispunea la o primire receptivă a unor asemenea revendicări. Pentru a obț-ine satisfacție, Stalin nu putea deci conta decît pe șiretenie sau pe forță. Or, monopolul atomic american limita [§§§§] extrem de mult libertatea sa de acțiune, impu-

---

‡‡‡‡ *Tripolitania* — Veche provincie a nord-cstului Libiei. Orașul principal, Tripoli, port la Marea Mediterană. Reunită pînă în 1919 și din 1934 la Cirenaica, pentru a forma Libia italiană, ea va constitui între timp o colonie separată. Teatrul a numeroase lupte între trupele britanice și italo—germane (1941—1943). *(n.tr.)*

§§§§hidrogen sovietică ; 1957 — prima bombă cu hidrogen britanică ; 1960 — prima bombă atomică franceză ; 1964 — prima bombă atomică chineză; 1967 — prima bombă cu hidrogen chineză; 1968 — prima bombă cu hidrogen franceză, *(n.tr.)*

nîndu-i să se replieze imediat ce avea să îrttîlnească o rezistență cit de cit mai hotărîtă. De altfel, el învățase de la Lenin că acela care nu știe decît să avanseze, care n-a învățat să dea înapoi în anumite condiții dificile, acela nu va sfîrși războiul în mod victorios -.

Afacerea Azerbaidjanului urma să ofere o primă ilustrare a regulii. Din 1810, această provincie eu nume barbar, bogată în petrol, populată de alogeni vorbind un grai înrudit cu turca, era împărțită între Persia și Rusia. Aceasta din urmă nu încetase să-și extindă influența, de-a lungul întregului secol al XIX-lea, de o parte și de alta, a Mării Caspice. Preocupată să protejeze Indiile, Anglia s-a străduit cît a putut de mult să oprească această expansiune. Cu atît mai mult cu cit, în 1901, *Anglo-Persian Oil Company* începea să pună bazele formidabilului său imperiu. Dar, în 1907, necesitatea de a face front comun împotriva Germaniei a determinat Londra să încheie cu Sankt Petersburg un acord care împărțea țara în zone de influență. Rusia s-a grăbit să transforme într-un adevărat protectorat ceea ce îi revenise din acesta.

A doua zi după revoluția din Octombrie, Sovietele vor denunța tratatul din 1907 ca fiind contrar principiului liberei determinări a popoarelor[*****]. Provinciile din Transcaucazia [†††††], încurajate de Londra, își vor proclama independența. în 1920, totuși, menșevicii vor fi răsturnați de către bolșevici, în Azerbaidjan, iar soldații roșii vor intra pe teritoriul persan pentru a alunga ultimele rămășițe ale armatelor albe; o efemeră republică comunistă va fi proclamată pe malurile Caspicii.

***** La 2/15 noiembrie 1917 Guvernul sovietic adoptă „Declarația drepturilor popoarelor din Rusia“, proclamînd dreptul popoarelor la autodeterminare pînă la despărțire, *(n.tr.)*

††††† *Transcaucazia* — Partea de sud a Caucazului. *(n.tr.)*

Propaganda Kremlinului se va dezlănțui contra conducătorilor de la Teheran, vinovați, după ea, de a fi aservit complet țara lor imperialismului britanic, printr-un tratat semnat în 1919. Ea s-a făcut auzită. Cîteva luni mai tîrziu, parlamentul persan — *Majilisul* — refuza să ratifice tratatul. Conducătorul brigăzii de cazaci, Reza Khan, un Atatiîrk al Iranului, se va îndrepta spre capitală și va pune mîna pe putere. Asemenea omologului său turc, el va încheia un pact de prietenie cu Uniunea Sovietică, care va renunța la orice privilegiu pe pămînt persan, dar va obține recunoașterea dreptului de a interveni în cazul în care o putere străină ar voi să utilizeze acest teritoriu drept o bază de operațiuni împotriva ei.

Devenit șah, Reza[‡‡‡‡‡], fondatorul unei dinastii, va reda [§§§§§] imperiului vechiul său nume de Iran, pentru a exalta tradiția bimilenară a patriei lui Cirus [******], încercînd în van să se debaraseze de dominația invadatoare a lui *Anglo-Persian,* rebotezată *Anglo-Iranian Oil Company.* Să fie oare eșecul acestei încercări cauza care l-a împins să flirteze cu Berlinul ? în mod evident, el nu știa că țara sa figura îh zona de influență pe care Hitler avea în vedere să o cedeze lui Stalin, în cazul în care s-ar fi înțeles cu acesta în legătură cu împărțirea lumii.

Prezența în Iran, în vara anului 1941, a numeroși agenți naziști[††††††] îi va furniza în orișice caz lui Stalin și lui Churchill — care întrevedea în această țară o cale de acces ideal pentru livrările britanice către U.R.S.S. — un excelent pretext de a interveni. Întrucît șahul a re-

‡‡‡‡‡ Mohammad Reza Khan este întemeietorul dinastiei Pahlavi ; a domnit între anii 1925 și 1941. *(n.tr.)*

§§§§§ Persia adoptă Înl935 denumirea de Iran, *(n.tr.)*

****** Cirus al II-lea (cel Mare), rege persan (559—529 î.C.) din dinastia Ahemenizilor. Este considerat fondatorul imperiului persan. A cucerit Media (550 î.C.), Lidia (547 î.C.) și Babilonul (539 î.C.) *(n.tr.)*

†††††† yezj Lasi0 Havas, *Assasinat au sommet. Teheran 1943,* Arthaud, Paris, 1968. *(n.tr.)* 3 — cd. 522

fuzat să se descotorosească de aceştia, aşa cum l-o ceruseră, trupele engleze şi ruseşti vor invada imperiul. La 17 septembrie, Teheranul era ocupat şi Reza avea să abdice în favoarea fiului său Mohammed, viitorul soţ al lui Soraya şi apoi al lui Farah Diba. în ianuarie, anul următor, s-a încheiat un tratat între Iran şi cele două puteri, care se angajau să-şi retragă trupele în următoarele 6 luni de după încheierea războiului. Acest angajament a fost reînnoit în 1943 de către cei Trei Mari reuniţi chiar la Teheran.

încă din această perioadă, totuşi, sovieticii îşi vor manifesta clar intenţia de a se stabili durabil în Persia. Urmînd vechiul lor obicei, ei au pus două cartuşe pe ţeavă. Pe de o parte, îşi vor pune oamenii lor în fruntea partidului Tudeh, care regrupa tot felul de elemente ostile suveranului detronat, inclusiv rudele Kajarilor pe care acesta îi înlăturase. Pe de altă parte, ei vor încuraja mişcările separatiste, pe kurzi şi pe azeri, cu gîndul fie de a anexa U.R.S.S.-ului provinciile din Nord, fie de a slăbi puterea centrală de la Teheran suficient de mult pentru a o plasa la discreţia partidului Tudeh.

în septembrie 1944, un acord între Anglo-Iranian şi Standard Oii, privind prospectarea în comun a noilor zone, va determina Kremlinul să facă un pas înainte. Acesta va cere în mod oficial crearea unei societăţi mixte sovieto-persane, pentru explorarea şi exploatarea eventuală a zăcămintelor petrolifere din regiunea nordică a ţării. O asemenea propunere nu putea, în mod evident, decît să alarmeze companiile petroliere occidentale. Londra nu va avea prea multă bătaie de cap pentru a-i convinge pe conducătorii de la Teheran să refuze această propunere. Aceştia din urmă îi’ ştiau prea bine pe ruşi ca să nu îşi dea seama că o acceptare antrena acapararea completă de către sovietici a regiunii zăcămintelor petrolifere. Astfel, parlamentul va adopta, la 3

decembrie, cu cvasiunanimitate de voturi, o lege inter- zicînd orice concesionare către o țară străină, atîta timp 34

cît va dura ocupația, fără acordul său prealabil. Autorul acestui text era doctorul Mosaddiq ‡‡‡‡‡‡, care își va cîștiga celebritatea, cîțiva ani mai tîrziu, ca șef al guvernului care va naționaliza zăcămintele de la Abadan §§§§§§.

Stalin va lua în nume de rău acest lucru, denunțînd intrigile engleze. La lalta, el va respinge ca neavenită o sugestie a lui Eden vizînd reafirmarea bunelor intenții ale celor Trei Mari față de Iran. La Potsdam, atunci cînd persanii vor cere imediat după capitularea Reich-ului evacuarea teritoriului național, Stalin nu va consimți la așa ceva decît în ceea ce privește capitala, expediind restul problemei miniștrilor afacerilor străine. Aceștia vor conveni, cu ocazia reuniunii lor de la Londra, din septembrie 1945, că toate trupele străine vor fi evacuate cel mai tîrziu pînă la 2 martie 1946, deși ne putem întreba dacă Molotov avea cea mai mică intenție de a onora acest angajament. O lună mai devreme, în Azerbaidjanul iranian a fost într-adevăr creat un partid autonomist, a cărui etichetă, *democrat,* nu reușea să ascundă legăturile sale comuniste ; organizația Tudeh din această provincie va fuziona curînd cu partidul nou creat. Agitația se va amplifica în rîndul triburilor kurde al căror șef, Moullah Barzani, lupta de 30 de ani pentru recunoașterea drepturilor conaționalilor săi, o populație indo-europeană islamizată, desfășurată pe un teritoriu cuprinzînd părți din Irak, Turcia și Siria, acoperind, ori- cît ar părea de curios, partea cea

‡‡‡‡‡‡ *Mohammad. Mosaddiq* (1880—1967) — A deținut postul de prim-ministru 29 aprilie 1951 — 16 iulie 1952, 22 iulie 1952 — 19 august 1953. *(n.tr.)*

§§§§§§(1150—539 Î.C.). în anul 539 Î.C., Babilonul va fi cucerit de către Cirus. Ocupată de către Alexandru Macedon (331 Î.C.), Mesopotamia va fi, rînd pe rînd, seleucidă, partă, sasanidă și arabă. *(n.tr.)*

mai importantă a zăcămintelor de țiței din Mesopotamia *. în noiembrie, la

Tabriz, capitala Azerbaidjanului, va izbucni o revoltă. Picbewari, șeful partidului *democrat,* fost ministru al Republicii Sovietice Caspice din 1920, proclama o republică autonomă, ale cărei posturi cheie erau atribuite comuniștilor.

Unui număr .de 1200 de soldați iranieni, trimiși de guvernul central să restabilească ordinea, trupele ruse le vor interzice dreptul de trecere. Primul ministru, Hakimi [*******] îi va sesiza pe cei Trei Mari în legătură cu această problemă și va cere să se ducă la Moscova, unde miniștrii afacerilor străine urmau să țină în decembrie una din reuniunile lor periodice. Kremlinul nedînd nici o urmare demersului său și respingînd, deopotrivă, o propunere de anchetă tripartită formulată — din dorința de conciliere — de către Londra și de către Washington, Hakimi va demisiona, la 26 ianuarie 1946, nu înainte de a încunoștința Consiliul de Securitate al O.N.U. Qawam-ul-Saltaneh [†††††††] va forma noul guvern. Acest septuagenar, care poseda proprietăți imense în zona de ocupație rusă, trecea drept un individ foarte favorabil Moscovei. Va reuși să-1 tragă, de asemenea, pe sfoară pe Stalin — deși nu se poate ști în ce moment s-a hotărît să facă acest lucru — mai bine decît oricare altul ar fi îndrăznit să se laude că a făcut-o.

La 30 ianuarie, după un violent schimb de cuvinte, între delegatul iranian și colegul său sovietic Vîșinski, care va face uz de aceeași abilitate și de aceeași rea credință în formularea

******* *Ibrahim Hakimi* — A deținut funcția de prim-ministru între 13 mai — 3 iunie 1945, 20 decembrie 1945 — 21 ianuarie 1946, 27 decembrie 1947 — 8 iunie 1948. *(n.tr.)*

††††††† *Ahmed Qawam-ul-Saltaneh* va deține funcția de prim-ministru între 9 august 1942 — 13 februarie 1943, 14 februarie 1946 — 10 decembrie 1947, 16—21 iulie 1952. *(n.tr.)*

de rechizitorii pe scena internațio-

nală, la fel cum o făcuse cu ocazia marilor procese de la Moscova. Consiliul de Securitate va aproba un proiect de rezoluție depus de către Emest Bevin. Ea recomanda negocieri directe între cele două părți. Qawam va lua deci drumul spre Moscova, procedînd — ca o măsură de pregătire a terenului — la epurarea armatei și a poliției de elementele cele mai anglofile. Stalin îi, va face cunoscut prețul său : autonomia Azerbaidjanului și concesiunea petrolieră. în schimbul acestora, Armata roșie urma să evacueze provinciile centrale, dar avea să continue să ocupe nordul țării. Londra va replica anunțînd că retragerea soldaților săi se va încheia la 2 martie.

La 6 martie, a doua zi după răsunătorul discurs rostit de Churchill la Fulton privind *cortina de fier,* Washingtonul va fac cunoscut că ambasadorul său la Moscova remisese guvernului sovietic o notă, cerîndu-i să-și recheme trupele în cel mai scurt tinfp. Cîteva zile se va putea crede că Stalin nu va ține cont de această punere în gardă făcută la limita politeții. La 9 martie, într-adevăr, în timp ce Qawam revenise în capitala sa, fără să se fi putut resemna cu acceptarea exigențelor Kremlinului, unități sovietice s-au îndreptat în direcția Teheranului. La numai șapte luni de la capitularea Japoniei, războiul amenința din nou. Pe data de 19 martie Iranul va sesiza pentru a doua oară Consiliul de Securitate, denunțînd menținerea soldaților sovietici pe teritoriul său drept un marcat *pericol la adresa păcii.*

Întrucît Kremlinul exercitase presiuni asupra lui Qawam pentru a-1 determina să renunțe la ideea de a mai înpintea plîngere, Statele Unite vor face cunoscut că, în cazul în care acesta va renunța, își vor asuma ele însele un asemenea demers. Pe data de 20, kurzii din Persia aveau să se revolte la rîndul lor și să instituie la Mehabad o *Republică populară,* care va încheia un pact de

alianță cu autonomiștii din Azerbaidjan. Barzani, făcut peste noapte general, va prelua comanda armatei lor, reechipată cu uniforme sovietice. îl vom regăsi în acțiune în mai multe rînduri, ulterior în Irak. La 27 mar- 37

ție, Gromîko, nereușind să convingă Consiliul de Securitate să-și decline competența sau cel puțin să amine dezbaterea pentru 10 aprilie, va anunța că U.R.S.S. nu va mai participa la dezbaterile asupra Iranului.

Acest gest provocator n-avea alt obiectiv decît de a salva obrazul guvernului sovietic, care, înțelegînd că americanii vorbeau serios, hotărîse să se arate conciliant. Pe data de 22, Stalin făcuse unei agenții de presă americane o profesiune de credință față de Națiunile Unite. Iar pe 26, ambasadorul său la Teheran îl informase pe Qawam că trupele ruse ar evacua în totalitate țara înainte de 9 mai, dacă acesta accepta crearea unei societăți petroliere mixte — 51o/o din capital pentru U.R.S.S., 49% din capital pentru Iran — și dacă se înțelegea cu diriguitorii Azerbaidjanului. Primul ministru își va da acordul sub rezerva, în ceea ce privește primul punct, ca această creare să fie ratificată de către un parlament care urma să fie ales în următoarele 7 luni de după încetarea ocupației străine.

Odată venită vara, la instalațiile companiei Anglo- Iranian vor izbucni greve, care se vor transforma într-o adevărată răzmeriță. Bevin nu va pierde ocazia de a atribui responsabilitatea pentru acestea organizației Tudeh și, implicit, rușilor, și de a trimite o brigadă la Bassorah, pe malul irakian al lui Shatt al-Arab, chiar în fața giganticei rafinării de la Abadan. La 3 august, Qawam va cere retragerea acestor trupe, va introduce membri ai partidului Tudeh în cabinetul său, va proclama legea marțială la Teheran și va ordona arestarea a diverse personalități, atît anglofile, cît și prosoyietice. Dar triburile din Sud, ațîțate după

toate probabilitățile de către agenți britanici, se vor revolta și-1 vor soma pe primul ministru să se despartă de colaboratorii. săi comuniști.

Să fi fost acestea de conivență cu vicleanul Qawam ? In orice caz, acesta se va grăbi să cedeze. Moscova se va alarma pe loc, cerînd ratificarea promptă a acordului în domeniul petrolier. La aceasta, Qawam va răspunde că

alegerea unui nou parlament era imposibilă atîta timp cit autoritățile din Azerbaidjan puneau piedici activității partidelor politice favorabile guvernului central. Acest argument va avea efect, dar și mai mult își va spune cuvîntul amenințarea voalată a unei intervenții anglo — americane, limbajul acestora devenind din ce în ce mai tăios. Cînd, în cursul iernii, Qawam se va hotărî să-și trimită trupele pentru a recuceri Azerbai- janul, rușii — care masaseră importante forțe armate la frontiere și al căror ambasador înmulțise *avertismentele* la adresa Teheranului — nu vor mișca nici măcar un deget. Separatismul va sucomba în cîteva zile. Președintele *Prezidiului* Republicii de la Tabriz se va refugia în U.R.S.S., unde avea să-și găsească curînd moartea într-un accident de automobil. Barzani, însoțit de o mie din kurzii săi, își va croi, cu arma în mînă, un drum spre Rusia, *via* Irak și Turcia. Va urma o represiune dură. Una din victimele sale va fi sinistrul Beria, omonim al șefului M.V.D. ‡‡‡‡‡‡‡ sovietic, însărcinat ca și acesta cu *securitatea.* El a fost respins de către grănicerii ruși, cînd a solicitat azil în patria socialismului.

După acest succes, Qawam va putea să organizeze alegeri. Parlamentul, ales în iulie 1947, se va grăbi să respingă tratatul petrolului, despre care însuși primul ministru declarare că este

‡‡‡‡‡‡‡ *M.V.D.* — Ministerstvo Vnutrennîh Del (Ministerul de Interne al U.R.S.S.). *(n.tr.)*

necesar să fie revizuit. Cabinetul va demisiona și anglofilul Hakimi va relua puterea, fără ca U.R.S.S., dată gata, să gîndească să intervină.

în Turcia, de asemenea, la capătul unei încercări de forță cu o miză mult mai importantă, Kremlinul va trebui în același moment să se încline. Rivale ereditare, cele două imperii, rus și otoman, deveniseră totuși buni prieteni, după transformarea lor în republici, una comunistă, cealaltă laică și prezidențială, care scosese comunismul în afara legii. Lenin îl trimisese la Ankara, capitala lui

ÎNAINTAREA SOVIETICA ÎN ORIENTUL MIJLOCIU DUPĂ 1945

Kemal §§§§§§, pe unul din „locotenenții“ săi, Frunze ********, care exclamase în fața Marii Adunări Naționale : *Vocile care au împins cîndva popoarele noastre la cucerirea Constan- tinopolului, a Strîmtorilor și a Anătoliei au fost pentru totdeauna reduse la tăcere* [3]. Un pact de neagresiune, de arbitraj și de bună vecinătate a fost încheiat în 1925 la Odessa. Cele două guverne fuseseră principalii beneficiari ai Conferinței de la Montreux, care, în 1936, a modificat o dată în plus regimul de navigație prin Strîmtori. Turcia și-a văzut restituită sarcina de a asigura securitatea lor, în timp ce U.R.S.S. era autorizată să-și poată trece prin acestea flota sa de război.

Relațiile vor începe să se strice o dată cu încheierea pactului Molotov—Ribbentrop. O lună mai tîrziu, în- cununînd negocieri care durau din primăvară, un tratat anglo—franco—-turc de asistență mutuală, limitat la Mediterana și la Balcani, avea să fie încheiat la Ankara. Stalin se va neliniști. El va obține din partea generalului Inbnii ††††††††, care îi succedase lui Atatiirk la președinția Republicii, ca să se precizeze că tratatul nu va avea valabilitate în cazul în care Parisul și Londra se vor găsi în stare de război cu U.R.S.S. în același timp, pentru a arăta bunăvoința sa față de Hitler, Stalin va propune un pact sovieto—turc comportînd interdicția trecerii prin Bosfor și Dardanele a vaselor de război și a cargourilor aparținînd țărilor neriverane Mării Negre. Această pretenție, dificil

§§§§§§ *Mustafa Kemal* a deținut funcția de președinte al Republicii Turcia între 29 octombrie 1923 — 10 noiembrie 1938 (din februarie 1935 Kemal Atatiirk — „tatăl turcilor"), *(n.tr.)*

********• *** Mihail Vasilievici Frunze* (1885—1925) — Militant comu

nist și comandant de armată sovietic. Unul din organizatorii Armatei roșii, care, în perioada războiului civil, sub conducerea sa, a înfrînt armatele lui Kolceak și Vranghel.

†††††††† *Ismet Inonii* a ocupat fotoliul prezidențial între 10 no- iembrie 1938 — 14 mai 1950. *(n.tr.)*

de conciliat cu tratatul încheiat cu Marea Britanie și Franța, va fi respinsă de către turci și negocierile vor fi sistate.

Guvernul de la Ankara avea să se cantoneze încă de atunci la o atitudine de strictă neutralitate, mergînd pînă la a susține, în 1940, că prăbușirea Franței făcuse caduc tratatul tripartit. în zadar va încerca Londra să o convingă să intre în război atunci cînd s-a produs atacul împotriva Greciei și, apoi, împotriva Iugoslaviei. O dată ce teritoriul său va fi invadat de către Wehrmacht, va veni rîndul U.R.S.S. să solicite intervenția turcă. Dar insistența Uniunii Sovietice se va reduce pe măsură ce situația ei militară se redresa ; Churchill însă, din ce în ce mai neliniștit de viitorul Balcanilor, își înmulțea demersurile pe lîngă Inonii pentru a-1 determina să deschidă la Sud un front care ar fi creat o oarecare contrapondere Armatei roșii. Președintele se va mulțumi să proclame țara sa nonbeligerantă. Invocînd, nu fără oarecare motiv, lipsa de pregătire ă forțelor sale, el va aștepta luna mai 1944 pentru a interzice vînzarea către Germania a cromului, mineral strategic esențial, luna august 1944 pentru a rupe relațiile diplomatice și luna februarie 1945 pentru o declarație de război absolut formală, dar indispensabilă pentru a deschide țării sale porțile Națiunilor Unite.

Să fie oare prudența și pasivitatea Turciei de-a lungul războiului mondial cauza revendicărilor pe care Stalin le va prezenta chiar înainte de capitularea Reich-ului ? Este dificil de susținut un asemenea lucru, pentru că exigențe analoge au fost prezentate de către Molotov lui Hitler în decembrie 1940. Dar ele i-au furnizat cel puțin un argument. Ar fi fost mult mai delicat să ataci un frate de arme. *Turcia este slabă* — declara generalisimul ambasadorului Bedell Smith în aprilie 1946 — și *Uniunea Sovietică își dă foarte bine seama de pericolul care ar rezulta pentru ea dintr-un control străin asupra*

Strivitorilor pe care Turcia nu este suficient de puternică pentru a le proteja. Gurvemul turc ne este ostil. Iată de ce guvernul sovietic a cerut o bază in Dardanele. Este o chestiune care ține de propria noastră securitate. [4]

în octombrie 1944, cu ocazia vizitei lui Churchill la Moscova, cînd a fost încheiat faimosul acord privind re-

partizarea zonelor de influență în Balcani, sovieticii vor vorbi pentru prima oară de o revizuire a regimului Strîm- torilor. Primul ministru, nemulțumit de politica turcă de tergiversări, își va da acordul de principiu. Stalin va relua chestiunea la lalta, fără însă cai să-și precizeze deziderațele. O lună mai tîrziu, la 19 martie 1945, MolotoV denunța ca perimat pactul turco — sovietic din 1925. Din explicațiile pe care le va da ambasadorului Turciei, acesta credea că poate reține disponibilitatea Moscovei pentru încheierea unui acord de mai mare cuprindere. Ankara va propune deci o alianță, elaborată după toate regulile, asemănătoare tratatelor încheiate de U.R.S.S. cu Marea Britanie, Cehoslovacia sau Franța. Kremlinul va răspunde în luna iunie că un asemenea acord presupunea revizuirea Convenției de la Montreux ‡‡‡‡‡‡‡‡ și stabilirea unei baze permanente sovietice în Dardanele, cerînd, în același timp, restituirea vilaietelor (departmentelor) Kars, Ardahan și Artwin, pe care turcii le dețineau de pe vremea păcii de la Brest—Litovsk. Ankara și-a retras pe loc, bineînțeles, propunerea.

La Potsdam, în iulie 1945, Stalin va reveni asupra acestei chestiuni. Va releva că era normal ca Turcia să poată închide Strîmtorile, după bunul său plac, în timp de război sau în cazul amenințării

---

‡‡‡‡‡‡‡‡ *Convenția de la Montreux* privind regimul strîmtorilor Bosfor și Dqrdanele a fost semnată la 20 iulie 1936. Se proclama libertatea de navigație prin Strîmtori pentru navele comerciale și, cu unele restricții, pentru cele de război. Vezi Robert Deutsch, *Conferința de la Montreux,* Editura Politică, București, 1975. *(n.tr.)*

cu războiul, așa cum o autoriza Convenția de la Montreux. Va afirma că nu revendica vilaietele Kars și Ardahan, decît dacă Ankara voia să încheie o alianță. în schimb, își menținea ferm cererea privind o bază la Marea Egee, precizînd lui Churchill, în cursul unui dineu, că aceasta trebuie să fie instalată la Dedeagaci, în Tracia.[§§§§§§§§] Anglo—saxonii se vor stră-

dui să-i demonstreze că securitatea U.R.S.S. va fi tot atît de bine asigurată dacă un acord internațional stabilea, așa cum tocmai propuseseră ei, principiul libertății complete ă căilor de navigație interioare. Dar generalisimul nici n-a vrut să audă de așa ceva. Se vor despărți fără să se fi decis nimic altceva asupra acestui punct, de- cît necesitatea de a se proceda la o revizuire a regimului Bosforului și Dardanelelor. »

Americanii vor redacta, într-o notă din 2 noiembrie, propunerea lor de *poartă deschisă.* Preocupați de ideea unei concilieri cu Moscova, ei vor preciza că navete de război ale puterilor neriverane Mării Negre nu vor putea pătrunde în aceasta fără acordul prealabil al riveranilor sau al Națiunilor Unite. Britanicii vor sprijinii această inițiativă. Kremlinul nu te va răspunde, dacă nu nuntim cumva răspuns un apel al *catolicosului* (patriarhului) bisericii autocefale a Armeniei pentru restabilirea unității armene — bineînțeles în cadrul U.R.S.S. și în detrimentul Turciei. Curînd, revendicări dnaloge vor fi articulate, de astă dată în beneficiul Georgiei, de către doi academicieni din Tiflis, cărora „Pravda“ se va grăbi să te facă o largă publicitate. Mișcări de trupe sovietice vor fi semnalate de-a lungul frontierei turce. Pentru orice eventualitate, guvernul de la Ankara va amîna

§§§§§§§§ *Tracia* — Regiune a Europei răsăritene, împărțită între Grecia (Tracia occidentală), Turcia (Tracia orientală) și Bulgaria (Tracia de Nord sau Rumelia orientală). împărțirea a avut loc în anii 1919—1920 (n.tr.)

demobilizarea contingentelor chemate sub arme în timpul războiului și va face cunoscut că va apăra, în caz de nevoie cu forța, teritoriul național.

Nimic nu se va întîmpla totuși timp de cîteva luni, La 7 august 1946, cu unsprezece zile înainte de expirarea termenului prevăzut de către Convenția de la Montreux pentru a cere revizuirea, Kremlinul va adresa Turciei — trimițînd în același timp copii Londrei și Washingtonului — o notă accentuînd asupra faptului că aceasta nu putuse să împiedice, de-a lungul războiului, folosirea Strîmtorilor contra statelor riverane. Argumentul era cu totul neașteptat : niciodată pe parcursul ostilităților, rușii nu reproșaseră Ankarei că nu s-ar fi achitat de misiunea pe care i-o încredințaseră acordurile de la Montreux, și 44

anume aceea de a interzice în timp de război accesul în Marea Neagră al vaselor de război ale beligeranților care nu erau aliați ai Turciei. Ei cereau, de asemenea, revizu irea acestor acorduri, pe baza propunerii americane din noiembrie, completată printr-o clauză prevăzînd că Turcia și Uniunea Sovietică vor asigura, *prin mijloacele lor comune, apărarea Strîmtorilor, pentru a preveni utilizarea lor de către alte state, in scopuri ostile puterilor Mării Negre* [5]. La 19 august, Washingtonul va face cunoscut că, după opinia sa, Turcia trebuia să continue să fie *principalul responsabil pentru apărarea Strîmtorilor,* adăugind că, dacă acestea *deveneau obiectul unui atac sau al amenințării cu un atac din partea unui agresor, situația care ar fi rezultat ar reprezenta o amenințare pentru securitatea internațională și ar constitui în mod clar un motiv de acțiune din partea Consiliului de Securitate* [G].

Nemulțumindu-se doar cu afirmațiile, Truman va trimite portavionul gigant „Franklin Roosevelt[14], patru crucișătoare și o flotilă de torpiloare pentru a se alătura, în Mediterana orientală, cuirasatului „Missouri[44], a cărui apariție în fața Istaribulului, în

luna aprilie, simbolizase prețul pe care Statele Unite îl asociau securității Turciei. James Forestall, pe atunci secretar la Marină, relatează în *Jurnalul* său despre consfătuirea în cursul căreia s-a decis, la Casa Albă, trimiterea notei către U.R.S.S. Acheson, pe atunci subsecretar de stat, după ce se pronunțase pentru o reacție *energică,* a evocat riscul unui conflict armat, *în cazul în care Rusia nu va da înapoi.* Truman va afirma că nu era necesar să se aștepte cinci sau zece ani pentru a stabili *dacă rușii erau hotărîți să cucerească lumea.* [7]

Fermitatea sa, aprobată de către Paris și de către Londra, și sprijinită pe monopolul atomic american, va avea același efect, ca și aceea pe care o manifestase în primăvară în afacerea iraniană. Ankara va respinge propunerea sovietică și va sugera chiar întreruperea schimbului de note atunci cînd Kremlinul va reveni în mod insistent. Moscova va rămîne însă neclintită. Va trebui să

se aștepte moartea lui Stalin și venirea la putere a lui Malenkov********* pentru ca să fie abandonate oficial revendicările privind Karsul și Ardahanul la care, pe bună dreptate, nimeni nu mai gîndea.

Criza turcă avea să joace în istoria războiului rece un rol care depășește cu mult, oricare ar fi importanța ei, miza sa imediată. împreună cu războiul civil grec, despre care va trebui să vorbim acum, ea este, într-a- devăr, în mod direct, la originea *doctrinei Truman,* care a constituit primul pas al angajamentului american în Europa și, deci, al Alianței atlantice.

Acordurile de la Varkiza, care au pus capă}t în februarie 1945 luptelor între rezistenții de stînga,

********* *Gheorghi Maksimilianovici Malenkov* a îndeplinit funcția de președinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. intre 6 martie 1953 — 8 februarie 1955 *(n.tr.)*

conduşi de către comunişti, şi regalişti, masiv sprijiniţi de către armata engleză, nu fuseseră mult timp respectate. Ele nu fuseseră posibile decît pentru că Stalin, fidel acordului său privind zonele de influenţă, convenit cu Churchill, lăsase ca discipolii săi eleni să fie masacraţi de către soldaţii generâlului Scobie şi pentru că Londra obţinuse din partea regelui să se retragă provizoriu în favoarea arhiepiscopului Damaskinos. Foarte repede totuşi, acesta s-a văzut copleşit de elemente reacţionare, astfel încît Attlee, abia ajuns la putere, îi va adresa un mesaj, la 1 august 1945, pentru a-1 pune în gardă în legătură cu violările acordurilor de armistiţiu şi cu represiunea care se abătea asupra republicanilor.

în primăvara următoare, alegerile, sub un control internaţional — la care U.R.S.S. refuzase să participe —, aveau să asigure majoritatea partidului populist al liderului monarhist Tsaldaris †††††††††. Aproape jumătate din cei înscrişi pe listele electorale, ascultînd consemnele ex-

tremei stingi, se vor abţine să participe la un scrutin **a** cărui regularitate, cel puţin la sate, oferea puternice semne de îndoială.

Referendumul din septembrie, în schimb, a evidenţiat o largă majoritate în favoarea reîntoarcerii regelui ‡‡‡‡‡‡‡‡‡,. care, de altfel, nu va supravieţui mult triumfului său. El va muri în anul următor, lăsînd coroana fratelui său mai tînăr, diadohul §§§§§§§§§Paul.

††††††††† *Konstantinos Tsaldaris* va ocupa funcţia de prim-ministru al Greciei între 18 aprilie 1946 — 24 ianuarie 1947 ; 29 august — 7 septembrie 1947 *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *George II* a domnit a doua oară între 1935—1947 (între- aprilie 1941 şi septembrie 1946, în exil). în anii 1941—1944 Grecia a fost ocupată de trupele Italiei fasciste şi Germaniei hitleriste. între 31 decembrie 1944 — 1 septembrie 1946, regenţa lui Da- maskinos, arhiepiscop al Atenei, *(n.tr.)*

§§§§§§§§§ *Diadoh* — Denumirea dată generalilor lui Alexandru

Restaurarea unei dinastii legate — pentru masele muncitoare — de amintirea durei dictaturi a lui Metaxas ********** avea să dea un impuls decisiv războiului civil, care reîncepuse a doua zi după alegeri, dobîndind un caracter endemic.

Recurgînd la metodele pe. care le folosiseră împotriva ocupantului german și italian și pe care Viet Minh †††††††††† și Huk ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ le utilizau chiar în acel moment în Asia, re-

belii — în care guvernul de la Atena n-a voit niciodată să vadă altceva decît *bandiți justițiabili ai tribunalelor* de drept comun — atacau garnizoane izolate, puneau mîna pe armele acestora, sabotau căile de aprovizionare și instalau o administrație, ici în mod clandestin, dincolo la lumina zilei. De această dată, ei beneficiau de ajutorul total al sateliților U.R.S.S., care controlau cvasito- talitatea frontierei continentale a Greciei și puteau furniza rebelilor arme, alimente, tabere de antrenament și refacere. Astfel, cînd, în 1948, forțele regaliste vor pune mîna pe regiunea Grammos, principala platformă teritorială a partizanilor, care își instalaseră acolo guvernul provizoriu, aceștia se vor retrage prin teritoriul albanez, pentru a reapare pe un alt front, acela de la Vitsi.

Macedon, care, după moartea acestuia, au purtat între ei îndelungate războaie pentru putere. Titlu purtat de moștenitorul tronului în Grecia modernă, *(n.tr.)*

**********♦* *Ioannis Metaxas* — Prim-ministru al Greciei între 13 aprilie 1936 — 29 ianuarie 1941. între 25 noiembrie 1938 — 15 februarie 1939 *Konstantinos Georgakopoulos,* iar între 15 februarie 1939 — 21 ianuarie 1941, *Georgios Kyriakos* activează ca șefi provizorii ai guvernului, *(n.tr.)*

†††††††††† *Viet Minh* — Frontul Independenței din Vietnam, formațiune politică, vietnameză, creată în 1941, prin unirea partidului comunist indochinez și a elementelor naționaliste. Viet Minhul va forma primul guvern vietnamez în 1945. Se va situa în fruntea luptei armate împotriva forțelor franceze șt a aliaților lor vietnamezi. Se va impune în Vietnamul de Nord cu Ho Și Min. *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡reapare în 1964, acționînd împotriva prezenței militare și economice a S.U.A. îț Filipine. Această „armată clandestină", deși decimată adesea, reunește periodic pe toți opozanții regimului de la Manilla, *(n.tr.)*

Intr-adevăr, comuniștii nu încetaseră, începînd cu 1945, să-și consolideze influența lor asupra tuturor statelor care se învecinau cu Grecia la nord — Bulgaria, Iugoslavia și Albania —, emițînd pretenții teritoriale care asupra Macedoniei elenice, care asupra Epirului. In mai multe rînduri avuseseră loc incidente de frontieră. Tito își anunțase intenția de a păstra o armată puternică, iar emulul său de la Tirana, care avea să devină mai tîrziu cel mai înverșunat dușman al său, Enver Hodja §§§§§§§§§, chemase sub arme patru contingente, neezi- tînd să mineze strîmtoarea Corfu, în care avea să sară în aer o navă engleză.

Din toate aceste trei guverne, cel de la Belgrad avea să manifeste atitudinea cea mai agresivă. In necunoștința de cauză în care se găsea în acel moment Occidentul, în

ceea ce privește conflictul între dictatorii iugoslavi și cei sovietici, exista tendința de a pune pe seama Kremlinului responsabilitatea pentru agresivitatea titoiștilor, cînd de fapt — dovada este în prezent făuctă — acesta le frîna ardoarea. Astfel, atunci cînd aviația iugoslavă **a** doborît, una după alta, două fortărețe zburătoare care survolaseră țara, Molotov i-a spus la Kardelj, vice-pre- ședinte al guvernului de la Belgrad, că au făcut foarte bine, dar că trebuie să se oprească la atît; o altă, dovadă de prudență pe care am văzut-o manifestîndu-se în Iran și. în Turcia.

Grecia prezenta pentru comuniști, în raport cu cele două teatre de război rece, mari avantaje. U.R.S.S. nu era direct angajată, ceea ce excludea,

---

§§§§§§§§§ *Enver Hodja* (1908—1985) — Om politic albanez. Prim-se- cretar (1954—1985) al C.C. (în 1943—1954, secretar general) al Partidului Muncii (în 1941—1948, Partidul Comunist) din Albania. In anii 1946—1953, a îndeplinit funcția de ministru de externe, iar între 22 octombrie 1944 și 20 iulie 1954, funcția de prim-mi- nistru. *(n.tr.)*

la prima vedere, orice risc major. Aceștia dispuneau pe teren de suficient de mulți partizani, pentru ca să controleze regiuni întregi, în care mobilizau populația. în fine, guvernul de la Atena, depășit de evenimente, obligat să consacre operațiunilor cea mai mare parte a puținelor sale resurse, nu putea face nimic pentru ridicarea unei țări care, firește, săracă, ieșea lipsită de orice vlagă după patru ani de război. Administrația și armata erau copleșite de extrema stingă, minate de defetism, de corupție, de abuzuri de toate felurile. La sfîrșitul anului 1946, fără ca E.L.A.S. să fi obținut o singură victorie pe teren, situația era dintre cele mai critice.

Or, în acel moment, Marea Britanie — care menținea în Grecia un număr de 40 000 de oameni și care furniza guvernului acesteia, ca și aceluia de la Ankara, ajutorul militar și financiar, fără de care acesta ar fi fost condamnat în scurt timp — se găsea ea însăși pradă celor mai mări dificultăți. Descoperea că se ruinase pentru a cîștiga războiul și că nu mai era în măsură să suporte partea sa tradițională din faimoasa *povară a omului alb.* Se impuneau hotărîri draconice, dacă vroia să evite falimentul. La 24 februarie 1947, ambasadorul britanic la

Washington va remite secretarului de stat din acea perioadă, generalul Marshall ***********, o notă informîndu-1 că trupele britanice vor Ii retrase din Grecia începîrid cu sfîrșitul lunii martie. Presat să

*********** între anii 1929—1953, titularii Departamentului de Stat au fost : Henry L. Stimson (1929—1933); Cordell Hull (1933—1944) ; E.R. Stettinius jr. (1944—1945) ; James F. Byrnes (1945—1947) ; George C. Marshall (1947—1949) ; Dean G. Acheson (1949—1953). *(n.tr.)*

acționeze, de către ambasadorii săi la Atena și la Moscova, ca și de către colaboratorii săi apropiați, Truman nu va ezita o singură clipă : *A venit momentul* — scria el în *Memoriile* sale — *de a așeza în mod hotărit Statele Unite ale Americii în tabăra și in, fruntea lumii libere* [8] și pentru a începe să furnizeze Greciei ajutorul imediat și masiv care îi era indispensabil. La drept vorbind, el se aștepta să fie obligat să facă față unei asemenea situații și trimisese la fața locului, cu două luni înainte, o misiune condusă de consilierul său Paul Porter, pentru a studia nevoile regatului.

La 11 martie, după o minuțioasă pregătire a spiritelor, președintele se adresa Congresului pentru a prezenta ceea ce s-a numit de atunci doctrina Truman. *Cred* — va spune el — *că- Statele Unite trebuie să susțină popoarele libere care rezistă încercărilor de aservire din partea unor minorități înarmate sau presiunilor venite din exterior. Cred că trebuie să ajutăm popoarele libere să-și făurească destinul cu propriile lor mîini. Cred că ajutorul nostru trebuie* soț *se constituie, în principal, dintr-un ajutor economic și financiar, indispensabil stabilității economice și unei vieți politice coerente* [J].

Acțiunile de stopare a penetrării sovietice în Iran și Turcia fuseseră relativ discrete. Aceasta avea însă brutalitatea unei declarații de război. Președintele, după ce a pus față în față cele două sisteme care își dispută lumea : acela *bazat pe voința majorității și pe instituții libere* și acela care se sprijină *pe teroare, agresiune, suprimarea libertăților,* a cerut Congresului să-l autorizeze

să acorde Greciei 250 de milioane de dolari, iar Turciei 150 de milioane de dolari, fiind de la sine înțeles câ nu era vorba decît de un început. Cu toate că erau dominate, încă din anul precedent, de o majoritate republicană, deci ostilă unui președinte dețnocrat, cele două camere vor adopta, cu o mare majoritate, proiectul de lege. In zadar

Edwin Johnson, senator de Colorado, denunțase doctrina Truman ca *echivalînd cu o declarație dc război la adresa Rusiei*[10], iar Smith, reprezentant al statului Wiscosin, o descrisese ca o *măsură de război* [u], neexistînd curajul să fie prezentată poporului american ca atare.

Vocea acestor izolaționiști va fi acoperită de unul dintre adepții lor de ieri, senatorul Vandenberg, președintele Comisiei pentru afaceri străine, raliat internaționalismului în timpul războiului și care avea să joace un rol capital în acest moment în care America — potrivit propriilor sale cuvinte — avea *întâlnire cu destinul* ,[2].

La 22 mai, președintele semna legea care punea țara sa, la numai doi ani după moartea lui Roosevelt, în fruntea cruciadei antibolșevice. El declarase în cursul dezbaterii : *Trebuie să acționăm la timp, înainte chiar ca timpul să fi venit, pentru d înăbuși primele scîntei ale oricărei conflagrații care ar risca să incendieze mtregul univers* [13].

A doua zi după promulgarea legii privind ajutorul pentru Grecia și Turcia, o comisie de anchetă, constituită de O.N.U., la cererea Atenei, va constața oficial că Iugoslavia, Bulgaria și Albania sprijineau pe rebelii greci. U.R.S.S. și Polonia au votat împotriva acestei concluzii, iar Franța s-a abținut. S-a angajat o cursă contracronometru, comuniștii încercînd să dea adversarului lovituri decisive înainte de intrarea în scenă a Statelor Unite. E.L.A.S. dispunea de numeroși combatanți —[1] *andarții* — organizați la nivel de batalion, cu serviciile obișnuite unei armate în război. Ea controla o mare parte a masivelor Pindului și Olimpului și cvasitotalitatea fron-

tierei nordice. în decembrie 1947, în munții Grammos s-a constituit *un guvern al Greciei libere.* în ciuda succeselor locale ale regaliștilor și a infuziei crescînde de dolari și de material american, mișcarea de gherilă continua să se dezvolte. Ea nu reușea totuși să pună mîna pe

orașul Konitsa, în Epir, unde șeful acesteia, generalul Markos, voia să-și fixeze capitala. La începutul anului 1948, Stalin înțelesese că Statele Unite nu-i vor lăsa pe insurgenți să cîștige partida. El îi va spune iugoslavului Kardelj că trebuia să pună capăt cît mai curînd acestei chestiuni.

Un an mai tîrziu, înaltul comandament al armatei regale, organizat cu strînsa colaborare a misiunii militare americane, condusă de către generalul Van Fleet, va fi investit cu puteri excepționale. O miliție țăcănească locală va fi pusă pe picioare pentru a sprijini armata regulată în lupta împotriva partizanilor. Teritoriul național va fi metodic curățat, urcînd de la sud spre nord.

S-a aflat brusc că Markos se îmbolnăvise și că fusese înlocuit de către secretarul general al Partidului Comunist, Zachariades. în realitate, el fusese epurat pentru că refuzase să se asocieze condamnării pronunțate de către Cominform împotriva prietenului și principalului său sprijinitor : Tito. De altfel, acesta din urmă va da lovitura de grație rebeliunii, anunțînd, într-un discurs pronunțat la Skopje, în iulie 1948, închiderea frontierei și încetarea oricărui ajutor pentru andarți. Amintirile urîte dispar repede. Exclusă din blocul sovietic, Iugoslavia nu va în- tîrzia să încheie o alianță cu Atena și cu Ankara iar regele Paul nu va refuza să se ducă să-și petreacă vacanțele în insula Brioni, la mareșalul care, ani' în șir, iacuse tot ce i-a fost posibil pentru a-1 răsturna de la tron.

La 16 octombrie 1949, comuniștii anunțau că încetau lupta : *pentru a evita distrugerea totală a pămîntului grec* [1,1]. Dar de la sfîrșitul lunii august, trupele guvernamentale ocupaseră în munții Vitsi și Grammos ultimele 52

poziții ale insurgenților, care au fost nevoiți, sub efectul loviturilor violente, să se refugieze în Bulgaria și în Albania. U.R.S.S., căreia americanii și britanicii îi făcuseră în primăvară propuneri discrete pentru a reglementa conflictul prin bună

înțelegere, nu va încerca nici măcar să salveze aparențele, mulțumindu-se să ceară o amnistie totală, despre care, în mod evident, nu s-a pus problema. S-a pierdut urma lui Markos, despre care s-a crezut mult timp că pierise, victimă, ca atîția alții, ai nebuniei staliniste. Mulți ani mai tîrziu, îl vom regăsi în Polonia, vizitîndu-și tovarășii de luptă. Avea să fie reabilitat de către Partidul Comunist Grec clandestin, adversarul său, Zachariades, văzîndu-se, la rîndul său, acuzat de toate deviațiile.

încheiat pe cîmpul de bătălie, după ce a făcut 50 000 de morți și a devastat 11 000 de sate, războiul nu s-a sfîrșit însă și pentru familiile grecești. Temnițele monarhiei nu s^au întredeschis decît foarte lent pentru a da drumul adversarilor. Comuniștii nu vor restitui decît o mică parte din cei 20 000 sau 30 000 de copii, pe care, sub pretextul de a-i sustrage ororilor luptei și bombardamentelor atomice, îi smulseseră cu forța părinților lor și îi expediaseră de cealaltă parte a cortinei de fier.

Dintre toate tragediile pe care, le-a suscitat războiul zis rece, puține vor atinge nivelul de amărăciune rezervat acestui pămînt al pasiunilor și al zeilor avizi.

Bibliografie și note

1. Bedell SMITH, *Mission ă Moscou,* Paris, Pion, 1950, p. 12.
2. LENINE, *La revolution bolcheviste, op. cit.,* p. 263.
3. Raymond LACOSTE, *La Russie sovietique et la question d'Orient,* Paris, Editions Internationales, 1946, p. 62.
4. Bedell SMITH, op. *cit.,* p. 43.
5. *Keesing's* 8076 B.
6. *Keesing's* 8102 A.

7. FORRESTAL, *op. cit.,* p. 161.
8. TRUMAN, *op. cit.,* tom. II, vol 1, p. 119.
9. *Ibid.,* p. 124.

10. *Keesing's* 8723 A.
11. FLEMING, *op. cit.,* p. 460.
12. A. MAUROIS, *Histoire par allele, U.S.A. (1917*—1960, Paris, Presses de la Cite, 1962, p. 283.
13. TRUMAN, *op. cit.,* tom. II, vol. 1, p. 126.
14. *Keesing's* 10293 A.

15.

CINCI TRATATE ȘI NICI O PACE

Spuneți-mi ce sperați
De Ia ceea ce încercăm în Germania ?

GOETHE
(Faust, I)

Mina dreaptă a omului de stat trebuie adesea sâ nu știe ceea ce face mina sa stingă. Atunci cînd, în Iran, în Turcia și în Grecia, între Moscova și Washington aveau loc primele încercări de forță, atunci cînd O.N.U. se făcea la tot pasul ecoul izbucnirii certurilor dintre ele, diplomații lor nu încetau să negocieze pentru a găsi soluții nenumăratelor probleme pe care capitularea de la Reims [†††††††††††] le crease în Europa, începînd cu încheierea tratatelor de pace cu Germania și aljații

††††††††††† La 7 mai 1945, la Cartierul general Aliat de la Reims, reprezentanții Germaniei semnează capitularea necondiționată *(n.tr.)*

săi din cel de-al doilea război

mondial: La Potsdam, cei Trei creaseră, intr-adevăr, un Consiliu al miniștrilor afacerilor străine, în care — alături de proprii lor delegați — aveau să fie reprezentate Franța și China.

Acest consiliu își va ține prima sa întîlnire la Londra, la 13 septembrie 1945. Se convenise ca acesta să se ocupe înainte de toate de foștii sateliți ai Reich-ului. Dar Molotov ar fi vrut să se vorbească, cje asemenea, despre controlul asupra Japoniei, pe care americanii — după Hiroshima — aveau tendința de a o considera o chestiune de interesul lor exclusiv. După două zile de discuții în zadar asupra acestui punct, s-a ajuns la Italia, prima dintre puterile Axei care a cerut capitularea.

Elementele de dezacord vor apărea foarte repede. Occidentalii vroiau să facă din Triest un port liber, în timp ce U.R.S.S. înțelegea să-1 atribuie Iugoslaviei. Byrnes va propune să se încredințeze unei personalități, desemnate de către Consiliul de Securitate, administrarea coloniilor italiene, care ar fi dobîndit, într-un termen de zece ani, independență. Bevin îl va sprijini în ceea ce privește Libia și va sugera să se caute un aranjament cu Etiopia în privința Somaliei și a Eritreei[‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡]. Bidault, cîntărind pericolele pe care le comporta perspectiva independenței Libiei pentru prezența franceză în Maghreb ♦[§§§§§§§§§§], era de părere să se încredințeze chiar Italiei *trusteeship-ul* [************] vechilor sale posesiuni. Cit îl privește pe Molotov, anticolonialismul tradițional al

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Eritrea* — regiune în NE Ethiopiei, la Marea Roșie, (n.tr.)

§§§§§§§§§§ *Maghreb sau Măhrid* — Nume dat din Evul Mediu de geografii și istoricii arabi regiunii din nordul .Africii (Maroc, Algeria, Tunisia). In limba arabă înseamnă „soare apune", (n.tr.)

**************♦ *Trusteeship* (engl.) — tutelă *(n.tr.)*

politicii sovietice nu l-a împiedicat să ceară să se atribuie fiecăruia dintre cei Trei Mari una dintre posesiunile italiene, în scopul de a pregăti emanciparea acestora.

El va cere Tripolitania, adăugind celor spuse de către Byrnes că Uniunea Sovietică ar trebui să ocupe locul la care avea dreptul și, în consecință, să aibă în Medi-

terana baze pentru flota sa comercială. *N-avem intenția — va* spune el — să *introducem sistemul sovietic in aceste teritorii, ci numai o ordine democratică, menită să corespundă aspirațiilor popoarelor. Lucrurile nu se vor petrece ca in Grecia*Trecutul său de docher și apartenența la mișcarea laburistă nu-1 vor împiedica pe Bevin să reacționeze cu o extremă vivacitate la această încercare a Rusiei de a se înscrie în Clubul colonial. Bidault și Byrnes îl vor susține.

Dar s-a aflat că, la -San Francisco, cu cîteva luni înainte, Stettinius, pe atunci secretar de stat, îi spusese ministrului sovietic că guvernul acestuia ar putea să primească administrarea unui teritoriu sub mandat O.N.U. Molotov dedusese de aci că Statele Unite vor sprijini orice cerere formulată de către Kremlin în domeniul respectiv și se va plînge cu amărăciune colegului său american de această lipsă de cuvînt. El va face cunoscut că nu va lua poziție în ceea ce privește transferul către Grecia al insulei Rhodos și al altor insule din Dode- canez ††††††††††† decît o dată ce va fi reglementată după placul său soarta coloniilor italiene. în fine, el va sugera să se fixeze reparațiile, pe care guvernul de la Roma trebuie să le plătească, la un nivel de 600 milioane de dolari, din care 100 milioane pentru

††††††††††† *Dodecanez* — Arhipelag grecesc (Sporadele de Sud) în Marea Egee, în apropierea coastelor de sud-vest ale Asiei Mici, format din 12 insule (2 700 km^2) ; insule principale : Rhodos, Samos, *(n.tr.)*

U.R.S.S., ceea ce — conform părerii celorlalți — era de natură să pună în pericol economia peninsulei.

Dezbaterile se vor deteriora cînd se va ajunge la Bulgaria și la România. *Declarația asupra Europei eliberate,* adoptată la Ialta, prevedea că guvernele popoarelor eliberate de jugul hitlerist trebuiau să fie rezultatul unor *alegeri libere* și în conformitate cu voința *poporului*[2]. Declarația stabilea principiul consultărilor automate între cei Trei Mari cînd situația o va cere. Or, toate eforturile misiunilor de legătură, britanică și americană.

pentru a obține respectarea acestor prevederi, fuseseră zadarnice. Regele României, în imposibilitatea de a fi putut obține din partea celor Trei Mari —- cărora li se adresase — lărgirea guvernului Groza, pe care Vîșinski i-1 impusese în luna februarie, refuza să semneze textele oficiale ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡. La Sofia, doi dintre principalii lideri ai Frontului patriotic, agrarianul Petkov și social-democratul Lulcev, și-au dat demisia, vrînd să arate că s-au săturat să servească de simplă cauțiune pentru actele comuniștilor.

Delegația americană la Londra va face deci cunoscut că nu va semna tratatul de pace cu România și Bulgaria, atîta timp cît situația în aceste două țări nu se va clarifica. Molotov va conchide — în ciuda tuturor protestelor lui Bymes — că Statele Unite doreau să restabilească în aceste țări guverne ostile U.R.S.S. La fel ca și în afacerea coloniilor italiene, el putea să creadă că interlocutorii săi se răzgîndeau în legătură cu

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ La 21 august 1945, regele Mihai I somează guvernul Petru Groza să-și prezinte demisia ; în urma refuzului acestuia, regele hotărăște să nu mai contrasemneze decretele-legi, încercînd astfel să facă imposibilă activitatea guvernului („greva regală"). Ca urmare a admiterii în guvern a unui reprezentant al P.N.Ț. (Maniu) și al P.N.L. (Brătianu), la 7 ianuarie 1946, greva regală ia sfîrșit *(n.tr.)*

angajamentele asumate. Oare Churchill, în acordul pe care îl încheiase cu Stalin la Moscova, în legătură cu sferele de influență, nu îi recunoscuse o poziție cvasiexclusivă la Sofia și la București ? Oare U.R.S.S. nu respectase ea, în mod scrupulos, în schimb, angajamentul său de neintervenție în Grecia ? Pentru oameni, așa cum erau conducătorii sovietici, obsedați de problema securității, profund neîncrezători in privința lumii occidentale, incapabili să creadă în existența sentimentelor dezinteresate la interlocutori cărora putuseră să le aprecieze, în numeroase rînduri, cinismul și inconsecvența, interesul arătat de către Londra și de către Washigton față de respectarea drepturilor omului în regiuni cărora, de-a lungul

vremurilor, le acordaseră rareori atenție, nu putea să însemne decît o punere în cauză a împărțirii moștenirii hitleriste.

Dat fiind faptul că reprezentanții francezi si chinezi au susținut în dezbateri punctul de vedere anglo- american, la 22 septembrie, Molotov își va permite să exprime punctul de vedere potrivit căruia comunicatul de la Potsdam îl îndreptățea să ceară excluderea acestora. Acest document prevedea, într-adevăr, că pentru a pregăti fiecare din tratatele de pace consiliul va fi *compus din membri reprezentând statele semnatare ale condițiilor de capitulare impuse statului inamic respectiv,* ceea ce, în privința țărilor din Est, nu era cazul nici pentru Paris, nici pentru Beijing. Bevin, din ce în ce mai enervat, neavînd cîtuși de ’ puțin ocazia, în cariera sa de militant, să se inițieze în arta litotei [§§§§§§§§§§§], dragă personalului de la *Fareign Office,* va izbucni în fața acestei schimbări bruște de atitudine. *N-am văzut niciodată nimic care să semene atât de mult cu teoria lui Hitler* [4]. Molotov se va îndrepta precipitat spre ușă. Englezul va fi

§§§§§§§§§§§ *Litotă* — Figură de stil care constă în comprimarea expresiei, cu scopul de a face să se înțeleagă cît mai mult, spunîndu-se cît mai puțin, *(n.tr.)*

nevoit să-i ceară scuze, pentru a-1 convinge să se reaşeze.

Truman îi va telegrafia lui Stalin pentru a-i reaminti că la Potsdam fusese prevăzut ca francezii şi chinezii să participe la discuţii, fără a avea însă drept de vot. Nici vorbă de aşa ceva. La 2 octombrie, după ce aprobaseră un memorandum al lui Georges, Bidault privind menţinerea descentralizării Germaniei, membrii Consiliului se vor despărţi fără a fi înregistrat vreun rezultat. In aceeaşi zi, se va afla ştirea despre anularea vizitei pe care mareşalul Jukov *************, comandantul şef so-

vietic în Germania, trebuia- să o facă în Statele Unite, ca răspuns la aceea întreprinsă de omologul său american, Eisenhower. Curînd, acest mare şef militar, învingătorul de la Berlin, omul care dintre toţi compatrioţii săi avu- sese cele mai bune relaţii cu colegii săi occidentali, cădea într-o cursă, de unde nu avea să iasă — de altfel temporar — decît după moartea lui Stalin.

De partea americană, tonul a devenit în mod deschis dezagreabil. Truman declara public că va refuza să *recunoască un guvern impus prin forţa unei puteri străine* [5]*,* ceea ce nu putea viza, în mod evident, decît Europa răsăriteană, în timp ce clocotitorul general Patton ††††††††††††† — ex- primînd

*************în bătăliile de la Moscova, Leningrad, Stalingrad ; a condus mai multe fronturi ; a fost locţiitor al comandantului suprem; la 9 mai 1945, a primit şi a semnat, la Berlin, capitularea Germaniei hitleriste ca .reprezentant al guvernului sovietic. I s-a decernat de patru ori titlul de Erou al Uniunii Sovietice şi de două ori Ordinul „Victoria[1]*. Cf. *G.K. Jukov, amintiri şi reflecţii,* Editura Militară, Bucureşti, 1970 ; *Mareşalul Jukov — între legendă şi adevăr,* Editura Militară, Bucureşti, 1991. *(n.tr.)*

††††††††††††† *George Smith Patton jr.* (1885—1945). General american. Specialist în blindate. S-a remarcat în Maroc în 1942, în Tunisia ţi în Sicilia în 1943 ; a condus Armata a III-a, aflată în rezervă în[1,] momentul debarcării în Normandia. în fruntea ei va elibera Rennes (4 august 1944), Orleans şi Chartres (17 şi 18 august 1944), Nancy (15 septembrie 1944), Metz şi forturile sale (22 noiembrie — 13 decembrie 1944) ; va contraataca în direcţia

cu voce tare ceea ce mulți gîndeau doar — cerea țării să se pregătească pentru un *inevitabil al treilea război mondial*[6]. Lui Robert Murphy, Patton avea să-i spună cîteva zile mai tîrziu : *De ce să așteptăm ca rușii să ne atace atunci cind nu vom mai avea decît două divizii în Germania ?* [7] Truman i-a luat comanda și acesta va muri puțin după aceea într-un accident de mașină.

dar asemenea cuvinte, reluate și amplificate de către presa americană de dreapta, nu puteau să nu aibă un mare răsunet la Kremlin.

Cei cinci miniștri se vor reîntîlni totuși în decembrie, cu o oarecare întîrziere față de calendarul prevăzut la Postdam. Reuniunea s-a desfășurat, de această dată, la Moscova, ceea ce va da lui Byrnes ocazia să-1 întîlnească de trei ori pe Stalin, cu care va ajunge să pună la punct o formulă de compromis. Se va conveni, așa cum rușii propuseseră anterior, ca tratatele să fie pregătite, pentru fiecare dintre sateliți, de către țările care au încheiat armistițiul cu aceștia, și ca ele să fie supuse ulterior unei conferințe a celor 21 de puteri care participaseră efectiv la război. Alcătuirea listei acestora nu va fi un fleac.

Decizia finală va rămîne totuși în mîlniie semnatarilor armistițiului, fiind de la sine înțeles că această prevedere urma să se extindă asupra Franței în ceea ce privește Italia. Era o concesie substanțială din punctul de vedere sovietic ; în schimb, Stalin va accepta, după lungi discuții, o lărgire limitată a guvernelor de la Sofia și de la București, în măsură să permită recunoașterea lor

Bastogne cu ocazia ofensivei lui Rundstedt în Ardeni (decembrie 1944) ; trece Rinul la 22 martie 1945, la Oppenheim, intră în Leipzig la 14 aprilie 1945. Din ordin, se va opri la 90 de km de Praga pentru a lăsa cîmp liber sovieticilor. La 25 aprilie, face joncțiunea cu forțele conduse de Konev. A murit într-un accident de automobil. *(n.tr.)*

de către occidentali, după ce acestea s-ar fi angajat să organizeze noi alegeri, de această dată complet libere. Ceea ce implica recunoașterea faptului că cele care se desfă- șuraseră cu numai cîteva săptămîni înainte, și care dăduseră *fronturilor patriotice* majorități de 80 pînă la 90%, nu fuseseră libere deloc.

Așa s-a procedat în România. Cabinetul Groza, completat cu reprezentanți ai Partidului Țărănesc și ai Partidului Liberal, a fost recunoscut de către Marea Britanie și de către Statele Unite, la 4 februarie 1946‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡. în Bulgaria, însă, acordul nu se va putea realiza. Washingtonul și Moscova vor proceda la un schimb de note severe. Alegerile care vor avea loc în toamnă vor da 71,80% de vo-

turi §§§§§§§§§§§§ frontului patriotic în România și 78«/o în Bulgaria. Arestări și asasinate precedaseră aceste consultări electorale a căror corectitudine va fi bineînțeles contestată în mod solemn de către occidentali.

Aceștia din urmă au avut mai puține motive să se plîngă de condițiile prevalînd în acea perioadă în celelalte trei țări foste sateliți ai Germaniei hitleriste. în Italia, comuniștii, fideli consemnelor de moderație aduse de la Moscova de Palmiro Togliatti **************, s-au mulțumit, în guvernul

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ Guvernele Ang iei și S.U.A. recunosc guvernul Petru Groza la 5 februarie 1946 (re'uarea relațiilor diplomatice dintre România și acestea), *(n.tr.)* »

§§§§§§§§§§§§ în mai 1946, se constituie Blocul Partidelor Democratice (B.P.D.), alianță electorală alcătuită din P.C.R., P.S.D.R., P.N.L. (Tătărăscu), P.N.Ț. (Alexandrescu), Frontul Plugarilor și PtN.P. în alegerile din noiembrie 1946, B.P.D. a obținut — potrivit comunicatelor oficiale — 79,86% din totalul voturilor exprimate și 378 din cele '414 mandate. Există toate temeiurile pentru a suspecta aceste rezultate ca nereprezentînd voința reală a electoratului român, alegerile fiind trucate, *(n.tr.)*

************** *Palmiro Togliatti* (1893—1964). Om politic italian. Militant socialist, redactor Ia ziarul *„Avânți";* a fost unul din creatorii Partidului Comunist Italian. S-a exilat în U.R.S.S.

constituit în decembrie 1945, de către democrat-creștinul Alcide de Gasperi ††††††††††††††, cu portofoliile Finanțelor, Justiției și Agriculturii. Finlanda, care scăpase ocupației sovietice, a putut să procedeze, în martie 1945, la alegeri complet libere, care au dat 150 de locuri partidelor burgheze, față de 50 de locuri pentru extrema stingă. în Ungaria, guvernul provizoriu al generalului Miklos ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ a respins sugestia sovietică de a se alcătâi —

pentru alegerile din 4 noiembrie 1945 — liste unice ale *partidelor democratice,* după modelele român și bulgar. Rezultatul a fost că Partidul Micilor Proprietari a obținut 245 de mandate (comuniștii — 70, social-democrații — 49 și național-țărăniștii — 23) și că președintele acestuia, pasitorul Żoltăn Tildy §§§§§§§§§§§§§§, va lua conducerea cabinetului. La Helsinki, ca și la Budapesta,t totuși Ministerul de Interne a fost atribuit unui comunist. Abia puțin mai tîrziu avea să se remarce importanța acestei desemnări.

Recunoașterea guvernelor celor trei țări nu ridica dificultăți pentru occidentali. Cit privește chestiunile de frontieră, ele fuseseră în mare parte reglementate chiar înainte de a se angaja

---

după instaurarea fascismului în Italia ; secretar al Cominternului (1937) ; comisar politic în Spania în timpul războiului civil (1937—1939). S-a întors în Italia în 1944 ; a fost ministru fără portofoliu în guvernul Badoglio ; ă participat de asemenea la guvernele Bonomi (1944—1945), Parri și De Gasperi (1945—1946). în 1947, a fost înlăturat din guvern odată cu ceilalți comuniști. în cadrul Partidului Comunist Italian s-a pronunțat pentru destalinizare. în conflictul dintre Moscova și Beijing a afirmat dreptul partidelor comuniste naționale de a-și stabili propria orientare, *(n.tr.)*

†††††††††††††† *Alcide de Gasperi* a format mai multe cabinete între 10 decembrie 1945 — 17 august 1953. *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ Colonelul *Bela Miklos Dălnoki* a condus guvernul ungar între 28 decembrie 1944 — 15 noiembrie 1945. *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§ *'Z.oltăn Tildy* a deținut șefia guvernului între 15 noiembrie 1945 — 4 februarie 1946. *(n.tr.)*

negocierile. Finlanda și U.R.S.S. încheiaseră un acord în octombrie 1945. A doua zi după constituirea guvernului Groza, Stalin autorizase ca România să reocupe Transilvania de vest *************** pe care arbitrajul Ribbentrop o atribuise, în 1940, Ungariei.

Cînd miniștrii afacerilor străine se vor reîntîlni, de astă dată la Paris, la 25 aprilie 1946, Molotov va accepta, încă de la prima ședință, ca Franța să participe la toate discuțiile, dar aceasta a fost singura sa concesie. După ce s-au certat în privința Germaniei, Austriei și Iranului, s-a reluat în discuție problema coloniilor italiene. Rusul va propune pentru Tripolitania un *trusteeship* sovieto-italian. Bevin va respinge această neghiobie, pornită din cele mai bune intenții, propunînd să se acorde independență imediată ansamblului posesiunilor italiene din Africa de Nord. Anticolonialistul Molotov se va alia cu Bidault pentru a respinge această inițiativă. Mai tîrziu, luînd masa cu Bymes, el se va declara gata să renunțe

le revendicările coloniale, dacă Triestul ††††††††††††††† și Veneția iu- liană ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ vor fi atribuite Iugoslaviei.

*************** La 9 martie 1945 s-a restabilit administrația românească în partea de nord-vest a Transilvaniei, *(n.tr.)*

††††††††††††††† *Triest* — Port al Italiei, în Veneția iuliană, la Marea Adriatică, în golful cu același nume. Centru comercial activ. Siderurgie. Rafinarea petrolului. Triestul devine italian în 1919—1920. Va fi cucerit de iugoslavi în 1945. Tratatul de pace din 1947 creează Teritoriul liber al Triestului. Triestul revine Italiei, cu statutul de port liber, în 1954. *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Veneția iuliană* — Provincie incluzînd Triest și Gorizia, 687 km^2, aproximativ 500 000 de locuitori. Acestea, împreună cu provinciile Pordenone și Udine, formează regiunea autonomă Friul. *(n.tr.)*

Sesiunea următoare, ținută de asemenea la Paris, în iunie-iulie, va fi mai fructuoasă. Ministrul sovietic va accepta, fără discuții, transferul Dodecanezului către Grecia și amînarea cu un an a hotărîrii privind soarta coloniilor italiene. Va ceda teren și în privința reparațiilor. In fine, după interminabile conciliabule, în cursul cărora Georges Șidault va juca un rol preponderent, toată lumea se va ralia unei propuneri franceze vizînd să facă din Triest un stat liber.

Astfel, se va putea deci convoca, la 29 iulie, Conferința de pace. Ea va avea loc la Paris, la Palais Luxembourg, devenit disponibil prin dispariția Senatului. De-a lungul a două luni și jumătate, acest templu tradițional al bunelor maniere și al respectabilității burgheze avea să răsune de ecourile incongruente ale noii diplomații : dialoguri ale surzilor, presărate cu imputări dintre cele mai injurioase, în ședință, după încercările de tîrguială făcute pe culoare. Cînd conferința se va întrerupe, la 15 octombrie nu se înregistrase nici un progres notabil în afara domeniului reparațiilor.

Cu toate acestea, în noiembrie, Molotov va sosi la New York pentru noua reuniune a Consiliului miniștrilor afacerilor străine, avînd instrucțiuni conciliante. El va admite mai mult de jumătate din recomandările pe care Conferința de pace le adoptase cu o majoritate simplă, altfel spus, dată fiind componența acesteia, contra

voturilor U.R.S.S. și ale clientelei sale. Molotov va accepta formula occidentală pentru definirea puterilor guvernatorului Triestului, abandonîndu-i astfel pe iugoslavi, care continuau să lupte pentru anexarea orașului. El se va ralia principiului unei conferințe internaționale pentru a reglementa regimul de navigație pe Dunăre. Această din urmă concesie, la drept vorbind, nu îl costa scump. Cînd Conferința se va reuni, în iulie 1947, la Belgrad, U.R.S.S. va face să fie excluse puterile neriverane din comisia însărcinată cu controlul navigației pe fluviu. Trebuie spus că, între timp, tensiunea dintre Est și Vest se agravase în mod deosebit.

Pentru moment, mlădirea poziției U.R.S.S., coincizînd cu o destindere clară în problemele Iranului și Turciei, va crea în relațiile internaționale o scurtă euforie. La 10 februarie 1947, tratatele de pace cu Italia, Bulgaria, Ungaria, România și Finlanda erau semnate, în mod solemn, în Salon de l'Horloge de la Quai d'Orsay ; nu era pentru prima dată cînd o asemenea rînduială pompoasă îi vedea pe puternicii zilei încercînd să fixeze prin intermediul unui document o realitate care deja începuse să scape calculelor sau iluziilor lor.

Tratatele prevedeau evacuarea, în nouă luni, a trupelor străine, înțelegîndu-se că U.R.S.S. putea să-și mențină garnizoane în România[§§§§§§§§§§§§§§] și în

§§§§§§§§§§§§§§ *Retragerea trupelor de ocupație sovietice din România* — La 15 aprilie 1957 la București este semnat Acordul dintre guvernele României și U.R.S.S. referitor la statutul juridic al trupelor sovietice staționate temporar pe teritoriul României. în art. 1 se arată că „staționarea temporară a trupelor sovietice pe teritoriul Republicii Populare Române nu afectează în nici un fel suveranitatea statutul român ; trupele sovietice nu se amestecă în treburile interne ale Republicii Populare Române". Efectivele trupelor urmau a fi stabilite prin convenții speciale între părți, iar' mișcările acestor trupe, precum și aplicațiile și manevrele urmau a se face în fiecare caz în parte cu acordul sau consimțămîntul guvernului român. A fost creată o Comisie mixtă pentru rezolvarea problemelor legate de interpretarea' sau aplicarea Acordului. La 24 mai 1958, o delegație română la cel mai înalt nivel participă la Consfătuirea de la Moscova a Comitetului Politic 5 — cd. 522

cît va dura ocuparea Austriei. Era oare sincer Stalin cînd își asuma un asemenea angajament ? S-au scurs 35 de ani și trupe sovietice se mai află în Ungaria ****************, iar trupe americane în Italia. Singurul lucru care s-a schimbat a fost fundamentul juridic al prezenței lor : ele se află acolo ca aliați și nu ca ocupanți.

Ideea de a fi voit să reglementeze soarta sateliților Germaniei, înaintea aceleia a Austriei și a Germaniei înseși, poate părea stranie. Era oare aceasta voința de a restabili mai întîi condiții de existență normale pentru cei care se degajaseră la vreme de influența hitleristă și își cîștigaseră cu arma în mînă iertarea Aliaților ? Sau conștiința dificultăților unui asemenea angajament? Ele nu vor întîrzia să apară și să distrugă dintr-o singură lovitură fragilele speranțe născute o dată cu încheierea tratatelor de la Paris.

Precizia nu era calitatea dominantă a protocolului Conferinței de la Potsdam, care fixa directive pentru administrarea provizorie a Germaniei, ca și pentru a o plasa în imposibilitatea de a mai face rău. Lipsa acordului între semnatarii acestuia sare în ochi o dată cu trecerea timpului. Acesta prevedea, de exemplu : înlăturarea ex-

---

Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia. Comitetul Politic Consultativ aprobă propunerea guvernului sovietic, pusă de acord cu guvernul român, cu privire la retragerea de pe teritoriul României a trupelor sovietice. în iunie-iulie 1958 are loc retragerea trupelor sovietice din România, *(n.tr.)*

**************** La 30 iunie 1991 s-a încheiat retragerea tuturor trupelor sovietice din Ungaria. La 10 martie 1990 la Moscova s-a semnat acordul interguvernamental sovieto-ungar privind retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Ungariei (semnat de miniștrii de externe ai celor două țări, Eduard Șevarnadze și Gyula Horn). (La data semnării se aflau pe teritoriul Ungariei 52 000 militari sovietici), *(n.tr.)*

cesivei *concentrări* a puterii economice — dar omitea să spună ce este *excesiv* și ceea ce nu era deloc ; rechiziționarea tuturor elementelor productive care nu erau ne-

cesare producției *autorizate* — dar nu se determina nivelul *autorizat;* un tratament uniform pentru populația germană în toate zonele — dar numai *atît cit era posibil ;* restabilirea autonomiei locale, grație consiliilor alese — dar numai *îndată ce securitatea militară și intențiile regimului de ocupație militară o vor permite;* libertatea cuvîntului, a presei și a religiei și formarea de sindicate — dar sub rezerva *necesităților de securitate militară.* Atunci cînd protocolul hotăra că, *in timpul perioadei de ocupație, Germania va fi tratată ca o entitate economică,* date fiind directivele comune, el adăuga că *în aplicarea acestor directive se va ține cont, dacă este cazul, de diversele condiții locale.* In fine, și mai ales, nici un crite**riu** nu permitea să se distingă ceea ce privea *Germania în ansamblul ei*[8], care avea să fie administrată colectiv de către Consiliul de control — cei patru comandanți **șefi —,** și ceea ce urma să fie de resortul fiecăruia dintre comandanți în zona sa de ocupație.

Un asemenea contract, între asociați hotărîți să se înțeleagă, ar fi deschis poarta unor serioase dificultăți de interpretare. El era însă de prea puțin ajutor unor puteri pe care totul le despărțea și care nu aveau să întîrzie să se suspecteze de cele mai negre intenții.

Consiliul de control, instituit la Berlin, la 30 iulie 1945, în plină Conferință de la Potsdam, după ce și-a instalat, fără prea mare dificultate, principalele sale angrenaje—directorate, comisii, subcomisii, grupe de lucru, al căror număr va atinge rapid cifra de 175 —, se va lovi curînd de un prim obstacol. La 7 august, într-ade- văr, guvernul provizoriu francez, asociindu-se mai tîrziu — așa cum i-au propus cei Trei — principalelor dispoziții

ale acordurilor de la Potsdam, va exprima rezerve privind *reconstituirea de partide politice la nivelul întregii Germanii* și în legătură cu *crearea de departamente administrative centrale, care vor fi dirijate de către secretari de stat, a căror jurisdicție se va extinde, după cite se pare, la ansamblul teritoriului german, care nu este încă delimitat*[9].

De Gaulle, care luase cuvîntul în noiembrie 1944, în fața Consultativei *, fără să-și exprime preferința — *stat sau state germane* [10] —, înțelegea, în fiecare din aceste ipoteze, să respingă reconstituirea unei Germanii unitare și să .desprindă Renariia, pentru a o ocupa definitiv, și Ruhr-ul, pentru a-1 internaționaliza. în această politică — sprijinită la vremea aceea de către toate partidele franceze — el nu se inspira numai din lecția lui Foch, care scria, într-o notă faimoasă, adresată Aliaților, la 28 noiembrie 1918 : *De acum înainte, Rinul va fi frontiera militară occidentală a popoarelor germane, de acum înainte Germania va fi lipsită de orice drept de acces și de orice fortificații, adică va fi lipsită de orice suveranitate teritorială asupra malului sting al acestui fluviu; dacă nu va fi așa, ea va avea în continuare posibilitatea de a invada fără dificultate, la fel ca in anul 1914, Belgia Luxemburg, Franța, de a atinge coastele Mării Nordului și de a amenința Anglia* [11]. Generalul de Gaulle se temea, de asemenea, ca o Germanie unificată, dar slabă, să nu cadă — după cum i-o va spune lui Truman și lui Byrnes, cu ocazia vizitei sale la Washington, în august 1945 — *sub controlul unui puternic bloc slav* și să nu devină *instrumentul politic al altor puteri*[12].

Or, acordurile de la Potsdam prevedeau constituirea *unor departamente administrative centrale conduse de către secretari de stat, în special din domeniul finanțelor, transporturilor,*

comunicațiilor, comerțului exterior și industriei [13].

Americanii vor încerca în zadar să-l convingă pe conducătorul Franței libere că înființarea unor asemenea

♦ *La Consultative* — Assemble consultative provisoire (1943—1945). Instituită la Alger de către generalii Giraud și de Gaulle la data de 17 septembrie 1943. S-a transferat apoi la Paris, unde și-a ținut prima ședință la 7 noiembrie 1944, și a continuat să-și aibă sediul la Palais du Luxembourg pînă la sfîrșitul lui octombrie 1945. Membrii săi, la început în număr de 102, au ajuns la 248. Avea ca misiune să emită avize (facultative sau obligatorii) în problemele sesizate de guvern, *(n.tr.)*

instituții nu însemna în nici un fel că Reich-ul va fi restaurat. Fidel tacticii sale favorite, obstrucția, el va refuza să subscrie acestei clauze a acordurilor. îl va însărcina pe reprezentanța 1 său în Consiliul de control să uzeze de dreptul său de veto de fiecare dată cînd va fi pusă în discuție o propunere care ar viza, oricît de puțin, restabilirea unității germane. Generalul Koeltz se va opune deci creării unei adUiin^strații centrale pentru transporturi, unificării sindicatelor și, în decembrie, liberei treceri a civililor.dintr-o zonă într-alta.

Rușii, care declarau public că germanii _ nu vor fi îippiedicați să se reunească dacă o voiau, aveau mai multă încredere în democratizarea surselor puterii — altfel spus în lichidarea puterii junkerilor, a armatei și a marii industrii — decît în împărțirea pe *verticală* a Reich-ului, al cărei partizan Stalin se declarase totuși la Teheran și la lalta. încă la 25 iulie 1945, rușii creaseră douăsprezece *administrații centrale germane*^ însărcinate cu controlul economiei din zona lor, combătînd deschis tendințele de federalizare. Ei au avut, de altfel, cel puțin aparent, o oarecare dificultate să înțeleagă atitudinea franceză. Generalului Lucius Clay, reprezentat al Statelor Unite în Consiliul de

control, sovieticul Sokolovski îi va exprima, în mai multe rînduri, îndoielile sale privind realitatea dezacordului franco-american. Acestui marxist nu-i venea să creadă că o țară precum Franța, susținută din belșug pe plan economic de către Statele Unite, putea acționa contrar voinței acestora. In consecință, el atribuia Washingtonului nu se știe ce joc dublu cu obiective misterioase. Este, de altfel, exact că unii di- plomați americani, printre care, în primul rînd, Charles Bohlen, nu erau supărați de vetourile franceze, care le dădeau posibilitatea americanilor să evite o înfruntare pentru dominarea Germaniei, chestiune pentru care — după aprecierea ambasadorului Bedell Smith — ei nu erau, în mod evident, pregătiți v‘.

Cînd Bidault va accepta, în primăvara anului 1946, crearea consiliilor tehnice consultative comune pentru

toate zonele era prea tîrziu. Marșul inexorabil al procesului de divizare a Germaniei începuse nu prin constituirea de state autonome, corespunzînd unor realități istorice, economice, psihologice, ci prin apariția a două republici inamice, separate printr-o linie de demarcație absolut arbitrară. Reconstituirea administrațiilor centrale n-ar fi putut cu adevărat să evite ruptura. Dar ele ar fi păstrat cel puțin o șansă de reujiificare, deschizînd protagoniștilor războiului rece, la ora destinderii, calea unei soluții analoge aceleia care a permis Austriei de-a lungul unei ocupații ††††††††††††††† de opt

††††††††††††††† *Ocuparea Austriei* — Intre 1920—1938 ea va constitui o republică federală, incluzînd nouă landuri. In ciuda eforturilor cancelarilor creștini-sociali, printre care Seipel (1922—1924; 1926—1929), Dollfuss (1932—1934) și Schuschnigg (1934—1938) pentru a face să supraviețuiască micul stat, Austria va fi absorbită de Germania, ca urmare a loviturii de forță național-socialiste din 11 martie 1938 (Anschluss) și încorporată celui de-al treilea Reich, pînă la înfrîngerea Germaniei din 1945. Cucerită în 1945 de către trupele sovietice, care vor lua Viena la 12 aprilie. Austria va fi ulterior ocupată de cele patru puteri aliate. în 1955,

ani să-și mențină unitatea, cu toate că cei patru învingători, la fel ca și în Germania ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ își păstraseră zone distincte.

15. *Cinci tratate și nici o pace*

De la începutul prezenței aliate in Germania, diferențele vor începe să se acumuleze de la o zonă la alta. La 11 iunie 1945, rușii autorizaseră, fără să

---

un tratat va pune capăt regimului de ocupație și va face din Austria un stat neutru, *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Reunificarea Germaniei* — Specificul unei note și spațiul de care dispunem nu ne permit să menționăm în acest cadru pozițiile și demersurile făcute îrt direcția unificării Germaniei. De aceea, ne vom limita la cîteva date esențiale, din ultimii doi ani. La 12 septembrie 1990, la Moscova, a fost semnat Tratatul asupra reglementării definitive privind Germania, ca urmare a întîlnirii ,,2+4“. Tratatul a fost semnat de Hans-Dietrich Genscher (R.F.G.), Lothar de Maiziere (R.D.G.), Eduard Șevarnadze (U.R.S.S.), James Baker (S.U.A.), Douglas Hurd (Marea Britanie), Roland Dumas (Franța). Art. 4 al Tratatului stipulează că : „Germania unită și U.R.S.S. vor reglementa prin tratat condițiile și durata prezenței forțelor armate sovietice pe teritoriul actual al R.D.G. și al Berlinului, ca și desfășurarea retragerii acestor forțe armate, care va trebui încheiată la sfîrșitul anului 1994, în raport cu executarea angajamentelor guvernelor Republicii Federale Germania și Republicii Democrate Germane../. în art. 5 se prevede : „In timpul perioadei prezenței forțelor armate sovietice pe teritoriul

 actual al Republicii Democrate Germane și al Berlinului, forțe armate ale S.U.A., Republicii Franceze și Regatului Unit vor rămîne, la cererea Germaniei unite, staționate la Berlin, printr-un acord in acest sens între guvernul Germaniei unite și guvernele statelor respective[1]*. La 21 septembrie 1990, Bundestagul (Camera inferioară) și Bundesratul (Camera superioară) ale Parlamentului vest-german au ratificat tratatul. La 2 octombrie 1990, miniștrii de externe ai S.U.A., U.R.S.S., Marii Britanii și Franței au semnat la New York declarația prin care sînt suspendate drepturile și responsabilitățile acestor țări („puteri de ocupație[11]) privind Berlinul și Germania în ansamblul ei. Documentul intră în vigoare la 3 octombrie 1990. 3 octombrie 1990 este considerată ziua reu- nificării Germaniei. La 2 decembrie 1990 au avut loc primele alegeri pe ansamblul Germaniei, la 45 de ani de la sfîrșitul războiului și la 41 de ani de la divizare. în iunie 1991, Parlamentul german a hotărît ca Berlinul să fie capitala noului stat. Potrivit hotărîrii, guvernul și Bundestagul vor funcționa la Berlin, iar Bundesratul la Bonn,

consulte pe nimeni, crearea, la scară zonală, a patru partide politice. Acestea, aplicînd consemnele elaborate cu luni înainte, aveau să constituie la 14 iulie — deci înainte de semnarea acordurilor de la Potsdam — un front unic, comparabil formațiunilor care puseseră mîna pe putere în Bulgaria, România și Iugoslavia. Truman îl va calma pe Churchill care tuna și fulgera. In același timp, comuniștii, susținuți puternic de către ocupantul sovietic, acționau pentru fuziunea cu Partidul Social-Democrat. Că populația era puțin dispusă să-i urmeze, că avea — așa cum o recunoștea vicepreședintele landului Saxonia, Fritz Selbmann — *teamă de sovietizare* [15], este de la sine înțeles. Timp de patru ani, Goebells îl descrisese pe rus ca pe un sălbatic, ca pe o bestie subumană. Sosirea Armatei roșii, cu cortegiul ei de violuri, de execuții sumare, de deportări, de jafuri de toate felurile, nu era sortită să-i reconcilieze pe germani cu *ivanii.* Noii veniți vor depune serioase eforturi pentru a liniști opinia publică, afirmînd că *ar fi greșit să se impună Germaniei sistemul sovietic* [16]

— așa cum se pronunța apelul partidului comunist, din 11 iunie 1945 — și proslăvind o cale proprie *(Sonderweg),* destinată în esența ei să democratizeze profund țara, necesitate dificil de contestat.

Era vorba numai de a-i păcăli pe naivi, aplicînd faimoasa *tactică a salamului* — bucată cu bucată — cu care ungurul Râkosi §§§§§§§§§§§§§§§ se va lăuda, doi ani mai tîrziu, că a folosit-o pentru a pune mîna pe putere ? Sau Stalin credea în acea perioadă în posibilitatea unei experiențe relativ democratice în Europa centrală, dincolo de regiunile esențiale pentru protecția U.R.S.S.? Acestor două ipoteze trebuie să le adăugăm o a treia, fără îpdoială mult

(n.tr.)

§§§§§§§§§§§§§§§ *Mâtyâs Râkosi* a deținut . funcția de prim-ministru între 14 august 1952 — 4 iulie 1953. *(n.tr.)* ■ ...

mai credibilă, și anume că el juca, la fel ca întotdeauna, două cărți în același timp : aceea a unificării și aceea a divizării. Prima presupunea că regimul din zona de Est nu va speria prea mult, pentru a nu împiedica alcătuirea unui front popular la scară națională. Conforrii celei de a doua, cheile esențiale ar fi fost în mîini rusești, sau în acelea ale comuniștilor germani, ceea ce era același lucru, pentru că majoritatea conducătorilor partidului, refugiați în Uniunea Sovietică de doisprezece ani, dobândiseră cetățenia sovietică.

Dezbaterea se va angaja în sînul Partidului Social-Democrat german, care a reușit mai bine decît oricare ă.lțul, în ciuda greului tribut plătit represiunii, să mențină de-a lungul anilor de. teroare organizația sa clandestină. între cei doi conducători, Kurt Schumacher — care scăpase din lagărele de concentrare fără un braț și fără un picior, cu stomacul tăiat, neputîndu-se deplasa decît sprijinit de mijloc, dar a cărui voință era intactă—- și Otto Grote- wohl ***************** se va angaja o confruntare dramatică, în octombrie, cu ocazia unei reuniuni ținute într-o mănăstire de lingă Hanoyra. •

15. Cinci tratate și nici o *pace*

Grotewohl va aminti că numai dezbinarea clasei muncitoare germane permisese victoria cămășilor brune. Schumacher,. sprijinit de către adjunctul său, Ollenhauer, revenit dintr-un lung exil în Anglia, va invoca douăzeci și cinci de ani dă istorie a mișcării muncitorești pentru a afirma că fuziunea nu ar duce decît la transformarea so- cial-democrației germane într-un simplu instrument: al partidului comunist. Trebuie adăugat că Schumacher era originar din regiunea Danzig

***************** *Otto Grotewohl* a fost președinte al Consiliului de. Miniștri între 12 octombrie 1949 — 21 septembrie 1964. = *(n.tr*

(Gdansk) și că anexarea de către ruși și de către polonezi a provinciilor din Est îi provocase o vie reacție naționalistă.

Se vor despărți fără să se fi putut înțelege. Grotewohl, care avea să devină întîiul prim-ministru al Republicii Democrate Germane, se va instala în zona orientală. în fruntea partizanilor unificării. Schumacher și Ollenhauer vor duce o campanie înverșunată în sens contrar. Ocu- panții occidentali îi vor susține puternic și vor organiza în sectoarele lor berlineze o consultare a militanților socialiști : 88% dintre ei se vor pronunța atît împotriva fuziunii, cît și pentru unitatea de acțiune. Referendumul fusese interzis în sectorul sovietic, unde după numeroase manifestări mai mult sau mai puțin spontane cele două partide, comuniste și social-democrat, vor ceda locul, la 20 aprilie 1946, unui partid socialist unificat *(Sozidlistiche Einheitspartei Deutschlands* sau S.E.D.). în toamnă, în cele cinci *landuri* ale zonei sovietice au fost organizate alegeri legislative. Noul partid unificat avea să obțină majoritatea absolută în trei dintre acestea și o majoritate relativă în celelalte două. Pretutindeni, comuniști convinși fuseseră instalați în posturi cheie, în timp ce socialiștii ostili fuziunii începuseră să fie aruncați alături de naziști în lagă-rele de concentrare moștenite de la Hitler de către noul regim.

Alegerile care vor avea loc în lunile următoare în zonele occidentale și în Berlinul de Vest nu vor da în schimb comuniștilor decît două milioane de voturi față de șapte milioane de voturi creștin-democraților și tot atîteâ socialiștilor. Se poate deci spune că, începînd cu

primăvara lui 1947, divizarea Germaniei era un fapt împlinit pe plan ideologic și politic. Crearea în această perioadă, de către autoritățile sovietice, a unui Departament al Internelor, competent pentru

ansamblul zonei lor, avea să consacre cu deplină claritate, pe plan juridic, 'acest lucru. Restul avea[1] să se împlinească rapid. Tribunalul internațional de la Niimberg încheindu-și misiunea sa prin condamnarea la moarte a 12 criminali de război și prin condamnarea la închisoare a altor 7, sarcina denazificării revenea de acum înainte fiecărui comandant de zonă ; dat fiind că aceasta, în mod evident, nu era concepută în același fel, în Est și în Vest, ea va deveni foarte curînd un nou subiect de dispută. Nu era vorba doar de regimul școlar, laicizat și etatizat, ca să nu spiAiem sovietizat, pe de o pante, și cel rămas în mare măsură confesional, pe de altă parte, care vor contribui la lărgirea prăpastiei.

La fel se întîmplau lucrurile cu problemele economice și sociale. începînd din septembrie 1945, administrațiile landurilor din zona sovietică au promulgat, una după alta, legi privind reforma agrară, analoge celor care fuseseră adoptate în același timp de celelalte țări ocupate de către Armata roșie. Domeniile mai mari de 100 de hectare, adică reprezentînd aproape jumătate din pămîntul arabil, fuseseră confiscate fără nici un fel de despăgubiri. Proprietățile naziștilor și ale criminalilor de război vor avea aceeași soartă. Terenurile devenite astfel disponibile erau împărțite în loturi cu o suprafață de maximum 16 hectare. Această reformă radieală, dorită de mult timp de către o mare parte a populației din Germania răsăriteană, în care junkerii †††††††††††††††† menținuseră un tip de societate cvasifeudală, va contribui în mod sigur la succesul masiv al listelor Partidului Socialist unificat în zonele rurale. Nu se vorbea încă de colectivizare.

15. Cinci tratate și nici o pace

---

†††††††††††††††† *Junkeri* — Elevi ai unei școli militare (cădeți) ; membri ai clasei moșierilor germani ; *junkerimea* — clasa moșierilor germani, apărută în secolul al XVI-lea, avînd la bază nobilimea militară, *(n.tr.)*

In. imod evident nu se punea problema să se aplice aceleași metode de partea occidentală. Proprietatea agricolă era aici mult mai fărîmițată și eliberatorii erau ostili, prin doctrină, măsurilor de deposedare. Discuțiile în patru asupra reformei agrare, purtate atît în Consiliul de control, cît și între miniștrii afacerilor străine s-au oprit brusc.

în Vest, se vor mulțumi cu limitarea dimensiunilor exploatărilor. în afară de Schleswing-Holstein, unde dieta socialistă fixase un maximum de 100 de hectare, rezultatele obținute au fost mai curînd simbolice. Suprafața de terenuri repartizate nu va depăși 100 de mii de hectare, față de două milioane de hectare în zona sovietică, deși de două ori mai mică decît prima. Parcelele atribuite nenumăraților refugiați veniți din Est nu vor depăși practic niciodată două hectare.

Orientarea producției și a proprietății industriale avea să sfărîme și mai mult unitatea germană. Kremlinul se prevala de protocolul de la lalta privind reparațiile, protocol care totuși n-a fost niciodată aprobat din punct de vedere formal, pentru a prăda, pe măsură ce trupele sale avansau pe teritoriul Reich-ului, tot ceea ce le ieșea în cale de la ceasurile de mînă la mașinile-unelte, trecînd prin centralele electrice, șinele de cale ferată și rezervele de cărbune. Nenumărați civili fuseseră expediați în uzinele și șantierele rusești, începînd cu tehnicienii cei mai calificați. Dar în acest din urmă domeniu, sovieticii n-au făcut decît să urmeze exemplul aliaților occidentali, care, imediat după debarcare, au început să-i vîneze pe savanții germani ; astfel s-a întîmplat cu Werner von Braun, care construise teribilele rachete [‡] V2 ale

---

[‡] V1 și V 2 — Abreviere de la cuvintele germane Vergelt- ungs-waffe („arme de represalii"). Bombe autopropulsate, cu rază mare de acțiune, folosite de către germani în 1944 și 1945. V 2 este precursorul rachetelor moderne. Cf. Victor Debuchy, *L'etrange histoire des armes secretes allemandes,* Editions France- Empire, 1978 (traducere în limba română : *Strania istorie a armelor secrete germane,* Editura Politică, București, 1983). *(n.tr.)*

tier, și care avea să devină în cîțiva ani șeful N.A.S.A., administrația americană pentru cucerirea spațiului cosmic.

Colaboratorii lui Truman, veniți la Potsdam pentru conferința la nivel înalt, nu au afectat prea mult timp evaluării amplorii *recuperărilor rusești.* Ei se temeau să nu fie puși în situația de a ajunge să furnizeze Germaniei, pentru a evita falimentul și anarhia — vestitorii comunismului — credite care ar servi în cele din urmă la plata reparațiilor către U.R.S.S. Ei suțineau deci, nu fără îndreptățire, că era necesar ca problema reparațiilor să fie repusă în cadrul unui plan de orientare de ansamblu a economiei germane.

De-a lungul întregii Conferințe de la Potsdam §§§§§§§§§§§§§§§§ se va discuta și se va negocia ferm. La 30 iulie, Byrnes va propune, în numele Statelor Unite, ca fiecare să se folosească de zona sa, ceea ce contrazicea principiul adoptat al unității economice a Germaniei. El adăuga corectivul că rușii și polonezii vor primi în plus — ținînd cont de importanța creanțelor lor și de inegalitatea dezvoltării industriale a diverselor zone — 40% din echipamentele luate din Ruhr, ca inutile pentru o economie de pace, din care 25% în schimbul unor materii prime. Bevin va face o propunere asemănătoare. Molotov va răspunde că procentele nu însemnau nimic și că vroia precizări în dolari. în cele din urmă, s-a căzut de acord asupra ideilor de bază ale lui Bymes, valoarea totală a contribuției zonelor occidentale, și nu numai a Ruhrului, fiind fixată la 25% din ansamblul echipamentului lor considerat excedentar, din care 15% în contrapartidă și 10% fără.-Ca urmare, țările din Vest, în rîndul cărora figurau atunci Iugoslavia,

§§§§§§§§§§§§§§§§ *Conferința de la Potsdam* s-a desfășurat între 17 iulie — 2 august 1945. După înfrîngerea în alegeri, Churchill va fi înlocuit de iAttlee, iar Eden va fi înlocuit de către Bevin. *(n.tr.')*

Cehoslovacia și Grecia, vor stabili de comun acord suma de 326 miliarde de dolari, la valoarea anului 1938, drept total al creanțelor lor față de Germania.

15. Cinci tratate și nici o pace

Recunoscînd imposibilitatea rambursării unei atare sume, ei se vor înțelege pentru repartizarea pe bază de procentaj a sumelor care urmau să fie recuperate.

Rămînea să se cadă de acord cu Moscova asupra nivelului capacității de producție, așa-zisă *normală,* de la care urma să se calculeze excedentul disponibil. Acordurile de la Potsdam stabiliseră în principiu .că nivelul de viață al germanilor nu trebuia să-1 depășească pe acela al locuitorilor din alte țări ale continentului.

La 27 martie 1946, Consiliul de control va adopta, după ample discuții, un plan interzicînd industriile de război și asimilatele lor, inclusiv fabricile de rulmenți cu bile, de tractoare grele, de cauciuc și de 'benzină sintetică, limitînd activitatea altora fie ca prodentaj în raport cu anul 1938 (mașini-unelte : ll,4°/o ; construcții mecanice : 40 sau 50%), fie ca volum (în special oțelul : 7 500 000 tone vor fi reduse provizoriu la 3 800 000 tone). Producția de cărbune, în schimb, trebuia să fie mărită, date fiind nevoile enorme ale Europei. Eram departe de planul Morgenthau ******************
care cu 18 luni în urmă prevedeți distrugerea pur și simplu a minelor din Ruhr. în total, 1 800 de uzine urmau să fie dezafectate ; majoritatea erau situate în zonele engleză și americană. în fapt, pînă la 31 decembrie următor, numai 31 fuseseră efectiv

****************** *Henry Morgenthau jr.* (1891—1967), ministru de finanțe al S.U.A. (1934—1945). Colaborator apropiat al lui Roosevelt și unul dintre inițiatorii programului *New Deal.* In cartea sa *Germany Is Our Problem* (1945), Morgenthau și-a schițat faimosul plan privind controlul Germaniei, vizînd în principal reconvertirea economiei ei. Harry Truman a respins acest plan ; Morgenthau și-a prezentat demisia. *(n.tr.)*

demontate și puse la dispoziția agenției interaliate pentru reparații. Orice colaborare încetase practic între timp, pe plan economic, între aliații din Est și cei din Vest.

Politica rușilor de recuperare a cunoscut intr-adevăr numeroase dezamăgiri. în Europa răsăriteană a anului 1945, în care rețeaua feroviară era ruinată, în care formațiunile de partizani antisovietici — naționaliști polonezi

și ucraineni scăpați teferi din armata prohitleristă a generalului Vlasov — operau aproape peste tot, în care fiecare avea tendința să înhațe ceea ce îi venea la înde- mînă, nu era ușor să muți cu 2 000 de kilometri un capital industrial de ordinul a un miliard, de dolari. Era și mai dificil să aduni într-un loc convenabil elementele uneia și aceleiași uzine și să găsești personalul calificat pentru a o remonta și a o repune în funcțiune.

Rezultatul a fost că o mare parte a materialului deplasat s-a pierdut și că aportul său la producția sovietică a fost departe de a corespunde așteptărilor conducătorilor de la Kremlin. Aceștia vor crea deci în Germania ocupată societăți sovietice care vor prelua 200 de întreprinderi ale unor sectoare-cheie, printre care I.G. Farben. Rheinmettal-Borsig, uzinele de cauciuc sintetic din' Saxe-Anhalt, fără nici un control al autorităților locale. Producția acestor întreprinderi a fost extinsă, fără să se țină deloc seama de restricțiile fixate de comun acord de către Aliați.

Sovieticii, confruntați cu nevoi fantastice, se vor opune ieșirii din zona lor a mărfurilor pe care se angajaseră să le livreze în schimbul unei părți a echipamentelor venite din zonele occidentale. Ei vor refuza să furnizeze cea mai mică informație privind prelevările operate în regiunile aflate sub autoritatea lor. La începutul lunii aprilie, ei ceruseră ca problema să fie luată în considerare pe zone pînă la stabilirea unei balanțe comerciale favorabile la nivelul întregii Germanii. Generalul

Clay, reprezentantul Statelor Unite în Consiliul de control, a cărui răbdare a fost pusă la grea încercare cît e ziulica de mare, scria la 26 aprilie : Zona *noastră ne rezervă, fără îndoială, majoritatea frumuseților naturale ale Germaniei, dar noi nu le-am accepta decît cu condiția ca resursele economice ale Germaniei întregi să fie accesibile* țării în ansamblul ei.

La 3 mai el îi va informa pe colegii săi că atîta timp cît nu va fi pus la punct un program ctomun de export 78

și de import pentru ansamblul zonelor el va opri orice livrări în contul reparațiilor către U.R.S.S. Așa s-a' și procedat. Livrările nu aveau să se mai reia niciodată.

în același timp, structura economică a zonelor din Est și din Vest se diversifica din ce în ce mai mult. în Saxonia, ocupată de către Armata roșie, un referendum a decis în iunie 1946 naționalizarea fără despăgubire a 1 861 de uzine, aparținînd naziștilor sau criminalilor de război. Un an mai tîrziu, întreaga industrie grea răsăriteană devenea proprietate a landurilor. De partea occidentală, intențiile nu au fost la început mai puțin draconice. Legea nr. 52 a Comandamentului suprem aliat pusese sub sechestru bunurile tuturor întreprinderilor cu caracter de monopol, deci ale marilor *concerne,* care dețineau partea cea mai mare a producției de cărbune și a industriei metalurgice. Gustav Krupp și alți opt factori de conducere ai firmei sale au fost arestați drept criminali de război. Englezii, a căror zonă acoperea,- împreună ou Ruhrul, regiunea industrială de bază, își stabileau în mod solid controlul asupra metalurgiei și impuneau măsuri de descentralizare. Americanii însă, atașați dogmei liberei întreprinderi și deținători a numeroase acțiuni în industria germană, puneau bețe în roate naționalizărilor pe care guvernul laburist de la Londra le-ar fi încurajat cu plăcereu

în asemenea condiții, pentru oprirea cursei spre divizare ar fi trebuit ca negocierea tratatului de pace cu Germania să urmeze același curs favorabil ca acela al tratatelor cu sateliții. Nu era însă nici pe departe vorba de așa ceva.

încă din septembrie 1945, la Londra, Byrnes vorbise ou Molotov despre un proiect de tratat pe 25 de ani, care urma să fie încheiat între cei Patru Mari, în scopul de a asigura dezarmarea Germaniei. Rusul se va arăta interesat, dar nu mai mult, de această propunere. Trebuie spus că propunerea era inspirată de un discurs pronunțat la începutul anului de către senatorul Vandenberg, în scopul mărturisit de a obține retragerea din Europa ră- 79

săriteană a trupelor rusești, a căror prezență pe termen lung putea fi justificată doar prin motive de securitate.

. Cînd se va duce la Moscova, în decembrie, secretarul de stat va aborda această chestiune cu Stalin. El va sublinia că acest tratat va da tuturor statelor europene asigurarea că Statele Unite nu se vor reîntoarce la izolaționism. *Dacă vă hotărîți să duceți lupta* (în Congres) *pentru un astfel de tratat,* îi va răspunde generalisimul, care după cîte se pare nu uitase soarta pe care o avusese în Capitoliu Tratatul de la Versailles, *puteți conta pe sprijinul meu* [18]*.*

încurajat, Byrnes va pregăti cu ajutorul serviciilor sale un proiect ale cărui prevederi, în ceea ce privește demilitarizarea Germaniei, urmau foarte îndeaproape textul declarației cvadripartite din 5 iunie 1945, privind capitularea Reich-ului. El adăugase o clauză, menținînd un corp de inspecție compus din cetățeni ai celor patru țări, însărcinat să împiedice crearea unor industrii de război, în cazul în care acest organism ar fi constatat o violare a tratatului, cele patru puteri, sau doar trei dintre ele, pentru a elimina eventualitatea unui veto, ar fi putut lua toate măsurile necesare,

inclusiv distrugerea instalațiilor contravenienților.

Cu ocazia reuniunii miniștrilor afacerilor străine de la Paris, din aprilie-mai 1946, Molotov îi va declara lui Byrnes că proiectul acestuia tindea să amîne dezarmarea Germaniei pînă la sfîrșitul ocupației. El îi va acuza pe occidentali că ascund ceva în acest domeniu. Britanicii menținuseră, într-adevăr, un stat major german în zona lor pentru a organiza demobilizarea prizonierilor de război. I se va propune atunci o anchetă pentru a se constata la fața locului realitatea demilitarizării. Acesta va reproșa atunci tratatului că nu menționează nimic în legătură cu democratizarea și cu reparațiile. într-un cuvînt, **era** clar că nu-1 voia. Byrnes, în *Memoriile* sale, intero- gîndu-se asupra rațiunilor care îl făcuseră pe ministrul sovietic să respingă un proiect pe care Stalin păruse că-1 primește cu entuziasm și pe cane, în ceea ce îl privește 80

el îl tratase totdeauna cu indiferență, va emite opinia că *înaltul comandament sovietic sau Biroul Politic decise- seră că nu trebuie ca Statele Unite să fie lăsate să se ocupe de asigurarea securității în Europa în următorii 25 sau 40 de ani*[1!]*’.*

Se știe acum, datorită revelațiilor lui Hrușciov, că Malenkov, devenit șef al guvernului sovietic la moartea lui Stalin, era favorabil identificării unui acord cu Vestul în privința Germaniei. Dar în 1946, rușilor nu le-a trecut nici măcar o clipă prin cap să se retragă din această țară. Ceea ce îi interesa era să li se plătească faimoasele zece miliarde de dolari, pe care Roosevelt li le promisese, mai mult sau mai puțin, la lalta. Erau, de asemenea, interesați să participe la controlul Ruhrului, ceea ce le-ar fi dat un drept de supraveghere asupra uneia din principalele for--- tărețe ale capitalismului european, asupra sursei principale, în orișice caz, a puterii germane. Molotov îi va spu- ne, de altfel pe șleau, lui Byrnes, cu ocazia unui dineu, organizat în iulie 1946 la ambasada sovietică de la Paris, că în ceea ce privește tratatele cu Germania și Austria nu era cîtuși de puțin grăbit[20].

Cu patruzeci și opt de ore mai devreme, într-o declarație publică făcută în fața Consiliului miniștrilor afacerilor străine, care tocmai încheiase negocierea tratatelor lor de pace cu sateliții Reich- ului, Molotov atacase violent politica americană. In același timp, el a întins ramura de măslin acestei Germanii căreia îi exprimase de atîtea ori în trecut simpatia sa. Dacă într-adevăr nu era posibil să-i constrîngi pe germani, fără ajutorul celorlalți Ahaiți, să pună o parte a potențialului lor în serviciul U.R.S.S., rămînea de jucat o altă carte : aceea a convingerii. Dificilă sarcină ! Cum să-i convingi că adevărații lor prieteni erau ,1a Est, atunci cînd aceștia le răpiseră o treime din teritoriul național, cînd țineau milioane de prizonieri despre care nu parvenea nici o știre

și cînd ne- numărați expulzați răspîndeau relatări înfricoșătoare

privind ocuparea pămîntului lor natal de către Armata roșie ? Molotov va încerca totuși.

Denunțînd sabotarea acordurilor de la Potsdam de către occidentali, el va ataca violent teza, abandonată de altfel de mult, a *pastoralizării* Reichului și va cere să se înceteze să se mai pună obstacole în calea creșterii producției de cărbune și de oțel. El va preconiza un control al celor Patru asupra Ruhrului, dar se va opune desprinderii sale de Reich, cerută de guvernul francez, inclusiv de către miniștrii comuniști. El va pretinde să se lase germanilor înșiși grija de a hotărî pe calea plebiscitului dacă preferau un stat unificat sau un stat federal. Totuși, dacă el se declara *în principiu* favorabil încheierii tratatului de pace cu Germania [2], el o subordona stabilirii unui guvern german, care urma să facă dovada, timp de cîțiva ani, a capacității sale de a se achita de sarcini, precum plata reparațiilor și eliminarea vestigiilor fascismului.

Englezii și americanii nici măcar nu voiau să audă vorbindu-se despre un control cvadripartit al Ruhrului, care ar fi condus la extinderea asupra zonelor lor a complicațiilor și dificultăților cotidiene cu care se confruntau reprezentanțiilor lor în Consiliul interaliat de la Berlin. Bevin sublinia că neexecutarea clauzelor de la Potsdam privind restabilirea unității economice a Germaniei și, în special, refuzul rușilor de a participa la elaborarea unui program comun de exporturi și de importuri le-ar fi adus prejudicii britanicilor de 320 milioane dolari, iar americanilor de 200 milioane dolari. El va declara că această situație nu ar putea dura. Byrnes a reluat spusele acestuia, anunțînd că guvernul său era dispus ca zona sa să fuzioneze cu aceea sau cu acelea ale puterilor care doreau acest

lucru. Și astfel se vor despărți, pînă în luna decembrie, după o scurtă discuție, la fel de zadarnică, asupra Austriei. Occidentalii ar fi dorit într-adevăr ca supleanții miniștrilor să fie însărcinați imediat cu redactarea unui proiect de tratat cu guvernul de la Viena. Dar Molotov va pune o condiție prealabilă care va fi, firește, 82

respinsă : expulzarea din partea occidentală a țării a 437 000 de *persoane dizlocate* — refugiați politici din Est — care se găseau acolo și care, dacă stăteai să-1 asculți, erau tot atîția trădători și criminali de război.

Franța va refuza să-și unească zona cu aceea a Statelor Unite, atîta timp cit nu ar fi obținut satisfacerea revendicărilor sale. Va ajunge pînă acolo incit va stabili, în mod unilateral, un cordon vamal între Saar și restul zonei sale. Dar la 29 iulie, Londra își va da acordul său pentru constituirea unei bi-zone anglo — americane. La 5 septembrie, Byrnes va pronunța la opera din Stuttgart, în fața personalului forțelor de ocupație și a 1 400 de funcționari germani, printre care primii miniștri ai landurilor Bavaria, Hessa și Wurtenberg-Baden, un discurs care marca o schimbare decisivă în politica Statelor Unite.

în cursa pentru cîștigarea bunăvointei Germaniei, deschisă de declarația lui Molotov din 10 iulie, Byrnes nu înțelegea să rămînă în urmă. Va proclama voința guvernului său *de a da poporului german* — după ce îl va fi eliberat de militarism — *posibilitatea de a-și pune talentul și energia, intr-adevăr mari, în serviciul păcii și, în același timp, de a dobîndi un loc onorabil printre membrii Națiunilor Unite.* Desigur, afirma el, *nu este in interesul popoului german, nici al păcii mondiale ca Germania să participe, ca simplu pion sau într-o manieră mai mult sau mai puțin activă, la o luptă militară pentru suprematie între Est și Vest.* El își declara intenția de a veghea la demilitarizare și la plata reparațiilor, înțelegea însă să pună Germania

în situația de a-și satisface propriile necesități pe plan economic, lăsîndu-i la dispoziție întreaga sa producție agricolă și ridicînd nivelul producției industriale, astfel incit să poată exporta și să contribuie la ridicarea Europei.

Eliminînd posibilitatea ca armate străine *să poată, pe termen lung, să joace rolul de apărători cu adevărat siguri ai democrației într-o altă țară,* el anunța că guvernul american considera că venise momentul *să încredin-* 83

teze poporului german responsabilitatea propriilor sale treburi și să-i facă cunoscute principiile esențiale ale reglementării de pace pe care trebuia *să o accepte și să o respecte.*

în consecință, el preconiza stabilirea de urgență a unui guvern provizoriu al întregii țări, pornind de la guvernele landurilor, se pronunța contra desprinderii Ruhrului și Renaniei și afirma că cei Trei nu își asumaseră nici un angajament la Potsdam în legătură cu frontiera răsăriteană a Germaniei, lîn fine, el proclama solemn intenția Statelor Unite de a se interesa de problemele Europei, de a se opune tuturor uzurpărilor pe calea forței și de a menține trupe în Germania de-a lungul unei perioade suficient de lungi[22].

Primit cu o ploaie de injurii de către presa din Moscova și din Varșovia și cu vii critici din partea majorității ziarelor franceze, discursul nu va provoca o altă reacție oficială din partea U.R.S.S., decît o declarație a lui Molotov, reafirmînd caracterul definitiv al frontierei Oder- Neisse. Acesta invoca în sprijinul tezei sale, nu fără oarecare motiv, faptul că, în decembrie 1945, Consiliul de control acceptase intrarea în zonele britanică și sovietică a trei milioane și jumătate de germani din Polonia, deși el nu putea să nu știe că era vorba în mare măsură de expulzați din teritorii care încetaseră de secole să fie poloneze. Cine — va întreba el — ar putea avea ideea să considere această expulzare drept o *experiență de moment*[22]

El ar fi putut, de altfel, să-1 citeze pe Georges Bidault care, la 10 iulie 1946, cu ocazia reuniunii miniștrilor celor Patru, repetase că Franța nu contesta în principiu acordurile provizorii, dar fundamentale, încheiate în legătură cu, Germania răsăriteană de către Conferința de Potsdam

în decembrie 194.6, la New York, miniștrii s-au înțeles în privința convocării la Moscova, în februarie 1947, a unei noi reuniuni a consiliului lor, consacrată exclusiv Germaniei și Austriei. La propunerea lui Molotov, se va conveni să se abordeze mai întîi problema executării

acordurilor de la Potsdam, după aceea problema creării unui guvern central german și doar în cele din urmă problema tratatelor de pace cu aceste două țări. Ar fi însemnat să se condamne, încă de la deschiderea conferinței de la Moscova, la un violent schimb de imputări. Byrnes, în ceea ce îl privește, va lansa o nouă idee : fixarea unor plafoane pentru efectivele forțelor de ocupație în Germania și în Austria, după încheierea tratatelor de pace cu sateliții.

La începutul lui ianuarie 1947, adjuncții miniștrilor vor începe să redacteze *tratatul de stat* cu Austria, botezat astfel pentru a ține cont de faptul că ea nu fusese niciodată oficial în război cu Aliații. N-aveau cum să-și închipuie că le vor trebui nenumărate ședințe, pe parcursul a opt ani, pentru a ajunge la un acord.

Cît îi privește pe miniștri înșiși, ei se vor reîntîlni la 10 martie la Moscova, în. ajunul zilei în care Truman va expune Congresului *doctrina* sa de asistență pentru Grecia și Turcia. Se vor înțelege destul de repede asupra majorității celor 59 de articole ale proiectului de tratat cu Austria, dar se vor lovi de trei dificultăți : revendicările Iugoslaviei în.privința Carintiei de Sud, pe care U.R.S.S. avea să le susțină pînă la ruptura sa cu Tito ; reparațiile, bineînțeles, și destinația *bunurilor germane* din zona de ocupație sovietică, de care Kremlinul

înțelegea să dispună după bunul său plac. Dacă s-ar fi acceptat un asemenea lucru, Moscova și-ar fi asigurat controlul unei părți importante a industriei austriece, ipotecînd astfel independența țării.

Nu erau în acest caz însă decît certuri minore față de bătălia înverșunată al cărei obiect urma să devină Germania. Conferința s-a deschis totuși cu o hotărîre oare se voia istorică : în cîteva minute, cei Patru s-au înțeles asupra *suprimării Prusiei,* asupra ștergerii numelui său blestemat din geografia și istoria viitoare. Dar cînd generalul Marshall, căruia Truman tocmai îi încredințase conducerea Departamentului de Stat, va repune pe tapet propunerea americană de tratat privind neutralitatea

Germaniei, a cărui validitate preconiza să se extindă la 40 de ani, Molotov va refuza net. Vechile controverse privind reparațiile și Ruhrul se vor relua și mai vîrtos. Ministrul sovietic va cere să preleveze zece miliarde de dolari din producția curentă a Germaniei. Ar fi însemnat să o condamni la mizerie. *Statele Unite* — va spune Marshall — *se opun unei politici care ar continua să facă din Germania o cocioabă suprapopulată sau un azil de săraci în centrul Europei* [25]. Americanii erau de altfel în curs de a face în această țară investiții considerabile, menite să-i permită să iasă ea singură din încurcătură într-un interval de trei ani.

Discuția va fi la fel de zadarnică în legătură cu structura viitorului stat german. Molotov îl dorea puternic centralizat, astfel încît, evident, să-i asigure o posibilitate de control cît mai largă, în timp ce occidentalii se temeau că centralizarea, care facilitase deja ascensiunea hitleris- mului, să nu conducă la un nou tip de totalitarism. Cu- rînd, se va ajunge la un talmeș-balmeș, dîndu-se frîu liber, de o parte și de ajta, unui ton caustic. La 28 martie, conferința atinsese un asemenea grad de

confuzie încît unui Bevin care întreba: *Unde am ajuns ?* Bi- dault îi va răspunde : *Numai Dumnezeu știe. Nu știam că face parte din Consiliu,*[26] va replica secretarul Foreign Office-ului, care învățase, după un an și jumătate de controverse cu rușii, să recurgă la umor ca la un leac pentru descurajare.

Desigur, pe parcursul zilelor, miniștrii realizaseră aranjamente minore privind : prizonierii de război, accelerarea denazificării, schimbul de informații între cele două zone... dar în ceea ce privește esențialul va deveni, repede evident că nu se va ajunge la o înțelegere. Or, pentru un om, o decizie era urgentă. Mai mult ca ori- cînd, Franța avea nevoie, pentru a face față enormelor nevoi ale reconstrucției, să plătească în franci cărbunele din Saar și, deci, să creeze cu aceasta o uniune monetară. Bidault va merge să discute direct cu Stalin. Părintele popoarelor îl va asculta distrat, încercînd mai ales să-1

convingă că era mult mai interesant să fii *doi contra doi, decît trei contra* unu[27], manieră de a-1 descuraja să se unească cu anglo-saxonii, gata să-i dea satisfacție.

Neputînd obține un angajament din partea generalisimului, ministrul francez va declara colegilor săi, la 10 aprilie, că el nu mai putea să aștepte. Bevin și Marshall vor susține poziția sa în legătură cu Saarul. Molotov, care evitase pînă atunci să ia clar poziție pro sau contra, va crede că poate ieși din încurcătură cerind în primul rînd un răspuns din partea lui Bidault privind controlul cvadripartit asupra Ruhrului. „Mititelul" va replica pe același ton. *Sînt gata să discut despre Ruhr* — va spune el — *dar acum este vorba despre Saar și în această chestiune cer eu un răspuns.*[28] Rusul va spune că nu avea nimic de adăugat. *Era dovada irefutabilă* — va scrie Bidault — *că trebuia făurită Europa libertății.* Altfel spus, să se renunțe la Europa *geografiei,* la Europa de la Atlantic la Ural

a generalului de Gaulle și a începuturilor celei de-a patra Republici, ca și la orice încercare de a-și manifesta independența față de cele două mari blocuri în formare și de a menține vechiul Reich pentru totdeauna în incapacitate de a face rău. La 21 aprilie, fostul președinte al Consiliului Național al Rezistenței semna la Moscova, doar cu englezii și americanii, un acord privind repartizarea cărbunelui din Ruhr. Formula *război rece* va fi curînd pe toate buzele.

Sesizase oare bine Stalin ceea ce era în curs să se întîmple ? Primindu-1 pe Marshall, la 25 aprilie, el va atribui *tăvălugului guvernamental* reprezentările secretarului de stat care enumerase o serie lungă de propuneri făoute rușilor și care rămăseseră fără răspuns. Și întru- cît interlocutorul său își exprima pesimismul în legătură cu perspectivele relațiilor internaționale, după eșecul foarte probabil al conferinței de la Moscova, generalisimul va replica că *ar fi greșit să se interpreteze într-un mod atît de tragic divergențele noastre actuale., ele nu sînt* — va spune el — *decît primele hărțuieli, primele încăierări ale detașamentelor de recunoaștere... Atunci cînd oa-*

menii se vor fi epuizat în discuții, ei vor admite necesitatea unui compromis [30]*.*

Cele împărtășite lui Georges Bidault, cu cîteva zile mai devreme, explică poate această seninătate. *Guvernul german* — avea să-i spună Stalin acestuia — *va accepta ceea ce îi vom cere noi să accepte, căci dacă nu va accepta, nu va exista nici un guvern german*[31]*.*

Doi ani mai tîrziu, vor fi două...

Bibliografie și note

1. BYRNES, *op. cit.,* p. 192.
2. STETTINIUS, *op. cit.,* p. 308.
3. *Ibid.,* p. 323.
4. BYRNES, *op. cit.,* p. 211.

5. FLEMING, *op. cit.,* p. 322.
6. *Ibid.,* p. 323.
7. MURPHY, *op. cit.,* p. 316.
1.1. STETTINIUS, op. *cit.,* p. 325 și urm.
9. *Documents IranQais relatifs ă l'Allemagne,* Paris, Imprimerie naționale, 1947, p. 9.
10. DE GAULLE, *Discours et messages,* Paris, Berger-Levrault, 1946, p. 523.
11. General WEYGAND, *Foch,* Paris, Flammarion, 1947, p. 290.
12. BYRNES, *op. cit.,* p. 329.
13. STETTINIUS, op. *cit.,* p. 327.
14. General CLAY, *Guerre froide ă Berlin,* Paris, Berger-Levrault, 1960, p. 127.
15. G. CASTELLAN, *DDR-Allemagne de l'Est,* Paris, Editions du Seuil, 1955, p. 74.
16. *Ibid.,* p. 73.
17. CLAY, op. *cit.,* p. 118.
18. BYRNES, op. *cit.,* p. 333—334.
19. *Ibid.,* p. 341.
20. Ibid., p. 374.
21. „Le Monde" din 12 iulie 1946.
22. *Keesing's* 8115 A.
23. A. GROSSER, *L'Allemagne de l'Occident,* Paris, Gallimard, 1953, p. 57.

24. *Documents frangais relatifs â l'Allemagne, op. cit.,* p. 29.
25. BEDELL SMITH, *op. cit.,* p. 220.
26. *Ibid.,* p. 221.
27. Georges BIDAULT, *D'une resistance ă l'autre,* Paris, Editions du sidcle, 1965, p. 148.
28. FORRESTAL, *op. cit.,* p. 205.
29. BIDAULT, *op. cit.,* p. 151.
30. BEDELL SMITH, *op. cit.,* p. 224.
31. *Inedit.*

16.

BARAJ LA VEST

Viitoarea revoluție in Europa se va face prin violență și de către o putere care va fi concentrată în miinile Rusiei. O a doua revoluție va avea loc mai tîrziu, cînd fructele primei își. vor fi pierdut întreaga savoare și aceasta va fi făcută de către America, prin libertate și prin popoarele federale.

ERNEST COEURDEROY
(Uraaa ! sau Revoluția cazacilor, 1854)

Conducătorii americani vor trage rapid învățăminte din eșecul onferinței de la Moscova. *Era evident că de acum înainte* — scria ambasadorul Bedell Smith — *nici un efort din lume nu ne va permite să identificăm o bază de acord cu rușii în problema germană*[1]*. Germania ori era divizftță, ori cădea sub dominația economică și politică 'a rușilor... Trebuia ca zonele occidentale să fie asociate efectiv și fără intîrziere puterilor vest-europene* 90

prin acorduri economice și, poate, in viitor, prin acorduri politice[2]. La 25 apriile 1947, Marshall, oprindu-se la Berlin, la întoarcere, va da instrucțiuni generalului Clay să accelereze edificarea bi-zonei și sporirea producției industriale. O lună mai tîrziu, un embrion de putere politică se va constitui la Frankfurt. Acesta 'cuprindea un comitet executiv, compus dintr-un reprezentant al fiecărui land și un consiliu economic legislativ, cei 52 de membri ai acestuia fiind aleși de parlamentele statelor.

La 6 iunie, primii miniștri ai landurilor occidentale se reuneau pentru ultima oară la Miinchen cu colegii lor din zona sovietică. Aceștia vor trînti ușa după respingerea propunerii lor de a înscrie pe ordinea de zi crearea unui guvern central provizoriu. Peste numai cîteva zile, o comisie economică centrală era creată la rîndul ei în Est, în timp ce anglo — americanii autorizau recrutarea în Vest a unei *poliții industriale* germane. O *Europă bine organizată și prosperă* — preciza la 11 iulie 1947 o directivă a comitetului întrunit al șefilor de state-majore americane — *presupune contribuția economică a unei Germanii productive și stabile*[3].

Reacția americană nu avea însă să se limiteze la'vechiul Reich. încă de la 4 aprilie 1945, cu numai cîteva zile înainte de moartea lui Roosevelt, Averell Harriman, pe atunci ambasador la Moscova, trimisese Departamentului de Stat un lung raport în care — după ce constata că *partidul comunist și acoliții săi se folosesc pretutindeni de dificultățile economice întâmpinate in țările plasate sub responsabilitatea noastră, pentru a face reclamă concepțiilor și politicii Sovietelor, subminînd in același timp influența aliaților occidentali* — cerea *să se manifeste grijă doar pentru aliații noștri occidentali și pentru regiunile plasate sub responsabilitatea noastră, alo- cind surplusul, dacă va exista, Rusiei și să se restabilească grație oricărui ajutor economic posibil... condiții de viață decente pentru populațiile țărilor care au aceleași concepții generale ca și noi asupra vieții și asupra evoluției lumii*[4].

Acest sfat a fost receptat. Nu s-a dat nici o urmare cererilor de credit pe termen lung, formulate la lalta de de către conducătorii sovietici. Unui Marshall care se plîngea în 1947 de absența unui răspuns al Kremlinului la o serie de mesaje americane, Stalin îi va putea reaminti că o nouă cerere de capitaluri nu făcuse ea însăși obiectul nici unei confirmări de primire. în schimb Truman își înmulțea demersurile pentru a obține rambursarea dobînzilor pentru livrările făcute în baza legii de împrumut-închiriere, chiar în momentul în care el acorda Marii Britanii un împrumut de 3 750 milioane de dolari, cu o dobîndă doar de 2°/$_0$- Credite, așa-zise de asistență interimară, erau acordate Europei. în ceea ce o privește, U.R.S.S. nu beneficia decît de ajutoare repartizate de U.N.R.R.A[††††††††††††††††††] — organizația de asistență pentru regiunile devastate.

Ar fi urmat Statele Unite aceeași politică dacă Roosevelt ar fi trăit ? Nu ne putem refuza întrebarea. Henry Wallace, care fusese vice-președintele său, între 1940— 1944, înainte de a deveni secretar la Comerț în timpul lui Truman, era în orișice caz convins de contrariul. Luînd ca un dat

†††††††††††††††††† *U.N.R.R.A.* (United Nations Relief and Rehabilitation Administration)— Administrația O.N.U. pentru Ajutorare și Reconstrucție, constituită la 9 noiembrie 1943 și activînd pînă la 31 martie 1949, a fost prima agenție înființată pentru ajutorarea populației din Europa și Extremul Orient, cuprinzînd un mare număr de refugiați, ca urmare a celui de-al doilea război mondial. Obiectivul său a constat în facilitarea refacerii industriei, agriculturii și a structurilor economice ale națiunilor care au fost afectate grav de război. U.N.R.R.A. a contribuit, prin livrări de alimente, îmbrăcăminte, bunuri și echipament industrial, medicamente, la ajutorarea populației din numeroase țări, printre care Albania, Cehoslovacia, Grecia, Italia, Polonia și Iugoslavia. După desființarea U.N.R.R.A., activitatea ei a fost continuată de instituțiile specializate ale O.N.U., de U.N.I.C.E.F., precum și de înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați. *(n.tr.)*

faptul că politica U.R.S.S. se explica, într-o mare măsură, *prin situația sa economică dezastruoasă* și prin *sentimentul său de insecuritate,* el îi va propune președintelui, înainte de plecarea lui Bedell Smith

spre Moscova, în martie 1946, o *nouă cale de abordare în domeniul economic și comercial,* inaugurarea unei discuții aprofundate asupra condițiilor generale ale unei colaborări [5].

Truman- va scrie el însuși în *Memoriile* sale că n-a ținut *deloc* seama de această scrisoare[c]. Dar Wallace va insista, înainte de a-și face publice ideile sale, într-un discurs pronunțat la Madison Square Garden din New York, la 12 septembrie. El își va exprima convingerea că ar fi posibil să se ajungă la o cooperare cu Rusia, o dată ce aceasta ar înțelege că obiectivul primordial al Statelor Unite nu era *nici de a salva Imperiul britanic, nici de a cumpăra petrolul din Orientul Mijlociu cu viețile solda- ților americani.* El propunea un acord cu privire la *neintervenția americanilor în Europa răsăriteană, a Rusiei în Europa apuseană sau în cele două Americi*[7]*.* Erau exact șase zile de la violentul discurs prin care James Byrnes, la Stuttgart, întinsese mîna poporului german și denunțase politica sovietică. Contradicția era prea flagrantă : pe data de 16 septembrie, Truman îi cerea lui Wallace să-și dea demisia. Acesta va lua conducerea unui *partid progresist,* călduros încurajat de Kremlin, dar a cărui audiență avea să scadă rapid.

U.R.S.S. ar fi putut totuși, dacă ar fi voit, să beneficieze de ajutorul american. Ar fi fost suficient să adere la sistemul stabilit de Conferința de la Bretton Woods [‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡], la care ea participase

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Conferința de la Bretton Woods* a avut loc între 1-22 iulie 1944. Au participat 44 de state. A adoptat acordurile de creare a Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.I.R.D.) și a Fondului Monetar Internațional (F.M.I.), introdueînd o anumită ordine în domeniul relațiilor

împreună cu principalii aliați înce- pînd din iulie 1944. Această conferință, întrunită la invitația Statelor Unite, crease două instituții : Banca Mondială și Fondul Monetar, deschise Rusiei Sovietice, ca de altfel tuturor celorlalți membri ai coaliției antihit-

leriste. Nimeni nu se gîndea desigur că aceasta va accepta pur și simplu o formulă în mare măsură inspirată de concepțiile americane tradiționale privind libertatea schimburilor și stabilitatea monetară. Dar clauze speciale fuseseră prevăzute în ceea ce o privește, care i-ar fi permis în mod practic să beneficieze de un credit de un miliard și jumătate de dolari, asigurați în cea mai mare măsură prin contribuția americană, fără o altă obligație decît aceea de a furniza anumite statistici. Reprezentanții săi discutaseră cu înverșunare cele mai mici detalii ale acordului. De ce a hotărît în cele din urmă să rămînă de o parte ? Iată un mister pentru care nimeni n-a oferit o explicație categorică. Dar putem să ne gîn- dim că liderii de la Kremlin s-au temut în ultimul moment să nu-și piardă principiile intrînd într-un sistem de gîndire capitalist și să atenteze la securitatea națională furnizînd informațiile cerute privind valoarea rezer- velor de aur sau circulația fiduciară [§§§§§§§§§§§§§§§§§].

în cei doi ani care vor urma după încheierea războiului, Statele Unite vor cheltui în total 15 miliarde de dolari pentru refacerea țărilor eliberate. Devenise clar în 1947 că aceste sume fantastice erau însă insuficiente. Marea Britanie, în mod special, se găsea într-o situație critică. Deficitul balanței sale de plăți atinsese în anul precedent 380 de milioane de lire sterline. Cea mai

---

monetare și financiare internaționale aproape complet dezorganizate, *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Fiduciar* — Cu valoare fictivă, bazată pe încredere. Monedă fiduciară — hîrtie-monedă cu valoare convențională și cu putere de circulație numai în interiorul țării. Circulație fiduciară — circulație a monedei fiduciare, *(n.tr.)*

mare parte a împrumutului american din 1945, care trebuia să se eșaloneze în mod normal pînă în 1950, era epuizată. Lipsa de cărbune impunea întreruperi de curent electric care năruiau orice speranță de relansare a producției. Situația Franței nu era deloc mai bună. Creșterea prețurilor atinsese 8O°/o într-un singur an. Leon Blum ******************, care re-

venise la putere, nu o îngrădise decît temporar, decretînd la 1 ianuarie o scădere autoritară de lO«/o în două etape.

Ciclul infernal salarii-prețuri a reînceput rapid. Succesorul său, Ramadier ††††††††††††††††††, se va debarasa de miniștrii săi comuniști, cu care avusese deja ciocniri în privința Indo- chinei. Aceștia, după ce condamnaseră acordul încheiat de către Georges Bidault cu Marshall și Bevin la Moscova în privința cărbunelui din Ruhr și Saar, au dezaprobat brusc politica de blocare a salariilor pe care o sus-' ținuseră pînă atunci.

Consiliul național al Partidului Socialist, partid din care făcea parte primul ministru, îi va da dreptate cu o slabă majoritate la capătul unei dezbateri dramatice. Partidul Comunist și C.G.T., care, de bine de rău, stăpî- niseră nerăbdarea muncitorilor, dezamăgiți să vadă pre- lungindu-se penuria la mai mult de doi ani după eliberare, i-au lăsat să facă ce vor. O grevă pornită de la Uzinele „Renault" a luat rapid proporții, extinzîndu-se în special la transporturile feroviare, în domeniul mi-

****************** Sub regimul provizoriu al Republicii Franceze, *Lean Blum* va ocupa funcția de prim-ministru între 16 decembrie 1946 — 16 ianuarie 1947. *(n.tr.)*

††††††††††††††††††† *Paul Ramadier* — A îndeplinit, în timpul celei de a IV-a Republici, funcția de prim-ministru între 22 ianuarie — 19 noiembrie 1947, succedîndu-i lui Ldon Blum., *(n.tr.)*

nelor și al electricității ; amploarea ei va fi atît de mare încît Ramadier nu va ezita să o atribuie unui *șef de orchestră clandestin* [8].

în Italia, de asemenea, unde se înregistrau aproape 4 milioane de șomeri, ieșirea comuniștilor din guvern va coincide cu un val de agitații sociale. Germanii trăiau sub dictatura pieții negre, inflației și a foametei. Doar Belgia, grație cuprului din Katanga și abilei reforme monetare a lui Camille Gutt, își regăsise prosperitatea, întreaga Europă o invidia.

O dată cu întoarcerea lui Marshall de la Moscova, Truman, obiect — după propriile sale cuvinte — al unui torent *inepuizabil de cereri de ajutor* și care tocmai obținuse adoptarea de către Senat a propunerii de asistență pentru Grecia și Turcia, avea — după cum scria în *Me-*

moriile sale — convingerea că nu era *nici un minut de pierdut pentru a găsi mijlocul de a redresa Europa* [9].

Ce mijloc ? Bani, în primul rînd, în mod evident. Dar nu era suficient. Economia europeană devenise un butoi al Danaidelor. Fondurile erau înghețate fără ca să se știe ce se întîmpla cu ele, fără ca să apară cea mai mică speranță de stabilizare. Trebuia, cum se spune, un șoc psihologic. Nu putea să vină decît dintr-o idee nouă și din partea unui om nou. Omul a fost Marshall, iar ideea a fost planul care i-a imortalizat numele.

Sînt două categorii de mari oameni de stat : Cezar și Cincinnatus. Cei care sînt animați de patima puterii, cei care doresc să supună istoria. Și cei care nu au un alt ideal decît să-și servească țara și compatrioții în afara oricăror considerente personale. Marshall aparținea, fără nici o îndoială, celei de-a doua categorii. Șef de stat-major al armatelor americane în timpul războiului, i-ar fi revenit conducerea operațiunilor în Europa. Dar Roosevelt va prefera, în ultimul moment, să-l păstreze alături de el la Washington. *Nu pot să*

dorm liniștit cînd nu vă știu pe pămint american [10], îi va mărturisi el într-o zi. Marshall nu va schița nici măcar un gest pentru a apuca laurij pe care îi vedea, astfel, pierzîndu-i.

Tocmai ieșise la pensie cînd Truman îi va încredința o delicată misiune de conciliere în China, între Chiang Kai-shek și comuniști. In modul cel mai firesc, după demisia lui Byrnes, președintelui i-a venit ideea de a-i încredința Departamentul de Stat. Nimeni n-a ilustrat mai bine decît el această funcție. Slab pregătit pentru tocmelile mărunte, pentru minciunile și răsturnările care caracterizează adesea diplomația războiului rece, el adopta în abordarea marilor probleme un ton simplu, lipsit de patimă, dar nu lipsit de convingere, susținut de o privire directă și cutezătoare, care dădea încredere adversarului.

Foarte repede el va înțelege interesul de a favoriza unitatea economică a Europei. Harry Truman va scrie în *Memoriile* sale : *Dacă națiunile bătrinului continent s-ar*

lăsa convinse să caute rezolvarea în comun a problemelor economice ale unei Europe considerată ca un scop, in loc să le fragmenteze în limitele prea strimte ale fiecărei țări, ajutorul Statelor Unite ar fi mult mai eficace și forțele acestei mari comunități, reînsănătoșită, mult mai bine susținute [11].

încă de la 8 mai 1947, subsecretarul de stat, Dean Acheson, expunea în public ideile esențiale ale planului Marshall. Dar nu i s-a acordat nici un fel de atenție. Nu s-a întîmplat același lucru cu discursul pe care secretarul de stat însuși îl va pronunța la 5 iunie, la Universitatea Harvard, cu ocazia zilei de înmînare a diplomelor de absolvire. După ce a anunțat că Statele Unite vor face tot ce va sta în puterea lor pentru a *ajuta lumea să-și redobîndească sănătatea economică,* fără de care .nu există nici stabilitate politică, nici pace, el i-a chemat pe europeni să se înțeleagă pentru a-și

defini nevoile. *Nu ar fi nici convenabil, nici eficace, ca acest guvern să încerce să stabilească unilateral un program destinat să pună pe picioare Europa din punct de vedere economic. Aceasta este treaba europenilor. Inițiativa trebuie să vină din Europa. Rolul acestei țări ar trebui să consiste în a furniza un ajutor prielnic pentru elaborarea unui program european și, in consecință, să sprijine acest program în cea mai mare măsură posibilă.* [12].

Reacțiile europene vor fi imediat favorabile, londonezul „Times" va califica *ideea ca *politic curajoasă și economic constructivă.* Agenția „France Presse" va da asigurări că ea va fi primită în Franța cu o *deosebită simpatie.*

La 17 și 18 iunie, Bevin va conferi la Paris cu Rama- dier și Bidault. Ei se vor pune de acord și vor propune organizarea în capitala Franței a unei conferințe reunind toate țările interesate, inclusiv U.R.S.S. în discursul său de la Harvard, Marshall nu exclusese, într-adevăr, pe nimeni. *Nu luptăm contra nici unei țări,* — spusese el — *contra nici unei doctrine, singurii noștri dușmani se numesc foamea și mizeria,* adăugind doar : *Guvernele, par-*

tidele politice și grupările care încearcă să perpetueze mizeria pentru a o exploata în scopuri politice sau de altă natură se vor lovi de opoziția Statelor Unite. [12]

Procedînd astfel, secretarul de stat vorbea în termeni cu totul diferiți de cei pe care îi folosise Truman, cu trei luni mai devreme, pentru a-și lansa *Doctrina* sa de ajutoare a Greciei și a Turciei. Rechizitoriului, cruciadei, îi urma un apel la reconciliere, la cooperarea tuturor pentru salvarea comună. La drept vorbind, își făcea puține iluzii în legătură cu primirea pe care Kremlinul o va face inițiativei sale. La reîntoarcerea sa de la Conferința de la Moscova el îi spusese președintelui că, venit pentru a-i convinge pe ruși de dorința de pace a

Statelor Unite, descoperise că .interlocutorii săi *erau net hotărîți să exploateze situația în care se găsea o Europă jără apărare pentru a propaga comunismul*[12]. Marile greve franceze și italiene nu puteau decît să-i confirme această opinie, precum și cursul luat de evenimentele din Europa răsăriteană. Prima etapă a cuceririi totale a puterii de către comuniștj, lichidarea partidului țărănesc — principala formațiune nemarxistă — era în plină desfășurare. Încă din 1946, în România și în Bulgaria el fusese redus la neputință ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ ; șefii săi, Maniu și Petkov, fuseseră arestați la începutul verii lui 1947. în Polonia, Mikolajczyk, care mai reușise să obțină 32 la sută din sufragii, cu ocazia u»ui referendum, desfășurat în anul precedent, va fi zdrobit în ianuarie 1947,» în alegerile falsificate fără jenă, a căror ilegalitate el o va denunța de îndată. în Ungaria, dat fiind că Adunarea Națională refuzase, după

o furtunoasă discuție, să ridice imunitatea parlamentară lui Bela Kovacs, secretarul general al Partidului Micilor Proprietari, acuzat de către ministrul de interne, Lazlo Rajk, de conivență cu un complot contrarevoluționar, sovieticii își vor asuma ei înșiși, în februarie 1947, arestarea sa. în luna mai, Kremlinul va informa Budapesta că mărturisirile lui Kovacs stabileau participarea la complot — ai cărui șefi fuseseră între timp spînzurați — a primului ministru Ferenc Nagy, el însuși membru al Partidului Micilor Proprietari.

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ La 30 iulie 1947, Partidul Național Țărănesc (Maniu) este dizolvat printr-un Jurnal al Consiliului de Miniștri. Conducătorilor ' P.N.Ț. li se intentează proces ; desfășurat între 30 octombrie și 12 noiembrie 1947, el se va solda cu pedepse deosebit de aspre. luliu Maniu și Ion Mihalache vor fi condamnați la închisoare pe viață. La 6 noiembrie 1947, Adunarea Deputaților dă un vot de neîncredere activității grupării politice a P.N.L. (Tătă- rășcu). In consecință, Gheorghe Tătărăscu, care îndeplinea funcțiile de vice prim-ministru și ministru al afacerilor străine, este scos /din guvern, *(n.tr.)*

Invitat să revină în țară, Nagy, care se afla în vacanță în Elveția, a preferat să demisioneze. Varga, președintele partidului, va fugi din Ungaria patruzeci și opt de ore mai tîrziu, în timp ce rușii impuneau președintelui republicii numirea în fruntea guvernului a unui membru al aripii de stînga a Partidului Micilor Proprietari, Dinnyes.

Exact așa 'cum lăsase să se prevadă Bedell Smith, prima reacție sovietică față de planul Marshall a fost total negativă. „Pravda“ din 16 iulie 1947 îl va denunța ca un nou avatar al planului Truman, *drept o presiune politică cu ajutorul dolarului, drept un amestec in treburile interne ale altor țări.*

Totuși, la 22 iunie, împotriva oricărei așteptări, Kremlinul va accepta să-1 trimită pe Molotov la Quai d’Orsay pentru a discuta cu Bevin și Bidault, așa cum îi propuseseră aceștia, ordinea de zi a conferinței inter- laționale însărcinată cu studierea ofertei americane. Presa comunistă a încetat să critice planul Marshall. Maurice Thorez dezmințea că ar fi vorbit de o *capcană accidentală,* ceea ce totuși afirmase în mod public[14]. Avea să se producă miracolul ? Doreau să creadă acest ucru.

La 26 iunie, Molotov sosea la Paris în fruntea unei delegații al cărei număr și, a cărei calitate susțineau încrederea optimiștilor. El va exprima însă de îndată dezacordul său cu metoda pe care o sugerau Bevin și Bidault. Aceștia preconizau elaborarea — înainte de începutul lui Septembrie — a unui document, *cit mai pre-* 99

cis și mai complet posibil, explicînd efortul făcut de Europa însăși, nevoile sale, ca și condițiile care ar rezulta dintr-o deteriorare și mai accentuată a economiei sale, document pe baza căruia autoritățile americane vor putea să ia o decizie. Toate statele Europei, spuneau ei, cu excepția pentru moment a Spaniei, urmua să fie incluse, fie că fuseseră în timpul războiului prieteni, inamici sau neutri. Pe cît era posibil, deficitul european *trebuia să fie acoperit printr-o acțiune inter-*

europeană și numai pentru sold trebuia să se facă apel la exterior, adică, în principal, la Statele Unite

De la 29 iunie, Agenția T.A.S.S., rupînd consemnul tăcerii, pe care și-1 impuseseră cele trei delegații, respingea orice idee a unui plan de ansamblu, afirmînd că *problemele economice interne sînt de competența popoarelor suverane înseși;* reducea sarcina conferinței la alcătuirea unei liste a necesităților țărilor' interesate și la a stabili în ce măsură Statele Unite erau gata să acorde acest ajutor și să sprijine țările Europei să-1 obțină. Agenția sovietică cerea să fie luate în considerare ' cu prioritate nevoile țărilor care suferiseră ocupația nazistă și contribuiseră la victoria comună. Ea reamintea că problema germană în general și aceea a reparațiilor, în special, erau de competența celor patru miniștri ai afacerilor străine.

în plen, Molotov va relua același punct de vedere. Jocul său era clar : era interesat să primească un ajutor direct, dar fără condiții și fără control. El nu-1 dorea din partea unui organism colectiv, care ar fi repus în cauză influența exclusivă a U.R.S.S asupra Europei răsăritene și ar fi accentuat capacitatea de rezistență a Europei occidentale. în același timp, el se străduia să reducă șocul psihologic provocat de oferta lui Marshall, punînd față în față nevoile uriașe și caracterul limitat al disponibilităților americane.

Timp de trei zile, George Bidault își va înmulți încercările de realizare a unui compromis. Bevin nu-1 va susține deloc. Acesta se temea, nu fără motiv, Ca o accep-

tare sovietică să nu antreneze după sine respingerea planului Marshall de către Congresul american, în care, de la victoria republicană în alegerile legislative din 1946, •curentul anticomunist devenise dominant. în cele din urmă, la 2 iulie, ministrul sovietic rupea negocierile afirmînd, într-o declarație publică, faptul că țările europene, *plasate sub control,* vor pierde — pentru

a satisface *nevoile și dorințele unor mari puteri...* [1G] — independența lor economică și națională. El acuza Franța și Anglia că despart statele Europei, folosindu-le unele împotriva altora.

Va antrena ,,nu“-ul U.R.S.S pe acela al țărilor din zona sa de influență ? întreaga argumentare a lui Molotov dădea motive să se creadă un asemenea lucru. Djilas, care se găsea în Franța în timpul desfășurării Conferinței, relatează, de altfel, că i-a făcut o vizită și că s-au pus ifnediat de acord să respingă planul.

O mulțime de iluzii continuau totuși să existe în rîndurile celor interesați. *Este clar că Molotov nu dorește succesul acestei acțiuni* — va spune Bidault ambasadorului Statelor Unite. *Dar, pe de altă parte, sateliții săi înfometați se ling pe buze în speranța de a pune mina pe un pic din banii voștri. In mod vizibil el este în încurcătură ,z.* [1]

* *Milovan Djilas* (n. 1911), om politic și scriitor iugoslav. A activat în fruntea mișcării de partizani alături de Tito și a fost unul dintre organizatorii partidului comunist din Iugoslavia^ După război, a fost promovat în funcții înalte ,de partid și de stat ; a sprijinit ruptura lui Tito de Cominform și în articolele sale din presa oficială a oferit baza teoretică a titoismului. A fost mult timp considerat drept potențial succesor a lui Tito, dar în 1954 a fost înlăturat din funcții în urma propunerilor sale vizînd lărgirea democrației în Iugoslavia. Sprijinind revolta din Ungaria din 1956, a fost arestat, pedeapsa fiindu-i ulterior prelungită în urma publicării lucrării sale *Noua clasă* (apărută în S.U.A. în 1957), prin care definea sistemul comunist ca o formă de despotism a noii clase conducătoare. Eliberat condiționat din închisoare în 1961, va fi rearestat în anul următor, acuzat de divulgare a secretelor de stat în volumul *Convorbiri cu Stalin* (apărut în S.U.A., în 1962). *(n.tr.)*

în același moment, membrii unei delegații poloneze, venite în Franța să negocieze un acord comercial, se arătau convinși că U.R.S.S, recunoscînd amploarea nevoilor sale, va permite guvernului de la Varșovia să fie reprezentat la Conferința internațională convocată la Paris pentru

12 iulie.

Acelaşi punct de vedere va fi împărtăşit ministrului cehoslovac Ripka de mai mulţi dintre colegii polonezi cu ocazia unei vizite pe care acesta le-a făcut-o. în ceea ce-1 priveşte, la 4 iulie, cabinetul de la Praga, prezidat totuşi de comunistul Klement Gottwald §§§§§§§§§§§§§§§§§§, accepta în unanimitate invitaţia franco-britanică. Dar, la 8 iulie, pe cînd guvernul polonez era reunit pentru a adopta aceeaşi poziţie, Radio Moscova anunţa că România... şi Polonia respinseseră oferta franco-britanică. Nu le mai rămînea conducătorilor de la Varşovia decît să urmeze acest sfat. Ei vor invoca drept motiv al neparticipării faptul că Germania va beneficia de acest plan. Iugoslavia îşi va anunţa refuzul în aceeaşi zi în termeni vio- lenţi. Bulgaria va proceda la fel, dar pe un ton mai puţin virulent. Cît îl priveşte pe Gottwald, sosit la Moscova pentru o călătorie prevăzută de mult timp, va avea parte de vii reproşuri din partea lui Stalin. Acesta îi va declara că planul Marshall nu stvea alt obiectiv decît izolarea U.R.S.S şi că acceptarea sa ar echivala cu o denunţare a alianţei sbvieto-cehoslovace. <

Pentru preşedintele Benes ******************* — care declarase cu o lună mai devreme că dacă *este vorba de pericolul ger-*

man şi de securitatea noastră, noi mergem şi vom merge cu ruşii şi cu U.R.S.S. Nu vom fi niciodată doar cu Estul sau doar cu Vestul, ci întotdeauna cu Estul şi cu Vestul [ks] — alegerea era dramatică, ‘dar totul. îl împingea să se încline. Comuniştii controlau deja, în afară preşedinţiei guvernului, Internele şi Apărarea Naţională. Ei puteau, în orice moment, să pună stăpînire pe stat. Iar opinia publică manifesta după Miinchen mai multă în-

§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Klement Gottwald* a îndeplinit funcţia de prim-ministru între 2 iulie 1946 — 15 iunie 1948. *(n.tr.)*

*******************A fost unul din creatorii Micii înţelegeri. Se va retrage din viaţa politică după lovitura de stat comunistă din 1948. *(n.tr.)*

credere în marea soră slavă decît în democrațiile occidentale. La 10 iulie, guvernul de la Praga făcea cunoscut că revine asupra acordului pe care îl dăduse la Paris, participarea sa riscînd să fie *interpretată ca un act îndreptat împotriva Uniunii Sovietice și a celorlalți aliati ai săi* [1!)]*.*

11 iulie 1947 aducea cu sine refuzul României[††††††††††††††††††††], al Ungariei [‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡] Albaniei și Finlandei [§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§]. Aceasta din urmă

preciza că planul Marshall devenise un serios motiv de dezacord între marile puteri și că ea dorea să rămînă în afara conflictelor internaționale.

Conferința propusă de Bidault și de Bevin se va reuni deci la 12 iulie la Quai d'Orsay numai în prezența delegațiilor Austriei, Belgiei, Danemarcei, Elveției, Franței, Greciei, Irlandei, Islandei, Italiei, Luxemburgului, Marii Britanii, Norvegiei, Olandei,

---

†††††††††††††††††††† La 9 iulifc 1947, Consiliul de Miniștri al României a ho- tărît — evident ca urmare a presiunilor Moscovei — să nu accepte invitația anglo-franceză și, în consecință, să nu participe la Conferința de la Paris din 12—15 iulie privind ajutorul economic american pentru Europa („Planul Marshall"). In nota înmînată la 10 iulie 1947 de eătre ministrul afacerilor străine, Gheorghe Tătărăscu, reprezentanților Angliei și Franței la București sc spunea că „Europa nu poate fi considerată, astfel cum o face planul franco-britanic, drept o unitate economică", fiecare țară avînd „interese particulare" și „năzuințe economice specifice". Un program de ajutor economic reciproc care ar tinde la „crearea de curente'de schimburi artificiale sau silite, care fatal nu vor ține seama de necesitățile și de realitățile existente, precum și de orientarea economică a fiecărei țări suverane" nu ar putea contribui la redresarea României. în notă se arată că inițiativa yinglo-franceză va duce în mod „fatal" la știrbirea independenței țărilor europene și că neparticiparea U.R.S.S. o lipsește de „factorul esențial care să-i asigure realizarea", *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ Guvernul polonez, cehoslovac și ungar resping la 10 iulie 1947 invitația de a participa la Conferința de la Paris cu privire la acordarea ajutorului econpmic pentru Europa („Planul Marshall"). *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ Cît privește guvernele albanez și finlandez, acestea își comunică hotărîrea de neparticipare la. Conferința de la Paris la data de 11 iulie 1947. *(n.tr.).*

Portugaliei, Suediei și Turciei. în cîteva sățptămîni ********************, conferința va ajunge la un acord †††††††††††††††††††† asupra unor structuri și asupra'unui program care vor fi după aceea, supuse atenției lui Truman. Acesta va convocă Congresul în sesiune extraordinară pentru a-i cere să aprobe creditele prevăzute de planul Marshall. Conferința de la Paris estimase nevoile Europei la 22 miliarde de dolari. Președintele va reține suma de 17 miliarde de dolari, eșalonată pe patru ani și jumătate. Congresul va prefera să rămînă .la formula clasică de alocări anuale. în cele din urmă, totalul creditelor afectate *planului &e redresare a Europei* avea să atingă 13 miliarde 'de dolari. Deși această sumă era mult inferioară evaluărilor inițiale, ea va confirma reușita acțiunii.

Din această lună, din iulie 1947, datează cu adevărat ruptura Europei : pe de o parte — clienții Americii, pe de altă parte — sateliții U.R.S.S. și milioanele de bărbați și db femei care, dincoace de cortina de fier, considerau că nu aveau o altă patrie ^ecît aceea a socialismului. Climatul internațional avea să se deterioreze re- pid. în iulie, revista „Foreign Affairs“ publica sub semnătura ,,X“ un articol care expunea pentru prima dată ceea ce n-a încetat de atunci să fie considerată drept doctrina diplomației americane : îngrădirea *(containment).*

16. Baraj în Vest

Autorul era George Kennan, un universitar de la Princeton, care avea să devină cel mai reputat kremlinolog al Statelor Unite. în anul precedent, în calitate de consilier al ambasadei de la Moscova, adresase Washingtonului o telegramă de opt mii de

********************t Conferința propriu-zisă se va desfășura în perioada 12—15 iulie 1947. *(n.tr.)*

††††††††††††††††††††† A fost creat un Comitet de cooperare economică europeană și 4 subcomitete, care să elaboreze pînă la 1 septembrie 1947 „recomandări" către guvernul S.U.A. pe linia planului Marshall, fn.tr.).

cuvinte, în care ajungea la următoarea concluzie : *Ne aflăm în fața unei forțe politice fanatic convinsă că nu poate exista un „modus vivendi“ permanent cu Statele Unite, că este de dorit și necesar să se rupă echilibrul interior al societății noastre și să fie distrus modul nostru tradițional de viață, să se submineze autoritatea statului nostru în lume, altfel exis- tind riscul de a vedea iremediabil compromisă securitatea puterii sovietice.* [20] Reluînd esențialul analizei sale, Kennan — căruia Marshall îi încredințase misiunea de a crea primul serviciu de planificare politică la Departamentul de Stat — scria : *Este clar că elementul principal al întregii politici a Statelor Unite față de U.R.S.S. trebuie să fie o acțiune de îngrădire pe termen lung — realizată cu răbdare, dar cu fermitate și cu vigilență — față de tendințele expansioniste ale Rusiei... pentru a opune rușilor o contra-forță indestructibilă în orice chestiune în care vor da semne ale voinței lor de a impieta asupra intereselor unei lumi pașnice și stabile... Să presupunem* — scria el — *că lumea occidentală găsește forța și resursele necesare pentru a ține în frîu puterea sovietică pe parcursul unei perioade de 10 pînă la 15 ani. Ce ar însemna aceasta pentru Rusia însăși ?... O politică externă înțeleaptă și suplă... poate convinge pe stăpînii de la Kremlin că țelul lor major este ușuratic și peste puterea lor și că agățîndu-se de acesta n-au nici 0‘ certitudine că vor da de cap propriilor lor dificultăți și dileme... Cine poate spune cu siguranță că lumina vie care se răspîndește d% la Kremlin asupra popoarelor nemulțumite ale lumii occidentale nu este puternica strălucire a unei constelații deja în declin ?... Mai există posibilitatea ca puterea sovietică să poarte în eq. germe- nele propriei sale decăderi.*

/

Trebuia să dai dovadă de mult optimism în acea perioadă pentru a risca o asemenea profeție, despre care Kennan scria, de altfel, că dacă ea nu putea fi demonstrată cu atît mai mult nu putea fi demonstrat contrariul. Știrile proaste se succedau, intr-adevăr, una după alta, într-un ritm accelerat. în august, alegerile > ungare, conduse cu o mînă de maestru de către Lazlo Rajk, reușeau să-i deruteze complet pe *micii proprietari* care, cu numai două luni în* urmă, dețineau încă majoritatea în parlament. Invocînd cele 22°/b din voturi, pe care le obținuseră și care făceau din ei primul partid *<il țării, comuniștii vor pun^ mîna pe toate posturile- cheie și vor suprima gruparea de opoziție cea mai hotă- rîtă, Partidul independenței, al cărui lider, Pfeiffer, nu- nu-și va găsi salvarea decît luînd calea pribegiei.

La sfîrșitul aceleiași luni are loc un eveniment neașteptat, de-a dreptul sinistru, anunțînd în întreaga Europă de est o sîngeroasă epurare : spînzurarea lui Nikolai Petkov, șeful Partidului Agrarian bulgar, erou al rezistenței antigermane, care susținuse totuși, în. momentul eliberării, colaborarea cu comuniștii și cu rușii.

La 15 septembrie, intervine o serioasă alarmă, necunoscută însă de opinia publică. Chiar în ziua intrării în vigoare a tratatului de pace italian, Iugoslavia îl informa pe ambasadorul Statelor Unite, James Dunn, că are intenția să ocupe Triestul pe care tratatul îl declara oraș liber. Americanul va aplica ferm doctrina îngrădirii: El va răspunde că, în acest caz, generalul Lee, comandant șef al sectorului mediteranean, va rezista cu toate mijloacele aflate la dispoziția sa. în cele din urmă, nu se va întîmpla nimic.

în același moment, într-un sanatoriu al statului polonez, castelul de la Szklarska Poreba, în Silezia de Jos, fostă germană [21], se adunaseră, în cel mai mare secret, reprezentanții a opt partide ' comuniste europene, dintre care șase la putere și două cele mai importante din lumea capitalistă, ceLfrancez și oel italian. Nici chinezii, nici grecii, nici vietnamezii, angajați, din plin în *războaiele* 106

de eliberare, nici albanezii aflați la putere, nici germanii din Răsărit nu fuseseră invitați. La 5 octombrie, un comunicat anunța că participanții, luînd în considerare serioasele *inconveniente* pe care le comporta în situația din acel moment *absența contactelor între partidele comuniste,* hotărîseră să creeze un *birou de informații* comun, cu sediul la Belgrad — *Cominformul —,* pentru a organiza *schimbul de experiență și, în caz de necesitate, coordonarea activității partidelor comuniste, pe baza liberului consimțămint* El anunța, de asemenea, publicarea unui săptămînal în mai multe limbi.

Occidentalii, firește, vor interpreta acest comunicat drept o reconstituire a Comintemului, dizolvat în 1943, pentru a-i convinge pe aliați că U.R.S.S. renunțase la revoluția mondială. De fapt, se pare că, în mintea lui Stalin, operațiunea era destinată ca, încă de pe atunci, să pregătească excomunicarea Iugoslaviei, semănînd germenii discordiei între reprezentanții săi și cei ai altor partide comuniste. Tito însuși' este acela care ceruse, în- tr-adevăr, încă din 1945, să se restabilească Internaționala comunistă. Dictatorul iugoslav va vorbi din nou despre acest lucru, în 1946, lui *Uncle Joe,* cu ocazia vizitei pe care i-o va face în tovărășia bulgarului Dimitrov, .cel ce fusese timp de zece ani marele maestru al Internaționalei a III-a. Georgianul, în stilul său, l-a împroșcat cu noroi pe acest vechi militant, afirmînd că Cominternul mersese foarte prost și că era necesar să se creeze doar un organism de informare. Va cere Belgradului să ia inițiativa. Lucrurile vor rămîne în acest stadiu pînă în vara anului 1947, cînd Stalin va transmite un mesaj lui Gomulka, cerîndu-i, într-un mod foarte presant, să invite celelalte partide la o întîlniț-e, care urma să se țină în Polonia, pentru a sublinia relațiile de egalitate între diversii membri ai familiei comuniste. Spre deosebire de tovarășii săi din biroul politic, primul secretar polonez considera această întîlnire drept

inoportună. în marea lor majoritate, compatrioţii săi vedeau în comunism un produs de import. El depusese serioase

eforturi pentru a-i convinge că nu era vorba de aşa ceva, iar crearea unei noi Internaţionale risca să complice şi mai mult sarcina sa. Stalin ii va spune că va avea toată libertatea să-şi exprime punctul de vedere — ceea ce s-a şi întîmplat în mod efectiv —, dar că el acorda acestei reuniuni mare importanţă.

Ea va fi dominată de două intervenţii, a sovieticului Jdanov ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ şi a iugoslavului Djilas. Jdanov, care va muri cîţiva ani mai tîrziu în urma unei crize cardiace, se afla atunci la apogeul puterii sale. Omul, pe care îl văzusem în ajunul războiului adrlesînd, în „Pravda“, avertismente circumstanţiate democraţiilor occidentale, apoi dirijînd operaţiunile politice şi militare contra Finlandei, devenise ideologul şef al regimului, cel cafe era însărcinat să vegheze la puritatea credinţei şi a moravurilor, înăbuşind în faşă orice veleitate de înburghezire, de intelectualism sau de revizionism.

Jdanov va afirma că în viitor lumea va fi împărţită în două lagăre : imperialiştii, care, sub

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Andrei Aleksandr ovici Jdanov* (1896—1948). Teoretician şi om politic sovietic. Bolşevic din anul 1915, va ajunge membru al C.C. al P.C.U.S. în 1927 şi va avea un rol politic din ce în ce mai important după procesele de la Moscova (1937) şi în special după semnarea pactului gerjnano-sovietic (1939). Ajuns numărul trei în ierarhia de partid în 1946, a fost unul dintre principalii apărători ai dogmei staliniste nu numai în domeniul .economic, politic şi social, dar şi în literatură, filosofic şi artă şi a contribuit la crearea Cominformului (1947). Poziţiile sale au fost oficial contestate după inaugurarea procesului de destalinizare. *(n.tr.)*

conducerea *capitalismului monopolist american,* pregătesc războiul, și lagărul socialist, condus de către U.R.S.S., care reunește pretutindeni în lume pe campionii păcii și ai democrației. Iugoslavii vor lua cuvîntul după aceea, pe același ton, și vor ăritica violent, sprijiniți de către Jdanov, pe *oportu-niștii* francezi și italieni, care se lăsaseră izgoniți din guvern, alunecînd în *deviaționism parlamentar.* Jacques

Duclos §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ și italianul Luigi Longo********************** își vor face autocritica, da/ vor replica furioși iugoslavilor, pe care comunicatul îi va menționa imediat după ruși, dîndu-le astfel locul secund în ierarhia bolșevismului mondial. La in-strucțiunile lui Stalin însuși, consultat telefonic, sediul Cominformului va fi fixat la Belgrad. Tot acolo urma să fie publicată revista „Pentru pace trainică, pentru democrație populară[14]. Se va afla mai tîrziu că tot Stalin fusese acela care impusese acest titlu interminabil, în speranța că occidentalii

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Jacques Duclos* (1896—1975). Om politic francez. Cofetar de meserie, a înființat, împreună cu Henri Barbusse, Asociația Republicană ci Foștilor Combatanți, după primul război mondial. /Membru al Partidului Comunist Francez (1921), va intra în comitetul central în 1926 și în biroul politic în 1931, făcînd parte apoi din comisia executivă a Internaționalei a III-a (1935). Deputat între 1926—1932 și 1936—1939, va intra în opoziția clandestină a P.C. Francez în anii ocupației hitleriste (1940—1944). Reales după eliberare (1945—1958), va ajunge președinte al grupului parlamentar comunist (1946—1948), vice-președinte al Adunării Naționale (1946—1948), senator (1959) și candidat la președenția celei de a V-a Republici (1969). Editorialist al cotidianului „L'Huma- nite“, este în același timp director al mai multor ziare ca, de pildă, „Democrație nouvelle", „Voix de l’Est“. *(n.tr.)*

********************** *Luigi Longo* (1900—1980). Om' politic italian. Președinte (din 1972) al P.C. Italian (1964—1972, secretar general). Inspector general al brigăzilor internaționale în timpul războiului civil din Spania (1936—1939) ; conducător al mișcării de partizani din Italia de yord (1943—1945). *(n.tr.)*

vor fi obligați să-1 repete de fiecare dată cînd vor cita revista și că vor face astfel, în mod involuntar, publicitate pentru tezele comuniste.

în acea perioadă, în mod evident, în exterior nu se știa nimic despre aceste disensiuni în devenire. După cum nici unul dintre participanții la întîlnirea de la Szklarska Poreba nu și-a dat seama că Moscova îi împinsese pe iugoslavi să iasă în față, pentru a-i izola de restul trupei și a-i face odioși celorlalți. *Blocul sovietic* apărea ca un impresionant monolit, iar nașterea Cominformului ca o declarație de război făcută civilizației occidentale. Acesta era, de altfel, și sensul declarației, publicate la încheierea

întîlnirii, care relua în esență raportul lui Jdanov, pre- zentînd lucrurile în termenii următori : *în lume\s-au format două lagăre : pe de o parte, lagărul imperialist și antidemocratic, care are drept scop esențial stabilirea dominației mondiale a imperialismului american și zdrobirea democrației și, pe de altă parte, lagărul anti-imperialist și democratic, al cărui scop esențial este acela de a submina imperialismul, a întări democrația, a lichida rămășițele fascismului.* Declarația stigmatiza pe conducătorii socialiști : Blum, Bevin, Schumacher, Saragat, Schaerf ș.a. ... vinovați de *a fi ascuns caracterul tîlhăresc al politicii imperialiste, sub masca democrației și a unei frazeologii socialiste* și chema forțele democratice să se unească în jurul partidelor comuniste -[2].

în timp ce cîțiva idealiști, aflați exclusiv de partea occidentală a cortinei de fier, continuau să predice o imposibilă conciliere, conducătorii fiecărui lagăr nu gîndeau decît să-și adune forțele. Comuniștii vor trece la ofensivă în China, în Birmania, în Indonezia, în Filipine, în Malaiezia ; gherila se extindea în Indochina și în Grecia. ’Washingtonul și Moscova se iau la întrecere care să recunoască mai întîi statul pe care sioniștii

tocmai îl fondaseră în Palestina ††††††††††††††††††††††, pe care englezii au abandonat-o după ce părăsiseră India ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡. George Kennan preconizează o modificare a atitudinii Statelor Unite față de Japonia, pe care proconsulatul lui MacArthur o reconvertise în mod curios la pacifism și chiar la socialism, ca și față de Spania, al cărei regim, date fiind originile sale, fusese ținut de la război încoace în stare de carantină.

16. Baraj in Vest

Franco§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, totuși, nu pierduse timpul și-și < oferise serviciile Aliaților. într-o scrisoare, datată 8 noiembrie 1942, în momentul debarcării în Africa de Nord, Roosevelt, prezentîndu-se drept *prietenul său sincer,* îl asigurase că Spania *nu avea cituși de puțin a se teme de Statele Unite,* dacă va ști să-și mențină neutralitatea [J3]. La 24 mai 1944, Churchill declarase în Camera Comunelor că problemele interne ale Spaniei nu-i privesc decît pe spanioli înșiși. Caudillo**********************, care cu

---

†††††††††††††††††††††† *Statul Israel* ia ființă la 14 mai 1948 pe baza hotăririi Adunării Generale a O.N.U. din 29 noiembrie 1947, care prevedea împărțirea Palestinei, aflată sub mandat britanic, în două state — arab și palestinian, *(n.tr.}*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ Mișcarea de eliberare națională de sub dominația colonială, în frunte cu Mahatma Gandhi și, apoi, Jawaharlal Nehru, cuprinde după primul război mondial păturile cele mai largi ale populației, obligînd Marea Britanie să acorde Indiei, la 15 august 1947, deplina independență. La 26 ianuarie 1950, India se proclamă republică federală în cadrul Commonwealthului. *(n.tr.}*

110

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Francisco Franco Bahamonde* a condus Spania între 30 ianuarie 1938 — 8 iunie 1973. în 1975, dinastia de Bourbon a fost restaurată. (Juan Carlos I, încoronat la 27 noiembrie 1975). *(n.tr.)*

********************** *Caudillo* (sp.) — Conducător, *(n.tr.)*

111.

•'* *R.P.F.* — Abreviere pentru „Rassemblement du Peuple Français'. Mișcare înființată în 1947 de către generalul de Gaulle, în vederea eliberării guvernului de controlul partidelor și a stabilirii unui executiv puternic. Cei mai activi membri ai săi au fost Louis Terrenoire, Jacques Soustelle, Andre Malraux și Rene

înțelepciune făcuse ca diplomația sa să evolueze pe măsură ce diminuau șansele unei victorii germane, se va simți încurajat. încă de la 10 octombrie 1944, el adresase primului ministru britanic un mesaj în care sublinia necesitatea *de a uni națiunile Europei occidentale contra puterii insidioase a bolșe-vismului* și sublinia că Spania, după prăbușirea Germaniei, va rămîne singura țară a continentului spre care Anglia va putea să se îndrepte. Dar aceste propuneri vor fi ignorate și, la Potsdam, se va cădea de acord ca Spania să fie ținută în afara organizațiilor internaționale, atît timp cît va dura regimul ieșit din războiul civil. Cîteva zile mai tîrziu, Aliații cereau autorităților de la Madrid să evacueze fără întîrziere Tângerul, ocupat <^e către acestea în timpul războiului. Guerilleros veniți din Franța se înfruntau în văile din Pirinei cu armata regulată.

La începutul anului 1946, ca urmare a executării la Madrid a unor militanți socialiști, frontiera tranco-spa- niolă fusese închisă, iar Georges Bidault sesizase Consiliul de Securitate asupra problemei spaniole. Parisul, Londra și Washingtonul publicaseră o declarație potrivit căreia poporul spaniol nu putea conta pe o deplină și cordială asociere cu Europa atîta vreme cît Caudillo rămînea la putere.

La 1.3 decembrie același an, Adunarea Generală a O.N.U. în cvasiunanimitate invitase statele membre să-și recheme ambasadorii acreditați la,Madrid. Respingînd o propunere poloneză redactată pe un ton foarte energic, Adunarea Generală a însărcinat Consiliul de Securitate să ia

---

Capitant. A cîștigat alegerile din 1947 ca reacție la teama maselor de agitații comuniste. Din aceasta s-au desprins mai tîrziu gru-pările : „L’Union des republicains d’action sociale" și „Republi-cains sociaux" (în 1953).. *(n.tr.)*

măsuri adecvate dacă un guvern reprezentativ nu se constituia într-un termen rezonabil. în 1947, din nou, Parisul și Londra scoseseră Spania — singura dintre țările europene — de pe lista statelor invitate să ia parte la Conferința privind planul Marshall. Și iată că, pentru prima dată, o personalitate autorizată a diplomației americane, puternic încurajată de către militari și de către unii membri ai Congresului, în special catolici, sfătuia ca pe viitor *să se manifeste abținere față de participarea la încercări de discreditare ->* a guvernului de la Madrid. Pentru confruntarea dramatică ce se anunța trebuia folosit orice mijloc, fără să se țină seama de hramul celor care erau gata să se înroleze în cruciadă.

De fapt, pozițiile adoptate la reuniunea Cominformu- lui vor avea ele însele, imediat, repercusiuni în Europa occidentală. La 30 octombrie, Comitetul Central al Partidului Cogaunist Francez, care pînă și în timpul grevelor din primăvară găsise de cuviință să păstreze o atitudine moderată și constructivă, își va face autocritica și va anunța trecerea sa în opoziție față de un guvern vîndut Americii. îi va pune în aceeași oală pe socialiști, aliații săi de ieri și R.P.F. *-ul generalului de Gaulle, care, la numai cîteva săptămîni de la crearea sa, sub steagul celui mai simplist anticomunism, înregistra o strălucitoare victorie

în alegerile municipale. Cînd Robert Schuman †††††††††††††††††††††† îi va succeda lui Paul Ramadier, la 22 noiembrie, Jacques Duclos nu se va sfii, în plină ședință a Adunării Naționale, să-1 trateze drept „friț" pe acest om din Londra pe care naziștii îl arestaseră îh 1940. Ministrul de Interne, Jules Mqch, evreu, al cărui fiu căzuse în rezistență sub gloanțele germane, va fi salutat cu strigăte de *Heil Hitler.* Circulau zvonuri în legătură cu o lovitură de stat, în timp ce grevele se vor relua și se vor extinde, iar incidentele dramatice se vor succeda, cel mai grav fiind deraierea, ca urmare a unui sabotaj, a trenului Paris — Touf'coing, care s-a soldat cu 16 morți. La 28 noiembrie, guvernul va trebui să recheme sub arme 80 de mii de bărbați pentru a menține ordinea și pentru a umple vidul creat de încetarea lucrului în sectoarele vitale ale economiei naționale.

în Europa răsăriteană, în acest timp, luarea puterii de către comuniști își urma drumul în ritm susținut. Dacă în Ungaria și în Cehoslovacia majoritatea partidelor socialiste rezistau cu îndîrjire fuziunii cu comuniștii, în România, ultima bătălie tocmai se jucase: după condamnarea la închisoare pe via,ță a liderilor țărăniști, Maniu și Mihalache, și înghițirea social-democraților de către partidul comunist[5], regele, care cu numai trei ani mai devreme fusese decorat ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ de

†††††††††††††††††††††† *Robert Schumann* a exercitat funcția de prim-ministru Intre 24 noiembrie 1947 — 19 iulie 1948 ; 5—7 septembrie 1948. fn.fr.)

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ La 6 iulie 1945, regele Mihai I al României este decorat cu *ordinul sovietic „Victoria",* cea mai înaltă distincție militară acordată de Uniunea Sovietică. In Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. se arată că înalta distincție a fost acordată „pentru îndeplinirea cu succes a operațiunilor militare (pe unul sau mai multe fronturi) al căror rezultat a dus la schimbarea situației în favoarea armatei sovietice", „pentru actul curajos al cotiturii hotărîte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alie.rea cu Națiunile Unite, în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei...". Dintre personalitățile străine care au mai fost

către Stalin, va trebui să

plece în exil ; o veche militantă de extremă stingă, Ana Pauker §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, îl va înlocui la Ministerul Afacerilor Străine pe liberalul Tătărescu ***********************, care' a voit să creadă pînă în ultima clipă în posibilitatea de conlucrare cu staliniștii. în Bulgaria, fostul secretar general al Cominternului, Gheorghi Dimitrov †††††††††††††††††††††††, va lua el însuși conducerea unui guvern în care, din cei 23 de membri, 14 erau comuniști. în fine, în sectorul sovietic al Berlinului se va reuni la 7 decembrie 1947 un *Congres al poporului pentru unitate și o pace echitabilă,* care se presupune că voia să facă cunoscut marilor puteri, cu toate că membrii săi fuseseră desemnați de ocupantul sovietic și nu aleși, dorințele națiunii germane. Acest organism va constitui, alături de comisia economică centrală, creată în luna iunie, un fel de parlament consultativ ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡. De aici va rezulta, 18

---

decorate cu ordinul „Victoria" amintim 8 — od. 522 §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§pe : *Dwight Eisenhower, Bernard Low Montgomery, Josip Broz Tito.* Potrivit datelor de care dispunem, fără a ști dacă sint complete, .în Uniunea Sovietică au primit acest ordin : *Aleksandr Mihailovici Vasilevski* (1895—1977) (de 2 ori) ; *Gheorghi Konstan- tinovici Jukov* (1896—1974) (de 2 ori) ; *Iosif Vissarionooici Stalin* (1879—1953) (de 2 ori) ; *Semion Konstantinovici Timoșenko* (1895— 1970) ; *Rodion lakovlevici Malinovski* (1898—1967) ; *Ivan Stepa- novici Konev* (1897—1973) ; *Leonid Aleksandrovici Govorov* (1897— 1955); *Alexei Innokientievici Antonov* (1896—1962), *Leonid llici Brejnev* (1906—1982) ; *Fiodor Ivanovici Tolbuhin* (1894—1941) ; *Konstantin Konstantinovici Rokossovski* (1896—1968). *(n.tr.)*

♦ *Ana Pauker* a ocupat postul de ministru al afacerilor străine al României între 7 noiembrie 1947 — 26 iunie 1952. *(n.tr.)*

************************ *Gheorghe Tătărescu* a fost titular al Ministerului Afacerilor Străine al României (și vice-președinte al Consiliului de M.iniștri) între 6 martie 1945 — 7 noiembrie 1947. *(n.tr.)*

†††††††††††††††††††††††† *Gheorghi Dimitrov* a exercitat funcția de prim-mi- nistru al Bulgariei între 22 noiembrie 1946 — 15 aprilie/2 iulie 1949. *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ Constituția votată de Camera

luni mai tîrziu, Republica Democrată Germană.

In asemenea condiții, nimeni nu-și putea face prea multe iluzii privind rezultatele care se puteau aștepta de la conferința pe care cei patru miniștri ai afacerilor străine p hotărîseră — la încheierea reuniunii lor de la Moscova, în aprilie — să se țină la Londra, începînd cu 25 noiembrie 1947. în mai, Bevin o anunțase ca fiind, *probabil, de cea mai mare importantă în istoria omenirii*L<!, dar John Foster Dulles §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, membru al delegației americane, va declara, în cursul unei conferințe de presă, ținută la 4 decembrie, că ceea ce se petrecea în Franța, exact în acea perioadă — el avea în vedere lupta între comuniști și guvern —, *era mult mai important decit conferința însăși ~*[7]*.* Jocurile erau deja făcute și nu se căuta decît un pretext pentru amînarea ei.

Molotov va cere în toate felurile crearea unei puteri centrale germane provizorii, cu care ar fi trebuit să se negocieze un tratat de pace. Partenerii săi îi vor răspunde că trebuia mai întîi de toate să se înțeleagti asupra formei statului

Populară Provizorie, la 7 octombrie 1949, proclamă Republica Democrată Germană. Organele de stat ale Republicii Democrate Germane preiau la 11 noiembrie 1949 funcțiile administrației militare sovietice, *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *John Foster Dulles* (1888—1959). Om politic american. In calitate de specialist în drept internațional, a fost consilierul delegației americane la Conferința de pace de la Paris (1919). în perioada interbelică, a primit misiunea din partea Partidului Republican de a structura politica acestui partid. A colaborat în 1944 la redactarea Cartei Națiunilor Unite și în 1951 a negociat tratatul de pace cu Japonia. Secretar de stat (1953—1959) în administrația Eisenhower, va fi promotorul politicii țle „îngrădire" a expansiunii comunismului. în același scop, va încerca să consolideze solidaritatea Statelor Unite cu Aliații, în special în Europa de Vest ; această alianță a fost clar îndreptată împotriva politicii U.R.S.S. („blocada Berlinului") și a Chinei (problema Taiwanului). *(n.tr.).*

german și asupra frontierelor sale. Mai vechiul dialog privind reparațiile se va relua și se va învenina rapid, pînă în ziua în care Marshall va declara, pe neașteptate ministerului sovietic că acesta știa foarte bine că el nu credea nici un cuvînt din ceea ce spunea și că, la urma urmelor, era imposibil, ascultîndu-1, să încerce cel mai mic respect pentru U.R.S.S. Se vor despărți la 15 decembrie, fără măcar să fi epuizat ordinea

de zi, după un vag acord, și fără să fi fixat — contrar uzanțelor — data viitoarei întîlniri. ’

în afara lucrărilor conferinței, Bidault, Bevin și Marshall au avut însă și discuții, privind unirea bi-zonei anglo-americane cu zona franceză. Curind se va afla despre încheierea de acorduri între cei Trei în privința cărbunelui și între aceștia și Italia, care se va vedea autorizată să-și recupereze o parte a aurului său jefuit de naziști. La 19 decembrie, în fine, Departamentul de Stat anunță că pe viitor U.R.S.J». nu va mai primi utilaje cu titlu de reparații, livrările respective urmînd să fie dirijate exclusiv spre țările din Vest.

Relațiile franco-sovietice se vor deteriora brutal. Moscova va acuza Parisul că se opune reîntoarcerii în U.R.S.S. *a persoanelor strămutate.* Lăzi cu armament vor fi descoperite într-un lagăr de repatriere rus din Franța. Un număr de 19 resortisanți sovietici vor fi expulzați din Franța pentru amestec în treburile franceze cu ocazia desfășurării grevelor. Kremlinul, la rîndul săi^, va expulza misiunea franceză de repatriere, care se ocupa de revenirea numeroșilor prizonieri originari din Alsacia și Lorena, rămași în U.R.S.S., și va suspenda negocierile comerciale. Convorbirile în curs de mai multe luni privind încheierea tratatelor franco-polonez și franco-ce- hoslovac vor trena la infinit. Momentul răsturnării alianțelor este appDape...

Bibliografie și note

1. BEDELL SMITH, *op, cit.,* p. 223.
2. *Ibid.,* p. 233.
3. GROSSER, op. *cit.,* p. 72.
4. FORRESTAL, op. *cit.,* p. 56—57.
5. TRUMAN, op. *cit.,* tom. I, voi. 2, p. 278—279.
6. *Ibid.,* p. 280.
7. FLEMING, op. *cit.,* p. 419.
8. *Annee politique 1947,* p. 113.

9. TRUMAN, op. *cit.,* tom, II, vol. 1, p. 132.
10. SHERWOOD, op. *cit.,* tom. II, p. 305.
11. TRUMAN, op. *cit.,* tom. II, vol. 1, p. 133.
12. *Keesing's* 8659 A.
13. TRUMAN, op. *cit.,* tom. II, vol. I, p. 132.
14. Alexander WERTH, *France 1940—1955,* London, R. Hale, 1956, p. 359.
15. *Annee politique 1947,* p. 353.
16. *Keesing's* 8683 A.
17. TRUMAN, op. *cit.,* tom. II, vol. 1, p. 137.
18. *Annee politique 1947,* p. 89.
19. *Keesing's* 8711 A.
20. FORRESTAL, op. *cit.,* p. 127—128.
21. O relatare detaliată a acestei. întîlniri în DEDIJER, op. *cit.* și KARDELJ, op. *cit.*
22. „Le Monde*[1] din 7 octombrie 1947.
23. Jean CREACH, *Le co&ur et l'epee,* Paris, Pion, 1958, p. 433.
24. Samuel HOARE, *Ambassadeur en mission speciale,* Paris, Vent du large, 1947, p. 450.
• 25. FORRESTAL, op. *cit.,* p. 244.
26. *Documents on International Affairs, 1947—1948,* London, Oxford University Press, 1952, p. 490.
27. WERTH, *France, op. cit.,* p. 348.

17.

NAȘTEREA BLOCURILOR

Curînd Europa nu va mai fi alcătuită decît din două tabere dușmane: împărțirea nu se va mai face după popoare și teritorii, ci după culori și opinii.

(Napoleon cătde Las Cases ************************ *)*

Nu sîntem decît vasali[1] *;* de această constatare, făcută în fața colegului său Ripka, de către ministrul afa-

************************ *Las Cases* (Emmanuel, Compte de) (1766—1812). Scriitor francez, ofițer de marină, a emigrat, a luptat la Quiberon, apoi s-a dus la Londra, unde a publicat, sub numele de Le Sage, un *Atlas istoric.* Reîntors în Franța (1802), *a* fost ridicat la rangul de șambelan și baron (1809), apoi de conte (1810) ; a obținut aprobarea de a-1 însoți pe Napoleon pe insula Sfînta Elena. Ca secretar al acestuia, el i-a dat împăratului lecții de limba engleză și a obținut informații care i-au servit la redactarea lucrării sale *Memoires de Sainte-Helene* (publicată în 1823). Expulzat (noiembrie 1816) de Hudson Lowe, căruia îi criticase comportamentul, se va stabili la Bruxelles și se reîntoarce în Franța după moartea lui Napoleon (1821). *(n. tr.)*

cerilor străine cehoslovac, Jan Masaryk ††††††††††††††††††††††††, la puţin timp după ce Stalin i-a obligat să renunţe să participe la conferinţa privind planul Marshall, mulţi dintre compatrioţii săi nu aveau cunoştinţă în iama 1947—1948. Ei nu înţelegeau că democraţia parlamentară nu avea să supravieţuiască la Praga, decât datorită bunăvoinţei Kremlinului, prin docilitatea comuniştilor autohtoni faţă de directivele sale şi hotărîrii lui Benes de a păstra în orice împrejurare relaţii de încredere cu U.R.S.S.

Preşedintele ceh era un european şi un democrat convins. Dar, după eliberare, el era înainte de toate preocupat să-şi ţină departe ţara de un nou puseu [redacted] al acelui germanism al cărui adversar hotărît fusese toată viaţa.

Edificat, după Miinchen, asupra valorii garanţiilor occidentale, el conta mai ales, pentru a realiza acest lucru, pe solidaritatea slavilor. Instalat la Londra în timpul războiului, în fruntea unui guvern provizoriu, el va uita, o dată cu declanşarea ofensivei germane contra U.R.S.S., că aceasta recunoscuse acapararea Boemiei de către Reich şi va stabili cu Uniunea Sovietică relaţii diplomatice. în mai 1943, el se va duce la Moscova pentru a încheia cu Stalin un tratat de alianţă. Acest tratat va fi completat printr-un acord cu partidul comunist, ai cărui reprezentanţi vor intra în parlamentul în exil, aceiaşi care cu trei ani în urmă îl împroşcaseră cu noroi. Lui de Gaulle, pe care îl va întîlni la reîntoarcere, Benes îi va declara: *Priviţi harta. Ruşii ajung la Carpaţi. Dar occidentalii nu sînt .gata să debarce în Franţa. Armata roşie este deci aceea care-mi va elibera ţara de germani, fn consecinţă, pentru a-mi. putea stabili administraţia,*

†††††††††††††††††††††††† *Jan Masaryk* (1886—1948). Ministru de externe în guvernul cehoslovac în exil la Londra şi după război în cabinetul de la Praga, condus de Klement Gottwald. A reprezentat Cehoslovacia la Conferinţa de la San Francisco, *(n.tr.)*

Stalin este cel cu care trebuie să mă înțeleg. Tocmai am făcut-o și în condițiuni care nu ipotechcază independența Cehoslovaciei -. Dar atunci cînd, în martie

1945, un nou guvern va fi constituit la Kosice, în Slovacia; eliberată, sub președinția social-democratului de stingă Fierlinger ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡, fost ambasador în U.R.S.S., comuniștii vor obține 8 portofolii din 25, din care cele ale Internelor, Informațiilor, Educației, doi vicepreședinți de Consiliu și postul de ministru adjunct al afacerilor străine. Generalul Svoboda §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, ministrul apărării, simpatiza cu ei. Pîrghiile esențiale ale statului erau deci din acest moment în mîinile extremei stingi, care ar fi putut să pună mîna pe putere oricînd i-ar fi convenit. Dar nu acbasta era pe atunci dorința lui Stalin, care, dimpotrivă, voia să se facă în Cehoslovacia dovada posibilității unei înțelegeri între' toate partidele antifasciste și se mulțumea pentru moment cu anexarea Ruteniei subcarpatice la Ucraina.

Alegerile se vor desfășura cu atît mai liber cu cît comuniștii dispuneau de multă vreme în Boemia, și în special la Praga, de partizani numeroși și entuziaști. Reforma agrară va păstra un caracter moderat și limitat și, în pofida cîtorva ciocniri, Cehoslovacia va apărea, timp de doi ani, ca o veritabilă punte între Est și Vest. Devenit șef al guvernului, liderul comunist Gottwald se pronunța pentru o *democrație de tip nou* iar Benes se felicita să constate pe continentul european *tranziția de la purul liberalism la un sistem în care elementele so-*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Zdenek Fierlinger* a condus guvernul între 4 aprilie 1945 — 2 iulie 1946 (inițial la Koăice, iar din mai 1945, la Praga). *(n. tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Ludvik. Svoboda* va ocupa funcția de președinte al Ceho-; slovaciei în perioada 30 martie 1968 — 29 mai 1975. *(n tr.)*

cialiste vor 'avea o pondere considerabilă, chiar preponderentă 'i. O astfel de evoluție dorea Stalin pentru Finlanda, pentru Iugoslavia — unde/a înregistrat un eșec datorită hotărîrii revoluționare a lui Tito — și pentru Ungaria, pe care un reprezentant al Belgradului o califica atunci drept *democrație populară în proporție de* 0,1% Stalinist fără rezerve, credincios stăpînului său chiar și în aventurile sale postume, pentru că va avea

parte,. ,lâ fel ca și acesta, de un mausoleu, din care rămășițele pămîntești îi vor fi, de asemenea, scoase, Gottwald făcea ce i se spunea. El va ști să fie moderat atîta timp cît interesele sovietice i-o cereau și feroce atunci cînd rușii i-au comandat să fie așa. ,

Planul Marshall, concretizînd tăierea Europei în două, avea să fie dangătul clopotului de înmormîntare pentru tentativele lui Benes și ale lui Masaryk de a rămîne în relații bune cu cele două tabere. Din toamna anului 1947, Praga va fi nevoită să renunțe la încheierea unui tratat de alianță cu Franța împotriva Germaniei, aflat în curs de negociere. In același timp, comuniștii porneau la atac contra tuturor celor pe oare îi suspectau, în Cehoslovacia chiar, de a fi în cîrdășie cu Statele Unite'. La 15 septembrie se anunța descoperirea unui *complot* în Slovacia, unde executarea fostului șef de stat separatist pro-german, monseniorul Tiso **************************, provocase manifestații de protest. Democratul Ursiny, vicepreședinte al guvernului de la'Bratislava, al cărui secretar, după cum se afirma, era compromis, a fost constrîns să demisioneze.

Alegeri legislative urmau să se desfășoare în

************************** La 14 martie 1939 se proclamă statul autonom slovac, în frunte cu *dr. Josef Tiso* (Partidul populist al lui Hlinka). Acesta conduce un guvern între 14 martie — 27 octombrie 1939. Condamnat la moarte pentru înaltă trădare și executat, *(n. tr.)*

luna mai 1948, Toată lumea, începînd cu Benes[6], se aștepta la un recul al extremei stîngi, pe care o mare parte a opiniei publice o făcea răspunzătoare de o qriză alimentară deosebit de gravă. Eșecul partizanilor fuzionării cu partidul comunist, în noiembrie, la Congresul social-de- mocrat, care înlăturase de la președinția sa pe liderul lor Fierlinger, era un indiciu deosebit de revelator.

Conștienți de pericolul care plana asupra lor, comuniștii se vor strădui să-și consolideze influența asupra sindicatelor, armatei și poliției. în primele zile ale lui februarie, ministrul de interne, Nosek, membru al partidului, va revoca 8 înalți funcționari ai Siguranței, pe

oare îi va înlocui cu oameni ai săi. La inițiativa 'socialiștilor naționali, majoritatea guvernului îi va cere lui Gottwald să anuleze această măsură. Dat fiind refuzul premierului, 12 miniștri vor demisiona pe data de 20 februarie. Ei aveau de gînd să-i antreneze în această mișcare pe toți colegii lor necomuniști și să oblige astfel Partidul Comunist să bată în retragere, chiar să abandoneze Ministerul de Interne. Dar acesta n-a cedat.

Cu trei zile în urmă, Comitetul Central publicase un manifest acuzînd partidele burgheze că voiau să aducă la putere un guvern antidemocratic, cerîndu-le muncitorilor să se adune la Praga pentru a zădărnici planurile lor. Pe data de 19 februarie, adjunctul ministrului afacerilor externe sovietic, Zorin, viitor ambasador la Paris, sosea în capitala cehoslovacă. în fața mobilizării clasei muncitoare și a pericolului unei intervenții rusești, pe care această călătorie inopinată părea să o anunțe, susținută de o campanie vehementă a presei de la Moscova, miniștrii social-democrați vor renunța, în ultimul moment, să se solidarizeze cu colegii lor burghezi.

Gottwald îl va soma pe Benes să accepte demisia acestora din urmă și să-1 însărcineze să formeze un guvern *fără reacționari.* Inițial, președintele a

refuzat. Dar 200 000 de muncitori manifestau pe străzile din Praga, în timp ce, la apelul partidului comunist, comitete revoluționare de acțiune și miliții muncitorești înarmate se constituiau pretutindeni. La 23 februarie, poliția va dispersa, trăgînd, o manifestație a studenților și va declanșa o serie de operațiuni contra conducătorilor socialiști naționali, acuzați de către Nosek că organizaseră un complot. A doua zi, extrema stingă a ocupat *mânu militari* sediul Partidului Social-Democrat, al cărui comitet central se afla în deliberări.

Peste alte 24 de ore, Benes va capitula în timp ce mii de comuniști, în salopete, cu arma în bandulieră, defilau în capitală. Toate posturile importante din ca-

binet erau atribuite comuniștilor, cu excepția Afacerilor Străine, care rămîneau în mâinile lui Jan Masaryk. *Dacă voi fi obligat să aleg între Est și Vest* — spusese el in anul precedent americanului Howard Smith — *voi alege Estul. Dar aceasta mă va ucide* [7]. La 10 martie, cadavrul îi va fi găsit sub fereastra apartamentului său de la Afacerile Străine. Oficial era vorba de o sinucidere. Unii dintre cei care l-au cunoscut bine considerau această explicație drept incredibilă. Dar nici o mărturie sigură n-a permis pînă în prezent să se stabilească adevărul. In orice caz, ministrul socialist-național al Justiției, Drtina, a încercat el însuși să se sinucidă, la 27 februarie, aruncîndu-se, de asemenea, pe fereastră. Ridicat de jos, respirînd încă, va fi aruncat în închisoare ; un număr de lideri burghezi, atîția cîți au putut, au fugit în străinătate. La 30 mai, au avut loc alegeri după sistemul listei unice ; la 8 iunie 1947, Benes, a cărui sănătate fragilă fusese definitiv minată de dramă, își dădea demisia. Va muri în luna septembrie. O mulțime imensă și mută prezentă la funeraliile acestuia va deplînge moartea președintelui și libertatea pierdută.

Pe planul raportului de forțe, al realităților militare și politice, lovitura de stat nu a schimbat mare lucru. Dar pentru că s-a petrecut la Praga, în inima Europei,' și întrucît stabilirea, cu nouă ani în urmă, a *Protectoratului* †††††††††††††††††††††††††† nazist asupra Boemiei spulberase orice speranță de a evita războiul, aceasta va avea un imens răsunet. La 26 februarie 1948, Washingtonul, Londra și Parisul publicau o notă *de condamnare a unei evoluții ale cărei consecințe nu ar putea fi decît dezastruoase pentru poporul cehoslovac*[8]. Această inițiativă era destul de neobișnuită. Nimic nu putea dovedi o intervenție străină în criză ; totuși guvernul de la Praga o va respinge, fără alte formalități, ca un amestec în treburile sale interne.

La 5 martie, generalul Clay trimitea, de la Berlin, șefului serviciului de informații al armatei americane, o telegramă foarte caracteristică pentru starea de neliniște care domnea atunci. *De cîteva săptămîni* — scria el — *sitnt în atitudinea sovietică o evoluție subtilă pe care nu pot să o definesc, dar care îmi dă impresia că războiul ar putea să izbucnească, peste noapte, dramatic*[9]. Oficiul de servicii strategice, viitoarea C.I.A., va avea nevoie de zece zile pentru a pregăti pentru Truman, și pentru colaboratorii săi, un raport conchizînd că războiul *nu e probabil de azi în următoarele șaizeci dc zile* [11)].

Cehoslovacia nu era singura din țările sferei sale de influență în care Stalin hotărîse, după cite se pare la începutul lui 1948, să lichideze orice veleitate de opoziție. Acesta este momentul în care el va pune în mișcare vasta operațiune care avea să conducă, după cum gîndea el, la supunerea sau la

†††††††††††††††††††††††††† La 15 martie 1939, Cehia este ocupată de trupele germane. La 16 martie 1939, hitleriștii instituie „Protectoratul Cehiei și Moraviei". *(n. tr.)*

eliminarea tuturor acelora care, în partidele comuniste ale Europei răsăritene, pretindeau să discute cu Kremlinul, în loc să considere drept un ordin cele mai mici dorințe ale Moscovei. Dintre aceștia, prototipul era Tito, a cărui ruptură cu Cominformul, în luna iunie, avea să provoace' în lume o stupoare generală, amestecată la început cu neîncredere.

Mareșalul iugoslav parcursese, totuși, de la adeziunea sa, în 1910, la vîrsta la 18 ani, la Partidul Social-Democrat din Croația, o carieră exemplară de militant bolșevic. înrolat în armata austro-ungară, făcut prizonier de pătre ruși, a intrat în gărzile roșii. îndată după întoarcerea sa la Zagreb, după război, s-a alăturat rîndu-, rilor Partidului Comunist' Iugoslav, care va fi pus aproape imediat în afara legii[‡]. Activitatea sa ilegală nu va fi întreruptă decît de șederile sale în închisoare sau în U.R.S.S. Cominternul, adică Stalin, este acela care a fă-

cut din el, în 1937, secretarul general al unui partid comunist greu încercat de o revoltă nereușită în 1929 și de eliminarea predecesorului său, Milan Gorkic, ca pretins agent ăl Intelligence Service-ului. Ulterior, Tito avea să aprobe pactul germano-sovietic. El dăduse ordinul de insurecție contra naziștilor chiar a două zi după începutul ofensivei germane împotriva U.R.S.S. Fără cea mai mică reținere, el și tovarășii săi considerau la acea dată Rusia drept a doua lor patrie, iar pe Stalin drept călăuza luptei lor.

. Originile conflictului sovieto-iugoslav urcă totuși chiar în anii războiului dus în comun contra lui Hitler. Pentru stăpînul de la Kremlin, Iugoslavia era

‡ Partidul Comunist din Iugoslavia este pus în afara legii la 29/30 decembrie 1920, o dată cu Uniunea Tineretului Comunist și sindicatele revoluționare, *(n. tr.)*

unul din pionii tablei de șah pe care manevra vizavi de. occidentali. Interesul său era de a face din aceasta, cel puțin provizoriu, un tărîm al coexistenței, ca și din Cehoslovacia și Ungaria. iTito intenționa să instaureze aici rapid comunismul, ceea ce presupunea că va adopta o atitudine extrem de dură față de occidentali, cărora vechiul regim le concedase o parte importantă a bogățiilor naturale ale țării.

în aceasta se identifica una din primele cauze ale conflictului ; mai erau numeroase altele, începînd cu tendința rușilor de a se comporta în Iugoslavia ca într-o țară cucerită, racolînd resortisanți ai guvernului de la Belgrad — fără ca acesta să fie avertizat — în serviciile lor de informații și căutînd să instituie societăți a căror etichetă *mixte* nu putea ascunde decît cu greu că serveau în exclusivitate interesele sovietice. Era mai ales puternica personalitate a mareșalului iugoslav, care se distingea net de cenușiul obișnuit al conducătorilor din Est. Popularitatea sa, confirmată de primirea triumfală care îi fusese rezervată în cursul vizitelor oficiale făcute la Sofia, Varșovia, București §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, Budapesta, stîrnea

invidia lui Stalin, care nu tolera în jurul lui decît niște figuranți.

în plus, Tito nu era lipsit de ambiții. Nu se mulțumea să-i dispute Italiei Triestul, Austriei sudul Carin- tiei ************************** și Greciei o parte din

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ între 17—19 decembrie 1947, o delegație guvernamentală iugoslavă, condusă de losip Broz Tito, a vizitat România. Cu această ocazie, a fost semnat Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între cele două țări, valabil pe 20 de ani. *(n. tr.)*

************************** *Carintia* — Land în sudul Austriei, la granița cu Iugoslavia ; 9 500 km^2; principalul centru administrativ: Klagenfurt. *(n.tr.)*

Macedonia. Albania, unde partizanii iugoslavi organizaseră mişcarea de rezistenţă, se afla aproape complet sub influenţa sa. El milita pentru o federaţie balcanică, reunind pentru început Iugoslavia şi Bulgaria. Dacă acest plan reuşea, dacă alte ţări veneau să se alăture acestei grupări, avea toate şansele ca el să fie liderul de necontestat, ceea ce l-ar fi pus pe picior de cvasi-egalitate cu generalisimul de la Kremlin.

Convorbirile începuseră încă de la sfîrşitul anului 1944 şi Moscova, la acea dată, se declarase favorabilă unui proiect care figura, de altfel, încă din anii ’20 în programul Partidului Comunist Iugoslav şi care trebuia să conducă la o integrare în însuşi sistemul sovietic. Se va afla totuşi repede că punctele de vedere ale Sofiei şi Belgradului difereau. Bulgarii ar fi vrut ca federaţia să cuprindă două state : al lor şi Iugoslavia.

Dar Tito releva că ţara sa era ea însăşi o federaţie de state, din care unele, precum Serbia sau Muntenegru, avuseseră o existenţă independentă cu mult înaintea Bulgariei. El aprecia deci că aceasta trebuia să primească un statut analog celui al fiecăreia, din cele şttse republici iugoslave, Macedonia bulgară fuzionînd cu Iugoslavia. Ostilitatea engleză — într-un moment în care Stalin înţelegea să evite certuri cu occidentalii — a determinat amînarea discuţiilor. Ele se vor relua la Bled, în 1947, între Tito şi Dimitrov, care vor anunţa că deciseseră să realizeze federaţia *treptat* [u].

17. Naşterea blocurilor

în. cursul unei vizite oficiale la Bucureşti †††††††††††††††††††††††††††, în ianuarie 1948, liderul bulgar va

††††††††††††††††††††††††††† O delegaţie guvernamentală bulgară, condusă de Gheorghi Dimitrov, efectuează, între 14—16 ianuarie 1948, o vizită în România. A fost încheiat un Tratat de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală între cele două ţări, pe

fi mai vorbăreț. El va declara că problema unei federații sau a unei confederații era *prematură,* dar că soluții fuseseră deja *pregătite* și că, momentul odată venit, țările de democrație populară, inclusiv Grecia, o vor reglementa [l2]. Cu această ocazie, Occidentul avea să afle, pentru prima oară, de dezacordul din cadrul *lagărului socialist.* La 29 ianuarie, într-a- devăr, „Pravda[u] publica o notă a direcțiunii sale afirmând că țările în chestiune *nu aveau nevoie de nici un soi, mai mult sau mai puțin dubios si fabricat, de federație, confederație sau uniune vamală.* La 1 februarie, Dimitrov se dezicea pur și simplu de idee.

Stalin a hotărît atunci să se ocupe personal de această problemă. La 10 februarie, se deschidea la Kremlin o conferință sovieto—bulgaro—iugoslavă. Tito refuzase să asiste la aceasta, apreciind că adjunctul său, Kardelj, plecat cu cîteva zile mai devreme în U.R.S.S., va face foarte bine față. încă de la începutul dezbaterilor, care au fost — bineînțeles — în întregime secrete, dar pe care iugoslavii le-au relatat ulterior, în toate detaliile lor, Georgianul îl va face de două parale pe nefericitul Dimitrov, care va' îngăima cîteva scuze. Stalin le va cere totuși interlocutorilor săi să constituie fără întîrziere o federație bulgaro—iugoslavă, care ar fi urmat *să anexeze Albania* [J^]. A urmat un tur df orizont în probleme de politică externă, în cadrul că’ aia el va insista asupra divergențelor între Moscova și Belgrad, în special în legătură cu Albania și Grecia. Iugoslavii, făcînd un schimb de păreri după această întrevedere, vor aprecia că Stalin insistase pentru crearea unei federații întrucît, după socotelile sale, prin bulgari, mai ușor de manevrat, ar fi avut un mijloc de a controla îndeaproape activitățile Belgradului. A doua zi, Molotov insistă pe

timp de 20 de ani. *(n. tr.)*

lingă Kardelj, care va sfîrși prin a fi de acord cu semnarea unui pact de consultări reciproce, destinat să pună capăt prostului obicei pe care îl avea Iugoslavia — după spusele lui Stalin — de a acționa fără să consulte U.R.S.S. în aceeași zi, portretele lui Tito erau date peste tot jos în România, ceea ce a făcut să se nască pentru prima dată în Occident zvonul despre divergențele dintre Belgrad și Moscova. Cîteva zile mai tîrziu, Kremlinul decomanda negocierile care trebuiau să se deschidă în aprilie pentru reînnoirea acordului comercial sovieto- iugoslav.

La 1 martie, Comitetul Central al Partidului Comunist Iugoslav, interpretînd această amînare ca o presiune inadmisibilă — U.R.S.S. fiind de departe principalul client și principalul furnizor al țării care depindea în mod strict de aceasta pentru îndeplinirea planului cincinal —, decidea să respingă cererea sovietică de constituire imediată a unei federații cu Bulgaria. Moscova va reacționa pe data de 18 martie, rechemîndu-și consilierii militari.

La 12 aprilie, după un schimb violent de scrisori cu Stalin și cu Molotov, vizînd în principal activitatea serviciilor de informații sovietice în Iugoslavia, mareșalul reunea încă o dată noul Comitet Central. Cu. excepția ministrului de finanțe, Zujovic, care va fi de altfel arestat, ca și a unui fost membru al Biroului Politic, He- brang, toți ceilalți membri vor fi de acord asupra termenilor unui nou mesaj adresat Kremlinului, care constituia un refuz. Rușii vor cere atunci o reuniune a Cominformului, la care iugoslavii, nepitînd capcana în care fuseseră atrași înainte de război conducătorii comuniști ucraineni și polonezi, vor refuza să asiste. Sesiunea va avea loc la București, la . 20 iunie 1948. Nici Dimitrov, care cu două luni mai devreme, trecînd prin Belgrad, îl sfătuise pe Djilas *să fie ferm* nici Gomulka nu erau prezenți. Rezoluția publicată la 28 iunie constata că Partidul Comunist Iugoslav adoptase o linie *falsă,* implicînd

abandonarea marxism-leninismului. Ea condamna politica sa nefastă de defăimare la adresa U.R.S.S., caracterul *rușinos,* pur *despotic* și *terorist al regimului,* renunțarea la teoria marxistă a luptei de clasă, lipsa democrației interne de partid, naționalismul conducătorilor, intr-un cuvînt *revizionismul lor.* Ea declara că partidul *se pune in afara familiei partidelor comuniste frățești* si *cerea forțelor sale sănătoase* să-i oblige pe conducătorii lor să-și recunoască greșelile și, dacă aceștia nu erau de acord să o facă, să-i înlocuiască [15].

Stalin se lăudase atunci — dacă se dă crezare raportului secret al lui Hrușciov la cel dc-al XX-lea Congres al Partidului Comunist sovietic — că-1 va răsturna pe Tito doar *mișcînd din degetul mic* [16]. Dar dacă, unul după celălalt, toate partidele comuniste vor aproba denunțarea ereziei fitoiste, partidul iugoslav, în ceea ce' îl privește, va rămîne strîns unit în spatele șefului său. La 21 iulie, cei 2 344 delegați la cel de-al V-'lea Congres vor denunța defăimările sovietice și îi vor alege pe Tito și pe tovarășii săi. Kremlinul avea totuși serioase complicități la fața locului, începînd cu fostul șef de stat-major al armatei, Jovanovic, și. doi alți generali. Conferința dunăreană care se va ține în aceeași lună iulie la Belgrad va da delegației sovietice ocazia să ia contact cu aceștia. Se va avea în vedere un punct și Ana Pauker va merge pînă acolo încît va declara că *totul va reintra în ordine în cîteva zile* [17]. Dar cei trei militari nu vor beneficia de nici un sprijin și, temîndu-se să nu fie arestați, vor încerca să treacă în România. Jovanovic va fi ucis într-o încăierare, iar cei doi camarazi ai săi prinși și condamnați.

Lovitura de stat eșuînd, Staiin va recurge ia toate mijloacele, fără a îndrăzni totuși să meargă pînă la atacul armat : incidente de frontieră, o propagandă din ce în ce mai violentă — care va merge pînă la a-1 face pe Tito *un agent hitleristo-troțkist —,* un veritabil război economic. în ianuarie

1948, Stalin și Molotov, într-un

scop evident provocator, îl invitaseră [18] pe Djilas să *înghită* pur și simplu Albania, așa cum ei înșiși *înghițiseră* statele baltice ; aceeași Albanie va denunța, începînd cu 1 iulie 1948, toate acordurile sale cu Belgradul, pe care îl acuza de a fi căutat să-i impună voința sa. România suspenda curînd toate livrările sale de petrol ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡.

---

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ In perioada 20—28 iunie 1948, la București se va desfășura reuniunea Biroului informativ al partidelor comuniste și muncitorești, în cursul căreia, în absența reprezentanților iugoslavi, a fost blamată conducerea politică a R.P.F. Iugoslavia. Hotărîrile reuniunii vor influența negativ și raporturile pe linie de stat cu R.P.F. Iugoslavia. La 1 octombrie 1949, guvernul român denunță Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală cu R.P.F. Iugoslavia. După moartea lui Stalin și în raporturile româno-iu- goslave vor apărea semne de destindere. In perioada 15 aprilie — 31 mai 1953, la Orșova și Tdkija au loc convorbiri româno-iugo- slave în legătură cu navigația pe Dunăre ; este semnat un acord privind crearea Administrației Speciale Fluviale a Porților de Fier. La 11 septembrie 1953, se încheie un Acord româno-iugoslav privind crearea unei Comisii mixte care să reglementeze incidentele de frontieră (tratativele începuseră Ia 11 iulie). La 19 iunie 1954, guvernul iugoslav acceptă propunerea guvernului român de a restabili relații diplomatice normale între cele două țări la nivel de ambasadă (din 1948 cele două țări erau reprezentate numai prin însărcinați cu afaceri). La 14 august 1954, România și Iugoslavia vor încheia un Acord pentru redeschiderea căilor de comunicații între cele două țări (întrerupte în 1950). La 31 decembrie 1954, într-un interviu acordat Agenției iugoslave „Jugo- press“, Gheorghe Gheorghiu-Dej, în calitate de prim-ministru al României, exprimă satisfacția poporului român pentru îmbunătățirea relațiilor dintre România și Iugoslavia. La 28 ianuarie 1955, ia Timișoara, s-a semnat Acordul dintre România și Iugoslavia privitor la repararea, reconstituirea și completarea bornelor și semnelor de frontieră, precum și curățirea liniei frontierei româno- iugoslave. La 10 februarie 1955, la Belgrad se semnează Acordul dintre România și Iugoslavia privind stabilirea regulilor de navigație în sectorul comun al Dunării (cu excepția sectorului Porților de Fier) și un Aranjament privind determinarea competenței autorităților însărcinafe cu urmărirea infracțiunilor de navigație pe sectoarele Dunării, cuprinse' între km 1 075—1 048 și 931—843. In perioada 24 septembrie — 2 octombrie 1955, la Orșova au Ioc convorbiri între specialiștii români și iugoslavi îB

în vara lui 1949, schimburile comerciale între Iugoslavia și democrațiile populare scăzuserâ aproape la zero. Numai în acest moment, Tito — care încercase timp de un an să convingă mișcarea comunistă de. buna sa credință — va înțelege că nu avea alte resurse decît de a se apropia de acest Occident, al cărui adversar teribil de înverșunat a fost atît de Lung timp și carie nici nu aștepta altceva decît să-1 ajute, cu singura condiție ca să-și păstreze poziția de independență și de neangajare. Kremlinul îl va pedepsi, nu numai intensificînd campania sa față de vecinii săi *burghezi,* dar și multiplicînd jignirile. Una dintre ele se regăsea în notele sale diplomatice, și anume în scrierea Guvernului sovietic cu G mare și *a* guvernului iugoslav cu g mic. Nu se știe cărui spirit ingenios i se datorează acest rafinament de meschinărie și dacă *destalinizarea* l-a costat postul.

Războiul rece dus de către Kremlin contra mareșalului rebel implica evident că toți prietenii săi — reali sau presupuși — din țările comuniste să fie eliminați din posturile de conducere. Prima victimă va fi Gomulka, conducătorul Partidului

---

legătură cu .amenajarea complexă a Dunării între Baziaș și Porțile de Fier. Se încheie un Protocol care confirmă posibilitatea și oportunitatea

13»

executării amenajărilor hidroenergetice și de navigație. Anul 1956 marchează deplina normalizare a relațiilor dintre cele două țări. In perioada 23—26 iunie 1956, losip Broz Tito, președintele R.P.F. Iugoslavia, a făcut o vizită oficială în România, în fruntea unei delegații guvernamentale. Convorbirile au evidențiat dorința părților de *a* dezvolta și de a întări legăturile de bună vecinătate și prietenie pe baza respectării principiilor generale ale dreptului internațoinal. A fost semnată Declarația comună româno-iugoslavâ.. S-a hotărît pregătirea unui Acord comercial de lungă durată, a unei Convenții de colaborare tehnico-științifică, a unui Acord cultural, ca și crearea unei Comisii mixte care să studieze posibilitățile construirii unei hidrocentrale pe Dunăre în sectorul Porților **de** Fier. *(N. tr.)*

Muncitoresc Polonez, rămas foarte apropiat de popor, ale cărui suferințe le împărtășise înainte și în timpul războiului. Deși foarte diferit de eretic, ca alură și temperament, el nu se asociase decît din vîrful buzelor la condamnarea acestuia. De la 31 august 1948, el fusese înlocuit din postul.

său de secretar general al partidului de perfectul biro- crait stalinist care era Boleslaw Bierut §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, fostul președinte al Comitetului de la Lublin. în fața Comitetului Central acesta îl va acuza că minimalizează pericolul titoist, că nu recunoaște rolul conducător al U.R.S.S. în sinul lagărului socialist și că-i protejează pe chiaburi — țăranii *bogați.* Gomulka — obișnuit ca orice bun comunist să se încline în fața exigențelor de disciplină — își va face *autocritica.* Dar aceasta era în întregime lipsită de convingere. Membru al guvernului în continuare, el va fi huiduit, în decembrie, cu ocazia Congresului de unificare a partidelor comunist și socialist. De astă dată era prea mult : *Ați organizat o manifestație contra mea !* va striga el. *Vreți să mă transformați intr-o cîrpă ! Nu veți reuși*[19]. Va fi aruncat în închisoare în 1950 fără ca știrea privind arestarea sa să fie comunicată oficial ****************************.

---

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Boleslaw Bierut* (1892—1956). Om politic polonez, militant comunist. Condamnat la 7 ani de închisoare în 1933 ; odată cu eliberarea sa se refugiază în U.R.S.S. Revine clandestin în Polonia în 1943. Președinte al Comitetului de la Lublin (1945). Președinte al Republicii (5 februarie 1947 — 20 noiembrie 1952). Prim-mi- nistru (20 noiembrie 1952 — 17 martie 1954). Secretar-general (sep- tembrie-decembrie 1948), președinte (decembrie 1948—1954) și, apoi prim-secretar (1954—1956) al QC. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez *.(n. tr.)*

**************************** *Wladislaw Gomulka* (1905—1982). Om politic polonez. Aderă la partidul comunist în 1927. închis în anii 1932—1934 și 1936. Reușește să evadeze cu ocazia invaziei germane (1939) și devine ■șeful rezistenței comuniste în Polonia. Este unul din fondatorii Partidului Muncitoresc Unit Polonez ; va fi secretar general al acestuia în anii 1943—1948. A fost înlăturat în 1948 pentru „deviere de dreapta și naționalism" și închis în anii 1951—1955. A fost reabilitat în Î956. Prim-secretar al C.C. al P.M.U.P. (1956— 1970). A fost constrîns să demisioneze ca urmare

Dacă Gomulka va reuși să-și salveze capul, dacă bă- trînul Dimitrov va avea șansa să moară; în 1949, de moarte bună, presupușii „titoiști“ din celelalte democrații populare vor fi mai puțin norocoși. Același an 1949

va vedea executarea pentru trădare a lui Kotchi Xoxe și a lui Laszlo Rajk, foști miniștri de interne albanez și ungar, a lui Traiko Kostov, fost secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, și a pretinștilor lor complici. Neverosimilitatea mărturiilor acestor oameni, care, după ce își riscaseră viața timp de douăzeci de ani. în serviciul 'comunismului, afirmau că nu au fost în realitate decît agenți ai imperialismului, va provoca în Occident, în cercurile pînă atunci cele mai favorabile colaborării cu extrema stingă, un sentiment de oroare comparabil celui pe care îl determinaseră înainte de război marile procese de la Moscova. De dincolo de *cortina de fier,* mai impermeabilă ca oricînd, nu mai soseau alte știri decît acelea care se refereau la descoperirea vreunui nod complot și la pedepsirea promotorilor acestuia.

S-a ajuns pînă acolo încît — așa cum s-a întîmplat în Cehoslovacia — procurorii să succeadă pe banca acuzaților celor pe care îi trimiseseră la spânzurătoare. Supraviețuitorilor vechiului regim și ai partidelor burgheze, social-democraților, veneau să li se adauge nenumărați suspecți, arestați pentru un cuvînt, pentru a fi fost rude cu cineva, uneori pentru nimic. Curînd aveau să li se adauge sute de episcopi, de preoți și de laici catolici. Desigur, începînd încă din 1945, Biserica de la Roma fusese aspru persecutată și practic redusă la tăcere în țările — Ucraina, Bulgaria, România, statele baltice

---

a crizei din decembrie 1970, cînd s-a pronunțat pentru reprimarea dură a muncitorilor. Va fi înlocuit cu Edward Gierek. *(n. tr.)*

— ￼ unde nu constituia decît o mică minoritate. Uniații †††††††††††††††††††††††††††† din LRutenial fuseseră constrînși să se reîntoarcă la ortodoxie. 'Dar încalțe țări din Est puterea părea să fi înțeles necesitatea de a se ține cont de sentimentele populațiilor, profund atașate credinței străbune. Obișnuiți prin doctrină să considere religia drept o ăimplă superstiție, chemată să dispară o dată cu structurile economice și so-

ciale care îi permiteau supraviețuirea, comuniștii lâ putere sperau să ajungă să, o elimine încetul cu încetul prin propagandă, prin demonstrarea superiorității filozofiei lor și prin șicane administrative. Dacă la Zagreb, arhiepiscopul, mai tîrziu cardinalul, Stepinac fusese condamnat în 1946 la închisoare pe viață, aceasta se datorează faptului că sub ocupație cooperase ceva cam mult cu regimul separatist croat al sinistrului Pavelic ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡, ai cărui „ustași“ §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ **************************** forțaseră, cu arma în mînă, mii de

---

†††††††††††††††††††††††††††† *Uniați* — Greco-catolici. *Uniatism* — formulă de unire cu Roma, după marea schismă din 1054, a unor credincioși ai bisericilor orientale, pe baza recunoașterii primatului papal și a altor dogme catolice, *(n. tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ La 10 aprilie 1941, Croația se declară stat independent. *Ante Pavelic* devine, la 15 aprilie 1941, șef al statului, *(n. tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Ustași.* Membri ai unei societăți naționale croate, fondată în 1929, avînd drept șef pe Ante Pavelic. S-a folosit în acțiune de procedee teroriste. Ustașii sînt autorii atentatului de la Marsilia, din 1934, căruia i-au căzut victime Alexandru I al Iugoslaviei și Louis Barthou, ministru afacerilor străine al Franței. Hițier acordă independența Croației ; ustașii îi vor susține pe nemți împotriva partizanilor lui Tito. *(n. tr.)*

**************************** *Crucile cu săgeți.* Partid politic ungar de inspirație nazistă, avînd drept fondator pe Szălasi Ferenc. Programul antisemit al acestei grupări va avea o influență negativă asupra activității guvernului, începînd cu anul 1938. La alegerile din 1939, Crucile cu săgeți obțin 31 mandate (din 260). Acest partid va fi încurajat direct și puternic de către Hitler (tentativa de lovitură de stat din iulie 1940). După înlăturarea și arestarea lui Horthy (15 noiembrie 1944), puterea va fi

ortodocși să recunoască autoritatea Sfîntului Scaun. Mai mult decît atît, Tito așteptase, penru a angaja urmărirea judiciară a prelatului, ca acesta, rămas fără funcție, să denunțe în termeni vehemenți laicizarea statului. Dacă, de asemenea, la Bratislava, monseniorul Tiso fusese condamnat la moarte, în 1947, aceasta se datora faptului că el prezidase, din 1939 pînă în-1945, destinele statului slovac aliat cu Hitler.

Procesul care va fi intentat cardinalului Mindszenty, principele-primat al Ungariei, va avea un caracter în întregime diferit. Comportamentul său în timpul ocupației fusese ireproșabil și rușii fusgseră aceia care îl eliberaseră din închisoarea în care îl aruncaseră *Crucile cu săgeți* **♦, fasciștii unguri. în ciuda temperamentului său

trufaș și a convingerilor sale legitimiste, din care nu făcea un mister, de-abia în 1948 el va intra în conflict cu regimul, după ce conducătorul Partidului Comunist, Ra- kosi, va anunța intenția sa de *a reglementa în cursul anului raporturile între Biserică și Republica populară* [2U]. La 1 iulie, parlamentul va vota etatizarea învățămîntu- lui. Prelatul va protesta cu vehemență. La 29 decembrie, un comunicat va anunța că urmează să fie urmărit pentru înaltă trădare, complot, spionaj și trafic cu devize. Atitudinea sa în fața tribunalului n-a corespuns în nici un fel la ceea ce se putea aștepta din partea unei personalități atît

încredințată lui Szălasi (16 octombrie

1944 — 27 martie 1945) cu titlul de „conducător național", care distruge opoziția, procedează la deportări masive de evrei și sporește efortul de război al Ungariei. In fața înaintării trupelor sovietice, Szălasi fuge din țară (2 aprilie 1945). Este prins, condamnat și executat în 1946. *(n .tr.)*

de'combative și sigure de dreptatea sa. De la un cap la altul al procesului, aparent „zdrobit", el nu va înceta să exprime regrete și remușcări. Va fi condamnat la muncă silnică pe viață. Eliberarea sa, în 1956, de către insurgenții din Budapesta, nu va duce la clarificarea adevăratelor motive ale atitudinii sale.

In 1951, succesorul cardinalului, monseniorul Groesz, avea să compară la rîndul său în fața justiției. în cursul procesului, el va mărturisi tot ceea ce s-a dorit de la el. Arhiepiscopul de Praga, primat al Cehoslovaciei, monseniorul Beran, fusese arestat în anul precedent, dar nu va fi niciodată judecat. în 1965, el va fi autorizat să plece la Roma, unde Paul al VI-lea îi va conferi pălăria de cardinal.

Confratele său de la Varșovia, monseniorul Wyszyn- ski, mai putuse încă în 1951 să se ducă la Vatican" pentru a se întîlni cu Papa. A fost aproape singurul contact stabilit în această perioadă între *Biserica tăcerii* și Sfîn- tul Scaun, cu care ocazie Sfîntul Oficiu a reamintit în mod viguros, în preajma alegerilor italiene din 1948, validitatea condamnării pronunțate de Plus al XI-lea, în

enciclica *Divini Redemptoris,* împotriva comunismului ateu.

Pentru moment s-a putut crede că eforturile Kremlinului și ale reprezentanților săi de la fața locului **de** a-i rupe' pe catolici de Roma — încurajînd schismele naționale și mișcările progresiste, preoțim *acțiunea catolică* a preotului interzis Plohjar, devenit membru al guvernului de la Praga, sau grupul polonez *Dzis 1 Jutro* — vor repurta un anumit succes.

Chiar din 1950, ierarhia ungară accepta să-și cumpere un *modus vivendi* cu puterea printr-un apel adresat credincioșilor de a participa la *activitatea măreață* a poporului ungar sub conducerea guvernului său [21]. Apelul sprijinea

mișcarea pentru pace, organism care, în ciuda evidentei sincerități a unora dintre membrii săi, servea în special difuzării — în rîndul necomuniștilor — a sloganurilor politicii externe sovietice. în anul următor, ierarhia ungară va ajunge chiar să facă jurămînt de credință față de regim. Episcopatul ceh, în ceea ce îl privește, îi va autoriza pe preoți să. se angajeze că vor contribui la *eforturile constructive menite să realizeze fericirea poporului cehoslovac* [22].

Destalinizarea avea să arate și faptul că, devenită pentru mulți unicul refugiu contra unui prezent inacceptabil, credința rezistase mai bine, în cele din urmă, persecuției din Răsărit, decît seducțiilor materialismului celui mai vulgar din Apus.

La începutul anului 1948, o altă țară părea să fie amenințată de voința lui Stalin de a substitui — în **în**treaga zonă de protecție formată din statele satelite ale U.R.S.S. — un sistem totalitar de administrație, cvasi- direct, formulelor de coaliție care prevalaseră pînă atunci, încă din ianuarie, Kremlinul își manifestase interesul pentru vecinii de la nord, invitînd guvernul de la Oslo *să asigure în comun* apărarea arhipelagului Spitzberg, pe care un tratat din 1920 îl atribuise Norvegiei. Ministrul

afacerilor străine al regelui Haakon ††††††††††††††††††††††††††††††, -Halvard Lange, căruia lunga ședere în lagărele naziste de concentrare îi minase sănătatea, dar nu energia și vivacitatea intelectuală, a găsit modalitatea de a para lovitura ; el se va declara gata să ia în considerare convorbiri multilaterale, dar va respinge orice idee de

†††††††††††††††††††††††††††††† *Haakon VII* domnește între 1905 —1957. Din aprilie 1940 pînâ în mUi 1945, Norvegia a fost sub ocupația trupelor Germaniei hitleriste ; regele Haakon VII s-a aflat în exil la Londra, *(n. tr.f*

convorbiri bilaterale. Chestiunea va rămîne fără consecințe. Dar o partidă cu adevărat redutabilă se angajase între timp în Finlanda.

Eă 22 februarie, chiar în ziua în care Gottwald îl va soma pe Benes, Agenția T.A.S.S. publica o scrisoare, semnată de Stalin în persoană, adresată președintelui Republicii finlandeze, Juho Paasikivi ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡, același care ne- gociase cu rușii înainte de război, în 1939, și de două ori, în 1940 și 1944, cînd încheiase pacea cu ei. Generalisimul făcea cunoscut că din cei trei vecini ai U.R.S.S.,. foști aliați ai Reich-ului, doi deja, Ungaria și România, tocmai semnaseră cu ea un pact de asistență mutuală și propunea Finlandei să urmeze exemplul acestora[23]. Clauza principală a acestor tratate se referea la menținerea în cele două țări, în calitatea lor de aliați, după semnarea tratatelor de pace, a trupelor sovietice care se aflau acpk ca forțe de ocupație.

Demersul rusesc va provoca cu atît mai multă neliniște ou cît alegerile municipale, din decembrie 1947, înregistraseră un net recul comunist. Se putea pune întrebarea dacă, la fel ca în Cehoslovacia, extrema stingă, care deținea Ministerul de Interne, nu avea să încerce să-și consolideze puterea înainte ca alegerile legislative să antreneze înlăturarea ei din guvern. Există toate motivele să credem că acesta fusese atît scopul extremei stingi, cît și al lui Stalin. *Am comis o greșeală, neocupind Finlanda,* îi spusese, lui Djilas, în ianuarie 1948, Andrei

Jdanov, care • — devenit marele stăpîn al ideologiei — continua să aibă o competență specială în treburile nordice. *Totul ar fi fost reglementat, dacă ne-am fi ocupat ■de asta noi.* Și Molotov

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Juho Kusti Paasikivi* a deținut demnitatea de președinte al Finlandei între 9 martie 1946 — 29 februarie 1956. *(n. tr.)*

adăugase : *Cît să ronțăi o arahidă* [2/1].

Această comparație alimentară, făcută într-un moment 'în care Stalin cerea Iugoslaviei *să înghită* pur și simplu Albania, era cu atît mai elocventă cu cît evenimentele din Cehoslovacia suscitaseră în extrema stingă finlandeză un entuziasm foarte viu și cu cît soția ministrului de interne comunist, Yrjo Leino, care tocmai făcuse în compania acestuia o călătorie *particulară* la Moscova, declarase la 25 martie, referindu-se lâ lovitura de la Praga : *Iată, aceasta este și calea noastră*

Se pare că, la fel ca și în 1939, conducătorii sovietici s-au înșelat în privința Finlandei, în momentul în care aceasta va cere în 1944 armistițiu. Beneficiind de deosebita simpatie pe care i-o arătau Statele Unite, guvernul de la Helsinki reușise să evite ocupația sovietică ; în schimb, se angajase să-i izgonească pe. germani și. să plătească reparații enorme. Stalin fixase o sumă, totală atît de mare — 300 milioane de dolari în șase ani — încît nici nu se gîndea, mai mult ca sigur, că finlandezii vor putea să o achite. Ei vor reuși totuși acest lucru crcînd în întregime, grație unui enorm efort, industria grea necesară producerii mașinilor-unelte cerute, între altele, de către Moscova.

încіudаți, rușii vor inventa tot felul de complicații. "Vor cere ca reparațiile să fie calculate pe baza valorii dolarului din 1938 și hu, cum se crezuse la Helsinki, pornind de la cursul existent în momentul încheierii tratatului de pace. Diferența era de 53%. Vor cere, de asemenea, să le fie vărsată valoarea unei datorii de 27 milioane de dolari, pe care Finlanda o contractase față de Germania. Vor cere o indemnizație lunară de 5% pentru orice întîrziere în livrări. Dar acestea se vor desfășura cu deosebită regularitate, pentru ca reprezentanții sovietici să nu aibă niciodată motiv să se plîngă. în schimbul 138

faptului că Finlanda rămînea perfect independentă, ziarele sale puteau să critice U.R.S.S. și guvernul

să adopte o linie de neutralitate integrală, contrastînd cu supunerea crescîndă a *democrațiilor populare.*

Stalin detesta ideea de neutralitate. Analiza făcută de Jdanov, cu ocazia reuniunii constitutive a Cominformu- lui, nu voia să știe decît de două lagăre, *imperialist* și *socialist.* Tot ce nu aparținea celui de-al doilea făceai jocul primului. Nu era nici un motiv evident ca Finlanda să scape obligației de a alege. Dacă ea va reuși totuși, aceasta se va datora, în primul rînd, tenacității poporului ei și abilității bătrînului Paăsikivi, care a știut, în 1948, să asigure succesul operațiunii de liniștire pe care în zadar ceruse guvernului său să o încerce în 1939.

Pe îndelete, îi va răspunde lui Stalin că era dispus să intre în negocieri, subliniind că țara sa, *după suferințele îndurate în cursul războaielor trecute* [2G], spera să rămînă deoparte de orice conflict internațional — aceasta fusese și motivul care o făcuse să refuze planul Marshall. Paasikivi își exprima speranța că redactarea tratatului va face obiect de negocieri. Acestea se vor deschide la 23 martie, la Moscova, între Molotov și primul ministru finlandez, Mauno Pekkala, în timp ce agențiile de presă lansau telegrame alarmiste privind mișcări ale trupelor ruse, iar la Helsinki aveau loc manifestații comuniste. Tratatul va fi în cele din urmă semnat, la 6 aprilie, în prezența lui Stalin. Finlanda se angaja să lupte pentru respingerea oricărui atac armat venit din partea Germaniei sau a unuia dintre aliații acesteia fie împotriva ei însăși, fie — prin teritoriul său — împotriva U.R.S.S. Dar, chiar intr-uri asemenea caz, ea nu se angaja să facă apel la ajutorul sovietic. Oportunitatea acestui ajutor, ca și modalitățile sale trebuiau pur și simplu să facă obiectul consultărilor între cele două părți. Astfel, guvernul de la Helsinki evita atît ocupația permanentă impusa României și Bulgariei, cit și pericolul unei acțiuni sovietice unilaterale.

Dieta finlandeză va ratifica tratatul la 6 aprilie, ou 157 de voturi pentru, unu împotrivă,- 31 de deputați fiind absenți. Peste mai puțin de o lună, o încercare de forță se va angaja între comuniști și celelalte partide. Tcmîndu-se de-un eșec la viitoarele alegeri legislative, extrema stîngă declanșase o campanie de agitație socială, încurajată deschis de ministrul de interne comunist Yrjo Leino, deja amintit. Au început să se râspîndească zvonuri privind pregătirea unui puci. Ministerul Apărării Naționale a luat în considerare posibilitatea rechemării rezerviștilor, în timp ce șeful poliției capitalei hotăra ridicarea armelor aflate în depozitele comisariatelor de cartier și ale cazărmilor gărzii mobile pentru a le aduna la arsenalul central, subordonat armatei. Apoi ofensiva va fi declanșată contra lui Leino însuși. Cu 81 de voturi contra 60, parlamentul va vota o moțiune de cenzură împotriva acestuia, luînd drept pretext faptul că el remi- sese 20 de persoane autorităților sovietice, în 1945, fără să fi obținut avizul guvernului. La 22 mai., Paasikivi, în conformitate cu prevederile constituționale, l-a demis pe ministru din postul său.

Acesta va lua cuvîntul pe data de 24, în cadrul unui miting de protest, afirmînd : *Noi nu vom ceda postul de ministru de interne, el aparține Uniunii democratice a poporului și mai ales partidului comunist*[25], reușind să obțină aclamații cînd a lansat lozinca grevei generale. Curînd avea să fie creată o *conducere a manifestărilor revendicative* prezentată deschis ca menită să evite orice schimbare în guvern înainte de alegeri, altfel spus să restabilească pe Leino în funcțiile sale.

O reeditare a loviturii de la Praga părea iminenta. Dar greva generală va eșua. Socialiștii, spre deosebire de tovarășii lor cehi, nu se vor da bătuți și U.R.S.S. nu va mișca. De ce ? Poate pentru că Stalin se temea că acest popor tenace nu se va lăsa mai ușor supus decît în 1940. Poate că se

temea de o reacție americană care l-ar fi obligat să bată în retragere. Poate că, de aseme- 140

nea, propaganda sa îi cerea să mai rămînă cel puțin o țară burgheză oare întreținea bune relații cu U.RjS.S.

Totuși, va interveni un compromis. Leino va fi înlocuit la Ministerul de Interne printr-un social-democrat, simpatizant al comuniștilor, iar soția acestuia, Herta Kuusinen, va intra în cabinet cu titlu de ministru fără portofoliu. Extrema stingă va suferi la alegerile legislative din iulie 1948 un sensibil eșec, pierzînd a șaptea parte din voturile sale și 13 locuri în parlament. Acum, în sfîrșit, noul prim-ministru desemnat, socialistul Fager- holm §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, se afla în poziția de a refuza Partidului Comunist portofoliul Internelor. Neputînd să se înțeleagă cu acest partid, el va constitui un cabinet social-democrat omogen, care nu se va da bătut în fața noului val de greve de inspirație deschis politică. Kremlinul nu numai că nu a ridicat degetul cel mic pentru a-și susține fidelii ci, în ajunul consultării electorale, a redus cu 50% volumul despăgubirilor de război datorate încă de Finlanda.

Acest deznodămînt neașteptat survenea prea tîrziu pentru a avea asupra stării de tensiune internaționale efectele liniștitoare scontate. Nimic nu părea să mai poată împiedica împărțirea lumii în două blocuri, conform diagnosticului și dorințelor Cominformului. La 17 martie 1948, o săptămînă după moartea lui Jan Masaryk, Franța, Marea Britanie, Belgia, Olanda și Luxemburgul încheiaseră la Bruxelles un tratat de asistență mutuală. Atunci cînd, la 21 ianuarie, Bevin lansase o asemenea idee, nu era vorba decît de extinderea

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Kaarlo August Fagerholm* va deține funcția de prim-ministru al Finlandei în mai multe rînduri : 29 iulie 1948 — 1 martie 1950 ; 3 martie 1956 — 22 mai 1957 ; 29 august — 4 decembrie 1958. *(n .tr.)*

la Benelux ****************************** a tratatului franco—britanic semnat cu un an

mai devreme la Dunkerque. Dar, între aceste două documente era o mare diferență : cel din 1947 era îndreptat împotriva Germaniei, cel din 1948 — *împotriva oricărei agresiuni.* Această nouă redactare fusese sugerată de către Statele Unite. Ele nu ascundeau interesul pe care îl asociau creării acestui nucleu al unei uniuni a Europei occidentale, în legătură cu care șeful diplomației engleze exprimase personal dorința de a fi *sprijinită de către americani și Dominioane*[27]*.* Truman, chiar în ziua semnării, se va declara convins eă *hotărîrea țărilor libere ale Europei de a se apăra ele însele va fi însoțită de o hotărîre egală din partea noastră de a le ajuta să o facă* [28] și va cere Congresului reintroducerea serviciului militar obligatoriu.

La 5 martie, Bidault îi scrisese confidențial lui Marshall pentru a-i cere *să întărească pe terenul politic și, eît mai repede posibil, și pe terenul militar colaborarea dintre Lumea veche și Lumea nouă, atît de solidare în atașamentul la singura*

******************************♦ *Benelux* — Uniune economică întemeiată de Belgia, Olanda și Luxemburg. Prima etapă a constituirii acestei uniuni au fost acordurile (monetar și vamal) semnate la Londra în 1943 și 1944.

 în 1947 a fost încheiat la Haga un protocol care prevedea desființarea taxelor vamale între cele trei state și stabilirea unui tarif vamal comun pentru comerțul lor cu celelalte țări. în 1954 s-a încheiat un alt acord, care autoriza libertatea transferării capitalurilor în cele trei țări. Ultima etapă a formării uniunii este tratatul din 1958 (intrat în vigoare în 1960), care consacră formarea unei uniuni eaonomice (dar nu și monetare) între cele trei țări. Benei uxul este condus de un Consiliu al miniștrilor, asistat de un Consiliu economic și social și de un Consiliu interparlamentar. Țările Beneluxwlui fac parte din Comunitatea Economică Europeană. *(n. tr.)*

civilizație care merită acest lucru La 11 martie, Bevin preconizase inaugurarea de convorbiri angle — americane în legătură cu o lărgire a tratatului de la Bruxelles și un plan de securitate atlantică, completat printr-un plan de securitate mediteraneană. Erau departe vremurile cînd Eden, din teama de a nu-i vedea pe ruși constituind un bloc rival, respingea proiectul de înțelegere vest-europeană formulată

de Paul-Henri Spaak [††††††††††††††††††††††††††††††], cu sprijinul Olandei și al Norvegiei. Venise ora Pactului atlantic, a acelui pact la care Trygve Lie, ministrul afacerilor străine al guvernului norvegian în exil gîndise încă din 1944 — după cum evoca generalului de Gaulle [30] —, a acelui pact în legătură cu care Truman, după spusele lui Bedell Smith, avusese ideile sale încă de la începutul anului 1946 [31].

Nu era o treabă ușoară totuși să convingi opinia publică americană, hrănită de o tradiție izolaționistă, care urca pînă la părinții fondatori, să se angajaze durabil în Lumea veche. Trebuia mai întîi să se demonstreze că. țările cărora era vorba să li se acorde ajutor aveau voința fermă de a se apăra ele însele.

Așa cum cheia planului Marshall fusese acordul țărilor europene pentru refacerea în comun și repartizarea ajutorului Statelor Unite, tot tot așa aceea a- Pactului atlantic a fost semnarea

---

†††††††††††††††††††††††††††††† *Paul Henri Charles Spaak* (1899—1972). Om politic belgian. Deputat în 1932. Ocppă diverse posturi ministeriale (Transporturi — 1935; Afaceri Străine — 1936; 1940—1944). Prim-ministru 13—30 martie 1946 ; 20 martie 1947 — 10 august 1949). Ministru de externe (1946—1949). Partizan neobosit al construcției europene, el va fi ales președinte al Adunării Consultative a Consiliului Europei (1949—1951) și al C.E.C.A. (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului) (1952—1954). Secretar general al N.A.T.O. (1957—1961). în 1966 s-a retras din viața politică, *(n.tr.)*

Tratatului de la Bruxelles, ori- cît de limitată ar fi putut să fie semnificația sa reală in situația forțelor de care semnatarii dispuneau atunci. Trebuia, apoi, să fie pregătite abil spiritele in Congres.. Aceasta va fi sarcina lui George Marshall și a senatorului Vandenberg, care la 11 iunie îi va determina pe colegii săi să adopte o rezoluție în favoarea *asocierii Statelor Unite, pe căi constituționale, la măsuri regionale sau colective, bazate pe un ajutor individual sau mutual,, efectiv și continuu -*[1'2]*.*

Numai patru senatori se vor opune acestui text istoric, care va permite, la 6 iulie, deschiderea de negocieri între semnatarii Tratatului de la Bruxelles, Statele Unite

.și Canada, al cărei prim-ministru, Louis Saint Laurent ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, ducea de mai mult de un an o campanie pentru Pactul atlantic. Negocierile se vor încheia cu succes in două luni. Danemarca, Irlanda, Italia, Norvegia și Portugalia se vor alătura 'tratatului, care va fi semnat solemn la 4 aprilie 1949, la Washington, în sunetele lui Just *Hands Across the Sea ".* Islanda și Suedia, invitate să adere, vor prefera să-și păstreze neutralitatea lor tradițională. Guvernul de la Stockholm sugerase în zadar partenerilor săi scandinavi încheierea unei alianțe în trei. Dar el va face în mod discret cunoscut că ar putea fi obligat să-și reconsidere atitudinea, dacă U.R.S.S. încerca din nou să absoarbă Finlanda. Orientarea diferită *a* politicilor externe nu avea, de altfel, să împiedice țările nordice să strîngă legăturile lor creînd, de exemplu, *un consiliu nordic* ******************************* și

---

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Louis-Stephen Saint Laurent* a fost prim-ministru al Canadei între 15 noiembrie 1948 — 17 iunie 1957. *(n. tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Just Hands Across the Sea* — Cîntec pe versurile lui Byron Webber (1838—1913) : Hands across the sea ! / Feet on British ground ! / The old blood is bold blood, the wide world round. *(Hands across the Sea)* (Mîini întinse peste mări ! Picioare pe pămînt britanic ! Bătrînul sînge temerar, în toate cele patru zări). *(Mîini întinse peste mări), (n. tr.)*

******************************* *Consiliul Nordic.* Organ de

stabilind între ele o *piață comună* a mîinii de lucru.

Tratatul Atlanticului de Nord stabilea că un atac armat contra unuia dintre semnatarii săi ar echivala cu un atac contra teritoriului tuturor și obliga fiecare din părțile contractante să acorde victimei o asistență a că-

rei natură nu era precizată. în ciuda unor oarecari temeri, din dezbaterea de la Capiitoliu asupra ratificării avea să reiasă în evidență că tipul de asistență la care se gîndeau Statele Unite era esențialmente militar. Doar 13 senatori vor$_z$vota împotrivă și, la 22 septembrie, Truman nu va întîmpina nici o dificultate să obțină aproba**rea** de către Congres a unui vast program de ajutor militar pentru membrii noii alianțe : aproape un miliard și jumătate de dolari pentru anul fiscal 1949 — 1950. în aceeași zi, el anunța lumii explozia primei bombe atomice sovietice.

Reacția Moscovei la semnarea pactului de la Washington va fi, desigur, de o extremă violență verbală, într-o notă datînd din 1 aprilie, Ministerul Afacerilor Externe sovietic declara că acesta avea un *caracter manifest agresiv* și că el contravenea atît acordurilor de la Potsdam, cît și tratatelor anglo— și franco—rus[3;!]. O lună mai tîrziu, totuși, între cele patru puteri interve- . nea un acord care punea capăt celei mai grave crize pe care lumea o cunoscuse de la capitularea Reich-ului.

---

cooperare, cu caracter inter- •guvernamental, din care fac parte Danemarca, Norvegia, Suedia, Islanda (toate din 1952) și Finlanda (din 1956). Baza juridică a activității Consiliului Nordic o constituie Agrementul de la Helsinki, încheiat în 1962, care prevede, mai ales, măsuri menite să amplifice cooperarea pe plan economic, cultural și tehnico-științ- țific între țările membre. Unul din obiectivele inițiale, crearea unei piețe comune scandinave, nu și-a găsit finalizarea, ca urmare a creării Asociației Europene a Liberului Schimb (A.E.L.S.). Consiliul Nordic nu ia hotărîri obligatorii pentru statele membre, ci poate adopta recomandări adresate guvernelor, *(n. tr.)*

• Eșecul conferinței celor Patru de la Londra, în decembrie 1947, avusese drept consecință accelerarea alinierii Parisului la politica anglo — americană în privința Germaniei. Negocierile angajate între occidentali, înce- pînd chiar din această lună decembrie, vor conduce, "la 4 iunie 1948, la crearea unei autorități internaționale a Ruhr-ului, fără participare sovietică, bineînțeles, și la convocarea unei Adunări constituante pentru întreaga Germanie de Vest. Generalul de Gaulle avea să condamne în termeni vii abandonul astfel consemnat al politicii pe care încercase să o mențină pînă în ultimul moment. **'El** sublinia că un *Reich* fusese astfel creat la Frankfurt și că U.R.S.S. avea, în .mod sigur, să creeze un altul *la Berlin sau Leipzig.* Odată faptul îrrtplinit, adăuga el, o *singură întrebare va domina Germania și Europa : Care din cele două Reich-uri va realiza unitatea ?* [34] Chiar și în anul următor, în momentul în care se năștea această republică federală, căreia avea să-i devină — după re-

venirea sa la putere — un aliat atent, el făcea ironii în legătură cu *iluziile acelora care pretindeau că dacă nu se va realiza un acord între Est și Vest, se vor crea două Germanii* [35].

Atitudinea adoptată de către ruși, începînd cu iarna <1947—1948, arăta totuși că și ei, ca și americanii, se resemnaseră cu divizarea Germaniei, așteptînd ziua în care evoluția — după părerea lor în mod ineluctabil marxistă — ar fi adus populația Germaniei din Vest să aleagă și ea calea socialismului. Tonul avea să se înfier- bînte în cursul reuniunilor celor Patru, desfășurate în această veche clădire în care *tribunalul poporului* nazist condamnase, cu zecile, la spînzurătoare, pe germanii implicați în complotul din 20 iulie 1944, împotriva lui Hitler ††††††††††††††††††††††††††††††††. La 20

†††††††††††††††††††††††††††††††††† Vezi lucrarea lui Maurice

ianuarie, Sokolovski va denunța tentativele anglo — americane *de integrare a Germaniei occidentale în blocul militar și politic occidental*[36]. La 10 martie, după o violentă dezbatere asupra interdicției Partidului Socialist Unificat în zonele occidentale — în care Partidul Comunist funcționa normal — el va declara că *orice discuție era de acum înainte de prisos*[31]. Este ceea ce zva repeta la 20 ale aceleiași luni, în urma refuzului celor trei colegi ai săi de a înscrie pe ordinea de zi examinarea unei declarații polono—cehoslovace—iugoslave împotriva atitudinii Vestului în problema germană. Acestea fiind spuse, și fără a-i consulta pe ceilalți membri ai Consiliului, el va profita de faptul că avea în acel moment președinția pentru a ridica ședința ; Consiliul nu avea să se mai reunească vreodată. Marshall nu va pierde timpul pentru a face cunoscut că, *în conformitate cu acordul internațional legînd cele patru puteri de control,*

Statele Unite înțelegeau să se achite în continuare de responsabilitățile lor ca membru al Consiliului de control [38].

La 31 martie, comandamentul rus îl Informa pe Clay că, în scopul de a ameliora administrația zonei ocupate de U.R.S.S. [3<J], funcționari sovietici vor controla de acum înainte bagajele și identitatea călătorilor folosind trenurile militare occidentale cu destinația Berlin. Generalul american va protesta contra acestei violări a principiului liberului acces în vechea capitală și va pune în mișcare un tren cu cîteva santinele înarmate ; rușii se vor mulțumi să-1 tragă pe o linie moartă, unde va rămîne cîteva zile

Baumont, *La grande conjuration contre Hitler,* Editions”mondiales, Paris, 1963 (traducere în limba română : *Marea conjurație împotriva lui Hitler,* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977) și lucrarea lui D. Melnikov, *Zagavor 20 iulia 1944 g. v Ghermanii. Leghenda i deistvitelnosti,* Izdatelistvo IMO, Moskva, 1962 (traducere în limba română : *Complot împotriva lui Hitler,* Editura Politică, București, 1963). *(n.tr.)*

înainte de a reveni la punctul de plecare. Kremlinul nu se va rezuma doar la atît. După ce prelinsese să impună autorizații prealabile pentru comerțul pe calea ferată între Berlin și exterior, va determina oprirea tuturor trenurilor la ieșirea din zona răsăriteană, va impune restricții la serviciul coletelor poștale și va supune traficul fluvial la aprobări individuale. De la sfîrșitul lui mai, circulația militară era practic întreruptă între Ber-' lin și restul lumii. Occidentalii vor fi nevoiți să asigure pe calea aerului înlocuirile de personal și aprovizionarea garnizoanelor lor ; astfel s-a născut podul aerian care avea să intre curînd în istorie.

La 18 iunie, ocupanții americani, britanici și francezi, constatînd imposibilitatea de a se pune de acord cu rușii asupra măsurilor adecvate pentru a jugula inflația generalizată, vor promulga în zonele lor o lege care va crea noua monedă : Deutsche Mark, pe baza căreia urma să se edifice în curînd *miracolul german.* Ei propuneau să mențină vechea monedă la Berlin, cu condiția ca emiterea acesteia să fie controlată de comun acord. Sovieticii — care părăsiseră la data de 16 Komandatura vechii capitale, arătînd astfel că, în ochii lor, regimul cvadripartit își trăise traiul la Berlin, ca și pe ansamblul Germaniei — vor respinge această ofertă. Cînd, pe data de 23 iunie ei vor introduce, la rîndul lor, o nouă monedă în zona lor, vor preciza că aceasta va avea valabilitate în întregul Berlin.

în aceeași zi, ei opreau furnizarea de curent electric și cărbune pentru sectoarele occidentale, în timp ce manifestații comuniste, care evoluau spre o revoltă, se desfășurau în fața Primăriei orașului.

De la alegerile din octombrie 1946, municipalitatea era dominată de social-democrați ostili fuziunii cu extrema stingă. Aceasta mersese pînă acolo încît alesese ca primar pe Ernest’Reuter, ceea ce era pentru ruși un soi de provocare.

Devenit — după captivitatea sa în 1917 — prietenul lui Lenin, care îl va însărcina cu organizarea descendenților colonilor germani stabiliți pe Volga, apoi secretar general al Partidului Comunist German, acesta fusese exclus din partid în ianuarie 1922 pentru că revendicase față de tendințele centralizatoare ale Moscovei completa libertate de mișcare pentru fiecare partid membru al Cominternului. Rușii nu îl uitaseră și vor face uz de dreptul lor de veto la alegerea sa. El avea să devină, în cele din urmă, primul primar al Berlinului de Vest, după ce noi manifestații vor constrînge'adunarea municipală, în septembrie, să abandoneze primăria situată în sectorul sovietic.

Pînă în ultimul moment, municipalitatea sperase totuși să salveze unitatea Berlinului. Ea luase poziție contra reformei monetare occidentale și apoi a invitat O.N.U. să acționeze ca mediator. Dar, la 30 iunie, ea primea provocarea sovietică și *făcea apel la toți oamenii, oricare ar fi fost opiniile lor, să condamne crima gravă contra umanității* [40] de care rușii se făcuseră responsabili impunînd blocada Berlinului.

La 24 iunie 1948, ora 6 dimineața, într-adeyăr, sub pretextul efectuării de reparații pe podurile Elbei, întreaga circulație a fost oprită pe autostradă, calea ferată și canalele care leagă Berlinul de Germania de Vest. Clay va propune trecerea unui convoi militar. Dar la Washington, unde domnea confuzia cea mai completă, aveau jn vedere să se abțină de la orice *provocare.* Faptul că în capitala americană exista un clan în întregime dispus să se încline este confirmat de telegrama pe care ministrul de război.

Kenneth Royall, o va trimite comandantului șef pentru a-i cere să nu insiste asupra punerii în circulație a monedei occidentale la Berlin, dacă *această măsură avea să provoace un conflict armat.*

Clay va răspunde însă că era prea tîrziu pentru a reveni asupra unei decizii luate *in timp util* și că nu credea că lucrurile vor lua o întorsătură foarte proastă cu toate că, în mod evident, fermitatea comportă totdeauna unele riscuri',[1]. El va conchide, nu lipsit de bun simț, că dacă vreodată Sovietele voiau războiul acesta nu avea să izbucnească din cauza monedei berlineze, ci pentru că ei apreciau momentul ca fiind propice pentru a-1 declanșa.

în cele din urmă, Truman va hotărî, la 26 iunie, să procedeze la aprovizionarea orașului pe calea aerului, pînă avea să se găsească o *soluție diplomatică.* La 28 iunie, 150 de avioane vor ateriza pe aerodromul Tempelhof, cu 400 de tone de alimente ; 30% din nevoile cotidiene ale orașului asediat. Rușii, care nu credeau, în mod manifest, în succesul podului aerian, nu vor încerca în nici un moment să intercepteze aparatele americane și britanice.

La 3 iulie, comandanții occidentali se vor duce la Sokolovski. Acesta, răspunzînd englezului Robertson, care exprima dorința sa de a realiza un acord privind reforma monetară, va declara pe șleau că *dificultățile tehnice* care împiedicau traficul între Berlin și Germania de Vest vor subzista *atita timp cit Washingtonul, Londra și Parisul nu vor renunța la proiectul de creare a unui guvern al tri-zonei*[1]\ Despre refortna monetară, rațiune — după versiunea oficială sovietică —- a crizei, acesta nu va sufla o vorbă. In realitate, Stalin credea să fi găsit mijlocul de a-i împiedica pe aliați să-și realizeze planurile în Vest sau să facă- să dispară acest avanpost de la Berlin, pe care Nikita Hrușciov, treispreze ani mai tîrziu, avea să-1 compare cu o *tumoare canceroasă*/'[3].

Un schimb de note, tot atît de zadarnic, va urma acestui demers infructuos. Pentru a-și arăta în mod clar fermitatea, Trumăn va hotărî, cu acordul lui Attlee, să trimi- 14»

tă în Anglia bombardiere ,,B 29“, din acelea care

transportau bomba atomică.

în acelaşi timp, în Berlinul de Vest erau efectuate cu foarte mare rapiditate lucrări care să permită aterizarea marilor cargouri aeriene. Cînd la 20 iulie, Clay şi consilierul său politic Murphy se vor duce la Washington pentru a conferi acolo cu preşedintele şi miniştrii săi, cantitatea expediată zilnic atingea deja 2 400 tone şi populaţia berlineză suporta cu stoicism o raţionalizare draconică. Speranţa renăştea în Statele Unite, unde preşedintele interpreta blocada drept contra-atacul comunismului internaţional după eşecul pe care tocmai îl suferise în Grecia, în Finlanda, în alegerile italiene, în Franţa şi în Iugoslavia.

Clay vti declara în faţa Consiliului Securităţii Naţionale ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ — organismul suprem al politicii americane — că un abandon al Berlinului ar fi dezastruos. Se va angaja atunci o dezbatere asupra celei mai bune căi pentru *a rămîne :* fie intensificarea podului aerian, al cărui debit trebuia adus la 4 500 tone pe zi, dacă se dorea ca el să fie intr-adevăr eficace, fie convoiul armat. în final, Truman va opta pentru prima formulă, ca mai puţin riscantă, în ciuda incovenientului — subliniat din plin de către generalul Vandenberg, şeful de stat-major al Aerului — că într-o atare situaţie trebuia concentrată în Germania cea mai mare parte a mijloacelor aeriene aflate la dispoziţia Statelor Unite. «

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Consiliul Securităţii Naţionale.* Ideea creării unui organism american independent, de nivel guvernamental, care să asigure planificarea generală a operaţiunilor militare a apărut de timpuriu, imediat după sfîr.şitul primului război mondial. Ea va fi concretizată în 1947, odată cu adoptarea Legii Securităţii Naţionale. Consiliul Securităţii Naţionale este compus din preşedinte, vicepreşedinte, secretarul de stat şi secretarul apărării, precum şi din directorii Oficiului de Mobilizare pentru Apărare şi ai Administraţiei pentru Operaţiunile Externe. Consiliul Securităţii Naţionale îl sfătuieşte pe preşedinte în toate problemele militare şi supraveghează activităţile C.I.A. (Central Intelligence Agepcy). *(n. tr.)*

în acest timp, Truman avea să se înțeleagă cu Londra și Parisul pentru un demers comun al celor trei ambasadori pe lîngă Stalin însuși.

Generalisimul îi va primi, la 2 august, la ora 9 seara, pe cei trei diplomat! : Bedell Smith, Chataigneau și Sir Frank Roberts, secretarul particular al lui Bevin, care l-a înlocuit pe ambasadorul britanic suferind. El se va arăta extrem de amabil. La afirmația reprezentantului Statelor Unite sum că orice **negociere era exclusă** atîta timp cit va' dura blocada, Stalin va răspunde că nu avea deloc intenția să constrîngă pe occidentali să părăsească Berlinul. *înainte* d£ *toate* — va spune el — *noi sîntăm încă aliați* /,r‘. După o discuție asupra reformei monetare și asupra bazelor juridice ale prezenței occidentale în vechea capitală germană, el va propune introducerea mărcii din zona sovietică în Berlinul de Vest, simultan cu ridicarea restricțiilor asupra transporturilor și retragerea mărcii occidentale. El înceta deci să facă o condiție prealabilă din anularea hotărîrilor de la Londra privind constituirea unui guvern vest-german.

Ambasadorii vor considera această ofertă drept *promițătoare* [4G]. Dar cînd îl vor întîlni pe Molotov, pentru a redacta comunicatul anunțînd un acord pe aceste baze, se vor mai dezumfla. Ministrul sovietic înțelegea să mențină toate restricțiile anterioare ale blocadei totale și refuza să dea cea mai mică asigurare în privința controlului circulației fiduciare la Berlin. Occidentalii vor vedea în aceasta o sabie a lui Damocles atîrnată deasupra economiei sectoarelor lor. Dat fiind faptul că impasul persista, ei vor cere o nouă audiență la Stalin, care îi va primi la 23 august. Cu aceeași amabilitate, părintele popoarelor va începe printr-o concesie apreciabilă : toate restricțiile, cu adevărat jenante — a lăsat el să se înțeleagă —, vor fi suprimate.

Stalin va accepta, pe de altă parte, controlul — de către o comisie cvadripartită — a emiterii

biletelor de bancă. Dar de această dată el va insista pentru ca în comunicat să fie inclus un pasaj referitor la constituirea

unui guvern al Germaniei occidentale, declarînd că discuția pe acest subiect se desfășurase *într-o atmosferă de înțelegere reciprocă* V Pe drept sau pe nedrept, occidentalii- vor aprecia că era aici vorba de o cursă și că adoptarea unei asemenea redactări ar fi însemnat — după cum se exprima Bedell Smith — *că ei dăduseră înapoi pentru a obține o nesigură amînare la Berlin*[/,s]. S-au înțeles, totuși, în cele din urmă, să se trimită celor patru comandanți militari aflați la fața locului o directivă cerîndu-le să găsească, în termen de 8 zile, un mijloc de a pune capăt restricțiilor privind transporturile și să introducă marca răsăriteană în Berlinul de Vest, sub control cvadri- partit. La acea dată era prevăzută o nouă întîlnire cu Stalin. Dar Sokolovski va ignora complet acordul de principiu încheiat la Moscova. La 7 septembrie, cei patru generali vor constata imposibilitatea de a se înțelege.

înainte de a-și lua rămas bun de la colegii săi, rusul îi prevenise amabil că în împrejurimile Berlinului urmau să se desfășoare manevre aeriene sovietice și că aviatorii săi vor fi în mod sigur obligați să folosească culoarele de acces, nici o convenție neînterzicînd utilizarea lor. Ambasadorii vor încerca în zadar să-1 revadă pe Stalin : plecase în vacanță. Kremlinologii de da Departamentul de Stat, Foreign Office și Quai d’Orsay vor discuta interminabil rațiunile pentru care U.R.S.S. nu a dat urmare compromisului propus de către generalisim însuși. Opinia ceti mai răspîndită a fost aceea că el fusese dezavuat de către Biroul Politic. Ceea ce s-ă aflat de atunci încoace despre modul în care Stalin, printr-o singură mișcare de sprinceană, făcea să se plece toate spinările, arată cît de. prost era

cunoscut, pe vremea aceea, sistemul sovietic, despre care Churchill afirma că era *un mister învăluit într-o enigmă.*

în fața eșecului tentativelor lor de a ajunge la un acord negociat cu U.R.S.S., Statele Unite — în ciuda ezitărilor Londrei și Parisului, care nu vedeau prea bine ce rezultat

se poate aștepta de la această procedură — vor sesiza Consiliul de Securitate al O.N.U. Impulsionați de ministrul afacerilor străine argentinian, Bramuglia, președintele- în exercițiu al Consiliului de Securitate, membri neper- manenți ai acestuia vor căuta o soluție de conciliere. Dar Vîșinski va opune vetoul său, la 22 octombrie, proiectului pe care aceștia îl puseseră la punct în mod laborios, pen- iru că el nu lega neapărat ridicarea blocadei de introducerea mărcii răsăritene în sectoarele occidentale.

La 13 noiembrie, ministrul australian Evatt, președintele Adunării Generale, și Trygve Lie, secretarul general al O.N.U. [§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§], invitau conducătorii marilor națiuni să angajeze, fără întîrziere, convorbiri pentru a rezolva problema Berlinului și pentru a da ajutorul lor încercărilor de conciliere ale lui Bramuglia. Dar apelul lor va rămîne fără efect. Occidentalii erau în curs de a cîșfiga partida și nu se mai simțeau obligați să facă concesii. La 22 octombrie, într-adevăr, Clay putea declara în fața Consiliului Securități Naționale al Statelor Unite ca podul aerian *nu mai era un experiment*[6!)]. Timpul nefavorabil nu mai împiedica aterizarea aparatelor care aduceau, în medie, în fiecare zi, 4 000 de tone

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ Secretarii generali ai O.N.U. : Trygve Lie (Norvegia) (1946— 1953) ; Dag Hammarskjold (Suedia) (1953—1961) ; U Thant (Bir- mania) (1961—1972) ; Kurt Waldheim (Austria) (1972—1982) ; Javier Perez de Cueilar (Peru) (1982— 1991). *(n.tr.)*

de mărfuri la Berlin. Viața economică era reorganizată în vechea capitală în care fusese trimisă, pe calea aerului, pînă și o centrală electrică, în piese detașate, centrală care primea, pe aceeași cale, cărbunele destinat să o alimenteze. întreaga Germanie occidentală își manifesta solidaritatea sa cu populația orașului asediat care, la 5 decembrie, își va exprima clar sentimentele sale, alegîndu-1 pe Ernst Reuter și colistierii săi în alegerile pentru municipalitatea din Vest.' Oameni politici și intelectuali occidentali se succedau la aerodromul Tempelhof pentru a-i încuraja pe berlinezi. Orașul de front *(Frontstadt)* devenise simbolul

insuși al luptei pentru libertate. încercarea va crea între învinsul de ieri și cel mai puternic dintre învingătorii săi legături sentimentale pe care pasiunile cele mai brutale ca și seducția cea mai insidioasă se vor dovedi ulterior incapabile să le micșoreze.

La începutul anului 1949, rușii își recunoscuseră eșecul. Trebuiau să bată în retragere fără a-și pierde prea mult din prestigiu. Răspunzînd întrebărilor ziaristului american Kingsbury Smith, Stalin va declara că ridicarea restricțiilor impuse occidentalilor în domeniul transportului nu va întîmpina dificultăți dacă contramăsurile luate de țările din Vest erau suspendate în același timp și dacă crearea unui stat vest-german era amînată pînă la o nouă reuniune a miniștrilor afacerilor străine. El nu va face nici o aluzie la chestiunea monetară. La 15 februarie, acționînd pe baza instrucțiunilor lui Truman, pe care aceste afirmații îl puseseră în gardă, Jessup, delegatul Statelor Unite în Consiliul de Securitate, va întreba pe colegul său sovietic, Malik, dacă această omisiune era voită. Rusul îi va răspunde că nu știa nimic, dar că se Va informa. îi va da răspunsul o lună mai tîrziu : era afirmativ. Cerea numai ca- hotărîrea de ridicare a restricțiilor asupra transporturilor să se adopte în

același timp cu decizia de convocare a Consiliului miniștrilor afacerilor străine.

La 4 mai, un comunicat anunța lumii că blocada va fi ridicată începînd cu data de 12. Podul aerian nu va fi oprit totuși decît cîteva luni mai tîrziu. Datorită lui fuseseră livrate la Berlin, în total, aproape 2,5 milioane tone de mărfuri, implicînd realizarea a aproximativ 250 000 de zboruri. Podul aerian s-a.soldat cu moartea a 39 de aviatori englezi, a 31 aviatori americani și a 9 civili, și a costat 350 milioane dolari — Statele Unite, 17 milioane ■lire sterline — Marea Britanie și 150 milioane *Deutsche Mark* — poporul german.

Situația anterioară nu fusese restabilită decît în privința transporturilor. Consiliul de control nu fusese invi- 154

tat să-și reia din nou locul, cu atît mai puțin Komanda- tura. Două municipalități rivale administrau sectoarele occidentale și sovietic : aceea lui Ernst Reuter, ales la 5 decembrie, și aceea lui Friedrich Ebert, fiul primului președinte ******************************, socialist, al Republicii de la Weimar, instalat cu opt zile mai devreme în primăria tradițională de către o adunare fără mandat. Prefectul Markgraf, revocat de către municipalitatea occidentală și menținut de autoritățile sovietice, continua să-și exercite funcțiile în fruntea unei poliții, alipită de aici înainte celei din zona răsăriteană.

La 8 mai 1949, Consiliul parlamentar de la Bonn adopta *legea fundamentau* care avea să servească drept constituție Republicii Federale a Germaniei. Aliații occidentali opuneau totuși vetoul lor

******************************** între 10 noiembrie 1918 — 19 februarie 1919, a funcționat Consiliul împuterniciților poporului, condus de Friedrich .Ebert și Hugo Haase (acesta din urmă a demisionat la 29 decembrie 1918). Friedrich Ebert a deținut funcția între 11 februarie 1919 — 28 februarie 1925. *(n. tr.)*

extinderii autorității noului stat la Berlinul de Vest, unde înțelegeau să exercite ei înșiși drepturile suverane pe care învingătorii declaraseră că și le asumă în momentul capitulării celui de-al treilea Reich. Opt zile mai tîrziu, un Congres al poporului, dominat în întregime de comuniști, adepta, la rîndul său, constituția unei Republicii Democrate Germane, după modelul democrațiilor populare. Nu este nimic surprinzător. în aceste condiții, că reuniunea celor patru miniștri ai afacerilor străine, deschisă la Paris, la 23 ma^, avea să se închidă la 20 iunie, fără a fi putut să înregistreze cel. mai mic recitat. Nimeni n-ar fi îndrăznit totuși să profetizeze că pozițiile celor două lagăre în Europa erau stabilizate pentru o lungă perioadă, că vor trebui să se aștepte nouă ani pentru ca rușii să reia, în mod serios, eforturile pentru a arunca în aer avanpostul ber- linez și că atunci vor eșua din nou, de două ori. Pentru un timp, Asia avea să fie aceea în care se vor desfășura bătăliile cele mai mari și, în orice caz, cele mai. sîngeroase ale așa-zisului război rece.

Bibliografie și note

1. FEJTO, *op. cit.,* p. 183.
2. De GAULE, *Memoires de guerre, op. cit.,* tom. II, p. 204.
3. FEJTO, *op. cit.,* p. 95.
4. „Manchester Guardian" din 15 decembrie 1945.
5. FEJTO, *op. cit.,* p. 193.
6. Sir Robert Bruce LOCKHART în „Foreign Affairs" dir> iulie 1948.
7. FLEMING, *op. cit.,* p. 695.

- 8. „Le Monde“din 28 februarie 1948.

9. FORRESTAL, *op. cit.,* p. 283.
10. *Ibid,* p. 286.
11. DEDIJER, *op. cit.,* p. 333.
12. *Ibid.,* p. 326.
13. *Ibid.,* p. 330.
14. *Ibid.,* p. 363.
15. „Le Monde" din 30 iunie 1948.
16. „Le Monde" din 14 iunie 1956.
17. DEDTJER, op. *cit.,* p. 408.
18. DJILAS, *op. cit.,* p. 157.
19. KAROL, op. cit., p. 135.
20. Franțois HONTI, *Le Drame hongrois,* Paris, Editions **do**

Triolet, 1949, p. 134.
21. FEJTO, op. *cit.,* p.,378.
22. *Ibid.,* p. 380.
23. „Le Monde" din 2 martie 1948.
24. DJILAS, op. cit., p. 170—171.
25. Lauri HYVÄMÄKI, *Les aA.ees de danger 1944—1948,* Helsinki, Editions Otava, 1954 (în finlandeză). O traducere franceză a principalelor pasaje ale acestei cărți — singura consacrată, după știința noastră, acestor evenimente — ne-a fost pusă la dispoziție, cu amabilitate, de către regretatul Gunnar Palmroth, fost ambasador al Finlandei la Paris.
26. „Le Monde" din 16 martie 1948.
27. Lord ISMAY, *N.A.T.O., The First Five Years,* Paris, O.T.A.N., 1954, p. 8.
28. Cl. DELMAS, *L'Alliance Atlantique,* Paris, Payot, 1962. p. 154.
29. FAUVET, op. cit., p. 17.
30. De GAULLE, *Memoires de guerre, op. cit.,* tom. II, p. 200
31. BEDELL SMITH, *jop. cit.,* p. 17.
32. Documentation sur I'O.T.A.N. Paris, O.T.A.N. 1957, AI. Anexa C.

33. *Kessing's* 9 924 B.
34. Jacques FAUVET, *op. cit.,* p. 144.
35. A. GROSSER, *La IVe Republique et sa politique exterieure,* Paris, A. Colin, 1961, p. 137.
36. CLAY, *op. cit.,* p. 340.
37. *Ibid.,* p. 342.
38. *Le dossier de Berlin,* Paris, U.S.I.S., Ambassade des Etats Unis, 1959,p. 13.
39. FORRESTAL, *op. cit.,* p. 294.
40. Bernard WINTER, *Berlin, enjeu et symbole,* Paris, Calmann-Levy, 1959, p. 49.
41. CLAY, *op. cit.,* p. 354.
42. *Ibid.,* p. 355.
43. WINTER, *op. cit.,* p. 160.
44. TRUMAN, *op. cit.,* tom. II, vol. 1, p. 148.
45. BEDELL SMITH, *op. cit.,* p. 250.
46. *Ibid.,* p. 251.
47. *Ibid.,* p. 256.
48. *Ibid.,* p. 257.
49. TRUMAN, *op. cit.,* tom. II, vol, 1, p. 155.

18.

COMUNIȘTII DE MARGARINA

După cum știți, China nu cunoștea ideile care tind la acțiune ; ele au cuprins-o așa cum ideea de egalitate i-a cuprins în Franța pe oamenii de la 1789 : ca pe o victimă. Poate că astfel se intimplă în întreaga Asie galbenă.

ANDRE MARLAUX
(Cuceritorii}

Departe de a pune capăt, așa cum s-a putut crede la un moment dat, războiului civil în China, agresiunea japoneză din 1937 a creat condițiile victoriei comuniste și ale extinderii luptei în majoritatea țărilor vecine.

Fidelitatea discipolilor chinezi față de Stalin a fost totuși pusă la grea încercare. După ce le impusese să se reconcilieze cu Chiang Kai-shek contra invadatorului, el îi surprinde, încheind cu acesta, în august 1941, un pact de neagresiune, care implica, între altele, încetarea ajutorului sovietic pentru China și recunoașterea statului 158

Manchuko, adică stăpînirea imperialiștilor nipori asupra celei mai bogate provincii. Se poate considera că această știre va avea asupra conducătorilor de la Yenan (Yan'an> un efect comparabil aceluia produs asupra comuniștilor occidentali de anunțarea pactului germano-sovietic. Dar nu se va înregistra din partea lui Mao sau a tovarășilor săi nici o dezavuare publică. Ei vor acuza, dimpotrivă, Washingtonul și Tokio de a fi complotat, de conveniență cu Chiang Kai-shek, pentru realizarea unui *Munchen oriental* [1] pe seama Chinei.

Colaborarea lui Mao cu Kuomintangul lîncezea. După înfrîngeile care-1 făcuseră să piardă, în 1937-1938, majoritatea marilor orașe chineze și care îl determinaseră pe principalul său locotenent Wang Jinwei să constituie un guvern favorabil invadatorului, Chiang Kai-snek — *generalisimul* sau prescurtat *Gimo* — simțise, începînd din.vara anului 1939, că presiunea inamică slăbea întru-cîtva. La Tokio veniseră la putere elemente mai moderate ; succesorii se interesau mai mult de cucerirea Asiei" de Sud-Est, decît de aceea a adîncimilor Imperiului de Mijloc. Chiang va profita pentru a întoarce o * parte a trupelor sale împotriva comuniștilor. Știind foarte bine că înfrângerea japonezilor nu ar putea interveni decît ca- un rezultat al intrării în război a Statelor Unite și a Marii Britanii, pe care o stimula din toate forțele, el căuta mai ales să-i împiedice pe partizanii lui Mao să se instaleze, profitînd de război, în regiuni de unde ar fi fost imposibil să fie alungați după victorie.

încă din 1939, după ce interzisese diverse organizații de masă favorabile comuniștilor, el organizase blocada regiunilor controlate de către aceștia. în iarna 1940-1941, el va lichida *mânu militari* comandamentul *noii Armate a V-a,* favorabilă extremei stingi, după ce a obligat-o să evacueze teritoriul pe care îl ocupa.

Dumneavoastră credeți că este important că i-am împiedicat pe japonezi să avanseze de-a lungul anilor — va declara el la vremea aceea. *Iar eu vă spun că este mai important că i-am îm-*

piedicat pe comuniști să o facă. Japonezii sînt o boală de piele, comuniștii sînt o boală de inimă[2].

Cînd, după Pearl Harbor, americanii se vor găsi la rîndul lor în război cu japonezii, ei vor descoperi dintr-o dată interesul pentru o țară a cărei rezistență nu o susținuseră deloc pînă atunci. îi vor face multe promisiuni, în special în privința livrărilor de arme, promisiuni care nu vor fi niciodată onorate. Roosevelt, împotriva părerii 'lui Stalin, care avea prea puțină considerație pentru China, va insista ca această țară să primească statutul de mare putere.

Principala problemă pentru Washington era de a ști cum să o facă să participe la războiul împotriva Japoniei. în legătură cu acest aspect se confruntau două școli de gîn- dire. Generalul Chennault, comandantul celui de-al 14-lea grup aeriart american, aprecia că principalul interes al țării era ca aceasta să-i asigure baze pentru bombardierele sale. El insista ca să se acorde prioritate dezvoltării acestor baze și se dezinteresa în întregime de armata chineză. Chiang Kai-shek, scutit astfel să facă cel mai mic efort, îl susținea evident din plin. împotriva acestei concepții se ridica cu vehemență comandantul șef american din Extremul Orient, Stilwell, a cărui fire grosolană îi atrăsese porecla de *Vinegar Joe* (Joe Murătură). Fost atașat militar la Beijing, vorbindu-le curent limba, el îi iubea pe chinezi și, spre deosebire de mulți dintre compa- trioții săi, credea profund în aptitudinile lor războinice. Susținea că era necesar și posibil să fie angajate, cu succes, forțe chineze foarte importante împotriva Japoniei.

După părerea sa, trebuiau însă împlinite trei condiții : recucerirea Birmaniei, singura care ar fi permis să se restabilească o rută terestră spre

China liberă, pentru că japonezii controlau întreaga coastă; reconcilierea între' Kuomintang și comuniști, care ar fi făcut posibil să se întoarcă împotriva inamicului comun trupele implicate în lupte fratricide ; în fine, plasarea armatelor chineze sub comandament american. Statul major al Kuomintangului

rămăsese, într-adevăr. la nivelul Evului Mediu ; dacă se dorea să se facă din el un instrument eficace, avînd în vedere că structura era minată de corupție, bizantinism •și incapacitate, se impuneau reforme draconice.

Stilwell, susținut de Marshall și de ministrul american de război, se va ciocni foarte violent, pentru toate aceste motive, cu Chiang. *El nu va ascunde chinezilor* — scria consilierul său politic, John Paton Davies, într-un memorandum din martie 1943 — *ce gîndea despre incompetența și corupția lor*[3]. Or, el gîndea că Gimo — pe care îl poreclise „Boabă[†] — nu avea nici cea mai mică intenție să 'facă un efort suplimentar pentru continuarea războiului și că *oricine l-ar fi împins in acest sens ar fi fost contracarat sau eliminat*[4]. Mersese pînă acolo încît să compare regimul Kuomintangului cu nazismul. Cît îl privește pe Davis, pe care Dulles [‡] avea să-1 revoce în 1954 pentru lipsă de discernămînt și de discreție, el rezuma situația în termenii următori : *Politica Chinei constă în a rămine din punct de vedere tehnic în război, astfel incit să se poată așeza la masa păcii în calitate de „aliat combatant", să-și folosească cît mai puțin posibil forțele sale și să lase celorlalți membri ai Națiunilor Unite, și înainte de toate Statelor Unite, sarcina de a infringe Japonia...* [5]

Toate aceste discuții, carș nu duceau la nimic, îl făceau pe Roosevelt să-și piardă răbdarea. Nu-i plăceau manierele brutale ale lui Stilwell ; era în schimb sensibil la influența doamnei Ching Kai-shek — care își petrecuse cea mai mare parte a vieții la Washington — și la aceea a bancherului T. V. Soong, subtilul ministru de externe al lui Gimo. Mai mult decît atît, el susținea ideea că oricum nu

---

[†] 11 — cd. 522[z]

[‡] După Dean *G. Acheson* (1949—1953), postul de secretar de stat este ocupat de *John Foster Dulles* (1953—4959). *(n.tr.)*

exista nici un fel de risc ca Mao să trateze cu Tokio, în timp ce de Kuomintang nu puteai fi absolut sigur. Nu trecuseră oare la japonezi, împreună

cu trupele lor. numai în cursul anului 1943, un număr de 42 de generali ? Este adevărat că o parte dintre ei acționaseră de conivență cu guvernul, aplicînd o tactică foarte chineză a *calului troian:* încetînd să fie la dispoziția naționaliștilor, ei l-ar fi părăsit pe inamic de îndată ce acesta ar fi pretins să-i folosească. Dar cine putea în mod rațional să se constituie în garant pentru intențiile lor ?

După părerea lui Roosevelt, era deci important ca naționaliștii să fie menajați și ca prestigiul lui Chiang Kai-shek — pentru care nu vedea nici un fel de înlocuitor posibil — să fie susținut. în acest scop, Roosevelt îl va întîlni la Cairo, la sfîrșitul lui noiembrie 1943, în compania lui Churchill, înainte de a se duce la Teheran. întîlnirea se va încheia cu un succes pentru Stilwell ; acesta va fi autorizat să organizeze o ofensivă generală pentru a încerca să redeschidă drumul Birma- niei. Pe de altă parte, președintele se străduia să-1 convingă pe Gimo de necesitatea de a-i introduce pe comu- niște în guvernul său. Potrivit mărturiei lu» Elliott Roosevelt, Chiang Kai-shek va fi *relativ de acord*[<!], cu condiția să aibă din partea Statelor Unite garanția că U.R.S.S. va respecta frontiera cu Manciuria.

Președintele îl va întreba direct pe Stalin, cîteva zile mai tîrziu, în legătură cu intențiile acestuia în Extremul Orient.

Convorbirea nu va dura mai mult de trei sferturi de oră, pentru a nu trezi neîncrederea lui Churchill, pe care anticolonialismul președintelui nu-1 lăsa să doarmă ; va fi dominată dc anunțarea de către Georgian a hotărîrii sale de a intra în războiul împotriva Japoniei în următoarele șase săptămîni de după înfrîngerea Reich-ului. Roosevelt va trebui deci să se mulțumească să înregistreze acordul său

— de altfel evident pentru el — de a lăsa Manciuria Chinei și de a-1 susține pe Chiang... contra englezilor, pe care dorea să-i facă să renunțe la Hong

Kong și la concesiunile de la Canton (Guangzhou) și Shanghai. El nu va putea atinge decît în treacăt problema orientării comuniștilor chinezi — despre care Gimo se declarase convins că ascultau orbește de ordinele Moscovei — și nu se pare că „Uncie Joe“ i-ar fi dat de această dată un răspuns precis. La drept vorbind, americanii nu se preocupau deloc de acest lucru în perioada respectivă. Pentru ei conta înainte de toate războiul. Or, toți aceia dintre ei care putuseră să ajungă în apropierea lui Mao, în cavernele de lut care adăposteau, la Yenan (Yan’an), austerul său punct de comandă, reveniseră convinși că, spre deosebire de naționaliști, comuniștii chinezi erau infinit mai deciși să se bată împotriva japonezilor.

încă din 1942, vice-președintele Henry Wallace — a cărui doctrină progresistă avea să-i strice relațiile cu Truman patru ani mai tîrziu — fusese în China comunistă. Ca și ziariștii Edgar Snow, Agnes Smedley, Michael Lindsay, care luaseră contact cu trupele roșii, el fusese frapat de contrastul între demnitatea, combativitatea și disciplina lor, și delăsarea generală care domnea la Ciunțin (Chongqing), unde generalii •— după afirmația diplomatului John Davis — *se instalaseră pe pozițiile lor împreună cu soțiile și copiii și se lansaseră în comerț, controlînd contrabanda de-a lungul liniilor și tră- gînd din aceasta profituri enorme*[5]. Relatările aviatorilor americani, căzuți prizonieri în teritoriul controlat de comuniști, confirmau aceste impresii.

în acea perioadă, Statele Unite erau aliatul U.R.S.S. împotriva fascismului, cu care, la urma urmelor, regimul lui Chiang se înrudea din mai multe puncte de vedere. Mulți americani, începînd cu președintele, doreau să creadă într-o evoluție a

regimului sovietic spre democrație. Dizolvarea Comintemului, în 1943, îi încurajase în această speranță.

Cu această ocazie, Mao declarase că Internaționala nu intervenise, din 1935, în treburile partidului chinez.

Era mult spus, pentru că explicațiile oferite militanților după eliberarea lui Chiang, în decembrie 1936, făceau expres trimitere la directivele Cominternului. De altfel, același Mao pronunțase la 1 iunie 1943 un discurs de glorificare a Armatei roșii, a marxism-leninismului și a genialului părinte al popoarelor, discurs al cărui stil era de o perfectă ortodoxie. în loc să acorde atenție evidenței, Roosevelt prefera să se legene în iluziile cu care Stalin însuși își hrănea partenerii. Astfel, la .10 iunie 1944, Stalin îi va declara lui Averell Harriman că partizanii lui Mao nu erau adevărați comuniști, ci *niște comuniști de margarină*expresie al cărei sens exact s-a ferit de altfel să-1 precizeze. Cuvinte și mai asigurătoare îi vor fi servite naivului general Hurley, pe care Roosevelt — totdeauna neîncrezător față de tinerii fercheși dc la Departamentul de Stat, suspecți în ochii săi că iac mai curînd politica lui Churchill decît politica sa — îl va trimite ca reprezentantul său personal pe lîngă Chiang.

Hurley, fost cowboy, devenit unul dintre regii petrolului, aparținea partidului republican. Devenise însă un amic personal al președintelui, care îi aprecia optimismul său robust, dinamismul său extraordinar și mai ales deplina sa loialitate. Chiar a doua zi după Conferința de la Teheran, Roosevelt îl însărcinase să continue contactele cu U.R.S.S. pe tema Extremului Orient. Cînd îl va trimite la Ciunțin (Chongqing), în august 1944, situația devenise de-a dreptul dramatică. Proiectul operațiunilor amfibie în Birmania, adoptat la Cairo,

fusese abandonat din lipsa navelor de debarcare necesare să fie puse la îndemînă trupelor britanice și americane. Se vor mulțumi deci cu o ofensivă terestră, la care naționaliștii chinezi, ca urmare a insistențelor lui Roosevelt, vor sfîrși prin a participa în forță. Aceasta îi va permite lui Stilwell nu numai să înregistreze succese apreciabile, ci și să arate, de asemenea, că nu se înșelase cînd acordase încredere combativității soldaților chinezi, oricît de puțin bine fuseseră aceștia comandați.

18. Comuniștii de margarina

Tocmai în acel moment, un nou eveniment avea să-i dea dreptate. Pentru a face o diversiune,. în condițiile eșecurilor lor repetate în Pacific, japonezii trecuseră la atac, în mai, în China centrală. în cîteva săptămîni ei vor provoca derută în armatele Kuomintangului, punînd mîna pe șapte baze ale bombardierelor americane și în special pe aceea de la Kwilin, unde podul aerian al generalului Wedemeyer permisese să se adune, în anii precedenți, stocuri enorme, pe care va trebui să le arunce în aer de la o oră la alta. Or, Stilwell insistase adesea în trecut asupra pericolului stabilirii unor instalații importante în domeniul aviației în regiuni insuficient apărate contra unei reveniri în forță a adversarului.

Foarte neliniștit, Roosevelt îl va trimite din nou în China pe Henry Wallace, cu misiunea de a determina Kuomintangul și comuniștii să negocieze în mod serios. Refuzînd, Chiang va sugera în același timp o mediere americană. Se va plînge de manierele lui Stilwell și va exprima dorința ca Roosevelt să-i trimită un reprezentant personal.

Astfel, Hurley va fi expediat la Ciunțin (Chongqing). Va trece prin Moscova, unde nu va opune nici o rezistență să se lase convins de către Molotov că *elementele care în China se pretindeau a fi comuniști*[s] n-aveau nici o legătură nici cu comunismul, nici cu guvernul sovietic. La sosirea

sa, la Ciunțin (Chongqing), el îi va declara lui Gimo că, *după părerea sa, mareșalul Stalin era în prezent convins că, într-adevăr, comunismul nu putea reuși decît în Rusia, afară numai dacă nu se va încerca să fie impus prin forță restului lumii* și că, de asemenea, după părerea sa, *Rusia nu vq mai finanța și nu va mai dirija activități comuniste în alte țări*[9].

El va pleda cu putere pe lîngă Chiang necesitatea, deja expusă într-un mesaj personal al președintelui din data de 6 iulie, de a încredința lui Stilwell conducerea generală a operațiunilor împotriva Japoniei, cu dreptul de a utiliza, dacă este cazul, pe comuniști. La 16 sep-

tembrie *Vinegar Joe* aducea el însuși generalisimului chinez o nouă scrisoare din partea lui Roosevelt, ordonîn- du-i practic să-i dea mînă liberă.

O lună mai tîrziu, totuși, lui Stillwell i se încredințau alte responsabilități. Hurley judecase drept *provocator* față de Chiang faptul că acesta îi remisese el însuși mesajul. Roosevelt, încurajat de către Hopkins, renunțase să impună naționaliștilor autoritatea eficace a comandantului șef în Extremul Orient, amenințîndu-i că, la nevoie, le va întrerupe livrările de alimente, așa cum Stimșon și Marshall îl sfătuiseră.

La 7 noiembrie, Hurley sosea la Yenan (Yan’an), unde se va bucura de o primire călduroasă, pe care exuberanța sa naturală și strigătele sale de cowboy o vor tranforma într-o extravagantă chermeză. El credea că este suficient un pic de bunăvoință pentru ca totul să se aranjeze între cele două Chine. Va vorbi de guvern de coaliție, de comandament unic, de libertate de întrunire, de libertatea presei, de o democrație de tip american. Ar fi fost o sinucidere pentru Chiang să accepte un asemenea program. Cel mult era dispus să discute în legătură cu acordarea unui loc pentru comuniști în Consiliul pentru Apărare, în schimbul dezarmării

unui milion de soldați roșii. De mai mult decît atîta nici nu putea fi vorba.

După eșecul unei noi misiuni, în ianuarie, Hurley — numit între timp, în mod oficial, ambasador în China — se va lăsa complet dus de nas de către Gimo, al cărui apărător entuziast se va manifesta în toate ocaziile, con- cediindu-și colaboratorii care își permiteau să pună sub semnul întrebării temeinicia politicii sale, opunîndu-se, în același timp, livrării de arme către comuniști.

Curînd, luptele între aceștia și naționaliști se vor relua. Politica oficială americană rămînea totuși aceea de reunificare a Chinei, sub conducerea lui Chiang, obiectiv cu care Stalin însuși se va declara în mod expres **de** acord în convorbirea cu Hurley de la 15 aprilie 1945 și în cele cu Hopkins, de la 28 mai. Potrivit relatării emi- 166

nenței cenușii a lui Roosevelt, căruia Truman îi telegrafiase pentru a-i cere să încerce să remedieze deteriorarea raporturilor sovieto-americane, Stalin îi va declara că *va face tot ce îi va sta în putință pentru a realiza unitatea Chinei sub conducerea lui Chiang Kai-shek, și că nici un șef comunist nu era atit de puternic pentru a o realiza el însuși* [9].

în iulie. Hurley telegrafia că, după părerea sa — totdeaumț după părerea sa —, comuniștii chinezi ar participa la un guvern de coaliție, dacă un acord între Kuomintang și Kremlin i-ar convinge că acesta din urmă nu-i susține. Or, la 14 august, în ajunul capitulării Japoniei, între China și U.R.S.S. era semnat un tratat de alianță pe termen de 30 de ani prin care guvernul naționalist era recunoscut drept guvern central al Chinei, Uniunea Sovietică angajîndu-se să-i dea un sprijin deplin.

Acest tratat, înainte și după conferința de la Potsdam, făcuse obiectul unor negocieri laborioase, la Moscova, între T. V. Soong, devenit prim-ministru, Stalin și Molotov. Sovieticii interpretau în felul lor promisiunile pe care Roosevelt i le făcuse la lalta — fără a-1 consulta pe Chiang — pentru a

obține intrarea lor în război contra Japoniei după capitularea Reich-ului. Menținerea statu-quo-ului în Mongolia exterioară se transforma în recunoașterea *de jure* a republicii populare, în internaționalizarea Dairenului (Dalian), concesionarea lui către U.R.S.S., exploatarea căilor ferate din estul Chinei și din Manciuria de sud de către o societate mixtă, trecerea lor sub o conducere rusească. într-o vreme în care toate puterile renunțau una după alta la concesiunile lor în China, s-ar fi putut aștepta mai mult dezinteres din partea aceleia care, din 1921, renunțase în mod spontan la toate drepturile deținute în această țară de către, Imperiul țarist...

Chinezii nu vor ceda decît pas cu pas și după ce Stalin se va angaja să respecte integral suveranitatea

mongolă și să nu-1 ajute cu nimic pe Mao. în luna octombrie, mongolii vor fi chemați să se pronunțe, prin referendum, asupra independenței țării lor. Arareori o consultare s-a încheiat cu o asemenea unanimitate ; nu se va găsi nimeni, nici măcar vreun original, nici măcar vreun nebun care să voteze contra. Este adevărat că alegătorii trebuiau să-și înscrie semnătura într-un registru, pe o coloană sau alta, după . cum voiau să voteze, da sau nu...

Multe din punctele aflate pe agenda convorbirilor chino-sovietice erau încă în suspensie atunci cînd bomba de la Hiroshima a determinat U.R.S.S. să-și grăbească intrarea sa în război contra Japoniei. Curând, Ciu De (Zhu De), comandantul șef al Armatei roșii chineze, ale cărei efective se rpăriseră, datorită războiului, de la cî-teva zeci de mii la mai multe sute de mii de oameni, va ordona trupelor sale să primească pretutindeni unde vor putea capitularea armatelor japoneze, să avanseze spre Manciuria pentru a realiza contactul

cu rușii și pentru a stabili, în regiunile eliberate de către ele, o administrație provizorie. Aceste trupe, care nu primiseră echipament nici din partea rușilor, nici din partea americanilor, erau înarmate ca vai de ele. Capitularea Japoniei le oferea o minunată ocazie de a. înlocui puștile lor de lemn cu mitraliere în toată regula, de a se dota cu o artilerie, cu un parc de automobile, cu tot ceea ce face modernă o armată.

Această inițiativă nu avea nimic surprinzător. încă din primăvară, comuniștii avansaseră spre coastă, cu scopul evident de a ocupa cît mai mult teritoriu posibil a doua zi după victorie ; în mai multe rînduri, bătălii între unități așezate față în față îi opuseseră, de altfel, soldaților Kuomintangului. Pentru Chiang era deci indispensabil să semneze, cu Moscova, cît mai curînd posibil, un acord care să-i recunoască autoritatea asupra întregii Chine.

Să fi fost tratatul doar o concesie pe hîrtie din partea lui Stalin, destinată să mascheze concursul pe care

îl acordase — mîna sa dreaptă neștiind ceea ce făcea mina sa stingă — discipolilor săi chinezi ? Nu dispunem de nimic altceva decît de o mică frază spusă în cursul conversațiilor ruso-iugoslave, din februarie 1948. „Uncie Joe“ tocmai spusese că revolta greacă nu avea nici un fel de șansă și că trebuia să i se pună capăt îndată ce va fi posibil. *Cineva* — relatează Djilas, care dispunea de informație de la Kardelj — *va invoca atunci succesul recent obținut de către comuniștii chinezi.* Georgianul va recunoaște aceste succese, dar va declara că problema era alta și va adăuga : *Este adevărat că și noi putem comite erori ! in acest caz, cînd a luat sfîrșit războiul cu Japonia, noi le-am cerut tovarășilor chinezi să încheie un acord pentru a găsi un „modus vivendi" cu Chiang Kai-shek. Verbal, ei au fost de părerea noastră, dar, odată întorși acasă, n-au procedat decît după capul lor; și-*

au adunat forțele, au .lovit. S-a dovedit că au avut dreptate și că noi ne-am înșelat[10]*.*

Din aceste cuvinte, redate de Dedijer într-o versiune comparabilă, reiese în mod evident că liderii sovietici mințeau atunci cînd le spuneau americanilor că nu aveau raporturi speciale cu comuniștii chinezi. Dar și faptul că le subestimau șansele. Sau cel puțin că nu le-ar fi dorit succesul. Este o ipoteză pe care Djilas o reține și pe care evoluția ulterioară a relațiilor între U.R.S.S. și alte state comuniste o susține cu putere. Stalin înțelegea ca, în fruntea mișcării muncitorești internaționale, să exercite o autoritate la fel de completă și la fel de exclusivă, ca și aceea pe care reușise să și-o asigure în fruntea Rusiei. El nu avea șanse să ajungă la asemenea situație decît dacă țările respective erau mid, prea slabe pentru â gîndi să conteste ordinele Moscovei, decît dacă șefii acestora îi datorau lui toată puterea și dacă Armata roșie le era necesară pentru a se menține la conducere.

Or, nici una dintre aceste condiții nu exista cînd era vorba de China, țară imensă și de aproape trei ori mai

populată decît Rusia. Mao și tovarășii săi învățaseră să nu conteze decît pe ei înșiși ; acesta era, de altfel, sfatul pe care i-1 vor da lui Ferhat Abbas §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, în 1960, cînd acesta le va face o vizită ; nu se putea pune problema ca trupele sovietice să le ocupe țara.

---

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ La 19 septembrie 1950 se constituia la Cairo guvernul provizoriu al Republicii Algeria, prezidat de *Ferhat Abbas.* La 25 septembrie 1962, este proclamată Republica Populară Democrată Algeria. La 26 septembrie 1962, Ferhat Abbas este ales președinte al republicii, iar Ahmed Ben Bella este însărcinat cu formarea guvernului algerian. *(n.tr.)*

Nimic nu putea, în consecință, să forțeze un eventual stat comunist chinez să dea ascultare Moscovei. De fapt, se va vedea că — odată Mao victorios — Stalin își va înmulți față de acesta gesturile care arătau dorința de a-i cîștiga bunăvoința. Dar în 1945, U.R.S.S. intenționa să-și ia măsuri de precauție contra unei reveniri în forță a imperialismului japonez, din partea căruia avusese mult de suferit încă a doua zi după revoluție și să împiedice Statele Unite și Marea. Britanie să-și asigure pe acesfe meleaguri o influență excesivă. îl vom vedea, de asemenea, pe Stalin, încă de la capitularea Japoniei, în- cercînd să primească, la fel ca și în Germania, o zonă de ocupație, pe care Truman i-o va refuza însă categoric. La Londra, în septembrie 1945, Molotov îi va asalta pe Byrnes și Bevin pentru a obține instituirea la Tokio a unui consiliu de control aliat, prezidat, desigur, de comandantul șef american, MacArthur, dar investit cu puteri extinse și care ar fi dat U.R.S.S. un drept de control asupra acestei Japonii, pe care Statele Unite o considerau de competența lor exclusivă. Stalin ținea din toată inimii la acest lucru, căci el îi va vorbi în acest sens lui Harri- mann atunci cînd va veni să-i aducă în Crimeea, la 25 octombrie, scrisoarea președintelui Truman privitoare la negocierea tratatelor de pace cu sateliții Germaniei. Stalin își va exprima mirarea că nu găsește în acest document nici o mențiune privind Japonia și se va plînge' că reprezentantul său la Tokio, generalul Derevienko, era

tratat *ca o mobilă* [11] de către proconsulul american Mac- Arthur, care nu îl consulta în nici o privință. în decembrie, la Moscova, miniștrii afacerilor străine vor decide, după ample discuții, să constituie o comisie a Extremului Orient, formată din 11 membri, și un Consiliu interaliat consultativ. In esența lor, lucrurile nu vor fi afectate cu nimic.

în Qhina, existența și puterea unui partid comunist, pe care americanii fuseseră primii

doritori să-1 vadă cola- borînd cu Kuomintangul, dădeau *ipso facto* Kremlinului acel drept de control pe care în zadar căuta să-1 aibă la Tokio. înhămîndu-se la așa ceva, presupunea că Chiang nu. va face decît ceea ce asociatul lui va binevoi să-1 lase să facă și că, deci, el va fi obligat, în toate împrejurările, să practice o politică de bună înțelegere cu Moscova. Dacă fiecare își redobîndea libertatea, China ar fi recăzut în anarhie și ar fi fost un motiv suficient pentru ca U.R.S.S. să-și păstreze, ba chiar să-și extindă zonele de influență, a'.ît în Manciuria, cît și în Sinkiang (Xinjiang), unde încuraja o mișcare separatistă independentă a lui Mao. Aceste două eventualități nu erau ele oare întru' totul preferabile constituirii unei a doua U.R.S.S., care avea toate șansele să devină, pentru masele asiatice și africane, un pol de atracție rival și, în orișice caz, diferit de Moscova ?

Este de înțeles că, în aceste condiții, Stalin l-a împins pe Mao să caute concilierea. Cîteva zile după semnarea tratatului sino—sovietic, acesta va lua loc la Yenan (Yan'an) în avionul lui Hurley, împreună cu Ciu En-lai (Zhou Enlai) și se va duce la Ciunțin (Chongqing) pentru a-1 întîlni pe Chiang. La 3 septembrie, intervenea un acord de principiu în legătură cu reprezentarea tuturor părților în cadrul organismelor guvernamentale. Dar unificarea armatelor rămînea o problemă deschisă ; comuniștii continuau, fără să le pese cîtuși de puțin de tratatul sino-sovietic, să ocupe vaste regiuni. Temîndu-se ca nu cumva să piardă cursa de viteză astfel angajată,

Gimo va cere Statelor Unite să-1 ajute să-și ducă trupele spre punctele strategice.

Răspunsul Washingtonului va fi rapid și decisiv. în cîteva săptămîni, efectivele a trei armate întregi, adică 80 000 de oameni, vor fi transportate pe

calea aerului în provinciile din interior. Pentru a evita .orice surpriză, Truman va decide chiar ocuparea orașelor Pekin (Beijing), Tianjin și Țindao (Qingdao) de către infanteria marină, în așteptarea sosirii guvernamentalilor. Intrucît sovieticii refuzau trupelor naționaliste să utilizeze portul Dairen (Dalian), pentru a pătrunde în Manciuria, argumentînd că era vorba de un port comercial, impropriu unei utilizări militare, U.S. Navy ******************************** va lua asupra sa sarcina de a debarca în porturile acestei provincii 400 000 soldați ai lui Chiang.

între Beijing și Moscova va interveni un acord cu privire la condițiile sosirii lor în Manciuria. Dar, în numeroase locuri, trupele comuniștilor erau deja instalate și puseseră mîna pe stocurile de arme japoneze, pe care rușii, retrăgîndu-se, le lăsaseră practic fără supraveghere, împiedicați prin acțiunea americană să se instaleze pe litoral și în marile orașe ale Chinei centrale, comuniștii lansaseră, într-adevăr, o mișcare generală în direcția Manciuriei, unde considerau că vor putea conta cel puțin pe pasivitatea sovieticilor și în care se găsea, o dată cu Ruhrul chinez, arsenalul industrial și militar al țării.

La sfîrșitul anului 1945, situația era atît de gravă pentru Chiang încît va ajunge să ceară rușilor să amîne plecarea trupelor lor din Manciuria. Rezultatul va fi că Cianciun (Changchun), capitala provinciei, nu va fi ocupată de către comuniști decît la 18 aprilie 1946, la exact patru zile după plecarea trupelor rusești...

La început, deplasările celor două armate rivale nu împiedicaseră continuarea negocierilor. Fiecare gîndea că succesele militare îl vor pune într-o poziție mai bună

pentru a realiza un compromis. La 11 octombrie, s-

******************************** *U.S. Navy* — Marina militară a Statelor Unite ale Americit *(n.tr.)*

a încheiat chiar un nou acord prevăzînd convocarea unei Constituante, pe o bază foarte democratică, și crearea unui consiliu interimar de guvernămînt în care jumătate din membri urmau să fie numiți de către Chiang, care avea să se bucure de un drepâ de *veto* privind toate deciziile acestuia, în afara celor care ar fi fost aprobate cu o majoritate de 2/3. Șase săptămîni mai tîrziu, totuși, ca urmare a contestărilor reciproce, privind mișcările de trupe, discuțiile erau suspendate. Delegația comunistă revenea la Yenan (Yan'an) și ciocniri aveau să se producă din nou în diverse puncte ale Chinei. Politica Statelor Unite, constînd în a acorda încredere lui Chiang pentru a-și unifica țara, înregistra un eșec patent. Aceasta nu era însă și părerea lui Hurley, care — în trecere prin Washington — va pronunța, la 27 noiembrie 1945, la *National Press Club,* un violent discurs, în care îi acuza *pe indolența* [12] de la Departamentul de Stat și pe președintele însuși de a fi sabotat eforturile sale pentru a reconcilia — cu binecuvîntarea lui Stalih și sub autoritatea lui Gimo — cele două mari tabere chineze. își va da după aceasta demisia.

Statele Unite nu erau totuși în stare să-și schimbe orientarea. O intervenție directă în războiul civil era imposibilă pentjru o țară care nu aspira decît la demobilizare. Iar soarta lamentabilă a intervenției occidentale în războiul civil rus nu fusese uitată pentru a-i face să reflecteze pe toți cei care mai aveau un pic de memorie. A-l abandona pur și simplu pe Chiang ar fi însemnat — așa cum aprecia Wedemeyer, succesorul lui Stilwell — să accepți că, înîr-un interval de cîteva luni, China va trece la comunism. Nu rămînea decît o soluție, cea pe care o va defini istoricul american Arthur Link : *Medierea și, dacă aceasta eșua, retragerea* [13].

Mai trebuia găsit un mediator a cărui autoritate să fie suficientă pentru a conferi o oarecare șansă misiunii sale.

Această personalitate exista, era generalul Marshall, care tocmai se retrăsese din funcția de șef al statului major al armatei. în cursul unui dejun al Cabinetului, secretarul la Agricultură, Clinton Anderson ††††††††††††††††††††††††††††††††††, va emite opinia că numirea acestuia va înlătura efectul demisiei lui Hurley. Toată lumea se va ralia aces-.ței sugestii pe care cel implicat, ca soldat ascultător, o va accepta pe loc.

Potrivit instrucțiunilor care i se încredințaseră, generalul trebuia să convingă cele două tabere să se pună de acord asupra unei încetări a ostilităților, însoțită, dacă era necesar, de garanții aliate, și asupra convocării unei conferințe naționale pentru realizarea unificării Chinei, fiind de la sine înțeles că guvernul central, recunoscut de către Națiunile Unite, *va reprezenta instrumentul capabil să împlinească acest obiectiv.*

La 10 ianuarie 1946, primul obiectiv era atins. Armistițiul era proclamat și comisii mixte, prezidate de ofițeri americani, vor fi instituite în mai multe puncte pentru a supraveghea aplicarea acestuia. Marshall va întreprinde o lungă călătorie de-a curmezișul întregii țări pentru a se convinge personal de respectarea acordului. îl va în- tîlni cu această oqazia pe Mao. Comisia consultativă, a cărei creare fusese hotărîtă în principiu în octombrie 1945, se va reuni și la 25 februarie trupele comuniste erau oficial încorporate în armata națională.

La 14 martie, mediatorul se va duce la Washington pentru a pune la punct cu președintele un program de ajutorare masivă a Chinei. în guvernul central erau însă, pe atunci, — potrivit spuselor lui Truman — cîțiva conducători convinși *că intr-o bătălie desfășurată după regulile clasice*

†††††††††††††††††††††††††††††††††† *Clinton P. Anderson* va deține în administrația Truman postul de secretar al Agriculturii (ministru al- Agriculturii) între 1945—1948. *(n.tr.)*

comuniștii puteau fi învinși[1'1]*.* Acestora trebuie să li se impute responsabilitatea incidentelor care vor izbucni în luna martie, în special în Manciuria și în Jehol, și care vor antrena reluarea luptelor. Cortiu-

niștii, profitînd din plin de acest lucru, vor afirma că Kuomintangul nu acționase decît la ordinele americanilor. La. reîntoarcerea sa de la Washington, Marshall va găsi un Chiang dispus din nou aă negocieze, dar care nu va în- tîrzia să-și sporească pretențiile. în același timp, *lobby* ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡*-ul* chinezesc își extindea influența în Congres și Truman se vedea amenințat cu votarea unui ajutor necondiționat pentru naționaliști ; nu s-ar fi putut găsi ceva mai bun pentru a-i încuraja pe extremiștii de la Beijing să saboteze eforturile mediatorului. Acesta va reuși să obțină, în luna iunie, un armistițiu de 15 zile. Dar încă din lua următoare, războiul civil se va relua pe scară largă.

La 10 august, Truman îi va scrie lui Chiang, la sugestia lui Marshall, pentru a-1 amenința cu o revizuire *a politicii americane, în cazul în care, în scurt timp, nu vor exista dovezi convingătoare că s-*

---

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Lobby* (engl. — „culoar", „coridor") — Denumire provenind de la un vestibul din clădirea Parlamentului englez sau american, frecventat de persoane interesate în activitatea legislativă și, atribuită, de fapt, sistemului de influențare prin intermediul unor agenți speciali (juriști, foști congresmeni și alți reprezentanți ale diferitelor grupuri financiare) a membrilor parlamentului sau a funcționarilor superiori de stat, spre a-i determina să se pronunțe pentru adoptarea sau respingerea unor proiecte de legi, obținerea de comenzi sau subvenții de stat, numirea unor persoane în funcții de stat, ș.a.m.d. Caracteristic vieții parlamentare americane, lobbismul desemnează, în fond, acțiunea de influențare exercitată de grupurile de presiune asupra puterii legislative. Practica lobbismului este supranumită în S.U.A. și „guvernul invizibil" sau „a treia cameră". Generalizarea lobbismului în viața politică americană a determinat formal reglementarea lui juridică la nivelul uniunii federale. *(n.tr.)*

au împlinit progrese reale pe calea reglementării pașnice a problemelor interne chineze[15]. Gimo îi va răspunde că aceasta depindea de comuniști și numai de aceștia. Trupele sale tocmai obținuseră succese importante în Manciuria, punînd mîna, printre altele, pe capitală și — potrivit aprecierii lui

missus dominions [§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§] american — Chiang nu mai avea încredere decît în forță. încă de la mijlocul lunii septembrie, Marshall considera drept incontestabil eșecul misiunii sale. Noul ambasador, american Leighton Stuart, care se născuse în China și vorbea chineza, nu voia însă să se dea băftit. Grație eforturilor sale, se va proclama un nou armistițiu:. Ciu En-lai (Zhu Enlai) va accepta chiar să se ducă la Ciunțin (Chongqing) ; va ajunge acolo doar pentru a afla că Chiang plecase în Formosa, unde era foarte ocupat cu anihilarea unei revolte antichineze.

La reîntoarcerea sa, Gimo se va arăta mai exigent ca oricînd și convorbirile nu vor da nici un rezultat, în cele din urmă, la 15 noiembrie, Adunarea constituantă — a cărei creare fusese prevăzută de acordurile Mao—Chiang din octombrie 1945 — se reunea la Pekin (Beijing), în ciuda refuzului comuniștilor de a participa la lucrările sale. Aceasta îi va da lui Chiang puteri aproape absolute. Mao va considera continuarea convorbirilor drept lipsită de obiect și, la 13 februarie, Truman îl va rechema pe Marshall, care — cîteva zile mai tîrziu — avea să ia conducerea Departamentului de Stat. înainte de a se instala în noua sa funcție, generalul va arunca responsabilitatea eșecului său asupra celor două părți, declarînd că de acum înainte toate speranțele se leagă de liberalii din guvern și de partide

---

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ Missus *dominicus* (lat.) — trimisul stăpînului. în cazul de față este vorba de George Marshall, *(n.tr.)*

minoritare. Plecarea sa din China era cea mai bună dovadă că nu credea deloc acest lucru.

Kuomintangul va declanșa, cîteva săptămîni mai tîrziu, o ofensivă care îi va permite să ocupe Yenanul (Yan'an) capitala comuniștilor. Dar aceștia — lăsîndu-i pe naționaliști să ocupe orașele — își consolidau influența în zonele rurale, tăind drumurile și căile ferate. în luna iunie, Marshall declara, în cursul unei reuniuni interministeriale desfășurate la Washington, că erau evidente

toate semnele prevestitoare ale prăbușirii [10] și se întreba asupra oportunității de a continua furnizarea de arme și de material forțelor naționaliste, care dădea rușilor un argument pentru a denunță intervenția Statelor Unite în războiul civil. Pentru orice eventualitate și în ciuda obiecțiilor militarilor favorabili în general menținerii unei prezențe în China, efectivele totale ale trupelor americane în această țară vor fi reduse la 6 000 de persoane.

în luna august, preocupat în continuare de identificarea unei noi politici, Truman va însărcina pe generalul Wedemeyer cu o misiune de investigare cu caracter general în Extremul Orient. Succesorul lui Stjlwell va formula concluziile cele mai pesimiste. El va declara în public, în septembrie, că, *pe de o parte, chinezii își pierdeau timpul plîngîndu-se de influențele străine și, p? de altă parte, căutind ajutorul străinătății.* El adăuga că, *deși China era în posesia celei mai mari părți a resurselor necesare refacerii sale,* aceasta nu ar putea interveni decît *dacă ar avea loc o redresare morală și spirituală* [l7]. în raportul adresat președintelui, după ce denunțase metodele Kuomintangului, Wedemayer aprecia totuși că reformele erau posibile dacă Statele Unite îi dădeau un ajutor moral și material efectiv. El afirma că trecerea Chinei la comunism va face din ea agentul expansionismului sovietic și va pune în pericol interesele americane în Extremul Orient. în

consecință, el preconiza ca O.N.U. să-și asume responsabilitatea Manciuriei, pentru a o împiedica să cadă sub influență sovietică și ca Statele Unite să acorde Chinei o *vastă asistență morală, tehnică și materială* [18].

Truman nu va ține cont decît foarte puțin de acest raport care nu va fi dat publicității în acel moment. In acel moment. în februarie 1948, Marshall declara, in fața Consiliului Securității Naționale, *că în actuala stare de dezordine, de corupție, de neglijență și de neputință a guvernului central, problemele chineze erau practic de nerezolvat... Nu putem nici să suprimăm in*

întregime ajutorul nostru pentru Chiang Kai-shek — va adăuga el —, *nici să suportăm la infinit o asemenea prelevare asupra resurselor noastre* [19]. în consecință, președintele vă cere Congresului să acorde Chinei un ajutor de 570 milioane de dolari, eșalonat pe cincisprezece luni. Era o adevărată binefacere, avînd în vedere nevoile Kuomintangului, ale cărui armate suferiseră, în toamnă, o serie de înfrîngeri răsunătoare, care le vor constrînge să evacueze Manciuria, abandonînd sute de mii de prizonieri și o cantitate enormă de material.

Chiang totuși nu vroia să creadă că partida era pierdută. Va afirma că prăbușirea acestei provincii *elibera guvernul de o povară nemaipomenită* [20]. Efectiv, el mai dispunea de 56 de divizii, bine antrenate și echipate după modelul american, pentru a-i respinge pe comuniști, care — fără aviație, fără tancuri — erau pe punctul de a trece la atacarea provinciilor centrale. Dar, la 10 noiembrie, la trei zile după declanșarea ofensivei, 23 000 dintre soldații săi se vor revolta contra comandanților lor, permițînd generalului roșu Cen I (Chen Yi) să străpungă dispozitivul naționalist. Ofițerii albi o vor lua la fugă, in timp ce soldații lor

se vor preda în masă. La 15 ianuarie 1949, Tianjin cădea, urmat, la cîteva zile, de Pekin (Beijing).

Sosită la Wanshington, în decembrie 1948, pentru a cere o sporire a ajutorului, doamna Chiang Kai-shek se va vedea refuzată. înțelegînd că nu are nimic de așteptat din această parte, Gimo va încerca să se întoarcă spre ruși, care, pînă atunci, în linii generale, își menținuseră politica lor de neintervenție. Evident, nu fără intenție, ,,Pravda" din 21 februarie, anul precedent, simțisb nevoia de a semnala că, dacă nu va fi denunțat în termenul prevăzut, tratatul sino-sovietic de neagresiune din 1937 se prelungea în mod automat. Cabinetul constituit în decembrie 1948 de către Sun Fo — fiul lui Sun Yat-sen — va sonda Kremlinul asupra unei posibile medieri ; apoi, la 8 ianuarie 1949, acesta va face în mod

oficial apel la bunele oficii ale celor Patru Mari. După Statele Unite, va fi rîndul U.R.S.S. să respingă această propunere. Și pentru a-1 face pe Chiang să înțeleagă bine că-i trecuse timpul, presa sovietică — care pînă atunci manifestase o extraordinară discreție față de problemele Chinei — va consacra dintr-o dată un spațiu amblu declarațiilor lui Mao, care îl acuza pe rivalul său că nu dorește sincer pacea.

Fără îndoială, pentru a demonstra bunăvoința sa, generalisimul va demisiona în favoarea vicepreședintelui *Li* Zongren, un vechi liberal, care nu făcuse economie de critici la adresa guvernului și a cărui alegere de către parlament, cu cîteva săp.ămîni mai devreme, provocase o surpriză generală. Li Zongren va intra imediat în contact cu ambasadorul sovietic, preconizînd împreună cu acestea un acord ce implica neutralitatea Chinei pe timp de război și micșorarea influenței americane.

Această tentativă, apreciată drept *incredibilă*[21] de către Departamentul de Stat, nu va avea urmare. Ora dezastrului sunase pentru Kuomintang

; la 23 aprilie, capitala sa, Nankin (Nanjing), va cădea în mîinile trupelor lui Mab, care, la 25 mai 1949 la cîteva zile după ridicarea blocadei Berlinului, cucerea Shanghaiul, cel mai mare oraș al Chinei, fortăreața capitalismului în Asia. Robert Guillain, trimisul special al ziarului „Le Monde“, a asistat la sosirea acestor marțieni : *soldați chinezi care știau să lupte, care — după victorie — nu jefuiesc orașul cucerit, care se culcă pe trotuar în loc să dea buzna în locuințe și care nu se dedau la violuri...* El va cons tata *că dezordinea și corupția pe care lumea exterioară le considera un lucru normal pentru China și chinezi zămislise o nevoie ardentă de disciplină socială și curățenie sufletească*[22], căreia îi răspundea, în mod sigur, revoluția.

înainte de sfîrșitul anului, totalitatea Chinei continentale era în mîinile roșilor și naționaliștii fugeau în masă, pe calea aerului și pe mare, spre Formosa. La

30 septembrie 1949, Mao Țzedun (Mao Zhedong) ********************************** eră ales, la Pekin (Beijing), președinte al Republicii Populare Chineze. A doua zi, Uniunea Sovietică — al cărei ambasador urmase, totuși, în retragerea sa de la Canton (Guangzhou) guvernul Kuomintangului — recunoștea noul regim, ai cărui conducători afirmaseră — încă de la începutul anului, cu diverse prilejuri — totala lor apartenență la *lagărul socialist,* contra imperialismului. ;

In decembrie 1949, Mao se va duce în persoană la Moscova pentru a asista la manifestările

---

********************************** *Mao Zhedong* va îndeplini funcția de președinte al Republicii Populare Chineze între 1 octombrie 1949 — 27 aprilie 1959. *(n.tr.)*

consacrate celei de-a 70-a aniversări a lui Stalin. La 14 februarie 1950 el semna cu acesta un tratat de asistență mutuală, valabil pe treizeci de ani, îndreptat împotriva oricărei amenințări din partea Japoniei sau a unui stat care i s-ar fi aliat.

U.R.S.S. se angaja să renunțe, într-un termen de doi ani, la toate drepturile sale în Manciuria și să redea Chinei proprietatea asupra Dairenului (Dalian) și Porl- Arthur-ului (Liishun). în afară de acestea, ea deschidea Chinei un credit de 300 milioane de dolari, cu o dobîndă de 1%, eșalonat pe cinci ani, rambursabil începind cu anul 1954. Modicitatea creditului, durata mare "a negocierilor, termenul de doi ani prevăzut pentru retrocedarea căilor ferate și a porturilor dau credit ipotezei lui Max Beloff, potrivit căreia Kremlinul, înainte de a se angaja mai mult, voia mai întîi să vadă ce politică aveau să adopte Mao și guvernul său.

Recunoașterea regimului comunist de către Moscova va fi urmată, la scurt timp, de hoțărîri sincere din partea democrațiilor populare din Europa și din cea mai mare parte a țărilor din Asia. La 6 ianuarie 1950, guvernul laburist britanic, neliniștit pentru soarta Hong-Kongului, făcea același lucru. Țările scandinave, Elveția, Olanda ii vor urma exemplul. Franța se pregătea să o facă, tocmai cînd Pekinul (Beijing) va recunoaște Viet-Minh-ul drept

guvern provizoriu al Vietnamului. Ea va abandona brusc acest proiect, care nu avea să se realizeze

decît la începutul anului 1964 †††††††††††††††††††††††††††††††††† ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡. Cît privește Statele Unite, unde prăbușirea Kuomintangului provocase proteste generale împotriva administrației democrate, acestea se vor mulțumi să facă cunoscut, la 5 ianuarie 1950, prin glasul președintelui Truman, că nu aveau de gînd să acorde un ajutor, militar autorităților naționaliste retrase în Formosa. Să se fi hotărît ele să recunoască * * regimul comunist ? Oricum, agresiunea nord-coreeană împotriva Coreei de Sud, la 25 iunie 1950, avea să schimbe din temelie datele problemei.

---

†††††††††††††††††††††††††††††††††† Franța și R.P. Chineză stabilesc relații diplomatice la nivel de ambasadă la 27 ianuarie 1964. în legătură cu aceasta, la 28 ianuarie un purtător de cuvînt al M.A.E. al R.P. Chineze a făcut o declarație în care se arăta că „Taiwanul face parte din teritoriul chinez și brice încercare de despărțire a Taiwanului de China sau de a crea în alt mod «două Chine» este inacceptabilă pentru guvernul și poporul chinez[1]*. în urma recunoașterii R. P. Chineze de către Franța, guvernul taiwanez a hotărît Ia 10 februarie să rupă relațiile diplomatice cu Franța, *(n.tr.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ La 22 februarie 1973, cu ocazia unei vizite întreprinse la Beijing de către H. Kisinger, se' încheie un acord privind accelerarea normalizării relațiilor chino-americane. Conform stipulațiilor acordului, s-a stabilit un program concret de extindere a schimburilor comerciale, științifice, culturale și de altă natură. S-a convenit ca fiecare parte să stabilească birouri de legătură în capitala celeilalte țări. Deschiderea efectivă a celor două oficii va avea loc în perioada mai-iunie 1973. La 15 decembrie 1978, la Beijing și Washington s-a dat publicității următorul comunicat chino-american : „Republica Populară Chineză și Statele Unite ale Americii au căzut de acord să se recunoască reciproc și să stabilească relații diplomatice cu începere de la 1 ianuarie 1979. Statele Unite ale Americii recunosc guvernul Republicii Populare Chineze ca singurul • guvern legal al Chinei. în acest context, cetățenii Statelor Unite vor menține relații culturale, comerciale și alte relații neoficiale cu cetățenii Taiwanului". La 1 ianuarie 1979 are loc un schimb de mesaje între președinții Hua Guofeng .și Jimmy Carter, cu prilejul stabilirii relațiilor diplomatice între R. P. Chineză și Statele Unite ale Americii. *(n.tr.)*

Bibliografie și note

1. „Est et Ouest“ din martie 1960, p. 27.
2. FLEMING, *op. cit.,* tom. II, p. 544.
3. Tibor MENDE, *Des mandarins ă Mao,* Paris, Editions du Seuil, 1962, p. 154.
4. WHITE, *Stilwell’s Papers,* New York, Sloane, 1948, p. 320.
5. Departement d’Etat, *Documents publies en 1962,* Telegrama agenției „Associated Press" din 21 martie 1962.
6. E. ROOSEVELT, *op. cit.,* p. 199.
7. Herbert FEIS, *The China Tangle,* Princenton University Press, 1953, p. 140.
8. Department of State, *United States Relations with China,* Washington, 1949, p. 71.
9. SHERWOOD, *op. cit.,* tom. II, p. 449.
10. DJILAS, *op. cit.,* p. 200.
11. BYRNES, *op. cit.,* p. 416.
12. TRUMAN, *op. cit.,* tom. II, vol. 1, p. 73.
13. Arthur LINK, *American Epoch,* New York, Knopf, 1955, p.. 662.
14. TRUMAN, *op. cit.* tom. II, vol. 1, p. 91.
15. *Ibid.,* p. 93.
16. FORRESTAL, op. *cit.,* p. 215.
17. J.J. BRIEUX, *La Chine <fu nationalisme au communisme,* Paris, Editions du Seuil, 1950, p. 181.
18. LINK, *op. cit.,* p. 663.
19. FORRESTAL, *op. cit.,* p. 215.
20. Claude ROY, *Cles pour la Chine,* Paris, Gallimard, 1953, p. 202.
21. Department of State, *op. cit.,* p. 293.
22. Robert GUILLAIN, *Sir cents millions de Chinois,* Paris, Gallimard, 1956, p. 42.

19.

FURTUNĂ ASUPRA ASIEI

Oamenii își schimbă de bună voie stăpinul, gindind să-ntilnească altul mai bun.

MACHIAVELLI
(Principele)

Nu numai China, ci și Asia dc Est și de Sud-Est în totalitatea ei aveau să iasă complet transformate din cel de-al doilea război mondial. înaintarea japonezilor a demonstrat fragilitatea imperiilor

considerate pînă atunci invincibile. Mișcările naționaliste, pe care aceștia le încurajaseră, profitaseră de retragerea lor pentru a instala aproape pretutindeni guverne provizorii. Comuniștii, împinși de Moscovti și de Yenan (Yan’an) la lupta împotriva invadatorului, își întăriseră considerabil pozițiile. U.R.S.S. și Statele Unite, devenite puteri dominante în această parte a lumii, își manifestau fără echivoc ostilitatea lor față de restabilirea statutului colonial. Anglia laburistă,

trăgînd învățăminte din această răsturnare, și favorabilă prin doctrină emancipării popoarelor de sub tutela sa, pusese în mișcare, în ciuda protestelor vehemente ale lui Churchill, procesul care avea să conducă la independența Indiilor și a Birmaniei. Ar fi fost un miracol dacă în aceste condiții Olanda și Franța și-ar fi putut restabili vechile lor poziții și dacă războiul rece n-ar fi găsit, pe coastele Pacificului, noi fermenți.

în Java, încă din 1926, partidul comunist organizase o revoltă armată care, înecată, în sînge, antrenase divizarea sa în două fracțiuni, stalinistă și troțchistă, lăsînd astfel cîmp liber Partidului Naționalist Indonezian (P.N.I.), al dr. Ahmed Sukamo §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, cel care nu ezitase, în timpul ocupației, să colaboreze cu japonezii. La 17 august 1945, la 48 de ore după capitularea acestora, el, va proclama independența Republicii indoneziene. Lucrul îi era cu atît mai ușor cu cît nu se găsea nimeni la fața locului care să-1 împiedice. De-abia o lună mai tîrziu vor sosi primele trupe aliate, britanicii, însărcinați să primească capitularea forțelor nipone. Comandamentul acestora va face imediat cunoscută intenția sa de a veghea la menținerea ordinii cu concursul eventual al trupelor japoneze, pînă la restabilirea *guvernului legal al Indiilor orientale olandeze* b în cursul lunilor octombrie și noiembrie, lupte din ce în ce mai violente vor avea loc între englezi și naționaliști, aceștia din urmă fiind susținuți de către comuniști. U.R.S.S., de altfel, îi dădea un sprijin deplin lui Sukarno. în ianuarie 1946, delegația ucraineană avea să introducă o plîngere, la Consiliul de Securitate, împotriva prezenței englezilor în Indonesia, susținînd că aceasta punea pacea în pericol. La vremea aceea Orientul

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Ahmed Sukarno* conduce Indonezia, ca președinte al republicii, între 18 august/16 decembrie 1949 — 12 martie 1967, *(n.tr.)*

Apropiat se afla în plină criză și Consiliul discuta, aproape în același timp, trei alte plîngeri de același fel : sovietică — împotriva Marii Britanii, vinovată de menținerea trupelor sale în Grecia ; iraniană — contra U.R.S.S., care refuzase să-și

retragă trupele din Azerbaidjan ; siriano-libaneză — împotriva Franței și Angliei, care făceau același lucru în Levant ************************************†††††††††††††††††††††††††††††††††††††.

O polemică violentă avea să se declanșeze după respingerea cererii Ucrainei. Moscova acuza Londra că nu se gîndește decît la apărarea intereselor sale, acuzație la care Bevin — tocmai cînd acesta se străduia să-i aducă pe olandezi și pe indonezieni la o soluție de compromis, per- mițînd rechemarea infanteriștilor britanici, din care ultimul se va reîmbarca în noiembrie 1946 — va reacționa cu vivacitatea sa obișnuită.

La 25 martie 1947, bunele oficii ale Londrei vor conduce la un acord între Haga și guvernul de la Djakarta, pe atunci prezidat de socialistul moderat Sutan Sahrir, un Nehru indonezian. Autoritatea noii republici se vedea restrînsă la Java, Madura și Sumatra ; ea acceptase să facă parte din Statele Unite ale Indoneziei, legate de Olanda printr-o uniune personală. U.R.S.S. și comuniștii însă, împreună cu aliații lor din *aripa stingă, vor* denunța caracterul *pur formal* [2] al acestui acord, care nu se va bucura, de altfel, decît de un început de aplicare.

încă de la 27 mai, olandezii, care nu semnaseră decît siliți, vor lansa un ultimatum, care va provoca-atît demisia lui Sahrir — căruia îi va

************************************ *Levant* — Nume dat țărilor de pe coasta răsăriteană a Mării Medjterane. *(n.tr.)*

††††††††††††††††††††††††††††††††††††† Sutan *Șahrir* va conduce, succesiv, mai multe cabinete, între 14 noiembrie 1945 — 26 iunie 1947. *(n.tr.)*

succeda, în fruntea unui guvern de front popular, socialistul de stînga Șafir ud- Din —, cît și reluarea generală a ostilităților. în luna august, Consiliul de Securitate va ordona o încetare a focului și va însărcina o comisie belgiano-australiano-americană, prezidată de către dr. Graham, președintele Universității Carolina de Nord, să se interpună. Un nou acord va fi semnat, la 17 ianuarie 1948, la bordul unei nave de război americane. Interesul arătat evenimentelor din Indonezia de către Washington, oare se temea ca nu cumva

comuniștii să pună în cele din urmă mina pe putere, era marcat astfel cum nu se poate mai clar. Acordul era extrem de favorabil olandezilor, care se vedeau autorizați să ocupe o mare parte din Java și să-și păstreze suveranitatea asupra Indoneziei, în așteptarea unor plebiscite menite să permită populației să se pronunțe. Dar, la opt zile după ce-și pusese semnătura sub acest acord, cabinetul Șarif ud-Din ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ — confruntat cu grave dificultăți economice, pe care armistițiul nu făcea decît să le agraveze, dat fiind că lăsa în mîinile olandezilor jumătate din plantațiile de trestie de zahăr și cea mai mare parte a celor de hevea * *, de ceai și de cafea — își dădea demisia. Extrema stingă a refuzat să participe la noul guvern, constituit de Mohammed Hatta * * *.

în luna august intervine o lovitură de teatru. Proaspăt sosit de la Moscova, liderul comunist

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Amir Șarif ud-Din* va ocupa funcția de prim-ministru între 3 iulie 1947 — 23 ianuarie 1948. *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Hevea* — arbore exotic din regiunile tropicale, înalt și lipsit de ramuri în partea inferioară, din care se extrage cauciucul. *(n.tr.)*

♦ *Mohammed Hatta* va conduce cabinetul indonezian în următoarele perioade : 29 ianuarie — 19 decembrie 1948 ; 7 iulie 1949 — 15 august 1950. *(n.tr.)*

Muso va obliga conducerea partidului comunist — care cu numai cîteva săp- tămîni în urmă mai discuta cu Hatta posibilitatea reconstituirii Frontului Popular — să-și facă autocritica și să denunțe acordul cu Olanda. Șarif ud-Din va dezvălui că era membru al partidului încă din 1935. La 18 septembrie — o nouă surpriză : comuniștii vor declanșa o revoltă armată în estul insulei Java. Este neîndoielnic că acționaseră la instrucțiunile Kremlinului, neliniștit de rolul crescînd asumat de către americani. Chiar în același an — în care în Europa avea loc lovitura de la Praga și se instituise blocada Berlinului — se vor declanșa, de altfel, insurecții comuniste în Birmania, în Malaiezia și în Filipine.

Eșecul tentativei din Indonezia va fi total și imediat. Mii de comuniști vor fi uciși sau făcuți prizonieri, iar în-

treaga conducere a partidului va fi masacrată. Populația va aprecia că Republicii îi fusese dată de către comuniști o lovitură de pumnal în spate ; efectivele partidului vor scădea la 10 000 de membri. Partidul va renaște totuși din propria sa cenușă, grație destalinizării și conducerii inteli- gente a noului șef al acestuia, Dipa Aidit, ajungînd să numere în anii ’60 aproape 2 milioane de aderenți.

-Republica a trebuit să angajeze împotriva comuniștilor o mare parte a trupelor sale. Olandezii o vor considera suficient de slăbită pentru a lansa contra ci, la 29 decembrie 1948, o *acțiune de poliție,* conform dorințelor noului parlament, net mai conservator și mai *colonialist,* decît acela care fusese ales a doua zi după eliberare. Conducătorii de la Djakarta, în frunte cu președintele Sukamo, vor fi arestați pe neașteptate și întreaga țară va fi practic ocupată.

Era o victorie ă la Pirus ************************************†††††††††††††††††††††††††††††††††††††. Gherila va paraliza în curînd comunicațiile armatei olandeze. Statele Unite — a căror opinie publică reacționase în mod viu față de încălcarea de către Olanda a armistițiului — îi vor suspenda orice ajutor economic. Cabinetul olandez nu va avea alte mijloace decît să se conformeze rezoluției adoptate, la 21 ianuarie 1949, de către Consiliul de Securitate, care recomanda o încetare imediată a focului, eliberarea miniștrilor indonezieni și proclamarea independenței înainte de 1 iulie 1950.

In luna august va avea loc o conferință a Mesei rotunde * *. La 27 decembrie 1949, Haga transfera lui Ahmed Sukamo suveranitatea asupra a tot ceea ce constituiseră Indiile Olandeze, cu singura excepție a Noii Guinee, care nu-i va fi atribuită decît în 1962, de asemenea, la presi-

---

unea americanilor. U.R.S.S. va recunoaște noul regim, cri- ticînd în același timp acordurile, dar va rămîne în relații reci cu acesta pînă la moartea lui Stalin, nepierzînd nici o ocazie de a denunța manevrele Statelor Unite, în special după arestarea, în 1951, a unui număr de aproape 50 de comuniști implicați în dezordini. Lucrurile nu se vor schimba decît atunci cînd, prin Malenkov și Șepilov, Kremlinul va începe să recunoască meritele neutralității.

în timp ce viitorul Indoneziei, în cel de-al doilea război mondial, fusese lăsat să plutească în vag, Roosevelt și Stalin conveniseră, cu ocazia întîlnirii

************************************ *Pirus (Pyrrhus)* (c. 318—272 Î.C.), rege al Epirului. I-a înfrînt pe romani la Heraclea (280 î.C.) și Ausculum (279 î.C.). în ciuda victoriei, trupele sale au înregistrat pierderi deosebit de mari, ceea ce l-a făcut să declare : „încă o victorie ca aceasta și sînt pierdut[1-]. „O victorie â la Pirus“ semnifică o victorie plătită prea scump, *(n.tr.)*

††††††††††††††††††††††††††††††††††††† *Table ronde* (fr.) — Consiliu alcătuit din diverse personalități întrunite pentru a încheia un acord, *(n.tr.)*

lor de la Teheran din 1943, că trebuia să se pună capăt dominației franceze în Indochina. Președintele chiar vorbise cu Chiang Kai-shek despre un sistem de tutelă destinat să pregătească țara pentru independență. Atunci cînd, la 9 martie 1945, japonezii vor lichida resturile administrației de la Vichy, Washingtonul va merge pînă la a interzice comandamentului din Extremul Orient să acorde cel mai mic ajutor trupelor franceze care încercau să reziste. La 11 martie, împăratul Bao Dai ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ și regele Norodom Siha- nuk * * proclamau independența Annamului, rebotezat

Vietnam, și a Cambodgiei, sub protecția Japoniei.

Cînd, cinci luni mai tîrziu, Japonia avea să capituleze, Bao Dai îi va scrie lui de Gaulle pentru a-i cere *să renunțe la orice idee de restabilire a suveranității sau a unei administrații franceze indiferent sub ce formă,* și să-1 avertizeze, într-un stil churchillian, că dacă totuși o va încerca, *fiecare sat va deveni un cuib de rezistență* Dar nu se punea

---

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Bao Dai* (Nguyen Vinh-Thuy). Va sta pe tronul Vietnamului între 1926—1945. La 25 august 1945 abdică, *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ Regele *Norodom Sihanuk* proclamă independența Cam- bodgiei la 12 martie 1945, dar intervenția franceză restaurează vechea dominație. Cambodgia obține statutul de „stat asociat” în cadrul Comunității Franceze (8 noiembrie 1949), iar la 9 noiembrie 1953 își proclamă independența de stat. Norodom Sihanuk a ocupat tronul. în perioada 1941—1945. Norodom Sihanuk (care abdicase la 2 martie 1955, în favoarea .tatălui său, Norodom Sura- marid, luîndu-și titlul de prinț) devine șef al statului (13 iunie 1960 — 2/4 aprilie 1976). La 18 martie 1970 are loc o lovitură de stat militară condusă de generalul Lon Noi ; prințul Norodom Sihanuk părăsește țara și se stabilește (la 19 martie 1970) la Beijing ; va rămîne în exil pînă la 10 septembrie 1975. In perioada 23 octombrie 1955 — 4 ianuarie 1956, 29 februarie — 24 martie 1956, 15 septembrie — 15 octombrie 1956, decembrie 1956 — 7 iulie 1957, 10 iulie 1958 — 12 aprilie 1960, septembrie 1961 — 29 iulie 1962, 2 mai 1967 — 27 ianuarie 1968, Norodom Sihanuk deține funcția de prim-ministru. *(n.tr.).*

problema ca împăratul să-și păstreze tronul. La *26* august, el avea să abdice în favoarea unei *republici democratice,* al cărei *consilier* devenea totuși, decla- rînd că prefera să fie un simplu cetățean, al unei țări independente decît suveranul unei țări aflate în stare de sclavie. Partidul comunist, singurul în măsură să exercite o oarecare autoritate la fața locului, își va adjudeca două treimi din portofolii, începînd cu președinția repu- blicii atribuită fondatorului acestuia, ,Ho și Min ************************************
.

Astăzi, încă, viața acestui revoluționar de profesie, debarcat în Europa în preajma primului război mondial, cofetar la Londra, mai apoi retușor de fotografii la Paris, rămîne învăluită în mister. Se știe că va părăsi Franța spre 1924, după ce editase un ziar, „Le Paria“, al-cărui nume este suficient pentru a indica împătimirea, și după ce legase prietenii cu lideri comuniști. Va lucra, apoi, la Moscova, îl va însoți pe Borodin la Canton (Guanzhou), unde va fi creată prima organizație comunistă indochi- neză și va fonda,. în cursul iernii 1929/1930, primul partid comunist din Vietnam.

în luna iulie, acesta va crede că i-a sosit ora. Revolta din garnizoana de la Yen Bay, organizată de naționaliștii *burghezi,* fusese înecată în sînge. Foametea domnea în nordul Annamului, unde rhasele țărănești începuseră să se agite contra metodelor de administrație colonială. Comuniștilor nu le va fi greu să le pună în mișcare și să organizeze în provincia Neghe-An soviete după modelul chinez. Reacția trupelor franceze va fi însă de o extremă

brutalitate. Majoritatea conducătorilor partidului

************************************ *Ho și Min* (pînă în 1940 s-a numit Nguyen Ai Quoc) a exercitat funcția de președinte al Republicii Democrate Vietnam între 2. septembrie 1945 — 3 septembrie 1969. *(n.tr.)*

vor fi executați sau internați în sinistra temniță de la Po- ulo-Condor. Ho însuși va fugi la Hong-Kong unde va fi arestat în 1933 de către englezi. Siguranța franceză îl, credea mort în închisoare. în realitate, există temeiul să se creadă că reușise să evadeze. Nimeni nu știe, de fapt„ ce a făcut între acest moment și 1941, dată la care va crea în China, la Tsin-li, frontul unic contra colonialismului francez și a imperialismului japonez, care va intra în istorie sub numele de *Viet-Mmh.'*

Noua mișcare va beneficia la început de protecția și de subsidiile autorităților locale ale Kuomintangului ; tensiunea între Chiang și comuniști va avea drept consecință o nouă arestare a lui Ho ; ieșit din închisoare în 1943, el se va ocupa activ — potrivit unei circulare din 6 august 1944 — *de crearea de zone de guvernare revoluționară pentru a ajunge, progresiv, la stabilirea unei puteri unice, grație insurecției armate generale'*[1]. încă din octombrie 1944, el va reveni clandestin în Vietnam, unde sc vor constitui, cu ajutorul serviciilor de informații americane, diverse *zone eliberate.* s

în momentul prăbușirii Japoniei, Viet-Minh-ul avea numeroase atuuri în mîinile sale : populația era exasperată de mizeria adusă de război și de bombardamente ; el era singura forța demnă de acest nume ; în fine, prestigiul francez fusese teribil afectat de lichidarea de către Tokio a administrației și a armatei coloniale. El va reuși să pună mîna pe o mare parte a armamentului trupelor Vichy-ului și pe unele stocuri japoneze. Va putea să-și completeze cu ușurință acest armament, adresîndu-se generalilor chinezi, totdeauna în pană de bani, care fuseseră însărcinați, prin acordurile de la Potsdam, să primească, în jumătatea de nord a Indochinei — pe care o jefuiau, de altfel, metodic —, capitularea soldaților Mi- kado-ului.

în sudul țării, această sarcină fusese încredințată trupelor engleze. Dar ele nu primiseră misiunea de a menține ordinea. Or, la 2 septembrie 1945, la Saigon, au avut loc scene sălbatice, 150 de francezi fiind masacrați de 190

o populație surescitată de proclamarea independenței. Generalul Gracey, comandantul șef al corpului expediționar britanic, își va asuma distribuirea de arme soldaților francezi proaspăt eliberați din lagărele japoneze. Va fi rîndul populației franceze să-și manifeste entuziasmul și să se răzbune pe cei pe care îi numea încă *indigeni.* La 9 octombrie, Bevin se înțelegea cu Parisul în privința restabilirii administrației franceze în sudul Vietnamului și, la 25 octombrie, Leclerc [†††††††††††††††††††††††††††††††††††††] își făcea intrarea în capitală în fruntea unui puternic corp de blindate.

Viitorul mareșal își va da rapid seama că forța va fi incapabilă să reinstaureze un trecut revolut și va conchide fără ocolișuri asupra necesității unei înțelegeri cu Viet-Minh-ul. La 6 martie 1946, se va încheia un acord, care făcea din Republica Vietnamului un *stat liber* în sînul Uniunii Franceze și al federației iridochineze. Erau prevăzute

---

[†††††††††††††††††††††††††††††††††††††] *Philippe Marie de Hauteclocque, zis Leclerc* (1902—1947). Mareșal al Franței. De două ori prizonier în mîinile nemților, evadează în mai-iunic 1940, se alătură lui de Gaulle la Londra, devine guvernator al Camerunului, care se alătură grație lui Franței libere. Comandant militar al Africii Ecuatoriale Franceze (A.E.F.), părăsește Ciadul cu o coloană a forțelor franceze libere, cucerește Cufra din mîinile italienilor (martie 1941) ; în decembrie 1942, părăsește Ciadul pentru a se alătura lui Montgomery la Tripoli (2 februarie 1943). Participă la campania din Tunisia și, apoi, în iunie 1944, la debarcarea aliată din Normandia. Intră în Paris în fruntea celei de a 2-a divizii blindate și primește capitularea garnizoanei germane. Va elibera Strasbourgul la 23 noiembrie 1944. Comandant șef al forțelor franceze din Indochina (1945), primește, din partea Franței, capitularea Japoniei. In 1946, devine inspector al forțelor din Africa de Nord. Moare într-un accident de avion. Demnitatea de mareșal al Franței îi va fi acordată postum în 1952. *(n.tr.)*

referendumuri pentru a delimita întinderea exactă a autorității sale. Convenția militară încheiată o lună mai tîrziu, de ipinistrul Viet-Minh al apărării,

Vo-Nguyen-Giap ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, și generalul Salan, prevedea că Franța va ajuta la crearea și pregătirea armatei vietnameze, cu care va apăra țara, în comun, pe parcursul unei perioade de 5 ani, la capătul cărora urma să o evacueze complet, întru executarea acestui aranjament, două divizii franceze vor debarca în golful Along. Vom nota în trecere similitudinea acestei formule cu aceea care avea temporar să prevaleze, cîteva luni mai tîrziu, grație bunelor oficii ale Londrei, între Haga și guvernul indonezian al lui Sutan Sahrir. Aidoma, în cele două cazuri, puterea colonială, supraapreciindu-și forțele, va crede posibil să revină asupra cuvîntului dat și să lase să vorbească armele.

Un om acționa în această direcție din toate puterile sale. Era Thierry d’Argenlieu * *, care ieșise din Carmelul său pentru a deveni amiral al Franței libere și din care de Gaulle făcuse înaltul

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ *Vo-Nguyen-Giap* (1912 — ?), general vietnamez. Profesor de istorie la Hanoi. Se alătură lui Ho Și Min în lupta contra japonezilor și intră ca învingător în 1945 în Hanoi. Șef al forțelor' armate ale Frontului Militar al Vietnamului, infringe trupele franceze la Dien Bien Phu. Numit ministru al apărării în 1960 ; organizează armata populară a Vietnamului și conduce lupta contra trupelor sud-vietnameze și a aliaților lor americani. Cunoscut sub numele de Giap. *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ *Georges Thierry d’Argenlieu* (1889—1964). Amiral francez. Ofițer de marină. în anul 1920 a intrat în Ordinul Carmeliților „ (ordin religios, constituit în secolul al XH-lea, numele îi vine de la muntele Carmel, aflat actualmente în Israel). în 1940 se alătură generalului de Gaulle la Londra, care il numește înalt comisar pentru zona Pacificului (1941). Comandant al forțelor navale ale Franței libere (1943). în 1945, va fi desemnat înalt comisar pentru Indochina. După sfîrșitul războiului se reîntoarce la viața monahală *(n.tr.)*

său comisar la Saigon. Pentru el, acordul încheiat cu Viet-Minh-ul era un veritabil Miinchen. El se va mira în fața lui Leclerc că șefii *unui corp erpediționar atit de impresionant preferaseră să trateze mai curlnd decît să se bată* [5]. Profitînd de vidul de putere de la Paris, el va favoriza crearea unui separatism

cochinchinez ************************************, provocînd astfel neliniștea Viet-Minh-ului, care fusese lăsat să creadă, prin acordul din 6 martie, în reuniunea celor *trei Ky,* trei provincii ale Vietnamului. Se va vedea bine acest lucru în luna aprilie, cînd, la Dalat, se va reuni o primă conferință însărcinată cu studierea punerii în aplicare a acestui acord. Se va vedea și mai bine încă la Fontainebleau, unde se va deschide, la 9 iulie, în prezența lui Ho Și Min, o negociere destinată să definească poziția Vietnamului în sînul Uniunii Franceze.

Foarte rapid se vor lovi de chestiunea Cochinchinei. în mai, acolo fusese constituit un guvern provizoriu, compus din notabilități pro-franceze ; acesta trimisese la Paris o misiune, prezidată de colonelul Xuan, care se va bucura în numeroase cercuri de o primire favorabilă. N-a fost cazul lui Maurice Thorez, care nu va ezita să declare că nu înțelegea, în nici un fel, *să fie considerat drept eventualul lichidator al pozițiilor franceze în Indochina*[6].

Nu mă lăsați să plec cu mîinile goale, implora

** *Cochinchina* — Regiunea Vietnamului de Sud care se întinde mai ales pe cursul inferior și delta Mekongului și care constituie un sector în care se cultivă orezul; dens populată. Parte a fostului imperiu khmer, Cochinchina a trecut în întregime sub stăpînirea familiei Nguyen (dinastia vietnameză) în secolul al XVIII-lea. Va fi cucerită de francezi între 1859—1867, Francezii vor ocupa Saigonul în 1.859. Partea orientală a regiunii va fi cedată în 1853, iar partea occidentală în 1867. Cochinchina devine colonie franceză, inclusă în Uniunea indochineză, în 1887. Va fi încorporată în Vietnam în 1949. *(n.tr.)* |3 — cd. 522

♦ Republica Populară Chineză recunoaște R. D. Vietnam la 19 ianuarie 1950. Uniunea Sovietică recunoaște R. D. Vietnam și guvernul acesteia la 28 ianuarie 1950. Ulterior ea va fi recunoscută de către : România (31 ianuarie 1950), Cehoslovacia (2 februarie 1950), Polonia, R. P. D. Coreeană, Ungaria (3 februarie 1950), Bulgaria (8 februarie 1950,) Iugoslavia (21 februarie 1950) ș.a. ***(n.tr.,***

Ho Și Min, care va face aluzie, în fața șefului misiunii franceze la Hanoi, guvernatorul Sainteny, la elementele care, la fața locului, combăteau politica sa de negocieri și de înțelegere. Un *modus vivendi* va fi stabilit, în cele din urmă, la 14 noiembrie, la Fontainebleau, dar importanța sa era prea limitată pentru a putea să creeze iluzii. Curînd, vor izbucni, incidente grave cu ocazia impunerii unilaterale a unui control vamal francez la Haiphong, portul orașului Hanoi.

Li se va pune practic capăt, la 23 noiembrie 1946, atunci cînd *pentru a da o lecție Viet-Mirihului*[7], generalul Valluy va bombarda orașul, dînd ordin trupelor sale să pună complet stăpînire pe acesta. Au fost 6 000 de morți. Ho Și Min va încerca să negocieze, dar, la 19 decembrie, milițienii comuniști iau ostatici din rîndurile populației franceze. Izbucnește războiul, un război care va dura șapte ani și jumătate. în mai 1947, prefectul radical Emile Bol- laert, care îi va succeda lui d'Argenlieu, va încerca să negocieze. Dar Paul Coste-Floret, din partea Mișcării Republicane Populare, ministru al Indochinei, va declara că *nu mai este o problemă militară* [8], va refuza să trateze cu Viet-Minh-ul și va promite independența Vietnamului lui Bao Dai, care se refugiase la Hong-Kong.

Istoria războiului din Vietnam interesează în mod esențial politica franceză. Datorită faptului că în acest caz adversarul era comunist, aceasta va intra progresiv în războiul rece. începînd cu anul 1948, anul loviturii de la Praga, 'presa sovietică va denunța cu o virulență cres- cîndă atitudinea guvernului de la Paris și încurajările pe care acesta le-ar fi primit, dacă este să-i credem, din partea Washingtonului. în ianuarie 1950, Ho Și Min solicită recunoașterea diplomatică a guvernului său

*, care îi este acordată imediat de către Pekin (Beijing) și Moscova. între timp, elementele moderate fuseseră eliminate ; curînd, partidul comunist, dizolvat în 1945, va fi reconstituit oficial. Toate acestea vor constitui argumente pentru ca ge-

neralul de Lattre de Tassigny †††††††††††††††††††††††††††††††††††† — numit comandant șef în decembrie 1950, după ce armata franceză suferise o serie de eșecuri — să alarmeze Washingtonul. Angajați în războiul din Coreea, conducătorii americani, pînă atunci foarte neîncrezători față de colonialismul francez, vor accepta de acum înainte să vadă în războiul din Indochina unul din fronturile unde trebuia îndiguit comunismul și să ajute, în consecință, Franța. De unde criza mondială provocată în 1954 de deznodămîntul dramei indochineze, în- tr-o perioadă în care, la Moscova, nu se vorbea decît de destindere.

Problema Coreei, care va cunoaște o reglementare analogă, părea totuși, la început, să evolueze într-un mod cu totul diferit. La Cairo, la 30 noiembrie 1943, Churchill Roosevelt și Chiang Kai-shek hotărîseră ca, la momentul oportun, vechiul *imperiu al dimineților liniștite,* anexat de către Japonia la începutul secolului, să-și recapete libertatea și independența sa. La Teheran, Stalin

†††††††††††††††††††††††††††††††††††† *Jean-Marie Gabriel de Lattre de Tassigny* (1889—1952). Mareșal al Franței. General în 1939. In mai-iunie 1940 a comandat divizia 14 infanterie care s-a distins la Rethel. Internat de guvernul de la Vichy, evadează, ajunge la Alger în septembrie 1943 și în fruntea Armatei I franceze participă la debarcarea aliată din Provence (Saint-Tropez, 16 august 1944). Eliberează orașele Toulon, Marseille, Lyon, Dijon precum și Alsacia. La 8 mai 1945, primește, din partea Franței, capitularea germană la Berlin. In anii 1950—1952, a fost înalt comisar și comandant șef In Indochina. Demnitatea de mareșal i-a fost conferită postum în 1952. *(n.tr.}*

aprobase această declarație, dar aprecia că va fi necesară o perioadă de pregătire de aproximativ 40 de ani. în ceea ce-1 privește, Roosevelt era favorabil unei formule de *trusteeship ;* după ce, la lalta, precizase că nu ar fi necesar ca țara să fie ocupată în permanență, șeful guvernului sovietic se va pronunța — cînd îl va primi pe Hopkins în mai 1945 — pentru o atare soluție, administrarea țării urmînd să fie exercitată în comun de către Statele Unite, China, Marea Britanie și U.R.S.S. Se va conveni constituirea unei comisii sovieto-americane, însărcinată să acorde concurs

pentru formarea unui guvern provizoriu și să propună țărilor interesate un proiect de acord cu privire la un *trusteeship* cvadripartit. în fapt, acesta nu va vedea niciodată lumina zilei. El va răni, de altfel, în mod profund, sentimentele unei populații care se considera suficient de matură pentru o independență imediată.

începînd din toamna anului 1945, paralela 38 — fixată de comun acord pentru separarea zonelor în care americanii, pe de o parte, și sovieticii, pe .de altă parte, primeau capitularea forțelor japoneze — devenise o adevărată frontieră. Statele Unite se vor opune implantării în zona lor a unor comitete populare, dominate de comuniști, comitete pe care rușii se vor sprijini în administrarea zonei lor. Același proces pe care l-am văzut desfășurîndu-se în Germania se repeta în Coreea și, începînd cu 8 mai 1946, comisia mixtă avea să se amîne *sine die.* Cîteva zile mai tîrziu, un reprezentant personal al lui Truman, Edwin Pauley, a avut posibilitatea să meargă în zona de nord : el constata că rușii *nu aveau nici cea mai mică intenție* de a se retrage *dintr-o țară în care tratau fără menajamente* toate formațiunile politice tentate să facă o distincție între *loialismul față de Moscova* și patriotismul coreean. El aprecia că terenul era *mai favorabil*

comunismului decît practic oriunde altundeva în lume și că în Coreea va avea loc *încercarea decisivă,* care va hotărî dacă un sistem democratic este capabil sau nu *să răspundă provocării unei feudalități învinse* [9]. Dar el nu se îndoia de forma pe care o va îmbrăca această încercare...
1
Puține țări din Asia au fost la adăpost de tulburări în anii care au urmat războiului, dar în nici o parte ele nu au pus în cauză — așa cum s-a întîmplat în China, în Indochina, în Indonezia și în Coreea — raporturile între Est și Vest. Rivalității dintre hinduși și musulmani trebuie să-i imputăm înfricoșătoarele masacre care vor conduce, în 1947, la împărțirea Indiilor după ce Attlee le promisese

autonomia. Guvernele Indiei, Pakistanului ‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ și Ceylonului §§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§, accedînd în anul următor la independență, vor decide să rămînă în cadrul Commonwealth-ului *************************************, chiar

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ La 14 august 1947, statul Pakistan îți proclamă oricial independența, rămînînd în cadrul Commonwealth-ului. *(n.tr.)*

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§ Ceylonul își proclamă independența la 4 februarie 1948, declarîndu-și apartenența la Commonwealth, *(n.tr.)*

************************************* *Commonwealth* (engl. The Commonwealth of Nations = Comunitatea de Națiuni), formă de asociere și de conlucrare economică,ь politică, culturală etc., între Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei ■ de Nord și o serie de țări din Africa și Asia care și-au cucerit independența de sub dominația colonială engleză. Termenul Commonwealth, folosit pentru prima oară în 1917, desemna o asociație internațională care grupa Marea Britanic, Canada, Australia, Noua Zeelandă și Terra Nova (pe atunci dominion). Țările din Commonwealth, deși au regimuri și statute politico-administrative diferite, recunosc ca șef al lor pe suveranul Angliei, care este și șef al statului în unele din aceste țări, legătura cu coroana Angliei fiind doar nominală, *(n.tr.)*

**♦* *Jawaharlal Pandit Nehru* (1889—1964). Om politic indian. Lider al partidului .Congresul Național Indian. Prim-ministru și ministru de externe (1947—1964). *(n.tr.)*

dacă în ceea ce o privește pe prima dintre ele ea va practica o politică de neutralitate și de *coexistență activă* care îi va da în mai multe rinduri ocazia de a-și oferi bunele sale oficii. Atîta timp cît va trăi Stalin, U.R.S.S. se va în- căpățîna să vadă în Nehru un simplu agent al imperialismului britanic. Partidul Comunist Indian va provoca greve sîngeroase, în special la Bombay, și, în 1949, chiar o revoltă armată în rîndul țăranilor din Sud. Ca urmare, el va pune mîna în mod legal pe putere în statul Kerala și o va părăsi fără prea multă rezistență atunci cînd guvernul de la New Delhi îl va demite.

Birmania, spre deosebire de India, fusese ocupată de către japonezi. Partidul comunist — care participase activ la rezistență — a fost eliminat, la sfîrșitul anului 1946, din Liga Antifascistă, principala mișcare politică a țării. Cînd, la 4 ianuarie 1948, guvernul lui Thakin Nu va obține din partea Marii Britanii recunoașterea independenței

țării[†], U.R.S.S. va denunța caracterul așa-zis fictiv al acestei independențe și curind comuniștii vor trece la acțiune armată. Nu erau singurii. Bande de troțchiști operau deja de doi ani, luptătorii Karen din Sud-Est își apărau cu armele dreptul provinciei lor la autonomie, unii militari luaseră drumul mișcării de partizani* și banditismul bîn- tuia aproape pretutindeni. Pentru a completa acest tablou de anarhie sîngeroasă nu lipsea decît intrarea în scenă a trupelor lui Chiang Kai-shek. Respinși de armatele lui Mao, 4 000 de soldați ai Kuomintangului se vor refugia în 1949 în

[†] La 4 ianuarie 1948 este proclamată independența Uni- uhii Birmane, care refuză să facă parte din Commonwealth. între 24 iulie/1 august 1947 — 5 iunie 1956, conducerea guvernului este asigurată de Thakin Nu, U Nu. *(n.tr.)*

statul Șanilor[‡], la Nord-Est. Nici pînă în ziua de astăzi guvernul de Rangoon, în ciuda demersurilor repetate pe lîngă O.N.U., n-a reușit să se debaraseze decît de o mică parte dintre aceștia.

Malaiezia n-a obținut independența decît zece ani după celelalte mari posesiuni britanice din Asia. Structura populației sale, compusă din părți aproape egale de chinezi și de malaiezieni, importanța strategică a Singa- porelui, care forma, de altfel, o colonie distinctă, însemnătatea economică a plantațiilor de hevea și a zăcămintelor de cositor explică această întîrziere. Comuniștii — recrutați mai ales printre chinezi — vor declanșa, în iunie 1948, o gherilă de o sălbăticie deosebită, pe care englezii o vor combate cu hotărâre. în cele din urmă, președinția federației malaieziene va fi încredințată unui sultan socialist, englezii rămînînd în această țară pînă la anihilarea completă a unei revoluții care, prin 1950, părea să aibă cîștig de cauză.

19. Furtuna asupra Asiei

Cît privește Filipinele, cărora Statele Unite le vor acorda independența — ca urmare a angajamentelor anterioare — imediat după victoria asupra Japoniei, ele Vor fi, de asemenea, începînd cu anul 1948, teatrul unor lupte sîngeroase, după ce mișcarea de rezistență de stingă Hukbalahap, mai cunoscută sub numele de Huk, va refuza să predea armele guvernului, condus de premierul Roxas [§]. Șeful mișcării, Luis

---

[‡] *Statul Șanilor* a fost Întemeiat în secolul al XIII-lea de către frații Athinhkaya, Yazathinhkyan și Thihathu, fiind situat în Birmania Superioară și mărginindu-se la nord cu Myedu (districtul Shwebo) și Bangui (districtul Monywa), la sud cu Pyit (sau Prome), la vest cu districtul Pakokku, iar la est cu districtul Kyaukse ; capitala în orașul Myinsaing, iar din 1312, în orașul Pinya. *(n.tr.)*

[§] *Manuel A. Roxas* a ocupat funcția de președinte între 27 mai 1946 — 16 aprilie 1948.

Taruc, va mărturisi atunci că făcea parte de mult timp din partidul comunist, a cărui influență asupra hukilor devenea din ce în ce mai clară. Și de astădată, partizanii păreau gata să pună mina pe putere, dar, în cele din urmă, guvernul va reuși să îi supună. Fără ajutorul puternic al Statelor Unite n-ar fi fost în măsură să reușească, ceea ce este greu de contestat.

Avînd în vedere frămîntările care bîntuiau restul Asiei în următorii primii cinci ani de după război, Japonia oferă o față extraordinar de calmă. Satisfăcută, în ciuda celor ce s-au întîmplat la Hiroshima și Nagasaki, de protectoratul american, dînd ascultare cu docilitate consemnelor de democratiza're ale lui MacArthur **, ea pare să se convertească fără rezerve la modul de viață american. Lipsiți în mod practic de orice drept de control privind

condițiile ocupației americane, sovieticii vor protesta în mai multe rînduri contra acestor metode *coloniale,* ca și împotriva hotăririi, anunțate încă din 1947, de către Washington, de a negocia un tratat de pace separat cu Tokio.

Partidul Comunist Japonez orchestrează această campanie care va da unele rezultate, pentru că va

---

(n.tr.)

** *Douglas MacArthur* (1880—1964). General american. Comandant al Academiei Militare de la West Point (1919) ; șef al statului major al armatei americane (1930—1935). Comandant al forțelor americane din Extremul Orient (iulie 1941) ; s-a retras în fața japonezilor la Luson, dar le-a rezistat la Bataan și Cor- regidor (pînă în mai 1942). Comandant șef al forțelor aliate din Pacificul de Sud, conducînd cu succes contraofensiva care a dus la recucerirea insulelor Amiralității (februarie — aprilie 1944), Salomon, a Filipinelor. Va primi capitularea Japoniei la 2 septembrie 1945. Comandant al trupelor de ocupație din Japonia. Comandant al trupelor Națiunilor Unite în Coreea. A încercat să extindă conflictul la China, în scopul de a respinge definitiv „pericolul comunist". A lost dezavuat de Trumăn, care l-a înlocuit în 1951. în 1952 devine președintele societății Remington Rand, *(n.tr.)*

pbține, la alegerile din 1949, aproape 10% din voturi și 35 de locuri de deputați. Același an 1949 va consemna reîntoarcerea în Japonia a 90 000 de prizonieri de război, supuși — în timpul șederii lor în U.R.S.S. — unei propagande intense. Extrema stingă va exploata dificultățile economice și va multiplica incidentele. în luna iulie 1949, poliția japoneză va efectua percheziții la reședințele partidului și la sediul publicațiilor sale, unde credea că va putea descoperi dovada că acesta pregătește o revoltă. Comuniștii nu se vor împotrivi, ceea ce va atrage un violent atac, în ianuarie 1950, din partea organului de presă al Cominfor- mului, îndreptat împotriva numărului 2 din partid, Sanso Nosaka. Dar tovarășii săi se vor solidariza cu el ; acesta își va face o autocritică moderată, și, în cele din urmă, va fi reabilitat.

Partidul Comunist Japonez va depăși de'ci această criză, comparabilă întrucîtva aceleia care se va produce cam pretutindeni în mișcarea comunistă datorită rupturii cu Tito. încurajat de victoria lui Mao Țzedun (Mao Zhedong) și de încheierea unui pact de alianță cu socialiștii, Partidul Comunist Japonez declanșează noi greve, punctate de încăierări. La 30 mai, cinci soldați americani sînt omorîți cu pietre de mulțime, în cursul unei manifestații comuniste desfășurate în piața imperială din Tokio. Represiunea va fi severă. Opt manifestanți sînt condamnați la pedeapsa cu munca forțată și unui număr de șapte deputați, printre care Nosaka, li se va interzice dreptul de a participa la viața publică. Ei își vor lua tălpășița pentru a scăpa de arestare. Dar la 25 iunie 1950, Mac- Arthur va primi alte însărcinări : armata nord-coreeană trecuse în forță paralela 38.

Bibliografie și note

1. Tibor MENDE, *L’Asie du Sud-Est entre en scene.* Paris, Editions du Seuil, 1954/p. 144.

2. Max BELOFF, *Soviet Policy in the Lar East,* London, Oxford University Press, 1953, p.'16.

3. Philippe DEVILLERS, *Histoire du Viet-Nam,* Paris, Editions du Seuil, p. 138.

4. NGUYEN VAD-DAM, *Le Viet-Nam en marche,* Hanoi, Editions en langues etrangeres, 1955, p. 32.

5. DEVILLERS, op. *cit., p.* 242.

6. *Ibid.,* p. 268.

7. LACOUTURE et Ph. DEVILLERS, *La fin d'une guerre,* Paris, Editions du Seuil, 1960, p. 18.

8. FAUVET, *op. cit.,* p. 157.

9. TRUMAN, op. *cit.,* tom. II, vol. 2, p. 69—71.

HARTA

DUELUL

CUPRINS

CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE

Henri Bernard

PANORAMA UNEI ÎNFRÎNGERI. BĂTĂLIA BELGIEI ȘI DUNKERQUE (1940)

Dunkerque (1940)

Lucrarea aduce în atenția publicului larg și a specialiștilor evenimentele militare din mai-iunie 1940 de pe frontul din vestul Europei, pe acest fundal de- rulîndu-se una dintre cele mai complexe acțiuni din istoria artei militare : apărarea ultimelor pozi- ții aliate din Belgia și evacuarea unei mari grupări terestre salvate de la lovitura nimicitoare pregătit de Wehrmacht, (traducere din limba franceză).

,<j

ÎN LUNA MAI, ÎN LIBRĂRII, PRIMA CARTE ROMANEASCĂ DESPRE BĂTĂLIA • ST ALINGRADULUI

ADOLF HITLER :

Toate statele Europei se găsesc azi in situația unor călători dintr-o barcă și care au același scop. Cine nu vîslește,, se îneacă!

ION ANTONESCU :

Eu nu părăsesc barca, dar cu brațele goale nu trimit soldații la luptă și trebuie să știu cu cine și încotro merg în barcă 1

Râspunzînd astfel avertismentelor străvezii formulate de Fiihrer, mareșalul avea în minte imaginile halucinante ale tragediei românilor la Stalingrad : „Drumul spre Cernîșevskaia era presărat cu cadavre de soldați români, dezbrăcați și oribil mutilați de tancurile care trecuseră peste ei“.

A. Pandrea, I. Pavelescu, E. Ardeleanu
ROMÂNII LA STALINGRAD
476 p., format 13 X 20 cm, broșat ; 350 lei.

Acum 50 de ani, între Don și Volga, la marginea Europei, a avut loc cea mai mare bătălie terestră din istoria mondială a conflagrațiilor: STALINGRAD. Alături de principalii protagoniști ai confruntării, Wehrmachtul și Armata roșie, acolo și atunci, la răspîntie de continente s-a găsit ARMATA ROMÂNA. Cu toate că Stepa Calmucă și Cotul Donului sînt denumiri care le-au rămas întipărite în memorie, românilor le-a fost refuzată timp de o jumătate de secol posibilitatea de a spune adevărul despre bătălie, deși er^u pe deplin îndrituiți : peste

200 000 de participant!, din care circa 150 000 au fost victime ale acestui măcel apocaliptic. Striviți pe cîmpul de bătălie între Krasnaia Zvezda (steaua rpșie) și Haken- kreuz (zvastica nazistă), ostașul român avea să fie încă o dată „învins[11] de neștiința sau reaua voință ale istoricilor din toate cele patru puncte cardinale, favorizate de obediența ideologică față de Kremlin și îverșunarea antinațională a regimului comunist de la

București.

Premieră în istoriografia românească și mondială, cartea de față consacră ceea ce s-ar putea numi viziunea comandamentului român asupra bătăliei de la Stalingrad. Apelînd la forța de convingere a documentului de arhivă inedit, lucrarea pune în evidență evoluția dramatică a evenimentelor din noiembrie-decembrie 1942, injus- tețea acuzațiilor care au fost aduse trupelor române de cei care la acea dată le erau „inamici[44] sau „aliați[44].

Un memento zguduitor pentru toți românii, pentru toți cei care între Nistru și Tisa sînt legați într-un fel sau altul de marea tragedie de la Stalingrad.

Tiparul executat sub comanda nr. 522
***ȚȚfji* la I. P. „Fllaret", str. Fabrica de chibrituri nr. 9 —11, București**
■Siiiar **România**

♦* *Monopolul atomic american:* 1945 — prima folosire a bombei atomice (Hiroshima, Nagasaki) ; 1949 — prima bombă atomică sovietică ; 1952 — prima bombă atomică britanică și prima bombă, cu hidrogen americană ; 1953 — prima bombă cu

*• *Abadan* — Port în Iran, aproape de vărsarea lui Shatt al-Arab în Golful Persic. Cunoscut pentru instalațiile sale de

rafinare a petrolului, *(n.tr.)*

* *Mesopotamia* — Regiune din Asia, între Tigru și Eufrat. După perioada sumeriană (3 500—2 000 Î.C.), amoriții (2 000 î.C. — sec. XVI) vor fonda mai multe dinastii, în special la Babilon și la Assur, orașe care își vor disputa hegemonia sub asirieni

35

****** Huk* — Abreviere a titulaturii *Hukbong mapagpalayang \>ayan* sau *Hukbalahap* („Noua armată filipineză pentru eliberarea Aațională"). Armată filipineză de partizani care, în 1942—1945, a luptat contra ocupației japoneze ; după război, a acționat pentru instaurarea unui rägim liberal. A fost zdrobită în 1953, dar va

47 ,

*** Gheorghi Konstantinovici Jukov* (1896—1974). Mareșal sovietic : a participat la operațiunile împotriva japonezilor în regiunea Amur (1938—1939) și la războiul ruso-finlandez (1939—1940) ; în februarie 1941, devine șeful Marelui Stat Major al Armatei roșii și vice-comisar al Aoărării ; a avut un rol important

59

♦♦ *Edvard Benes* (1884—1948). Om politic cehoslovac. încă din anii studenției la Universitatea din Praga a adoptat linia politică și socială a lui T.G. Masaryk și ajuns profesor la aceeași universitate va lupta alături de acesta pentru independența Cehoslovaciei. Ministru de externe (1918—1935), prim-ministru (1921 — 1922), apoi președinte al Republicii Cehoslovace (1935—1938 : 1940—1945, în exil la Londra ; 1945—1948), Benes a fost unul din factorii ce au influențat atît politioa internă, cît și cea europeană.